

Kazys Boruta

Baltaragio malūnas arba kas dėjosi anuo metu Paudruvės krašte

I

Ant Udruvės ežero staus skardžio stovėjo Baltaragio vėjinis malūnas. Nuo neatmenamų laikų mosavo jis savo dideliais sparnais, tarytum būtų norėjęs pasikelti ir nuskristi nuo pakriūtės.

Žemai pakalnėje tyvuliavo skaidrus Udruvės ežeras, plačiai išsišakojęs tarp aplinkinių kalnų, apaugusių pušynais, ir slėnių, užtrauktų pelkių maurais. Baltaragio malūnas buvo ant aukščiausio kranto, ir jo sparnai, šmėkščiodami iš tolo pro mėlynas pušų viršūnes, sukdavosi nuo mažiausio vėjelio, kuris padvelkdavo iš ežero.

Udruvės ežero vandenys nuolatos skalavo malūno kalno apgriuvusį šlaitą, tarytum norėdami jį nugriauti su visu malūnu. Bet pragyveno Baltaragio tėvų tėvai, ežeras visą laiką skalavo pakrantę, o malūnas vis stovėjo kaip stovėjęs ant pakriūtės, jo sparnai sukosi, ir jis nuolatos ūžė. Tas jo ūžimas susiliedavo su ežero murmėjimu į vieną svaiginantį gaudesį, kuris užkerėdavo savo paslaptį.

Ar ne jis buvo užkerėjęs ir paskutinį Paudruvės malūnininką Baltrų Baltaragį, kuris vienišas gyveno tame malūne su savo vienturte dukra Jurga. Senas našlys taip mylėjo savo vienturtę, kad dieną naktį akių nuo jos nenuleisdavo, kartais visas nušvisdamas tarsi nepaprastos laimės apšviestas, o kartais taip nuliūsdamas ir susirūpindamas, kad net žilų plaukų vainikas apie nuplikusią jo galvą dar labiau išbaldavo. Ką galvodavo ir ką jausdavo senas malūnininkas, niekas nežinojo, nebent nujautė, kad gražuolė dukra — visas jo džiaugsmas, rūpestis ir gyvenimas.

O dukrai maža terūpėjo, ko tėvas nušvinta ar pražyla, į ją žiūrėdamas. Jai visas gyvenimas atrodė kaip linksma jaunystės išdaiga, o jos kiekviename žingsnyje juokėsi aštuoniolika nerūpestingų metų. Tai buvo viso Paudruvės kaimo pati smagiausia mergina, kuri savo skambiu juoku, linksmų akių gundančiais žvilgsniais ne vieną jaunikį buvo išvedusi iš proto ir ketino dar ne vieną išvesti. Tai buvo tikra išdykėlė, našlio tėvo išpaikinta vienturtė, kuri iš visko juokus krėtė ir pati pirmoji juokėsi.

Ne vienas norėjo pasivogti jos tą juoką visam gyvenimui, bet niekas neišėidavo, nors ir kažin kaip sugundyti stengdavosi. Linksma, nerūpestinga Jurga iškliūdavo laisva iš visų meilės pinklių ir dar smagiau kvatodavo. Vienas po kito važiuodavo jaunikiai su piršliais į Baltaragio malūną, bet neįstengdavo atvažiuoti. Vos tik privažiudavo prie šakoto Udruvės ežero, ir patys nesuprasdavo, kaip paklysdavo, nors Baltaragio malūnas iš tolo per mylią buvo matomas.

Čia būta kažkokios neįspėjamos paslapties, kuri net mandriausius suklaidindavo, ir niekas negalėdavo suprasti, kas gi pagaliau pastoja piršliams kelią pas Baltaragio dukterį. Net giedriausią pavakarę staiga kildavo iš ežero rūkas, kuris šviesiausią dieną paversdavo tamsiausią naktimi, o patys arkliai, nežinia ko išsigandę, pasukdavo iš tiesaus kelio į šunkelius ir dievai žino kur nuveždavo, ar ežero sąsmaukų tilčiukai, — o jų buvo ne vienas, bet septyni, — staiga dingdavo, ar dar kažkas atsitikdavo, tiktai piršliai, užuot nuvažiavę į Baltaragio malūną, atsidurdavo visai kitoje Udruvės ežero pusėje arba dar blogiau — čia pat prie malūno klampiose Paudruvės pelkėse, kuriose ligi aušros kankindavosi, nerasdami kelio, o išaušus pamatydavo, kad po plynias pakalnėje murdosi, ir keikdamiesi grįždavo tuščiomis namo.

O nuo to laiko, kai vienas valakininko sūnus prarado Paudruvės pelkėse arklius ir pats vos galo negavo su piršliu, gindamiesi nuo visokių šmėklų, kurios juos kiaurą naktį visai dovijo ir klaidino, viliodamos į liūno eketes, o paskui, kai kitas išdidus senbernis su savo piršliu nuvažiavo nuo staus skardžio tiesiai į Udruvės ežerą, sudaužė vežimą ir nusuko sprandą pačiam geriausiam apylinkės piršliui, kad tas neužilgo net dievui atidavė savo melagio dūšią, niekas nedrįso, net ir drąsiausieji, važiuoti su piršliais pas Baltaragio dukterį.

Kas čia buvo, niekas tikrai nežinojo. Sklido gandai, kad Baltaragio gražuolė dukra susidėjusi su Udruvės ežero laumėmis ir pats velnias ją pasidabojęs. Kiti net spėliodavo, koks velnias: ne kuris nors kitas, tiktai pačių Paudruvės pelkių velnias — Pinčukas, visiems gerai žinomas ir artimiausias Baltaragio kaimynas. Dar kiti, nenorėdami tikėti tokiomis paskalomis, tvirtino, kad čia pats tėvas Baltaragis kaltas, nes, beprotiškai mylėdamas vienturtę savo dukterį ir būdamas pats raganius (o kad jis turi kažkokių reikalų su velniais ir kitomis dvasiomis, jau seniai žmonėse sklido kalbos), taisą visokius burtus ir pinkles, kad jaunikiai negalėtų su piršliais atvažiuoti ir iš jo dukters paveržti.

Kaip ten iš tikrųjų buvo, niekas nežinojo, tiktai Jurga juokdavosi, išgirdusi tokias kalbas, o

senis Baltaragis kaip žemė tylėdavo. Jeigu jau kas prisispyręs klausdavo dėl piršlių su jaunikiais nelaimių, tai Baltaragis tiktai pečiais patraukdavo.

— Tur būt, per daug įkaušę buvo, kad neatvažiuavo, — kartais jis atsakydavo. — Malūnas ant kalno, iš tolo matyti, net iš antros ežero pusės. Tai kur čia gali paklysti? Kasdien žmonės į malūną važiuoja, ir niekas nepaklysta.

Tai buvo tiesa. Važiuok į malūną dieną ir naktį — niekad nepaklysi, o su piršliais nė nemėgink — būtinai nosisuksi sprandą. Kodėl taip buvo, niekas negalėjo suprasti. Pats Baltaragis numanė, bet nieko negalėjo padaryti. O duktė kasdien vis gražesnė darėsi, tiktai piršlių su jaunikiais nors kartais ir laukdavo, bet nesulaukdavo. Tada nejučiomis Jurgos linksmosios akys kartais apsiniaukdavo ir lūpose sustingdavo juokas. Tai matydamas, tėvas vis dažniau užsidarydavo malūne, kažką galvodamas ir nieko nesugalvodamas, tiktai dar labiau pražildamas. Jis žinojo, kas čia yra, kad piršliai negali atvažiuoti, ir jeigu pirma pro pirštus į tai žiūrėjo ir net patenkintas buvo, tai dabar, kartais pamatęs nuliūdusią dukterį, graužėsi iš to gailesčio ir tylėjo kaip žemė.

Tada visa burna prakalbėjo Švendubrės ubagyno senmergė davatka Uršulė Purvainaitė, kuri ilgus metus gyveno Baltaragio malūne, ir su ja tenai keisti dalykai atsitiko, kuriais anksčiau niekas nenorėjo tikėti. Bet dabar, kai dėjosi tokie nesuprantami reiškiniai, daug kas buvo linkęs patikėti net sena davatka.

II

Ta davatka Uršulė, tokia supintijusi ir prarūgusi moterėlė, amžinai nepatenkinta ir pikta kaip širšė, vieną rytą auštant sugrįžusi visa dumblina iš Paudruvės pelkių, pabėgo plūsdamasi iš Baltaragio namų, kuriuose nuo senų laikų tarnavo, ir apsigyveno Švendubrės davatkyne, kad neatsitiktų daugiau tokių baisių dalykų.

Apkaltino ji Baltaragį, kad jis, senas raganius, norėjęs ją, skaistybės apžadus padariusią mergelę, išleisti ne už ko kito, tiktai už paties velnio, kuris iš seno Paudruvės pelkėse gyveno ir Pinčuko vardu vadinosi.

Kaip ten buvo — nesuprasi, o ir pati Uršulė ne visą teisybę sakė, nes ir pati ne viską suprato, o jeigu suprato, tai senmergės drovumas pasakyti neleido. Tiktai vieną dieną, kai jai pritrūko kantrybės belstis po seno malūnininko namus (iš tikrųjų neteko paskutinės vilties ištekėti už Baltaragio ir pasidaryti tikra malūnininke, apie ką seniai veltui svajojo), atsitiko nuodėmė — netyčia išsprūdo iš jos lūpų baisus žodis, kad eitų nors ir už paties velnio, kad tik nereikėtų daugiau gaišti pas Baltaragį, kurio namuose bergždžiai nuvytusi jos jaunystė.

Tuos iš apmaudo pasakytus žodžius nugirdęs, Baltaragis kažkodėl apsidžiaugė ir net pralinksmėjo, kas su juo retai būdavo.

— Gerai, — sako, — galiu išpiršti. Mūsų kaimynas Pinčukas vienas be pačios pelkėse rūgsta.

Nusigandusi Uršulė persižegnojo ir Baltaragį peržegnojo.

— Atstok, — sako. — Ar nežinai, kad apžadus esu padariusi skaistybėje gyventi?

Tada nusijuokė Baltaragis ir linksmai tarė:

— Nieko, — sako. — Apžadai apžadais, o kai pamatysi jaunikį su piršliais, tai užmirši visus apžadus.

Supyko Uršulė ir daugiau nekalbėjo su Baltaragiu, bet ir Baltaragis nepasigedo jos kalbos, tiktai savo darė. Vaikščiojo toks paslaptingas, su klastinga šypsena, tarytum ką apgauti rengdamasis ir jau iš anksto dėl to džiaugdumasis.

Tos klastos neilgai teko laukti. Pirmą subvakarį, pradėjus temti, pasigirdo piršlių skambalai. Tie skambalai visada Uršulei nueidavo per širdį, ir dabar ji sustojo viduryje kiemo, žiūrėdama, į kurią sodybą piršliai pasuks. Apie save net nepagalvojo, tiktai prisiminė visas turtingiausias ir gražiausias Paudruvės nuotakas, bet žiūri — piršliai pro malūną kaip tik pas juos suka.

— Ar nepaklydo? — apsidžiaugė Uršulė, nes buvo amžinai užsirūstinusi ant piršlių, kad nė karto pas ją su jaunikiu nebuvo atvažiuavę.

Bet tuo metu, kai žiopsojo nustebusi Uršulė ir džiaugėsi, kad piršliai paklydo, juodbėriai žirgai įlėkė į kiemą ir paauksuota karieta sustojo prie rūtų darželio.

— Kas gi čia dabar? — net nutirpo visa Uršulė.

O iš kariatės išlipo toks rimtas su žila barzda ponas ir jaunas ponaitis su prašmatnia skrybėlaite. Nusilenkė abudu Uršulei, ir klausia tas senasis:

— Ar ne čia bus pono Baltaragio garsusis dvaras?

— Ne pono, — sako apmirdama Uršulė, — tiktai Baltaragio, ir ne dvaras, bet malūnas.

— Tai mums jo kaip tik ir reikia, — sako tas žilabarzdis ir dar žemiau lenkiasi. — Ar

priimsite pakeleivingus svečius?

— Labai prašome, — atsakė iš malūno atsiradęs Baltaragis. — Seniai mielų svetelių laukiame.

Nusivedė tada Baltaragis nepaprastus svečius į seklyčią, o Uršulė kamaroje pasislėpė, baisiai nerimaudama. Argi čia būtų pagaliau jos atvažiavęs karalaitis?

O tuo tarpu žilabarzdis piršlys, vos įžengęs į seklyčią, dargi neprisėdęs, stačias prie durų pradėjo savo oraciją:

— Važiavau paežerėmis, pro pelkes, radau antinėlį — sako. — Antinėlis krykščia, nerimauja, ieško raibos antelės... Ar kartais jos čia nesurasime?

— O kaipgi, — atsakė Baltaragis ir atsivedė Uršulę iš kamaros. — Ar ne šitos ieškote?

— Kaip tik tos pačios, — atsakė patenkintas piršlys, o jaunikis iš to džiaugsmo kaip antinas sukrykštė, sukdamas aplinkui ratą.

Tada Uršulė nukaito kaip aguona ir žodžio pratarti negali. Žvilgtelėjo akių kampeliu — jaunikis gražus neapsakomai. Suspurdėjo širdis, o pati vos bepastovinti ant kojų, akyse kažkokie raibuliai.

Pasodino jaunuosius už stalo, ant kurio tuojau bonka atsirado, žalia rūta užkišta. O kaip ten toliau seklyčioje buvo, Uršulė net pati tikrai nieko neatsimenanti, tarsi kvaitulys koks būtų užėjęs ar galvos būtų visai netekusi. Dabar ji gerai suprantanti, kad tai buvęs seno raganiaus Baltaragio ir jo bičiulio Paudrūvės pelkių velnio Pinčuko padarytas sąmokslas jos skaistybei pražudyti.

O tada Uršulė nieko nesuprato, lyg apkvaišusi buvo, ir tiktai atsimena, kaip saldų midų su piršliu ilgabarzdžiu (iš kur toks ir atsirado?) gėrė ir širdis alpo nuo meilių jaunikio žodžių. Tokia laiminga buvo, kaip dar niekada savo gyvenime (tikrai, užkerėta buvo!), ir net nežino, kaip ilgai viskas truko. Tiktai vėliau prisiminė lyg pro sapną, kaip, nuo laimės apsvaigusi, išėjo iš seklyčios, kaip vedė ją už rankos piršlys žilabarzdis, o už kitos jaunikaitis, jau toks gražus, toks meilus, kad nei sapne nesusapnuotum. Iš paskos lydėjo tas besarmatis Baltaragis, — tolimas giminė, bet už priešininką blogesnis! — kažko patenkintas ir klastingai šypsodamas, bet Uršulei jis tarsi buvęs nebuvęs. Tiktai išeidama pamatė, kaip kažkokius raštus jaunikis jam atidavė, o tas apsidžiaugęs įsikišo juos į užantį. Tur būt, tada ir pardavė jos skaistybę, o ji, vargšė, nieko nesuprato.

Taip apstulbusią Uršulę pasodino į auksinę karietą, šalia jos iš dešinės pusės atsisėdo piršlys žilabarzdis, o iš kairės — jaunikis kaip diemedėlis. Nenustovi prie gonkų juodbėriai žirgai, ausimis karmo ir akimis žaibus svaido. Piršlys ir sako:

— Važiuosime užsakų!

— Laimingai! — palinkėjo Baltaragis.

Juodbėriai žirgai kaip slibinai pašoko iš vietos, sudundėjo žemė, ir karieta nulėkė kaip viesulo pagauta. Nusigando ir apsidžiaugė Uršulė, nespėjo nė mergautinių ašarų išverkti. Taip staiga viskas įvyko.

Tiktai visa Uršulės laimė, kad iš tos baimės spėjo persižegnoti. Tada sužaibavo dangus kryžiumi, ir viskas staiga dingo. Nei karietos, nei piršlio su jaunikiu neliko lyg niekada nebuvo, o nusigandusi Uršulė žiūri, kad ji Pinčuko liekno viduryje iš geldos išvirtusi ir ligi pažastų į maurus įsmukusi. O dar kažkas baisiai traukia ją už kojų, visai nugramzdinti norėdamas.

Tada suprato Uršulė, už ko norėjo Baltaragis ją išleisti, ir pradėjo šauktis visų šventųjų užtarimo, o ypatingai skaisčiausios Švendubrės mergelės, kuriai buvo padariusi apžadus ir kuri globojo nekaltas mergeles ir saugojo jų skaistybę. Bet Švendubrė buvusi per toli, o gal todėl, kad buvo tamsi, audringa naktis, į Uršulės šauksmą atsiliepė tiktai pragariškas kvatojimas, ir ji savo akimis pamatė Paudrūvės liūno velnią Pinčuką.

— Šauk nešauk, — sako jis, staiga kaip šmėkla atsiradęs, — nieko iš to nebus. Tu man seniai esi pažadėta ir mano būsi.

Pinčukas norėjo savo sužadėtinę meiliai apsikabinti ir pabučiuoti, bet Uršulė jį piktai atstūmė.

— Kaip tavo? — nejuokais supyko. — Kas tau galėjo mane pažadėti?

— Kas pažadėjo, tas žodį ištesėjo, o tu nesistumdyk! — atsakė Pinčukas ir, lyg kibindamas ar paerzindamas, įžūliai trūktelėjo Uršulę už šimtakovdžio sijono.

Tai buvo Pinčuko nedovanotinas įžūlumas, už ką jis teisingai buvo nubaustas. Pasipiktinusi Uršulė staiga apsisuko, tvieskė tokį antausį, kad Pinčukas suklypo, sijonas už ragų užsikabino ir užsimovė ant galvos. Nusigandęs Pinčukas norėjo kuo greičiau ištrūkti iš po šimtakovdžio sijono, bet kaip tyčia skubėdamas dar labiau įsipainiojo klostėse ir sugriuvo po Uršulės kojomis.

Tai Uršulė, nieko nelaukdama, nors ir likusi be viršutinio šimtakovdžio sijono (laimė, devynis buvo užsisėgusi), tiktai baisiai įtūžusi, užkūrė tokią pirtį Pinčukui, kad tas unkštė ir prunkštė,

bet negalėjo iš po sijono ištrūkti. Gal būt, Uršulė būtų visai užniurkiusi Pinčuką, bet tas, neturėdamas kur dėtis, praplėšė sijono klostes ir smuko į liūno dugną, traukdamas paskui ir Uršulę.

Pagaliau Uršulė, grimzdama į liekną, kaire ranka nusitvėrė už kadugio krūmo, o dešine ištraukė iš maurų visą dumbliną Pinčuką. Norėjo dar kartą jį pričiupti, bet tas ištrūko ir lakstė aplinkui, cypdamas ir unkdamas, bet vis dar neatstodamas. Tada Uršulė paskutinėmis jėgomis išsikapstė iš liekno, nusiėmė nuo kaklo rožančių su škaplieriais ir pradėjo jais šveisti Pinčuką kur pakliūva: per akis, per ragus, per šonus ir per pakinkius. Tas raitėsi kaip ant žarijų, lakstė po liekną kaip akis išdeges, bet išsismaginusi Uršulė nė per žingsnį neatstojo. Vaikėsi klupdama po pelkes, šventino rožančiumi ir visaip garbino, kad vargšas velniukas pagaliau neišturėjo, nusikeikė ir tarė:

— Trauk tave devynios, tokią raganą! Nenoriu aš tavęs daugiau. Tiktai atstok tu nuo manęs!

— Aš tau atstosiu! — pasipiktino Uršulė ir griebė Pinčuką už ragų.

Uršulė norėjo dar kartą užmesti jam ant galvos šimtakvoldį sudraskytą sijoną, užnerti ant kaklo rožančių ir nusivesti pas Baltaragį, kad pamatytų tas begėdis, koki jaunikį jai norėjęs išpiršti. Bet čia kaime gaidžiai pragydo, Pinčukas pasimuistė ir dingo kaip nebuvęs. Uršulės delne pasiliko tiktai kažkokia žievė lyg nuo kadugio šaknies, o sijonas, užsikabinęs už krūmo, ten ir liko. Ką su juo veiksi, velnio suterštu ir sudraskytu? Numetė ir žievę nusispiovusi.

Paskui Uršulė dar ligi aušros klampojo po Paudrūvės pelkes, baisia širsdama ir negalėdama išsikapstyti. Tiktai prašvitus, įsiutusi kaip ragana ir visa purvina, ligi kelių pasikaišiusi likusius sijonus, sugrįžo į Baltaragio malūną.

Baltaragio laimė, kad laiku išgirdo pardūkstančią iš pelkių davatką (būtų gal neišgirdęs, jeigu ne anksčiau parbėgusio Pinčuko išgastis), spėjo pasislėpti malūne ir duris iš vidaus užsiremti. Būtų jam kliuvę ne mažiau, kaip Pinčukui, o gal ir daugiau — už nuvytusia jaunystę ir biau rū pasityčiojimą.

Sugrįžusi Uršulė, negalėdama į malūną įsiveržti ir savo apmaudo ant neprieteliaus galvos nugiežti, pasiautėjo tiktai po kiemą su visais prakeiksmiais, o paskui, lyg atsipeikėjusi, nubėgo į trobą, susirišo savo drabužius į pundelį ir tekina pasileido bėgti į pakalnę Švendubrės linkui. Bėgo, vis dar atsigrįždama ir kairiosios rankos supintijusia kumštimi grasindama malūno pusėn, o tokia pat dešiniąja — žegnojo ir plūdosi visų keiksmų keiksmiais.

— Visai pasiuto davatka, — galvojo Baltaragis, žiūrėdamas pro malūno viršutinį langelį į tolstančią Uršulę. — Matyt, nė velnias neįstengia jos pagriebti.

III

Po to nelemto atsitikimo Uršulė, nubėgusi į Švendubrę, paskleidė apie Baltaragį būtų nebūtų gandų, kuriais tačiau niekas nenorėjo tikėti. Perdaug jau keisti jie buvo.

Tiktai vienas Švendubrės klebonas Bonifacas Bobinas gal būtų rimtai išklauses Uršulės pasakojimą, nes visą laiką rengėsi pradėti žūtbutinę kovą su burtais ir prietaisais (teko jam tokia pabalių, miškų ir ežerų parapija, velniavos apsėsta), bet vis neprisirengė, pagaliau paseno ir pats kaip boba itikėjo jų neįveikiama galybe. Taigi tiktai jis vienas galėjo priderančiai išklaudyti Uršulę ir tinkamai įvertinti jos nutikimą, bet ir jis, tikra nelaimė, pereitą naktį buvo prasikortavęs su apylinkės nusususiais šlėktomis, tai visai neturėjo ūpo, be to, ir miego labai norėjo.

Buvo ankstyvas pavasario rytas, kai Uršulė tiesiai iš Baltaragio malūno atbėgo į kleboniją su ta baisia žinia. Pro murziną langelį skverbėsi saulės spindulys, aplinkui zirzė musės, o voras kampe tinklą spendė. Ant stalo mėtėsi išblaškytos kortos, o krėse klebonas knarkė, kad net langai tirtėjo.

— Tegul bus pagarbintas...— tarė Uršulė, pravėrusi duris, bet jai atsiliepė tiktai klebono knarkimas.

Krūptelėjusi Uršulė norėjo sprukti atgal, bet staiga susigriebė (kur ji, vargšė, dėsis tokioje nelaimėje?), pasidėjo ryšulėlį prie durų ir prislinko arčiau. Klebonas knarkė išsiziojęs, o musės zujo aplink burną, lyg norėdamos įskristi į gargaliuojančią gerklę ir bijodamos ten prasmegti. Uršulė mostelejo ranka, baidydama muses, o klebonas nustojo knarkęs ir apsidairė mirksėdamas.

Apsidžiaugusi Uršulė pabučiavo klebonui ranką ir pradėjo pasakoti apie viso savo amžiaus skriaudas ir keistą nutikimą Baltaragio malūne.

— Girdėjau apie tą Baltaragio malūną, — nusižiovavo klebonas ir pertraukė Uršulės pasakojimą. — Matyt, velnio veislė suka ten lizdą.

— Tikriausiai, — patvirtino Uršulė.

— Ar ne todėl jis tave ir norėjo išleisti? — pažiūrėjo apsilbauses klebonas į Uršulę ir liūdnai palingavo galva. — Matyt, susigiminiuoti norėjo.

— O kaipgi, — nudžiugo Uršulė ir išvertė akis kaip kukulius. — Ne kitaip čia ir buvo.

Staiga Uršulei viskas paaiškėjo lyg ant delno, ir ji užsimojo vėl iš eilės klebonui apsaityti, bet žiūri — tas knabtelėjo nosim ir užmigo. Žioptelėjo Uršulė ir sustojo, o klebonas vėl ėmė knarkti.

Gerą pusvalandį prastovėjo Uršulė prie knarkiančio klebono, nežinodama, ką daryti. Baisiai liežuvį jai niežėjo viską iki galo išpasakoti, tik bijojo kleboną žadinti. Pagaliau knarkdamas klebonas iš to miego saldumo vos liežuvio neprarijo, o Uršulei pasirodė, lyg kažką dar pasakoti norėtų. Ji greitai pasilenkė ir pabučiavo jam ranką.

— Ką sakai, klebonėli? — paklausė.

Klebonas vėl atmerkė akis ir, pamatęs pasilenkusią prie jo moterėlę, pagalvojo, kad iš davatkyno bus kuri atėjusi jo trukdyti, tad rūščiai susiraukė ir tarė:

— Ko čia atėjai? Eik sau į davatkyną ir smirsk.

Uršulė visai sumišo ir nežinojo, ką sakyti. Tai pasiėmė savo ryšulėlį ir buvo beeinanti pro duris, bet klebonas, lyg kažką prisiminęs, ją sustabdė.

— Pala, ar ne apie Baltaragį tu man norėjai kažką pasakoti?

— O kaipgi, klebonėli, — apsidžiaugė Uršulė ir sustojo prie durų. — Apie tą patį velnių raganių.

— Na, ir ką gi papasakosi? — susidomėjo klebonas.

— Ogi štai ką! — Uršulė pasidėjo ryšulėlį prie durų, priėjo prie klebono, pabučiavo abidvi rankas ir pradėjo iš naujo savo istoriją. Klebonas klausė, klausė, ir vėl jam užėjo miegas.

— Gerai, — sako jis. — Žinau. Gali sau eiti. O aš pagalvosiu, ką čia reiks daryti.

— Bet kur aš eisiu, klebonėli? — nusiminė Uršulė.

— Kaip tai kur? — nesuprato klebonas. — Nagi namo.

— Negaliu aš grįžti pas tą raganių.

— Ak šitaip! — suprato klebonas. — Na, tai sakiau, eik į davatkyną.

Uršulė padėkojo ir išėjo, o klebonas ir vėl užmigo, visai užmiršdamas ne tik keistą atsitikimą jo parapijoje, bet ir pačią Uršulę, to atsitikimo dalyvę.

O Uršulė nuo to laiko apsigyveno davatkynė tarp piktų kaip širšės rudenį davatkų ir neturėjo nei laiko, nei progos apie save klebonui priminti. Teko visą laiką kovoti visomis keturiomis. Mat, Uršulė, nors ir ne pėsčia buvo, bet ir ten raitų atsirado, taigi buvo su kuo susiremti. Tik Uršulė būtų buvusi ne Uršulė, jeigu nebūtų laimėjusi. Po kurio laiko nuėjo davatkos pas kleboną skūstis velnio nuotaka (taip vargšę Uršulę čia neteisingai praminė, bet ta pravardė taip jai ir prilipo ligi grabo lentos), per kurią nebėra gyvenimo davatkynė.

— Kokia velnio nuotaka? — nesuprato klebonas.

— Ogi ta, kurią Baltaragis leido už velnio ir neišleido.

Klebonas buvo visiškai užmiršęs tą nepaprastą įvykį jo parapijoje, apie kurį jam, tada užsimiegojusiam, Uršulė negalėjo viską ligi galo išaiškinti. Dabar tai padarė kitos davatkos. Bet jos ėmė iš dešimtų lupų ir viską supainiojo.

— Gerai, — pasakė klebonas davatkoms. — Ištirsiu tą reikalą.

Bet prižadėjo ir užmiršo. Ar maža klebonui rūpesčių? Tiktai kartą, pastebėjęs perdaug jau uoliai keliaklupsčiaujančią davatką ir negalėdamas atsiminti, kur ją matęs, sustabdė ir paklausė:

— Pala, ko aš čia norėjau tavęs paklausti?

Staiga užklupta, Uršulė pagalvojo, ar ne davatkos bus ją įskundusios, bet susigriebė ir atsakė:

— Ar ne apie Baltaragį, klebonėli?

— Taigi, taigi, apie Baltaragį, — atsiminė klebonas. — Kaip jis ten dabar?

— Nežinau, klebonėli, — atsakė Uršulė ir dievobaimingai akis nuleido, nes buvo jau gerai pramokusi davatkystės dorybių.

— Tai reikia sužinoti, — pasakė klebonas ir nuėjo nepatenkintas, kam jis tą davatką užkalbino.

Tas klebono užsiminimas pasodino Uršulę kaip ant balno. Davatkyno barniai ir rietenos jau seniai buvo jai nusibodusios (dabar davatkos drebėdavo, kai ji, net neprasižiojusi, tiktai akimis sužaiabuodavo), o bažnyčios visus kampus jau keliasdešimt kartų buvo keliaklupsčiais apėjusi. Reikėjo ko nors prasimanyti, o čia sena žaizda atgijo. Pradėjo rinkti apie Baltaragį visokius gandus ir paskalas, klausinėti žmonių, bet ilgai nieko naujo negalėjo sužinoti nei apie Baltaragį, nei apie jo malūną. Kartais žmonės tiktai pasijuokdavo iš jos: bene Pinčuko pasiilgusi ir žadanti sugrįžti? Uršulė tik peržegno davatką ir išplūsdavo už tokį atsakymą, o paskui vieną kartą ėmė ir išgirdo, kad Baltaragio malūnas sukasi be vėjo.

— Čia tai jau tikrai kažkokie nauji burtai, — iš karto suprato Uršulė ir ėmėsi veikti.

Pirmą tylią dieną, kai nebuvo jokio vėjelio, tuojau po rytinių pamaldų, Uršulė išbėgo

pasitikrinti, ar iš tikrųjų taip yra, kaip žmonės kalba.

Netoli teko bėgti. Nuo pirmo kalnelio jau iš tolo pamatė, kaip Baltaragio malūnas mosuoja sparnais, nors buvo visiškai tylu ir medžių nė lapas nešlamėjo. Neliko jokių abejonių. Tai parbėgo uždususi ir tiesiai pas kleboną.

— Klebonėli, — įpuolusi sako, — Baltaragio malūnas sukasi

— Tai kas, kad sukasi? — nesuprato klebonas.

— Betgi be vėjo, klebonėli, — paaiškino Uršulė.

— Kaip tai be vėjo? — nustebo klebonas.

— Nagi taip, be vėjo ir sukasi, — norėjo parodyti Uršulė, kaip malūnas sukasi, bet tiktai dulkes sijonu sukėlė. — Vėl naujus burtus tas raganius prasimanė.

— Reiks iširti, — sutiko klebonas. — Jei ką naujo sužinosi, pasakyk man.

Bet Uršulė, nors iš kailio nērėsi, nieko naujo negalėjo sužinoti. Malūnas tiktai sukasi be vėjo, ir tiek. Kas jį ten supaisys. Tai ir klebonas, nors ir norėjo viską iširti kaip reikia, neturėjo ką daryti. Be to, čia bažnyčia ir ūkis, čia kortos, čia sis, čia tas, ir užsimiršo klebonas, kad toks nepaprastas malūnininkas gyvena jo parapijoje.

Tiktai paskui, kai pas Baltaragio dukterį pradėjo važiuoti piršliai ir niekaip negalėdavo atvažiuoti, Uršulė, nors ir sparti buvo moterėlė, nespėdavo rinkti gandų ir su jais bėgioti pas kleboną. Klebonas iš pradžių klausėsi, stebėjosi, žadėjo iširti ir pagalvoti, o paskui staiga nei iš šio, nei iš to supyko, treptelėjo koja, kad net grindys sudrebėjo, ir prabilo:

— Atstok tu nuo manęs su savo Baltaragiu! Nieko daugiau aš apie jį nenoriu girdėti.

Nusiminusi Uršulė antrą kartą išėjo iš klebonijos ir nebežinojo, ką daryti. O gandai apie Baltaragio malūną vis labiau ir plačiau sklido. Tikras pasaulio galas artėjo, bet ką čia viena Uršulė galėjo padaryti?

IV

Uršulė gerai žinojo, kad čia Baltaragio ir jo bičiulio Pinčuko klastingi darbai, tiktai negalėjo suprasti, kam tie nauji burtai. Pagaliau suprato ir pati sau per kaktą delnu sudavė:

— Kokia aš kvaila, nors ir sena davatka. Ne be reikalo ir klebonas ant manęs supyko. Juk tai ne kas kita, kaip tas prakeiktas Baltaragis, nepriveikęs manęs išleisti už Pinčuko, jam savo dukterį prižadėjo, o tas suka jam malūną be vėjo. Kitaip ir būti negali. Mane išgelbėjo skaisčiausi apžadai, o ji, vargšėlė, pasmerkta amžinai pražūti. Ir kaip aš to nesupratau iš karto?

Stebėjosi Uršulė savimi ir kitiems skelbė Baltaragio su Pinčiuku burtų užmačias ir piktus darbus. Tiktai pati nežinojo ir kitiems buvo neaišku, ar džiaugiasi tuo Uršulė, ar piktinasi. Toks džiaugsmas ir pasipiktinimas iš karto buvo ją pagavęs, kai įspėjo tariamą Baltaragio ir Pinčuko sąmokslą.

O Jurgos Uršulė iš pat mažens nekenė. Visą senmergės tulžį ant jos išliedavo, kai nematydavo Baltaragis.

Todėl ir senas našlys nebūtų jai likęs skolingas, jeigu net už paties velnio būtų ją išleidęs. Gerai žinojo Uršulė, kodėl jos Baltaragis nekenė ir taip negražiai iš savo namų išgyvendino.

Tai dabar Uršulė net apsidžiaugė, kai sužinojo, kad jos nemėgiama podukra (taip Uršulė kartais vadindavo Jurgą) turi pražūti.

— Taip jai ir reikia, — ne kartą pati sau pasakydavo ir gailėdavosi, kad taip plačiai paskleidusi paslaptį. — Velnias motiną pripiršo, velnias ir dukterį pagriebs.

Bet pagaliau pradėjo Uršulė sąžinė graužti. Norėjo klebonui savo mirštamą neapykantą prisipažinti, bet tas ir iš tolo jos neprisileisdavo. Taip vargšui Bobinui įkyrėjo Uršulės Baltaragis, dėl kurio jis, nors ir nemažai snūduriavo, bet nieko nesugalvojo, ir tarė: tegu prasmenga jis su ta Uršule, tiktai jam galvos nekvaršina.

O pabudusi Uršulės sąžinė nedavė jai ramybės. Visas jos gyvenimas pasirodė jai esąs baisi nuodėmė (juk nekenė Jurgos tiktai todėl, kad per jos motiną negalėjo ištekėti už Baltaragio), ir ji pasiryžo kilniu darbu išpirkti savo mirštamą nuodėmę. Neblogos širdies moterėlės vis dėlto būta tos Uršulės.

Taip pasiryžusi, pirmą sekmadienį atsistojo Uršulė bobinčiuje prie durų ir, kai ėjo iš bažnyčios Jurga (tikra begėdė, dar neišėjusi iš bažnyčios, jau svaidė į bernus žvilgsnius ir šaipėsi), tįmptelėjo ją už sijono ir pakuždėjo:

— Dukrele, turiu su tavim pasikalbėti.

Jurga su pašai pa grįžtelėjo pro pečius į Uršulę ir garsiai tarė:

— O ką aš su tavim, tetule, kalbėsiu? Pinčukas laukia tavo meilių žodžių ir nesulaukia, o aš ir

be jų apsieisiu.

Supyko Uršulė, išgirdusi tokius atšiaurius žodžius, bet ir vėl atsileido, prisiminusi savo mirštamą nuodėmę. Prievarta nusitempė Jurgą į nuošalią vietą prie varpinės ir išdėstė jai visas baisybes, kokios ją ištikis, jeigu nepaklausysianti. Jurga iš pradžių klausėsi nekantraudama, o paskui, springdama juoku, rimtai tarė:

— Tai ką aš, tetule, turiu daryti, kad nepražūčiau?

Nušvito tada visos raukšlės Uršulės veide, vien tik pagalvojus, kad jau išpirkusi savo didžiąją nuodėmę ir Jurgą išgelbėjusi.

— Daryk, mergele, skaistybės apžadus, — pasakė nudžiugusi Uršulė. — Susizieduok su Juozapu skaisčiausiu, tiktai tada galėsi būti išgelbėta.

— Ir įstok į davatkyną, — pridėjo Jurga, sprogdama nuo vos sulaikomo juoko.

— Gali ir į davatkyną, — rimtai pritarė Uršulė, o Jurga neišlaikė ir nusikvatojo.

— Negaliu, tetule, — atsakė. — Man bernai taip patinka, kad net širdis suvirpa, kai gražų berną pamatau. Neištūrėsiu nė vienos dienos davatkynė. Daryk ką nori, tetule, tiktai ne davatkynas.

Atsiduso tada Uršulė, mato — nieko neišeis, bet vis dėlto paskutinės vilties dar neprarado ir pagraudeno:

— Gailėsies, dukrele, tiktai bus per vėlu. Tėvas išleis tave už Pinčuko, tada amžinai pražūsi.

Jurga tarsi nusigando, tarsi suprato, nustojo kvatojusi, surimtėjo, tiktai velniukai akyse lakstė.

— Ar gali taip būti, tetule? — paklausė.

— Juk mane norėjo už jo išleisti, pati žinai! — Uršulė liūdnei pamaksėjo galva kaip nuvarytas arkllys.

— Ar tu matei tą Pinčuką? — vėl rimtai paklausė Jurga.

— O kaipgi. Vienoje karietoje užsakų važiauvau, — rimtai atsakė Uršulė.

— Ir nenuvažiavai?

— Nenuvažiauvau, — atsiduso Uršulė. — Skaistybės apžadai išgelbėjo.

— Dabar tai suprantu, tetule, — visiškai rimtai pritarė Jurga, — kas vakarais Paudrūvės pelkėse dūsauja, kad net graudu darosi. Tai jis, vargšas, vis tavęs laukia ir nesulaukia. Pasigailėtum, tetule, ir eitum kartą už jo nesiožiuavusi. Juk taip ar kitaip, o jo sužadėtinė esi.

— Ką tu kalbi, dukrele? — nesuprato Uršulė, rimtai su ja kalba ar į akis juokiasi.

— Tokius pat niekus, kaip ir tu, — atsakė Jurga ir nuėjo kvatodama.

Atsiduso Uršulė, norėjo dar pagraudenti, bet tiktai su piktu priekaištu akyse palydėjo Jurgą, nieko daugiau nepasakiusi, nors ir baisiai niežėjo liežuvį.

— Pražuvo amžinai, — paskui su apmaudu tarė pati sau ir išsitraukė rožančių, kad nusiramintų.

Nuėjo į bažnyčią, varstydamą rožančių ir galvodama jau ne apie Jurgą, bet apie tai, ar išpirko savo mirštamą nuodėmę, ar neišpirko. Pagaliau nusiramino, kad su kaupu išlygino viso savo gyvenimo nuodėmingą neapykantą (kuo ji kalta, jei ta vėjavaikė nepaklausė?), ir pradėjo kalbėti atgailos rožančių. Bet, ir atgailą darydama, buvo sutrukdyta, nes smagus Jurgos juokas atskrido nuo šventoriaus net į bažnyčią. Tai Jurga tyčiojosi iš senos davatkos ir erzino jaunikius.

— Štai kur tikra velnio nuotaka, o ne aš! — gaudžiai pagalvojo Uršulė, kalbėdama rožančių ir visai užmiršdama, kad daro naują nuodėmę.

V

O tuo metu už septynių mylių nuo Paudrūvės krašto, Daugnorų kaime, gyveno Jurgis Girdvainis, šaunus ir išdidus jaunikis, kuris niekaip negalėjo sau mergos susirasti, nors buvo apvažiavęs su piršliu, to paties kaimo skerdziumi Anupru Visgirda, septynias mylias aplinkui geriausiais savo obuolmušiais žirgais.

Tuos stoninius obuolmušius žirgus paliko jam mirdamas tėvas ir įsakė juos saugoti kaip savo akį, tardamas — kol eržilai obuolioti bus, tol ir jo gyvenimas bus kaip obuolys. Sūnus šventai saugojo tėvo prisakymą, nes tie obuolmušiai žirgai buvo visas jo mandrumas ir pasididžiavimas. Tiktai Girdvainis jaunas buvo ir jokio saiko neturėjo. Per tuos obuolmušius visą ūkį apleido, kurį tėvas paliko pilną kaip aruodą, bet užtat, kai išvažiuodavo su obuolmušiais, tai kaip su paukščiais — lygus kelias ar pabiuręs — nulėkdavo.

Pradėjo Girdvainis su savo obuolmušiais važinėti, ieškodamas merginos, kuri nesibijotų visą gyvenimą važinėti tokiais, kaip viesulai, arkliais. Pravažinėjo visą rudenį pas aplinkines merginas nuotakas ir net už septynių mylių, bet tokios nesurado. O kaltas čia buvo paties Girdvainio pernelyg didelis išdidumas ir tas mandrumas neapsakomas.

Kinkydavo Girdvainis savo obuolmušius, kurie vietoje nenustygdavo, ne į karietą, gražiai dažytą, bet į apskretusį mėšlavežimą, už piršlį pasiimdavo ne liežuvingą ūkininką, bet nuskurdusį kaimo skerdžių Anuprą Visgirdą, kuris viena akimi neprimatė ir viena ausimi neprigirdėjo, o pats apsilvilkdavo ne išeginiais drabužiais, bet išverstais kailiniais, kad svetima merga neprikibtų, persijuosdavo pančiu, kad nesužavėtų, įsistodavo į klumpes ir, įsimetęs Anuprą į vežimą, dieve padėk nurūkdavo dvejetu savo obuolmušių kaip su paukščiais, vieškeliu ar šunkeliu, žiūrint kur merga į akį kritusi buvo. Paskui jaunikį su piršliu tik dulkių stulpai, jei vasarą, palikdavo ant kelio, o jei rudenį, tai net padanges aptaškydavo.

Taip išvažinėjo Girdvainis visą kraštą bemerginėdamas, bet savo mergos nesurado, nes visos merginos nuotakos pradėjo viena kitą tokiu mandru jaunikiu gąsdinti ir juoktis. Tiktai vienas Girdvainis nieko nepaisė, savo darė ir kalbėjo:

— Su tokiais arkliais nors ir pasaulio krašte, o savo mergą atrasiu.

Bet, deja, vis nesurasdavo tokios merginos, kuri susigundytų tokiais arkliais ir tokiu jaunikiu. O uošvių ir gundyti nereikėjo, nes jiems atrodė, kad visas Girdvainio gyvenimas kaip ta statinė be šulų, kuri niekada nebus pilna.

Kaip iš tikrųjų su tais šulais buvo, nežinia. Jeigu jau trūko, tai visų tų šulų, kuriais rimti ūkininkai ramsto savo gyvenimą, o Girdvainis ne tik neramstė, bet su tais savo obuolmušiais tarsi ištaršyti norėjo į visus keturis vėjus. Todėl jam ir tokios merginos prireikė, su kuria galėtų lėkti kaip paukščiai, žemės nesiekdami.

Bet kur tokią rasi? Visos buvo gerų ūkininkų rimtos dukterys. Tad nugirdęs, kad Paudruvės krašte yra Baltaragio malūnininko nepaprasta duktė, pas kurią niekas su piršliais negalys atvažiuoti, pirmą sekmadienį atvažiavo su savo obuolmušiais į Švendubrę pasidairyti ir pasiklausyti, kokia ta merga ir kas ten yra.

Švendubrės merginos nuotakos ir bernai jaunikiai tuojau pažino Girdvainį iš jo obuolmušių žirgų, kurie žvenddami sustojo prie šventoriaus. Merginos nuotakos spruko prunkšdamos į šalis, kad neužkalbintų keistas jaunikis ir dėl to kalbų nekiltų. Bernai apstojo Girdvainio obuolmušius ir negalėjo atsigėrėti,

— Tai bent žirgeliai! — ne vienas su pavydu garsiai pasakė, o pats sau pagalvojo: — Su tokiais galima ir pas Baltaragio dukterį nuvažiuoti, nors ten ir kažin kokie užkerėjimai būtų.

Tuojau išgirdo apie nepaprastą jaunikį, atvažiavusį į Švendubrę, ir Jurga, kai išsiskyrė su Uršule prie varpinės ir nuėjo kvatodama. Viena kita mergina, sprukdamos nuo šventoriaus, prunkštelėjo Jurgai:

— Tavasis atvažiavo!

— Koks? — nesuprato Jurga.

— Nagi tas — su obuolmušiais žirgais, su išverstais kailiniais.

— O gal ir manasis? Ką tu žinai? — pyktelėjo Jurga, kad merginos drįsta iš jos juoktis. —

Kur jis?

— Nagi anava, ar nematai, stovi, — pirštu parodė į stovintį prie šventoriaus ažuolo Girdvainį ir besidairantį po minią.

Jurga tiesiai ir nuėjo prie Girdvainio. Daug buvo girdėjusi apie jo obuolmušius žirgus, mėšlavežimą, išverstus kailinius ir kurčią piršlį, su kuriuo važinėjo, merginas gąsdindamas. Dabar Jurga pastojo Girdvainiui kelią, kai tas, kaip tik jos ieškodamas, norėjo pereiti per šventorių.

— Pas visas merginas važinėji, — pasakė, tiesiai į akis žiūrėdama, — o pas mane neužsuki. Negi aš tau per prasta mergina, o gal paskalų bijaisi, kad pas mane kelias užkerėtas?

Girdvainis iš karto pažino, kad čia ta, kurios ieško, nes tokios gražios ir drąsios merginos jis dar nebuvo matęs. O tokios jam kaip tik ir reikėjo.

— Nepaprasta tu mergina, — atsakė tiesiai Girdvainis, — ir paskalų nesibijau. Galiu su savo obuolmušiais išsklaidyti visus užkerėjimus nuo tavo kelio.

— Tai išsklaidyk, — atsakė Jurga, ir jos akys šyptelėjo. — Jei išsklaidysi, gal ir eisiu už tavęs.

— Eisi — neisi, — atgavo Girdvainis išdidumą, — o pirmą šeštadienį atvažiuosiu su savo piršliu Anupru.

Tuo metu, pamatę Girdvainį kalbant su Jurga, susirinko aplinkui merginų ir bernų būrys, o kiti dar bėgo per šventorių, palikę net Girdvainio žirgus.

Kai Girdvainis prižadėjo su piršliu atvažiuoti, nusiprunkštė merginos į saujas, o bernai visa gerkle nusižvengė.

— Toks tokį pažino ir ant alaus pavadino, — kažin kas atsiliepė.

O Jurga, visai užmiršusi, kad aplinkui minia susirinko ir ją stebi, meiliai pažiūrėjo Girdvainiui į akis ir, visa nukaisdama, tarė:

— Lauksiu. Neužmiršk.

Tai pasakiusi, nuėjo, nuleidusi akis, bet iškėlusi galvą ir graži kaip karalaitė.

Tiktai širdis krūptelėjo, lyg ką nujausdama. Nors ir apšauktas jaunikis, bet toks, kaip mergautinėse svajonėse vaidenosi. Argi jis ir būtų žadėtas?

Jurga grįžtelėjo pro petį, nenorėdama tikėti, ir susitiko su Girdvainio degančiomis akimis. Tada ji greitai apsisuko ir nuėjo, baisiai sunerimusi.

Tas žvilgsnis pro petį galutinai pritrenkė Girdvainį.

— Tai bent mergina! — pats sau pasakė, nutirpęs iš džiaugsmo ir akių negalėdamas atitraukti nuo jos liekno liemens ir grakščių žingsnių, laukdamas, kad ji dar kartą atsigręžtų.

Bet Jurga neatsigręžė ir greitai išnyko iš akių, o Girdvainis veltui klajėjo po atlaidų minią, ieškodamas degančiomis akimis dar kartą ją pamatyti. Bet niekur jos nesurado. Ji su tėvu tuojau išvažiavo namo.

Tai ir Girdvainis, nieko daugiau nelaukdamas, apsuko savo obuolmušius ir išvažiavo su tokiu džiaugsmu širdyje, kurio, rodos, net jo obuolmušiai nepavežtų, nors ir lėkė šuoliais,

Tiktai ar ne per greitai Girdvainis susižavėjo?

VI

O vis dėlto ne visai be pagrindo sklido gandai apie Baltrų Baltaragį ir jo malūną. Čia buvo ne vien tiktai davatkos Uršulės kliedėjimai ir įkaušusių jaunių su piršliais prasimanymai. Ne be kaltės ir pats Baltaragis buvo, ir kelias pas jo dukterį Jurgą buvo nelengvas, nes jis ir pats nelengvai gavo savo žmoną Marcelę Jaudegytę, gražiausią Paudrūvės merginą. Tuščiai žmonės nekalba.

Ir viskas bene todėl atsitiko, kad Baltaragis iš pat jaunumės buvo per daug prisirišęs prie savo malūno ir per jį ne tik pats save, bet ir visą dievo pasaulį buvo užmiršęs.

Baltaragis dar vaikystėje negalėdavęs atsiklaudyti malūno ūžimo, kai jam pritardavo Udrūvės ežero vandenių šniokštimas. Tas ūžimas tarsi užkerėjo Baltaragį. Kiek paūgėjęs, dienas ir naktis praleisdavo malūne. Kito darbo nei žinoti, nei matyti nenorėjęs.

Smagiausia jam būdavo, kai pakildavo vėjas ir sukldavo malūno sparnus. Tada jis linksmas belsdavosi po savo malūną, niekada nepavargdamas, tiktai vieno bijodamas, kad vėjas nenuitiltų. Jau tada jis pradėjo svajoti, ar negalima būtų sukti malūno be vėjo? Apie tai ypač susimąstydavo, kai nurimdavo vėjas, ir jis ištisomis dienomis prasėdėdavo ant malūno slenksčio, žiūrėdamas į Udrūvės ežero vandenį, ar nepradeda jų paviršius ribuliuoti nuo lengvo vėjelio. O malūno sparnų bures jis buvo taip pritaikęs, kad jos pagaudavo mažiausią dvelkimą nuo ežero pusės. Be malūno ūžimo niekas kitas nežavėjo Baltaragio jaunystėje, tarytum nieko kito gyvenime ir nebūtų buvę.

Todėl ir nepamatė Baltaragis, kaip, malūnui beūžiant, jaunystė praėjo, kaip mirė tėvai, išsiskirstė iš namų broliai, seserys ir liko jis vienas su senstančia davatka Uršule, tolima Baltaragių giminaite, kuri mergaudama paseno ir atrodė amžinai pasilikianti įname Baltaragių namuose. Bet išėjo kitaip.

Pakrikus Baltaragių šeimai, Uršulė perėmė visus namų rūpesčius, nes Baltrus tais reikalais nė kiek nesirūpino, tarsi jų visai nebūtų. Jam tik vienas malūnas niekada iš galvos neišeidavo.

— Tas malūnas susuko tau galvą, — kartais pasakydavo Uršulė, su priekaištu žiūrėdama į Baltaragį. — Nieko tu daugiau nematai, tiktai tą savo malūną, tarytum be jo nieko kito pasaulyje nebūtų.

— Kad man nieko daugiau ir nereikia, — atsakydavo Baltaragis, visai nežiūrėdamas į Uršulę.

Uršulė piktai žybteldavo akimis ir, nusigrįžusi į krosnį, smarkiau subarškindavo puodais. Kartais pažiūrėdavo Baltaragis, ko ji čia trunkosi, o kartais, net nežvilgtelėjęs į jos pusę, išeidavo į malūną.

Kitą kartą Uršulė pradėdavo skųstis, kad, esą, jai per daug darbo su visa namų apyvoka, kad jis nieko nepadedas, o ji negalinti persiplėšti.

Baltaragis, tarsi nustebejęs ir nieko nesuprasdamas, patraukdavo pečiais.

— O kodėl negali? Persiplėšk, ir būsite dvi.

Uršulė, manydama, kad Baltrus nieko nesuvokia ir nesupranta (žmonės jį dėl to malūno laikė glušu), užsimindavo, kad žmonės kartais nei ši, nei tą nukalba, o pati paraudonuodavo nuo ausų ligi plaukų šaknų: esą, nepadoru jaunam vyrui su mergina vienoje pastogėje gyventi, dar kažin ko žmonės gali prasimanyti. Baltaragis tarsi visai nenugirdavo tokių kalbų, nors Uršulė ne tik paraudonuodavo, bet ir meiliau baltakiuoti stengdavosi. O kai jau per daug savo meilumu įgrisdavo, Baltaragis

storžieviškai atsikirsdavo:

— Ko tu nori? Argi mudu po viena pastoge gyvename? Aš — malūne, o tu — troboje ir kiauiliatvartyje.

Tada supykusi Uršulė pradėdavo purkšti kaip katė, grasinti, kad jį pamesianti, visai iš namų išeisianti, tegu pats vienas pasikariaus su tuo savo malūnu ar dar ką nors prasimanąs.

Baltaragis visai ramiai, kartais net nudžiugęs, atsakydavo:

— Tai ko dar lauki? Eik sau. Man vienam tik ramiau bus.

Uršulė, jau nejuokais iširdusi, pradėdavo rišti savo ryšulius, bet, čia pat berišdama, ir vėl atrišdavo, o paskui atsidsdavo ir nusiramindavo:

— Kaip dabar aš jį vieną paliksiu? Palauksiu, gal ateis į protą.

Bet veltui Uršulė tikėjosi. Sugrižęs iš malūno, Baltaragis nė kiek neapsidžiaugdavo atradęs Uršulę vėl po namus besiruošiančią, tiktai nustebdavo ar net supykdamo:

— Tai tu dar neišėjai? — prikišdavo.

— Tylėtum ir dievą mylėtum, — atsidsdavo Uršulė ir porą dienų tylesnė būdavo.

— Tai kad tau dievas tiek proto duotų, — palinkėdavo Baltaragis, — tada tikrai galėtume ramiai gyventi.

Tas Baltaragio linkėjimas ar metai, kurie vis labiau tursino ir taip susirietusią senmergę, padėjo, ir Uršulė kasdien vis dievobaimingesnė darėsi. Prieš tai ji dar buvo išbandžiusi visas kitas priemones ir net burtus, kuriais tikėjosi vis dėlto Baltaragį prisivilioti, bet, ir tiems nieko nepadėjus, praradusi paskutinę viltį ir atgailaudama už nuodėmes, padarė Švendubrės skaisčiausiai Mergelei skaisybės apžadus ir vis dažniau išeidavo į bažnyčią, kartais net visą dieną sugaišdavo, tuo nepaprastai pradžiugindama Baltaragį.

— Matai, susipras kartą, — pats sau sakydavo, nors Uršulė juo dievobaimingesnė darėsi, tuo piktesnė buvo. Bet vis dėlto Baltaragis neprarado vilties, kad pagaliau ir senmergės piktumui bei įniršiui ateis galas. Bet čia Baltaragis apsiriko.

O dienos slinko, bėgo metai po metų, ir Baltaragis, užiant malūnui ir besibarant su sena davatka, net nepastebėjo, kaip ir pats paseno. Nemaža kakta dar labiau padidėjo, o į plaukų vainiką ties smilkiniais taip įsimitė miltų dulkės, kad net skaidriame Udruvės ežero vandenyje negalima buvo ištrinkti.

VII

Taip Baltaragis būtų gal visai nusenęs ir vienišas pasilikęs su savo užiančiu malūnu bei niurnančia davatka. Tik vieną pavasarį, kai papūtė švelnus vėjas, pradėjo tirpti sniegas ir linksmi upokšniai ėmė putodami rinktis į Udruvės ežerą, iškeldami ledą, iš antros ežero pusės atvažiavo į malūną jauna išdykėlė Jaudegių Marcelė.

— Tie mūs vyrai išvažiavo į mišką, sako, kelias galįs pabėgti, — ne pasakė, bet nusijuokė Marcelė. — Tai aš tiesiai per ežerą atvažiavau į malūną. Tegu sau bėga kelias. Aš jo nesivysiu.

O pati juokiasi kaip tie pavasario upeliai, gurgėdami į Udruvės ežerą. Tas juokas greitai nuskambėjo po visą malūną ir senstantį Baltaragį užkerėjo, nors Marcelė visai to nenorėjo. Ji pirmą kartą buvo malūne, ir šis taip jai patiko, kad šokinėjo kaip paukščiukė po visus malūno aukštus, čiauskėdama ir kvatodama, pešiodama malūnininką už žilstančių plaukų ir prašydama pasupti ant malūno sparnų.

— Tai bent toli pamatyčiau! — skambėjo kaip sidabrinis varpelis jos juokas, o linksmos akys jau šokinėjo malūno sparnais.

„Ne mergytė, bet paukščiukas“, — pagalvojo Baltaragis, neatsiklausydamas jos linksmų čiauškalų, kurie ėmė nustelbti Baltaragiui net malūno užimą ir bundančio ežero šniokštimą.

Ir pats nepasijuto, kaip, tų čiauškalų besiklausydamas, pradėjo vikriau suktis, tarytum būtų atjaunėjęs pora dešimčių metų. Marcelės grūdus jis greitai sumalė, sukrovė į roges, o kai Marcelė atsisėdo važiuoti, Baltaragiui kažko baisiai pagailo.

— Kada vėl atvažiuosi? — paklausė, norėdamas sulaikyti Marcelę.

— Kai kelias pabėgs, — atsakė išvažiuodama Marcelė ir atsigręžusi šelmiškai nusijuokė.

Tas juokas ar tas atsigrėjimas visai iš proto išvedė seną berną. Kurėjo, ką darė, vis akyse vaidenosi Marcelė, visur girdėjo jos skambantį juoką ir matė gundančią šypsena. O to Juoko buvo pilnas malūnas, pilni pavasariniai laukai, pilnas ežeras. Tas juokas ir šypsena visur persekiojo Baltaragį, ir kartais net atrodė, kad tas linksmas, nerūpestingas jaunystės juokas tyčiojasi iš jo nuplikusios galvos, žilstančių paausių ir tuščios, vienišos senbernystės. Ir juo toliau, juo daugiau Baltaragis jautėsi vienišas, nes suprato, kad veltui praleidęs savo jaunystę, kurios dabar nei su vėju

sparnais nepasivysi.

Taip praėjo neramus pavasaris, atmurmėjo Udruvės ežero vandenys, sužaliavo, kaip dūmais užsidengė ežero šlaitai ir aplinkiniai kalnai kalneliai, kuriuos, kaip padavimas sako, milžinas, klumpės iškratydamas, supylęs tarpuežerėje, o Baltaragis vis dar negalėjo užmiršti nei to juoko, kuris tebeskambėjo visur, kur tik jis pasisukdavo, nei tos šypsenos, jį užkerėjusios.

To juoko nenustelbė nė rami vasara, kuri kaip svaiginanti pasaka mėlynavo ežeruose ir žaliavo šiluose. Neišskleidė tos šypsenos burtų nei šiltos žvaigždėtos naktys, nuskendusios Udruvės ežero skaidriuose vandenyse. To juoko buvo pilna Baltaragio širdis, ir jis slankiojo tylus kaip šešėlis, jo įsiklausydamas ir džiaugdamašis, o kartais taip sielvartaudamas, kad niekur sau vietos nerasdavo.

O rudenį, kai antroje ežero pusėje pradėjo skambėti piršlių skambalai, Baltaragis visiškai neteko ramybės. Naktį negalėdavo užmigti, dieną prasiblaivyti, užmiršo net savo malūną, kuris dabar stovėjo suglaudęs sparnus, kaip šmėkla, nors buvo pats malimo metas.

Malūnininkas, nors kartais ir baramas ūkininkų už malimo gaišinimą (to anksčiau niekada nebūdavo), sėdėdavo per dienas ant malūno slenksčio ir žiūrėdavo, akis įsmeigęs, į kitą ežero krantą. O pavakare, kai pradėdavo skambėti piršlių skambalai ir sukti į Jaudegių kiemą, neišturėdavo Baltaragis net ant malūno slenksčio, pakildavo ir bėgiodavo nuo malūno prie ežero, nuo ežero prie malūno, tarsi norėdamas nusiskandinti ar dar kažką pasidaryti.

O kartais nesusivaldydamas paleisdavo malūno girnas, kad tos uždamos nustelbtų piršlių skambalus. Malūnas net kaukdavo visais balsais, sukeldamas klaikų šiurpulingumą, bet vis tiek Baltaragiui nenustelbdavo piršlių varpelių. Malūno ūžime susiliedavo tie skambalai ir tas juokas, kuris nuo ankstyvo pavasario jį persekiojo, ir jis nežinodavo, ką bedaryti. Tada, sustabdęs malūną, raudavo Baltaragis žilstančius plaukus ir keikdavo savo senbernystę.

Nuvažiuoti pačiam su piršliu į Jaudegių kiemą, nors ir ne kartą buvo kilusi tokia pagunda, Baltaragis nedrįso ir pagalvoti. Kas gi leis savo dukterį už kvaišo senbernio malūnininko, jau nekalbant apie tai, kad ir pati duktė iš tolo pabėgtų nuo tokio pasivėlavusio jaunikio. Tiktai juokais prapliups visa apylinkė, kad akių neturėsi kur dėti. Ir Baltaragis iš to sielvarto nebežinojo, ar jam pasikarti ant malūno sparnų, ar nusiskandinti Udruvės ežere. Viena aišku buvo, kad toliau jis nebegalės taip gyventi, kaip gyveno, o gal ir iš viso nebegyvens.

Tai matydama, net senmergė Uršulė visa širdimi Baltaragiu susirūpino, liovėsi jį barusi ir gąsdinusi, kad pamesianti, o kartais net skarelės kampu ašarą nusišluostydavo ir su užuojauta klausdavo:

— Kas tau yra, Baltruk?.. Gal tu sergi, gal tau ką skauda?.. Pasakyk, lengviau bus, aš čia visokių žolelių turiu, išvirinsiu... Gal padės...

— Eik tu sau... — atstumdavo Baltaragis su apmaudu Uršulės rūpesčius ir užsidarydavo malūne.

Bet ir užsidaręs malūne, neturėjo kur dėtis. Per dienas tylėjo kaip žemė, priblokštas savo sielvarto ir kasdien vis daugiau pajuosdamas, tarytum gyvas rengtūsi lįsti po velėna.

Tada Uršulė visai rimtai susirūpino, kad tikrai malūnas bus susukęs Baltaragiui galvą ir visas smegenis, ir ji pradėjo bėgioti pas kaimynus, ieškodama vaistų ir pagalbos. Bet kur tu rasi vaistą ar pagalbą nuo tokios ligos?

Baltaragio nelaimėi, juo susirūpino ne tik Uršulė, bet ir vienas kaimynas, kurio niekas geru žodžiu neminėjo.

Tai buvo Pinčiukas.

VIII

Antroje skardžio pusėje, kur stovėjo Baltaragio malūnas, buvo Paudruvės pelkės, kurių mauruose baigėsi Udruvės ežeras ir prasidėjo Padiėvyčio upelis, jungęs Udruvės ežerą su Dungvietų ir kitais ežerais.

Tai buvo klampios, neišbrendamos, nors ir nedidelės pelkės, apaugusios krūmokšniais ir uogienojais, kuriuose rudenį prisirpdavo visokių uogų ir sueidavo iš visos apylinkės uogautojų. Bet ir uogauti ten buvo pavojinga.

Pelkės buvo klastingos net tose vietose, kur pasitaikydavo nedidelės pievos, žemės paviršius supdavosi, tarsi pieva plauktų ant vandens. O kartais, atsistojęs ant iškilesnio kupsto, nugarmi į liūną, ir gerai, jeigu spėsi kokio krūmo nusitverti, išsigelbėsi, kitaip — sveikas dingęs. Mauras nutrauks į dugną ir nei ženklų nepaliks, kur būsi prasmegeš.

Tose pelkėse, kaip pasakojo, gyvenęs toks nusmurgęs velniukas, kurį Pinčuko vardu vadino. Jam suversdavo visas tas nelaimės, kurios ištikdavo liekne žmones ir gyvulius. Bet tai netiesa.

Pinčukas buvo toks netikęs velnias ir dar toks tinginys, kad niekam nepadarydavo nei bloga, nei gera. Toks jau buvo nevykėlis, kad nieku, net pačiu savimi, nesidomėjo, tik amžinai snūduriuodavo, klausydamasis Baltaragio malūno ūžimo.

Žmonės būtų jį visai ir užmiršę, jeigu moterys ir piemenys laikas nuo laiko jo neužeitų, snaudžiančio liekne. Moterys, žinai, nusigąsdavo kad ir snaudžiančio velnio ir pabėgdavo, o drąsesnieji piemenys ne tik prikeldavo Pinčuką, bet ir pavaikydavo po pelkes iš vieno guolio į kitą. Tada supykęs Pinčukas nulįsdavo kur nors į nuošalesnį liekną ir snausdavo per dienas ir naktis. Kai snausti nusibosdavo, kartais pasvajodavo, kad gal ir neblogai būtų, jeigu turėtų pačią. Vis dviese smagiau būtų. Bet kur ją gausi? Jokia laumė ar ragana neis už tokio nusmurgusio velniuko, o šiaip kokią moterišką negi suviliosi į pelkes? Tai ir teko Pinčukui tiktai sapnais pasitenkinti.

Jeigu ne tie sapnai, tai baisiai nuobodus būtų buvęs Pinčuko gyvenimas. Toks jau nuobodus, kad žmogus jo vietoje imtum ir pasikartum, bet kaip velniui, dar tokiam netikusiam, ir toks gyvenimas buvo geras. Jis priprato prie savo sapnų ir prie Baltaragio malūno nuolatinio ūžimo, kurio klausydavo snūduriuodamas, ir jam visiškai to pakako. Jeigu nėra pačios, tai ir nereikia. Ir maža rūpesčio buvo Pinčukui, nebent tiktai kartais, beklasant Baltaragio malūno ūžimo, parūpdavo.

— Ką jis ten mala? — pagalvodavo, bet čia pat ir vėl užsnūdavo. — Didelio čia daikto, kad malūnas mala. Tegu sau mala.

Taip ir neprisirengė Pinčukas nueiti pažiūrėti, ką Baltaragio malūnas mala. Ir gal būtų niekada nenuėjęs ir dabar sau kiurksotų Paudruvės pelkėse. Bet ar žinai žmogus savo nelaimę, jeigu jos nė pats velnias nežino?

Pinčukas taip buvo apsipratęs su malūno ūžimu, kad kartais, malūnui sustojus, jam neramu pasidarydavo, tiesiog kažko stigdavo ir jis imdavo nerimauti. Ir kai Baltaragis, sužavėtas Marcelės juoko, vis dažniau užmiršdavo malūną ir nutildavo jo nuolatinis ūžimas, Pinčukui buvo labai nuobodu ir baisiai neramu.

— Kodėl jis nemala? — vis daugiau susirūpindavo Pinčukas, nes be malūno ūžimo negalėjo nei snausti, nei apie pačią svajoti.

Tada nebesikęsdamas pagaliau atsikėlė iš savo apsamanojusio guolio, priderančiai už krūmo apsitaikė, kaip žmonėse tinka pasirodyti, ir nuėjo vieną pavakarę Baltaragio aplankyti. Tą rado ant malūno slenksčio sėdinti ir žiūrintį į antrą ežero pusę.

— Labas vakaras, kaimyne, — pasisveikino Pinčukas ir atsistojo priešais.

Baltaragis buvo taip užsisvajojęs ar savo sielvarte nugrimzdęs, kad visai nepamatė, kaip kažkas pas jį atėjo. Tiktai išgirdęs balsą, pakėlė akis, manydamas, kad vėl kuris nors kaimynas atėjęs bartis, kad grūdų per ilgai nesumaląs, ogi žiūri — stovi prieš jį toks striukas bukas ponaičiukas, kaip vokietukas, su kepliušuku ant galvos ir dar su užkišta gaidžio plunksnele.

„Iš kur toks atsirado? — nustebo Baltaragis ir pats sau pagalvojo. — Ar tiktai ne malūno pirkti atėjo?“

Tai dar kartą peržvelgė nuo kojų iki galvos nematytą svečią. „Kaip tik pirklys!“—pagalvojo, o paskui, kad nereikėtų tuščiai burnos aušinti, tuojau pasakė:

— Ne, aš malūno neparduodu.

— Man visai nereikia tavo malūno, — abejingai truktelėjo pečiais Pinčukas, — tiktai jo ūžimo. Kodėl tu nemali?

— Man visai nerūpi malimas, — burbtelėjo Baltaragis, norėdamas greičiau atsikratyti įkyraus pribuvėlio, ir vėl nusigrėžė į ežero pusę.

— Tai kas gi tau rūpi? — atsirėmė ant lazdelės Pinčukas, pasirengdamas ilgai kalbai.

Baltaragis nieko neatsakė, tiktai pakilo nuo slenksčio girnapiusės, ant kurios sėdėjo. Anoje ežero pusėje nuskambėjo ar tik jam pasigirdo piršlių skambalai.

Pinčukas taip pat pakilo ir žiūri į tą pusę.

— Suprantu, — sako. — Ar ne vesti tiktai norėtum?

— O iš kur tu žinai? — nustebo Baltaragis ir atsigrėžė į svečią.

— Ko čia nežinosi? — truktelėjo pečiais Pinčukas. — Aš ir pats galvoju, kad būtų laikas vesti. Bet aš galiu dar palaukti, kad tik malūnas ūžtų.

Baltaragis pažiūrėjo į ponaičiuką, ko čia jam reikia, ir pamatė, kad tas ne toks, kaip visi žmonės, bet tiktai su viena skylute nosyje.

— Tai kas gi toks esi? — nustebes paklausė Baltaragis, spėdamas ir bijodamas išpėti.

— Argi nepažįsti? — nustebo ir Pinčukas. — Kaimynas. Čia pat pakalnės pelkėse gyvenu, Pinčukas.

Nusiėmė ponaičiukas kepliušuką ir nusilenkė. Baltaragis pamatė du ragiukus, iššokusius

kaktoje, ir jokių abejonių neliko.

— Tai tikrai toks esi? — vis dar netikėdamas, paklausė Baltaragis.

— Kaip matai, — nusišiepė Pinčukas. — Ir galiu kaip kaimynas padėti.

— Kuo gi tu man galėtum padėti? — dar labiau nustebo Baltaragis.

— Kad ir vesti tą, kurią nori, — atsakė visai rimtai Pinčukas.

— Tai padėk! — nejučiomis išsprūdo Baltaragiui.

— Bet ką tu man už tai duosi? — mandriai pakreipė galvą Pinčukas.

— Ko tiktai nori. Imk nors malūną, o priedo senmergę Uršulę, — daug negalvodamas, atsakė Baltaragis.

— Man to nereikia, — papurtė galvą Pinčukas. O paskui kiek pagalvojo ir pridėjo: — Jeigu tu man atiduotum tą, ko neturi, bet ką turėsi, kai vesi, tai padėčiau.

— Mielai, — sutiko Baltaragis, nieko bloga negalvodamas.

— Tai gerai, — atsakė Pinčukas ir ištraukė kažkokį popierių iš rankovės. — Pasirašysim sutartį.

— Kam čia ta sutartis? — suabejojo Baltaragis. — Sutarsim kaip kaimynai.

— Kaimynai tai kaimynai, — pertarė Pinčukas, — o kad neužmirštume, ką sutarėme, pasirašysime.

— Kam to reikia? — vis dar abejoja Baltaragis. — Kaimyno žodis brangesnis už auksą.

— Žodis žodžiu, — nesutiko Pinčukas, — o kas parašyta — kirviu neiškirsi! — išitraukė plunksną iš kepeliusuko, pasidėjo popierių ant kelio ir parašė sutartį, paskui atkišo plunksną Baltaragiui. — Bakstelk į mažąjį pirščiuką ir pasirašyk.

Baltaragis dar paabejojo, ar imti plunksną, bet tuo metu anoje ežero pusėje suskambėjo piršlių skambalai. Baltaragis krūptelėjęs paėmė Pinčuko atkištą plunksną, bakstelėjo į pirštą ir pasirašė.

— Tai po dvylikos metų ateisiu pasiimti, kas man priklauso pagal sutartį, — tarė patenkintas Pinčukas, užsikišdamas plunksną už kepeliuso, o popierių į užantį. — Taigi laiko negaišk, kinkyk arklį, pasiimk piršlį ir važiuok pas tą, kurios nori. Po trijų savaičių bus vestuvės.

Tai pasakęs, Pinčukas čia buvo, čia dingo, o apstulbęs Baltaragis liko vienas kiemo viduryje.

— Ar tiktai nesapnuoju? — pats savęs paklausė ir pasitrynė akis.

Anoje ežero pusėje nuskambėjo piršlių skambalai. Bet atgal. Matyt, nieko nelaimėjo.

IX

Sapnas tai buvo viduryje dienos ar kažkas pasivaideno, Baltaragis pats gerai nežinojo, tiktai tą pat pavakarę, pasikinkęs arklį, užvažiavo į Paudrūvės kaimą pas pirmą kaimyną, kalvį Juozapą Juodvalkį, žmogų tiesų ir protingą, ir paprašė, kad pabūtų jam piršliu ir važiuotų su juo pas Jaudegių Marcelę.

— Ar galvos, žmogau, netekai? — tas subarė. — Tokia merga ir eis už tavęs, seno kelmo? Tiktai sarmatą apturėsime, ir daugiau nieko.

— Kaip bus, taip bus, — neatstojo Baltaragis. — Aš tau visą gyvenimą dykai malsiu už tokia paslauga...

— Malsi nemalsi, tik nieko iš to neišeis, — kratėsi Juodvalkis.

Bet taip gražiai Baltaragis prašė, kad žmogus pagaliau nusileido.

— Jei taip labai nori, — sako, — bala tavęs nematė: nuvažiuosim ir parvažiuosim nieko nepešę. Didelio čia daikto!

Bet tuo metu iššoko iš užkrosnio Juodvalkio parankinis pusbernis Jurgutis, kuris dumples prie žaizdro dumdavo ir mokėdavo smagiai nusišnypšti pro vieną šnirpšlę per sieksnį. Dėl to vaizdavosi esąs šaunus kavalierius ir nesikentė piršliais važinėti. Amžinai pristodavo prie savo meistro, kad bent kartą su juo nuvažiuotų kur nors pas nuotaką. Tai ir dabar, tariantis Juodvalkiui su Baltaragiu dėl piršlybų, jis stovėjo prie žaizdro kaip nudiegtas, atidžiai klausydamas, užmiršęs net nusišnypšti. Tiktai kai Juodvalkis nusileido Baltaragiui ir sutiko važiuoti piršliais, Jurgutis nusišnypštė per sieksnį ir prikibo:

— Vežk ir mane, — pasisiūlė. — Juk seniai žadėjai su manim piršliais kur nors nuvažiuoti. Jei už Baltaragio neis Jaudegių Marcelė, tai gal už manęs.

— Kaip čia dabar su dviem jaunikiais važiuosi pas vieną nuotaką? — nusijuokė Juodvalkis. — Gal su tavim paskui nuvažiuosim pas Baltaragio Uršulę?

— Man vis tiek, — sutiko Jurgutis, — pas Jaudegių Marcelę ar pas Baltaragio Uršulę, tik kad bent kartą nuvežtum piršliais.

Baltaragis, staiga iššokus iš užkrosnio Jurgučiu, kiek sumišo ir atsipeikėjo. Ar kartais ir jis

pats nekvailioja kaip koks pusbernis? Tiktai Juodvalkis pritrūko kantrybės ir galutinai pasiryžo:

— Ar velnias čia judu staiga apstojo? — supyko. — Su vienu važiuok piršliais, su kitu važiuok... Na, gerai!.. Eik, parišk prie Baltaragio arkljo skambalą, — pasiuntė Jurgutį. — Pirma nuvešiu Baltaragį pas Marcelę, o paskui tave pas Uršulę... Gal ir apženyčiau... Bala jūsų nematė...

— O, kaip gerai bus! — nusišnypštė Jurgutis dar kartą pro vieną šnirpšlę per sieksnį ir išbėgo pasišokinėdamas Baltaragio arkliui skambalo parišti.

Jau sutemus, išvažiavo Juodvalkis su Baltaragiu į Jaudegių sodybą, skardendami paežerėmis piršlių varpeliu, ir viskas laimingai pasibaigė. Tiktai jaunosios tėvai iš pradžių visai nenorėjo priimti tokio pasivėlavusio jaunikio su piršliu, bet Marcelė kažkodėl pati baisiai užsigeidė, pamiršusi visą mergystės drovumą.

— Už nieko kito neisiu, — sako, — tiktai už Baltaragio. Jis bent pasups mane ant malūno sparnų. Pagaliau ir tėvai nusileido.

— Eik, — sako tėvas, — jeigu taip labai įsigėdei malūnininko buizos. Bet tu, ženteli, jau nepyk, pasogos negausi. Imk, jeigu nori, ją tokią, kaip stovi.

— Man nieko daugiau ir nereikia, tiktai Marcelės ir jos juoko, — atsakė Baltaragis, netikėdamas savo laime.

— Na, to gero gali su kaupu gauti, — sutiko tėvas. — Namams dėl to menkas nuostolis.

Netrukus abi pusės greitai susitarė. Marcelė prapliupo iš džiaugsmo juoktis ir net prisipažino:

— O aš, — sako, — ne veltui devynis vakarus po devynias žvaigždeles skaičiau, klausdama, kas bus manasis. Štai ir atvažiavo dešimtą vakarą. Jis ir bus mano.

Bet tėvams buvo maža rūpesčio — žvaigždelės ar ne žvaigždelės čia padėjo. Pilna troba buvo priaugančiųjų, kur čia jas visas išleisi, kaip išpasoginsi? Ne kartą tėvai Marcelę spirte spirdavo, kad eitų už vieno ar kito jaunikio, kurie su piršliais atvažiuodavo, kad priaugančioms užleistų eilę, bet Marcelė, pati to nežinodama, kažkodėl nuo visų purtėsi ir nenorėjo tekėti. Tai dabar visus nemažai nustebino, o labiausiai patį Baltaragį, kai pati pasisiūlė už jo eiti.

— Na, dabar lieka tiktai Baltaragio Uršulę išleisti už mano pusbernio Jurgučio, — linksmai tarė Juodvalkis, patenkintas nelauktai sėkmingomis piršlybomis. — Tiktai dviejų jaunamarčių per daug vienuose namuose, o man į kalvę marčios dar nereikia. Ką senė pasakytų? Su šluota jaunavedžius išsivytų.

Tik vienas tas rūpestis drumstė sėkmingas piršlybas. Baltaragis tiesiog nežinojo, ką daryti, kaip čia Uršulę atsikratyti. Nieko doro nė Juodvalkis negalėjo sugalvoti, nors Jurgutis kaip dieglys, į pašonę įsimetęs, neatstojo:

— Kada ir kada važiuosim piršliais pas Baltaragio Uršulę? — kasdien klausinėjo.

— Palauk, — tarė iš kantrybės išvestas kalvis. — Pažiūrėsim, kaip čia Baltaragiui išeis. O tu dar jaunas esi ir gali palaukti.

Nepatenkintas Jurgutis šnirpštelėjo pro vieną šnervę per sieksnį, pro kitą ir dūmė toliau dumples, kad net žiezirbos tryško iš žaizdro ir skraidė kalvės palubėmis pro aukštinių. Ką daugiau darysi, kai reikia palaukti.

O ir Uršulė, sužinojusi apie piršlybas, trinksėjo iš piktumo durimis ir, visa pažaliavusi, baltakiavo į Baltaragį. Visai svarstė spėliojo, kaip čia atsitiko, kad ta piemenė, kartą atvažiavusi į malūną, apsuko Baltrukui galvą, o ji, visus širdies lūkesčius į jį sudėjusi, visą savo gyvenimą pašventusi, nei apkalbų, nei nuodėmės nepabijojusi (ne kartą dariusi burtus, kad tik Baltruką į savo pusę palenktų), bet niekas nepadėjo, ir viskas nuėjo perniek. Ilgametė meilė pavirto neapykanta Baltaragiui ir pagieža jo nuotakai.

Savaitė po savaitės Švendubrės bažnyčioje ėjo Baltaragio užsakai su Marcelę, ir nieko čia nepadarysi. Nebent klebonui pasiskūsi, bet ką tas padės? Juk skaistybės apžadus seniai buvo padariusi, kerštaudama Baltaragiui, o tas ir dėmesio neatkreipė. Ir dabar vengė su ja susitikti; vienas beldėsi užsidaręs malūne ir laukė savo vestuvių.

O Uršulė greičiau būtų pasaulio galo laukusi, negu tos dienos, kada ateis į malūną nauja šeimininkė. Negalėjo tvertis viena ta mintimi. Praniususi — būtų ėjusi, kur akys mato, bet vis negalėjo atsiplėšti nuo tos vietos, kur tiek daug širdies ir vilčių buvo sudėta. Tiktai Baltaragiui išvažiavus į šliubą, visai pablūdo iš to sielvarto ir ko neišėjo iš proto. Nubėgusi ant kaimo kapų, prisizėrė prijuostę smėlio ir išbarstė juo kelią, kuriuo jaunieji išvažiavo, kad jiems kelias kryžiumi stotų ir jie namo nesugrįžtų. Paskiau išsėmė iš židinio pelenus, kad jaunamartei židiny s neliepsnotų ir jos nešildytų, išbarstė jais slenkstį, kad jo neperžengtų, o jeigu peržengs — su grabu kad išneštų... Atlikusi visas burtų ir užkeikimų apeigas, kad jaunavedžiams nesisektų, Uršulė dar laipiojo tvoromis ir žliumbė nesavu balsu.

Daug kas matė Uršulę lakstant kaip be galvos, tvoromis laipiojant ir žliumbiant, bet per daug nesistebėjo, kad sukvailiojo sena davatka, nes visi žinojo jos meilę Baltaragiui ir užjautė senmergės nusivylimą. Tik tai, deja, niekas nesuprato, kad čia su Uršule kažkas kitas darosi ir reiktų ją su šermukšnine lazda nuo tvorų nukelti ir numaldyti. Bet pagaliau pati Uršulė susiprato, išgirdusi parvažiuojant jaunavedžius: vos nenusivertė nuo tvoros, greitai pasiėmė ryšulėlį ir, užsimaukusi skarelę ant akių, pasileido bėgti į pakalnę.

Keliu prieš kalną šuoliais važiavo vestuvininkai, ir pirmame vežime sėdėjo Baltaragis, apsikabinęs Marcelę su baltu nuometu, rūtomis apsikaišiusią. Bet Uršulė pro ašaras jaunavedžių laimės nepamatė, o ir jos niekas nepastebėjo. Pravažiuodami tik apnešė dulkių debesiu to paties smėlio, kuri jį išbarstė. Gal todėl jos burtai ir užkeikimai perniek nuėjo ir krito ant jos pačios galvos. Bent tuo tarpu nieko blogo neįvyko, ir niekas Uršulės nepasigedo, tik tai Jurgutis po Baltaragio vestuvių vėl prie kalvio pristoją, kada važiuosią piršliais.

— Kaip važiuosim, — atsakė kalvis, — kad Uršulė prakeikė Baltaragio malūną ir pati pabėgo?.. Teks palaukti...

— Palaukti ir palaukti... — sumurmėjo nepatenkintas Jurgutis ir nusišnypstė pro vieną šnirpšlę per sieksnį, nes nieko kito neliko daryti.

X

O Baltaragis parsivedė jaunamartę į savo trobą kaip sugrįžusią jaunystę. Tris dienas kėlė vestuves, krykštė po malūno kalną visas Paudruvės kaimas. Malūnas ir tas stovėjo iškėlęs sparnus, lyg ketindamas iš to džiaugsmo pakilti ir lėkti ar pasileisti šokti su visais vestuvininkais.

O Baltaragio ir pažinti nebuvo galima, taip staiga pajaunėjo ir atgijo. Sukosi su visais vestuvių rate kaip tikras jaunikis, nors ir su pražilusiu galva, visą laiką neišleisdamas iš akių Marcelės, kaip savo netikėtos laimės, kuri atrodė jam kaip sapnas, galįs kiekvieną akimirką išnykti, palikdamas baisų nusivylimą.

Bet Marcelės juokas kaip sidabro varpelis visur skambėjo, nustelbdamas vestuvių ūžesį. O apie Baltaragį ji sukosi kaip apynėlis, atsiskleisdama visais žiedais. Skraidė su juo po kiemą ir malūną, čia susikibusi rankomis, čia vėl ištrūkdama ir viliodama, kad Baltaragio širdis iš to džiaugsmo vos išturėjo krūtinėje.

Džiaugėsi Marcelė, lyg patekusi į išsvajotą, užburta karalystę. Ar mažai ją masino iš pat mažens malūnas už ežero ant kalno su besisukančiais sparnais? O dabar ji čia jaunamartė ir būsima šeimininkė. Baltaragis jai neatrodė kaip nusenęs senbernis, tik tai kaip pasakos karalius. Dabar ir pasaka, ir pats karalius jai priklausė. Tai kaip čia nesidžiaugsi, jei širdis pati virpėjo kaip sidabro varpelis.

— Tu mano mėnesėlis su sidabro pakraštėliais, — juokėsi Marcelė, glostydama Baltaragio pražilusią galvą, — o aš tavo aušrinė žvaigždėlė... Visas mūsų gyvenimas bus kaip pasaka...

— Ak, tu. mano pasakų karalaitė! — glamonėjo Baltaragis savo jaunąją žmoną, vis dar netikėdamas savo laime ir negalėdamas atgauti žado iš to džiaugsmo, sklidinai pripildžiusio jo širdį ir viską aplinkui — skardį, malūną, ežerą ir smilkstančias pušynų viršūnes.

Triukšmingai ūžė ant kalno vestuvės, ir Baltaragis įtikėjo savo širdies pasaka, nekantriai laukdamas, kada vienas pasiliks su savo laime ir niekas jam netrukdytų ja džiaugtis. Pagaliau vestuvininkai išsiskirstė, palinkėdami jaunavedžiams daug sėkmės ir ilgo amžiaus. O piršlys Juodvalkis, nors buvo kartas už suktas piršlybas, bet, išlikęs gyvas ir jaunamartės apdovanotas dvylikanyčiu rankšluosčiu, linksmai mirktelėjo atsiveikindamas Baltaragiui:

— Na, tai žiūrėk, atsimink savo pažadus, — tarė. — Aš noriu, kad už tokias piršlybas man už dyką maltum ne tik ligi savo gyvos galvos, bet ir ligi mano, o aš ketinu ilgai gyventi. Tai pasirūpink įpėdiniais.

— Gerai, — sutiko Baltaragis, — malsiu tau už dyką ligi savo ir tavo gyvos galvos ir per amžių amžius, kol suksis malūno sparnai ant skardžio ir tavo kalvė dundės pakalnėje.

Atsisveikinę su kaimynais ir savo piršliu, būsimu kūmu Juodvalkiu, jaunavedžiai pasiliko vieni du namuose su savo pasiilgimais, kurie plaukė kaip debesėliai giedra vakaro padange.

Anksti rytą po vestuvių, užiant malūnui, pabudo Marcelė svetimoje seklyčioje, nesusivokdama, sapnuoja ar iš tikro taip yra — išsipildžiusi svajonė. Pirmas saulės spindulys švystelėjo į trobą, ir Marcelė, linksma ir laiminga, pribėgo prie lango, lyg įsitikinti norėdama, kad pradėjusi naują gyvenimą. Tikrai ties pakriūte sukosi malūno sparnai ir malūnas ūžė, toluomoje tyvuliavo Udruvės ežeras, o už alkūnės žaliavo apsamanojusi gimtinės sodyba.

Vieną akimirką suspaudė Marcelės širdį gimtųjų namų pasiilgimas. Negi iš tikrųjų juos bus amžinai palikusi? Žvilgtelėjusi su nerimu, atsigrižo į trobą, kuri turėjo pavirsti jos naujais namais. Tik dabar pastebėjo, kokiais voratinkliais jie apraizgyti ir kiek čia daug svetimų dulkių ir šiukšlių.

Tai greitai, atsidariusi langus ir duris, griebėsi šluotos, kad visi kampai parūko dulkių debesimis ir išvirto į lauką. Iššlavusi aslą, išbarsčiusi smėliu ir meldais, atsidarė kraitinę skrynią ir pradėjo dangstyti visus baldus, rakandus margaraščiais audiniais, kad surūkusi troba staiga atjaunėjo ir nušvito kaip jaunamartė.

Apsitvarkiusi Marcelė puolė prie krosnies ir užkūrė pirmą kartą židinį. Rūko dūmai, krosnis buvo užgargėjusi, bet ir čia nauja šluota padėjo, ir krosnyje linksmai sužėravo ugnelė. Marcelė, užkaitusi pusryčius, su šluota išbėgo į malūną.

Baltaragis, pamatęs pro aukštinių langelių ją atbėgančią, pasitiko ant laiptų, norėjo apglėbti, bet ji paspruko ir užbėgo į viršų.

— Ką tu čia darysi, mano paukšte! — nustebo Baltaragis, paskui vydamas.

— Pamatysi, — atsakė bėgdama Marcelė, pakeliui atidarydama visas malūno sklendes ir langelius, aplinkui mosuodama šluota ir visas šiukšles ir dulkes šluodama į apačią.

Baltaragis paskendo dulkių debesyje ir spruko iš savo malūno čiaudėdamas, o paskui juokdamasi Marcelė, šluodama laiptais žemyn visus malūno voratinklius ir susigulėjusius dulkių klodus. Iššlavusi malūną, Marcelė numetė į pašalį šluotą ir pasileido tekina pakriūte į ežerą.

— Dabar pagauk, jei gali! — šūktelėjo apstulbusiam Baltaragiui.

Malūnas rūko pro visus plyšius, bet sparnai sukosi ir sklaidė dulkes, o atsikvošėjęs Baltaragis šoko vytiš skardžiu skrendančią Marcelę. Tik kol jis atbėgo, Marcelė spėjo nusirengti ir, pūkstelėjusi į skaidrų vandenį, nuplaukė toli į ežerą.

Taip prasidėjo pirma jaunavedžių diena. Baltaragis pasivijo savo jaunamartę prie vandens lelijų, kurių ji buvo prisiskynusi pilną glėbį. Laimingi ir linksmi grįžo iš ežero, susikabinę rankomis. Baltaragis iš to džiaugsmo būtų ant rankų nešęs savo laimę į kalną, bet Marcelė ištrūkusi pati viena užbėgo kvatodama.

Susitiko kieme prie žydinčios obels, kuri pridengė juos savo šakomis. Linksma Marcelės juokas nustelbė malūno ūžimą. O Baltaragis, nuėjęs į trobą, nepažino savo trobos — tokia ji buvo atjaunėjusi ir pagražėjusi, kad net akyse šviesiau pasidarė.

— Oi, tu mano laime! — tarė Baltaragis, vėl apglėbdamas Marcelę. — Juk tu man savo jaunystės džiaugsmą atnešei į surūkusią trobą.

Marcelė nusijuokusi išsisuko iš Baltaragio glėbio ir jau nešė į stalą garuojančius dubenis.

— Sėskis pusryčių nespoksojęs. Dar sužavėsi, — nusijuokė.

Bet sužavėtas Baltaragis atsisėdo už stalo ir riekė naują duonos kepalą, vis dar negalėdamas atitraukti akių nuo Marcelės ir šypsodamas giedra, laiminga šypsena, kaip dar niekada savo gyvenime.

— Srėbk, šviežiena! — linksmai Marcelė kaukstelėjo šaukštu į kaktą užsispokojušiam Baltaragiui.

Baltaragis nusijuokė ir pirmą kartą su savo žmona srėbė pusryčių barščius iš vieno dubenio. O laimės buvo per kraštus. Ir saulė vis daugiau apšvietė trobą, išpuoštą margais jaunamartės kraičiais.

XI

Bet trumpa kaip vasaros sapnas buvo Baltaragio laimė. Praėjo metai kaip viena diena, o jis vis dar neatsipeikėjo iš savo džiaugsmo. Visą laiką žiūrėjo į Marcelę, lyg netikėdamas savo laime ir negalėdamas atsižiūrėti. Tiesiog galvos neteko pakvaišęs senbernis, gavęs tokią gražią ir linksmą žmoną. Bijojo žodį praleisti neišgirdęs, šypsena — nepamatęs. Visur sekiojo savo Marcelę, nė žingsnio neatstodamas.

Marcelei gal būtų įkyrėjusi tokia Baltaragio meilė, bet ji mokėjo viską juokais paversti. Skraidė kaip paukščiukė iš trobos į malūną, iš malūno į paežerę, Baltaragis, nors ir atjaunėjęs, nespėdavo jos sekti, o ji kvatodama juokdavosi, kad net ašaros akyse ištrykšdavo.

Jos linksmo juoko buvo pilni namai, pilnas malūnas, pilnas skardis ir paežerė, ir Baltaragis toks laimingas buvo, kad net savo laimės bijojo, lyg kažką nujausdamas. O Marcelė nieko nepaisė, viskas ją linksmino ir jos širdį džiugino. Ji nė kiek nesijautė esanti ištekėjusi moteris ir turinti surimtėti, vis dar buvo tokia pat nerūpestinga išdykusi mergaitė ir norėjo pasisupti ant malūno sparnų.

O vieną kartą — tai buvo po metų rudenį, kai gervės skrido, — išbėgo Marcelė ant gonkų ir pamatė gervių virtinę, skrendančią per ežerą. Gaudus gervių girgsėjimas staiga pagavo Marcelės širdį, ir ji, ištiesusi rankas, bėgo prie ežero pakriūtės, norėdama dar kartą jas pamatyti nusileidžiant už akiračio ar pati su jomis skristi į dausas.

Bet čia šmėkštelėjo pro šalį malūno sparnas, ir Marcelė pati nežino, kaip užsikabino ant sparno, tartum prisiminusi seną savo svajonę pasisupti ant malūno sparnų, ir pradėjo kilti į viršų.

Visa laimė, kad Baltaragis, išgirdęs gervių girgsėjimą, žvilgtelėjo pro langelį ir pamatė Marcelę, kylančią su malūno sparnu. Tiesiog apmirė iš baimės ir kažkokio šiurpulingo nujautimo.

— Marcele, ką tu darai? — nesavu balsu sušuko ir stvėrėsi stabdyti malūną.

Malūnas girgždėdamas sustojo, o Marcelė nušoko nuo sparno ir juokiasi.

— Negerai, — sako, — kad sustabdei malūną. Aš norėjau aukštai aukštai iškilti ir skristi su gervėmis. Tokia laiminga buvau.

Bet staiga dingo šypsena jos veide, ji visa išbalo ir pasviro.

— Akyse kažkodėl raibsta, — griebėsi už širdies ir susmuko ant Baltaragio rankų.

— Kas tau yra, mano paukštele? — nusigando Baltaragis ir paėmė ją į glėbį.

Marcelė visa kaip epušės lapas drebėjo.

— Nežinau, — atsakė išbalusi Marcelė. — Tarsi širdyje džiaugsmo gysla būtų nutrūkusi.

— Ak, tu mano išdykėle, — su priekaištu ir meile pažiūrėjo Baltaragis į užmerktas Marcelės akis. — Kam gi tau reikėjo keltis ant malūno sparnų?

Marcelė neatsakė, tik tai visa prisiglaudė prie Baltaragio. Tada ji kaip tik po širdimi nešiojo.

Nunešė Baltaragis ant rankų Marcelę į trobą ir paguldė. Nuo tos dienos dingo jos linksmumas. Tarsi iš tikrųjų būtų jos širdyje džiaugsmo gysla nutrūkusi ir nutilęs juoko varpelis.

Pro malūno sparnus slinko rudens debesys, švilpė vėjai, maišėsi dargana. Buvo pats malimo metas, bet malūnas vis dažniau stovėjo sustingęs kaip šmėkla ant pakriūtės. Valstiečiai, atvažiuavę į malūną ir radę jį stovintį, ėjo į trobą, nujausdami nelaimę. Ten atrasdavo Baltaragį, susiėmusį galvą, sėdintį prie žmonos lovos.

— Ko sielojiesi? — iš karto suprato Baltaragio sielvartą. Taip buvo, taip bus, o be skausmo nėra džiaugsmo... Malk pyragus, taisyk alų ir lauk krikštynų.

Baltaragis, su tyliu priekaištu pasižiūrėjęs į valstiečius ir su meile į išbalusią žmoną, pakildavo ir eidavo į malūną. Bet, supylęs grūdus į gernas, vėl sugrįždavo ir atsisėsdavo prie lovos, glostydamas Marcelės galvą ir žiūrėdamas į jos akis, liūdnei šypsančias pro skausmą su giedra motinos viltimi.

Bet Marcelė pradėjo blaškytis iš nepakeliamo skausmo, ir Baltaragį, nežinantį, ką daryti, tik tai iš sielvarto raunantį plaukus, pakeitė prie gimdyvės lovos kaimynų atsiūsta bobutė.

— Kas yra, uogele? — palinko ji prie gimdyvės, šypsodama visomis veido raukšlėmis ir susirūpindama. — Ar tik ne per anksti?.. Bet pakentėk, pakentėk, po kančios sulauksi didelio džiaugsmo...

Bobutė ėmė ruošti, laukdama naujagimio, ir atsigrižo į susikrimtusį Baltaragį, kuris vis dar nežinojo, ką daryti.

— Tau čia nėra ko veikti, — tarė jam atlaidžiai bobutė. — Verčiau eik sau į malūną.

Baltaragis, žvilgtelėjęs maldaudamas į bobutę, suklupo dar kartą prie Marcelės lovos ir susitiko jos visa pakeliantį žvilgsnį su švintančia pro skausmus šypsena. Tada Baltaragio širdyje suruseno viltis, kad viskas laimingai pasibaigs, Marcelės kančia ir jos sielvartas pavirs dviguba abiejų laime.

Su ta viltimi Baltaragis išėjo į malūną, nors ir slegiamas rūpesčio ir draskomas nujautimo abejonių. Paleido suktis malūno sparnus, kad jie greičiau skaičiuotų lėtai slenkantį laiką, o jis pats, klausydamas girnų užimo, žiūrėjo pro viršutinį langelį, laukdamas ir baisiai nerimaudamas.

Pro lėtai besisukančius malūno sparnus pamažu krito pirmos snaigės ir mirguliavo šviesiomis žvaigždutėmis. Dangus buvo apniukęs, išblėsęs, be prošvaistės. Pro sniego ūką stingo pakalnėje ežeras, ir pakrančių pušynų viršūnės dengėsi baltomis drobulėmis.

Baltaragis neramiai lūkuriavo, klausydamas malūno užimo ir pamažu slenkančių žiemos sutemų. Pagaliau trobos lange sumirgėjo žiburėlis, ir Baltaragis stingstančia širdimi puolė į trobą, tikėdamasis atrasti naujai užgimusią laimę.

Pirkioje pasitiko Baltaragį susirūpinusi bobutė su klykiančiu naujagimi ant rankų, o prie Marcelės lovos degė vaškinė žvakė. Krūptelėjęs Baltaragis žvilgtelėjo į kūdikį ir puolė prie žmonos, nesuprasdamas, kas čia įvyko.

— Marcele, džiaugsmo mano... — suklupo jis prie lovos stingstančia širdimi.

Marcelė gulėjo be žado, išbalusi kaip drobė ir užmerkusi savo šviesias akis.

— Tokia dievo valia, — atsiliepė bobutė, maldydamą naujagimį, — gimė duktė, mirė motina.

Baltaragis neišgirdo jos žodžių ir kūdikio verksmo, tik tai pats neteko žado ir sustingo, apsikabinęs žmonos lavoną ir pajutęs, kad viską pasaulyje prarado.

Po laimingos vasaros ir giedro rudens už langų leidosi rūsčios žiemos sutemos.

XII

Tą liūdną žiemos vakarą nustojo suktis Baltaragio malūnas. Su jo sparnais apsisuko gyvenimo ratas. O Baltaragio troboje atsirado lopšys ir karstas.

Susirinkę į šermenis, kaimynai pašarvojo Marcelę ant stalo, sudėjo kryžiumi rankas ant krūtinės ir gale galvos užžiebė vaško žvakės. Spragsėdamos žvakės apšvietė Marcelės išbalusį veidą ir sustingusias lūpas su paskutine šypsena. Ji ir grabe atrodė kaip užmigusi nuotaka.

O Baltaragis, parblokštas nepakeliamo savo sielvarto, suklupęs raudėjo prie grabo ir, visai kaip pakvaišęs, maldavo pro ašaras, kad Marcelė bent paskutinį kartą nusijuoktų ir paliktų jam gyvenimo viltį.

Bet Marcelė sustingusi tylėjo be žado. Tiktai iš lopšio atsiliepė mažos našlaitėlės graudus verksmas. Tada krūptelėjo Baltaragis ir tarsi pabudo iš savo sielvarto. Priėjo prie lopšio ir sustojo. O kūdikis vis garsiau klykė, tarsi šaukdamas motiną ir neprišaukdamas, Susirinkusios į šermenis moterys šluostėsi skarelių kampais ašaras ir puolė maldyti kūdikį, o Baltaragis stovėjo lyg suakmenėjęs, akių nenuleisdamas nuo lopšio ir kažką be galo sunkiai galvodamas.

Pagaliau kūdikis aprimo, lyg pajutęs didžiąją nelaimę, o Baltaragis vis dar nesitraukė nuo lopšio. Stambios ašaros ritosi per jo skruostus, ir jis tylėdamas rovė sau nuo galvos žilus plaukus. Tada jis suprato, ką neapdairiai Pinčukui buvo pažadėjęs už trumpą savo gyvenimo laimės mirksnį, ir proto visai neteko.

Troboje sklido gedulo giesmės, ir kaimynai, užvožę grabe Marcelę, rengėsi išnešti ją į amžino poilsio vietą. Pakilęs nuo lopšio, Baltaragis puolė prie grabo, neleisdamas išnešti jo iš trobos, lyg amžinai norėdamas su juo pasilikti.

Kaimynai prievarta išnešė grabą iš trobos ir Baltaragi paskui išsitempė. Ant pakriūtės stovėjo sustingęs malūnas, o saulėleidžio žaroje aplinkui ežerą smilko kaip grabnyčios apsnigtos pušynų viršūnės.

Liūdna laidotuvių eiseną nusileido nuo malūno skardžio ir su graudžiomis gedulo giesmėmis pasuko pramintu paežerės keleliu į kaimo kapus ant kalnelio. Baltaragis, panarinęs galvą, lyg pro ūką sekė paskui grabą, nieko nematydamas ir negirdėdamas, tiktai jausdamas, kad palydi į kapus visą savo gyvenimo laimę ir jam pasilieka tiktai vienas beviltiškas sielvartas.

Pro sukrypusius kapų kryžius blanko saulėleidis, kai Marcelės grabą nuleido į duobę. Sudundėjo pirmi žemės grumstai į karsto antvožą, Baltaragis nuo jų kurtaus bildesio lyg atsipeikėjo ir puolė prie duobės, kad ir jį drauge palaidotų.

— Ar visai galvos netekai, žmogau? — sudraudė jį Juodvalkis, stverdamas už pečių ir sulaikydamas. — Sulig saule niekas negyvena. Bus laikas — šalia atsigulsi, o dabar dar turi užauginti dukterį.

Baltaragis krūptelėjo ir aprimo, stiprių kalvio rankų laikomas, tiktai jautė, kad su kiekviena žemės sauja lyg širdis kristų į duobę ir jis pats į ją griūtų. Juodvalkis vos galėjo nulaikyti, stebėdamasis ne tiek jo sielvartu, kiek ta jėga, kuri traukė į žemę. Tiktai tada, kai supylė antkapį, Juodvalkis paleido savo bičiulį, duodamas valią jam pačiam pakelti savo nelaimę. O šis susvyravęs griuvo ant žemės, apglėbdamas kapą ir raudodamas kaip moteris.

— Gana jau, gana! — subarė jį Juodvalkis, pats susigraudindamas ir nubraukdamas netyčia ištryškusią ašarą. — Būk vyras, laikykis! Reikia gyventi ir viską pakelti, o kas mirė — amžiną atilsį, tesilsį ramybėje.

Pagaliau, atplėšęs prievarta Baltaragi nuo kapo, Juodvalkis parvedė jį sutemus namo. O jis ėjo lyg sapnuodamas ir nesuvokdamas, kur eina. Viskas susimaišė vakaro šešėliuose. Ant kalno, lyg pakilęs į orą, stovėjo malūnas. Bet ir jis buvo kažkur nutolęs. Aukštai iškilę į padangę sparnai tarsi kalbėjosi su mirgančiomis žvaigždėmis ir amžinybe. Baltaragis aiškiai girdėjo tą kalbą, tik negalėjo nieko suprasti. Galvoje ir širdyje viskas drumstėsi kaip ūkana.

Tiktai įėjęs į trobą, Baltaragis kiek atsipeikėjo. Patamsyje prie lopšio sėdėjo bobutė, lūkuriuodama ir niūniuodama graudžią lopšinę.

— Čiūčia-liūlia, našlaitėle... kaip užaugsi, vargdienėle... baltų drobių audėjėle...

Lopšys pamažu lingavo, o jame ramiai miegojo naujagimė. Tik kartis palubėje girgždėjo, pritardama niūniavimui. Tas graudus girgždesys ir niūniavimas prižadino Baltaragi, ir jis vėl puolė prie lopšio, užmiršęs laidotuves ir pagautas naujo rūpesčio, kuris viską nustelbė lyg nepermatomas rūkas.

— Vargeli tu mano! — tarė bobutė, pakildama nuo lopšio. — Neišmanau, ką čia ir bedaryti?

Laukiu jūsų sugrįžtant iš laidotuvių, o mane jau kviečia prie kito naujagimio. Bet kaip čia judu vienus palikti?

— Tai eik, kad kviečia, — atsakė jai kalvis, patamsyje apsigraibdamas ir užžiebdamas žiburį — spingsulę viršum stalo, kuri blankiai apšvietė trobą.

Baltaragis pasiliko bestovįs prie lopšio, lyg suakmenėjęs, tik per jo veidą slinko neramūs šešėliai, ir nusvirusi ranka pamažu supo lopšį.

Susirūpinęs Juodvalkis prisėdo prie stalo, neišmanydamas, ką čia dabar daryti, tai apsidairęs prisikimšo pypkę lapinio tabako ir užsitraukė kartaus dūmo.

Troboje tyliai kaip pelė krapštėsi bobutė, rengdamasi išeiti. Bet jos nepastebėjo nei Baltaragis, supdamas lingę, kuri gaudžiai girgždėjo, pritardama jo liūdnomis mintims, nei Juodvalkis, traukdamas kartų dūmą ir nesugalvodamas, kaip čia bičiuliui padėti.

Pagaliau bobutė, apsigaubusi išeigine skara, priėjo prie lopšio, apkamšė, pamokė, kaip elgtis su naujagime, ir paglostė Baltaragiui nulinkusią galvą.

— Tokia dievo valia! — tarė atsisveikindama. — Nieko nepadarysi. O aš rytoj, jei spėsiu, užbėgsiu pažiūrėti. Na, tai ir būk sveikas.

Baltaragis pasižiūrėjo į ją, lyg maldaudamas ir beviltiškai pagalbos ieškodamas. Bobutė atsідuso, palingavo galvą lyg pritardama ir patyliukais išėjo. Baltaragis negalėjo susivokti, kas čia su juo darosi. Vaidenosi visas gyvenimas — neaiškus, sudrumstas, miglotas. Šalimais užė tartum malūnas ant neramaus ežero kranto. Bet ar tikrai jis užė? Pakėlė galvą, įsiklausė — tylu, nė garso. Tik lingė palubėje girgžda. Staiga šmėkstelėjo prietemoje Pinčukas, klastingai nusišiepdamas. Bet ar tikrai buvo tas Pinčukas, o gal tiktai prisisapnavo? Kažkas neaiškaus praslinko su malūno sparnų šešėliu. Ar ne Marcelė ant jų supasi? Širdyje smilktelėjo, ir jis apsidžiaugė, išgirdęs jos krykštavimą ir juoką.

Baltaragis krūptelėjo, ir vėl užgriuvo mirtina tylą. Kur Marcelė dingo? Bet ar buvo ji, o gal tik jo ilgesio svajonė, kuri išsisklaidė su malūno sparnais kaip apyaušrio miglos? Pasilenkė Baltaragis prie lopšio, sapnai ir svajonės išnyko lyg nebuve, o naujas gyvenimas miegojo lopšyje. Baltaragis žiūrėjo į jį kaip užkerėtas ir akių negalėdamas nuo jo atitraukti.

Juodvalkis vis dar sėdėjo už stalo, už kurio neseniai linksminosi per vestuves ir nuo kurio šiandien išnešė jaunamartės grabą, prislėgtas sunkių minčių ir traukdamas dūmą, kuris kamuoliais kilo į palubę ir sklaidėsi po trobą. Nykūs šešėliai prigludo tamsiuose pakampiuose kaip beviltiškas susirūpinimas. Slėgė sunki tylą. Pagaliau neiškentė kalvis ir pasipurtė. Pasižiūrėjo pro dūmus į sulinkusį prie lopšio Baltaragi ir suprato, kad iš to lopšio kils naujas gyvenimas ir išsklaidys nykius šešėlius surūkusioje troboje. Jis paguos nelaimės parblokštą jo bičiulį ir suteiks jėgų iš naujo gyventi.

Tai supratęs, kalvis pakilo nuo stalo, priėjo sunkiu žingsniu prie Baltaragio ir uždėjo ranką ant jo palinkusio peties.

— Nenusimink, — tarė. — Pakelsi nelaimę, dvigubai stiprus busi. Užsiauginsi dukrelę, ir bus ji tau visas gyvenimo džiaugsmas, paguoda. Tai neprarask galvos. Nelaimė kaip naktis praeis, ir vėl užtekės saulė.

Baltaragis pasižiūrėjo į savo bičiulį padūmavusiomis akimis, lyg nieko nesuprasdamas ir nesitikėdamas sulaukti užtekančios saulės. Baisi nykuma jį slėgė, ir jis nieko negalėjo suvokti, tiktai visa širdimi jautė — kol gyvas bus, neatsitrauks nuo lopšio, kur buvo jo gyvenimo visa viltis.

XIII

Pirmą naktį po laidotuvių Baltaragis praleido prie lopšio, nenuleisdamas nuo jo akių ir prislėgtas sielvarto. Kalvis dar kiek pabuvo ir prieš vidurnaktį išėjo namo. Baltaragis ir nepastebėjo, kad pasiliko vienas su savo naujagime.

Tyliai slinko žiemos naktis. Spingsulė ant stalo užgeso, bet jos šviesos Baltaragis nepasigedo. Baltas šerkšnas krito lauke ant sustingusių malūno sparnų, o pro langą išblyškęs mėnulis žiūrėjo į palinkusį prie lopšio Baltaragi.

Paryčiu sugirgždėjo durys, ir pravirko pažadintas kūdikis. Baltaragis žvilgtelėjo į duris, manydamas, kad sugrįžo bobutė, bet pamatė įėjusią Uršulę. Ji sustojo prie durų, apsigaubusi skara, lyg nedrįsdama toliau eiti. Baltaragis nustebeęs pasižiūrėjo į ją, nesuprasdamas, kaip ji čia atsirado, ir nusigrįžo atgal į lopšį, supdamas ir maldydamas pravirkusį kūdikį.

O Uršulė kaip tik atėjo, išgirdusi apie Baltaragio nelaimę, su paguoda ir pagalba, užmiršusi visas skriaudas ir nelaimes, norėdama jam padėti visa širdimi, nes ji vis dar jį tebemylėjo sena neužgesusia aistra, nors ir susimaišiusia su nusivylimo kartėliu ir naujai atsiradusia viltimi. Bet, peržengusi slenkstį, kurį pati buvo prakeikusi, nusigando ir sustingo vietoje.

Staiga Uršulę pagavo kažkoks gaudulys, sumišęs su išgaščiu, prislėgdamas iš naujo

beviltiškumu ir sukeldamas seną apmaudą, kad ji norėjo tuojau sprukti atgal ir bėgti neatsigrįždama, bet negalėjo pasijudinti iš vietos, kojos sustingo kaip kaladės ir priaugo prie aslos.

Tiktai tada atsiplėšė Uršulė nuo slenksčio, kai lopšyje vėl pravirko naujagimė ir pasimetęs Baltaragis apsidairė, nežinodamas, ką daryti. Tada Uršulė, nusišluosčiusi skaros kampu ištryškusią ašarą, ryžtingai priėjo prie lopšio ir uždėjo ranką ant Baltaragio peties.

— Leisk, — tarė, — aš paliksiu prie lopšio, o tu eik į savo malūną.

— Tu pati eik sau, kur nori, — atsakė Baltaragis, svyruodamas po nemigo nakties ir visų sielvartų.

Bet Uršulė, kartą pasiryžusi, neatstojo.

— Ką darysi, kvaišeli, su vaiku? — prikišo. — Kaip užauginsi? Ačiū sakyk, kad padėti atėjau.

Apsisprendusi Uršulė atstūmė Baltaragį nuo lopšio, pervystė kūdikį, ir naujagimė aprimo. Baltaragis pastovėjo prie lopšio, kol vaikas užmigo, ir išėjo susimąstęs į malūną, nežinodamas, ką daugiau daryti.

Pamažu pradėjo suktis malūno sparnai ir nauji Baltaragio rūpesčiai. O Uršulė pasiliko prie lopšio, užmiršdama savo nusivylimus ir susitaikydama su likimu.

— Kad taip dievas būtų davęs, — tiktai atsiduso, — supčiau savo dukrelę. O dabar...

Bet smilktelėjusį širdyje kartėlį nustelbė nauja viltis:

— O gal dar dievas duos... Susipras Baltrukas... Ką jis darys su vaiku be pačios?

Su ta viltimi Uršulė pradėjo tvarkytis iš naujo Baltaragio namuose, viską suimdama į savo rankas ir supdama svetimą lopšį.

O Baltaragis, tarsi viską užmiršęs, tylus ir susimąstęs slankiojo po namus, nepastebėdamas Uršulės, tiktai kur buvęs nebuvęs vis sustodavo prie lopšio ir ilgai negalėdavo nuo jo atsitraukti. Pats vienas kažką mąstė, vis nieko nesugalvodamas ir dar labiau nuliūsdamas.

— Ko čia dabar vis prie lopšio ir prie lopšio, — prikišdavo šnairomis Uršulė. — Ar tau jau visai galva susisuko ir be lopšio nieko daugiau nematai?

Baltaragis, didesniai Uršulės apmaudui, nieko jai neatsakydavo ir išeidavo vėl į malūną.

O laikas vietoje nestovėdavo. Slinko žiema su šalčiais ir atodrėkiais, o pro malūno sparnus vis dažniau švysteldavo pavasario prošvaistės. Pušynų viršūnės žvalgėsi pro žalsvą ūką, ir nuo jų sklisdavo gaivus ošimas.

Baltaragis tą žiemą visai pražilo ir sulinko nuo rūpesčių. Jis nepajuto bundančio pavasario, pats vienas užsidaręs malūne su savo sielvartu. Tiktai kai lopšyje pradėjo juoktis kūdikis, rankutėmis gaudydamas saulės spindulį, Baltaragis pirmą kartą po ilgo gedulo nusišypsojo. Tas kūdikio juokas priminė motiną, tarsi Marcelė būtų palikusi savo linksmumą per dukterį. Baltaragis su pabudusiu džiaugsmu krūtinėje paėmė kūdikį ant rankų ir laimingas šypsojosi, užmiršęs rūpesčius ir sielvartus.

Nustebo ir Uršulė, pamačiusi šypsantį Baltaragį su kūdikiu ant rankų. Metė stumdziusi puodus prie židinio, pasitaisė skarelę ir, pati šypsodama, priėjo prie laimingo tėvo.

— Matai, Baltruk, — tarė prisimeilindama, — juokiasi mažytė... Užauginsiu tau dukterį... Tik pats kad susiprastum... Turėtum sau žmoną, o kūdikiui motiną...

Bet tas Uršulės meilumas nepradžiugino Baltaragio. Jis tik šnairomis žvilgtelėjo į Uršulę ir vėl nuliūdo. Paguldęs vaiką į lopšį, išėjo susimąstęs į malūną,

Nusiminė ir Uršulė.

— Nesusipras, — pati sau tarė ir skarelės kampu nubraukė ašarą. — Galima būtų ir svetimą vaiką užauginti, kad tik susiprastų... Bet kur toks glušas susipras?..

Nusivylusi Uršulė pritrūko kantrybės ir piktai koja pastūmė lopšį, kuriame iš naujo pravirko kūdikis.

— Supsiu aš čia visą laiką, — piktai burbtelėjo ir nusigrėžė prie puodų. — Rėk, jei nori, greičiau nusprogsi.

Bet pastūmėtas lopšyje kūdikis nurimo, tarsi pajutęs, kad ne motina prie jo stovi su meile ir ne tėvas, palinkęs su rūpesčiu.

O Baltaragis, išėjęs į malūną, galvojo, kaip pagaliau Uršule nusikratyti, nes ji, matyt, vėl neduos jam ramybės. Bet kaip vaiką be moters užauginsi? Tai ir kentė, nerasdamas kitos išeities. Be to, mažai jam Uršulė rūpėjo, nors ir įgrisdavo su savo priekabėmis.

Prieš Baltaragio akis, kur jis tik pažvelgdavo, visur vaidenosi Marcelė kaip skraidanti paukščiukė, o pavasario upelių čiurlenimas primindavo jos skambantį juoką. Tie atsiminimai apie prarastą laimę iš proto varė Baltaragį. Juos nustelbdavo tiktai rūpestis dėl dukters. Jis dieną naktį mąstė ir nieko negalėjo sugalvoti, kaip išgelbėti savo kūdikį nuo pažadų, kuriuos taip neapdairiai davė Pinčukui, ir išpirkti tokią trumpą ir tokią apgaulingą savo laimę.

O iš tikrųjų be reikalo Baltaragis krintosi. Dar buvo gana daug laiko, kol reiks tuos pažadus ištesėti, o kartais ir atsitiktinumas parodo žmogui gerą kelią. Reikia tiktai laiku susiprasti.

Pagaliau tą išeitį Baltaragis surado visai netikėtai su įgrisusios Uršulės pagalba, ir pirmą kartą jai buvo dėkingas iš visos širdies.

XIV

Dvylikti metai baigėsi, o Baltaragis vis dar negalėjo nusiraminti, nerasdamas išeities iš užburto rato. Per dienas žiūrėdavo į savo dukterį, tarytum atsižiūrėti negalėdamas, ir vis liūdnesnis darėsi. To liūdesio neišsklaidydavo nė juokas dukters, kuri kas metai vis gražėjo ir linksmėjo, tuo dar labiau gaudindama tėvą.

Baltaragis dėl to liūdesio ir gailėsčio vis labiau nyko. Ir juo blogiau, kad savo sielvartu su nieku negalėjo pasidalinti. Pats vienas graužėsi ir krintosi, kol pavirto žmogaus šešėliu, ant kurio galvos vėjas taršė žilus plaukus, tarytum rudenį ant medžių paskutinius pageltusius lapus.

Kurėjo, ką darė, vis iš galvos jam neišėjo tas pažadas Pinčukui, už kurį su džiaugsmu būtų priėmęs amžinas kančias, kad tiktai išgelbėtų vienintelę savo našlystės paguodą — dukterį Jurgą. O duktė ir nežinojo, kad tėvas sielvartauja, nes kitokio, kaip susirūpinusio ir susikrimtusio, ji niekada jo nematė. Tik jautė jo begalinę meilę, ir to jai visiškai pakako, kad augtų linksma ir laiminga.

O Baltaragis per tuos rūpesčius ir susigraužimą viską pasaulyje — be dukters — užmiršo ir apleido. Net malūno neprižiūrėjo, ir vėjai baigė jį kedenti. Viena Uršulė viskuo rūpinosi. Ji pasidarė tiesiog pavydulinga šeimaininkė, plūdo Baltaragį už jo nerūpestingumą, o matydama, kad Baltaragis visai nepaiso nei jos, nei plūdimų, keikdavosi, pritrūkusi kantrybės, net susiriesdama, kad pas tokį glušą, kuris pirma buvo galvą praradęs dėl malūno, paskui dėl pačios, o dabar dėl dukters (kam dievas tokiam ir galvą davė?), ji nebegalinti ilgiau gyventi. Eitų primanusi, kur akys mato, nors už paties velnio pagaliau, nes, su tokiu kelmu gyvendama, vis tiek prasikeiksi ir į pragarą be jokios kaltės pateksi amžių amžiams.

Taip Uršulei besiplėšant, staiga Baltaragis nusijuokė ir kažko pralinksmėjo. Nustebusi Uršulė žioptelėjo ir žado neteko. Kuo jis čia apsidžiaugė? Ar tik visai nepakvaišo? Tai, pati persižegnojusi ir jį peržegnojusi, nuėjo į šalį, kalbėdama rožančių ir atgailodama už padarytas nuodėmes.

O Baltaragiui tada kaip tik šovė į galvą: kodėl jis negalėtų apgauti Pinčuko, kuris jį apgavo, ir vietoje dukters išleisti už velnio tą ligi gyvo kaulo įgrisusią senmergę, davatką Uršulę? Juo labiau kad ji pati to nori. Tai ir tegu sau eina nuo jo vargšės galvos. Ko čia pavydėti laimės? Tiktai nesitikėjo iš karto apgauti velnią ir davatką, tai lūkuriavo nerimaudamas, o čia ir dvylikti metai suėjo.

Bet ir tada Baltaragis vargu ar ką būtų padaręs, svyrudamas ir abejodamas, ar išsivaduosias nuo savo kaltės, suversdamas ant kito galvos, jei pati Uršulė būtų nepadėjusi. Išvakarėse, lyg nujausdama, ji visai padūko, trankėsi po trobą, daužėsi kieme, nerasdama sau vietos, o ir kitiems nuo jos nebuvo kur dėtis. Duktė neapsikeisdama pabėgo pas senelius už ežero, o Baltaragis pasislėpė malūne, pritrūkęs kantrybės ir galutinai pasiryžęs atsikratyti Uršulės.

Temstant atvažiavo piršliai su juodbėriais žirgais ir aukso karieta. Uršulė apkvaišo iš netikėtos laimės, o Baltaragis iškišo ją tada Pinčukui ir atsiėmė pažadų raštą.

Naktis buvo audringa, su žaibais ir perkūnijomis, kad galėjo net malūną nutrenkti nuo pakriūtės, bet Baltaragis, išleidęs jaunavedžius ir sudeginęs apgaulingą raštą, buvo toks laimingas, kaip dar niekada savo gyvenime. Tarsi didžiausias akmuo būtų nusiritęs nuo jo krūtinės, kuris jį slėgė ištisis dvylika metų.

Kitą dieną Jurga, parbėgusi priešpiečiais iš viešnagės pas senelius, neberado pikčiurnos Uršulės ir tėvo nebepažino — toks jis buvo atsimainęs ir pralinksmėjęs.

— Gyvensim dabar mudu vienu du be vargo, rūpesčių ir amžinų barnių... Uršulė į davatkyną išėjo... — pasakė jis parbėgusiai dukteriai, o pro jo suvargusias akis tryško dar lig šiol nematytas džiaugsmas.

— Kodėl? — nustebė Jurga.

— Supaisysi senos davatkos! — numojo Baltaragis. — Pati prarūgo ir visus namus praraugino. Duos dievas, gal nesugrįš. Tvarkykis troboje, o aš eisiu į malūną.

Kas buvo naktį, Jurga nežinojo, patikėjo, kad tėvas taip apsidžiaugė Uršulės nusikratęs. Tai ir pati ne mažiau nudžiugo, nes ta niurzga senmergė jai visą jaunystę buvo apkartinusi ir tėvo namus pragaru pavertusi. Atrodė, kad su pereitos nakties žaibais ir perkūnijomis praėjo visos nelaimės. Diena buvo giedra, be jokio debesėlio.

O dar tą patį rytą auštant pamatė Baltaragis atbėgant iš pelkių Pinčuką ir labai nusiminė, kad nieko iš jo pastangų neišėjo. Bet greitai susigriebė. Velniukas atrodė toks nelaimingas, išpurvintas,

suniurkytas, aplamdytas, ir net vienas ragas nusuktas, kad Baltaragis, nors ir nusigandęs, tuojau suprato, kad ne jis, o velnias jo rankose.

— Kas yra? — paklausė pralinksmėjęs Baltaragis. — Šaunios vestuvės, matyt, buvo, kad net jauniškiui kliuvo.

— Kokios ten vestuvės? — numykė visai nusiminęs Pinčukas. — Nepriėjome dar ligi vestuvių, o aš vos gyvas likau. Nenoriu daugiau pačios. Pasiimk atgal tą savo dukterį.

Suprato Baltaragis, kad smarkiai velniui nuo Uršulės kliuvo, ir pagalvojo, kad reiktų dar smarkiau jį prigriebti, kad jis nedrįstų prie jo kabinėtis, jeigu kartais ir suprastų apgaule.

— Ne, taip nebus, — atsakė Pinčukui. — Suvedžiojai mano dukterį, kur dabar aš ją dėsiu? Turi imti ją už pačią.

— Ne, jokių būdu, — net atbulas atšoko Pinčukas. — Ko nori reikalauk už suvedžiojimą, bet už pačią jos neimsiu.

Pagalvojo kiek Baltaragis ir tarė:

— Ką čia dabar su tavim darysi? Jeigu sutiktum būti pas mane septynerius metus už berną, sukti malūno sparnus už vėją ir visus kitus darbus dirbti, kuriuos įsakysiu, tai gal atleisčiau tave nuo pareigos vesti mano dukterį.

Pinčukas tik apsidžiaugė:

— Gerai, — sako. — Būsiu pas tave septynerius metus už berną ir kuo ištikimiausiai tarnausiu.

— Gerai, — sutiko ir Baltaragis. — Paskui galėsi eiti sau kitos pačios ieškoti.

— Ne, — pasipurtė velniukas. — Niekada daugiau neieškosiu jokios pačios. Ir pagalvoti apie tai nenoriu.

— Kaip žinai, — patraukė pečiais Baltaragis, — tavo reikalas. O dabar, matai, jau išaušo. Metas pradėti darbą.

— Ką liepsi daryti? — sukruoto velniukas, tarsi naktį būtų buvęs visai nenukamtuotas.

— Daug malimo turiu, — atsakė Baltaragis, — o nėra vėjo. Pasuk malūno sparnus už vėją.

— Gerai, — sutiko Pinčukas ir čia pat užlėkė ant malūno sparnų kaip vėjas.

Malūnas tuojau pradėjo sukstis, ir juo toliau, juo smarkiau, Baltaragiui teko net tramdyti savo berną, kad perdaug spartus nebūtų. O Pinčukui taip patiko sukstis ant malūno sparnų, kad net užmiršo pereitos nakties visas nuoskaudas, ir iš viso jam daug smagiau buvo, negu liūne kiurksoti ir trūnyti. Net stebėjosi Pinčukas, kaip jis anksčiau to nesuprato ir neatėjo Baltaragiui į talką.

Bet per anksti Pinčukas apsidžiaugė. Pradėjus dienoti, pamatė pareinančią iš pelkių Uršulę ir nesavu balsu keikiančią Baltaragi ir jį, Pinčuką, ketinančią abiem užkurti baisią pirtį. Tada Pinčukas nusigando, kad iš tos baimės pats nepasijuto, kaip šoko nuo sparno tiesiai pro langiuką į malūną ir, visas drebėdamas, susmuko prie Baltaragio kojų.

— Kas atsitiko? — nustebo Baltaragis.

— Gelbėk, tavo duktė pareina, — gailiai sucypė velniukas.

— Ką tu sakai? — krūptelėjo Baltaragis nusigandęs ir pasižiūrėjo pro langiuką.

Nagi iš tikrųjų pareina pūškuodama Uršulė iš pelkių, visa dumblina ir baisiai įsiutusi.

— Na, vyruti, dabar ne juokai. Matyt, gerai tu ją įpykinai. Gali abiem kliūti. Lįsk tu kol kas po girmomis ir tūnok, o aš eisiu malūno durų užremti.

Bematant palindo Pinčukas po girmomis ir tūno drebėdamas, o Baltaragis nuėjo, užrėmė iš vidaus duris ir žiūri pro plyšiuką, kas čia bus. Parėjo Uršulė, pasiautėjo, buvo pribėgusi prie malūno, bet į vidų negalėjo įsiveržti (Baltaragis jau nusigando, ar ne per silpna durų sklendė), o paskui staiga apsisukusi išbėgo iš namų su ryšulėliu, vis atsigriždama, grūmodama supintijusia kumštimi ir keikdama.

O kai Uršulė jau taip toli nubėgo, kad buvo nebematyti ir negirdėti jos keiksmų, Baltaragis atsiduso ir tarė Pinčukui:

— Lįsk iš po girmų. Šį kartą pagriaudėjo ir praėjo. Bet tu būk atsargus! Moterys, kaip ir jūs, velniai, gali viskuo apsimesti. Pamatęs tokį sutvėrimą su sijonu, lįsk po girmomis ir lindėk nematomas, nes kai užklups, o ypač ta ragana, ir aš neišgelbėsiu.

Pinčukas, vis dar drebėdamas, išlindo iš po girmų visas miltuotas ir klausė Baltaragio pamokymo kaip tikro savo tėvo, nepraleisdamas nė vieno žodžio. Paskui šventai to laikėsi: kai tik pamatydavo moterį, tuojau sprukdavo po girmomis ir tūnodavo, bijodamas net sučiaudėti.

Tokios baimės jam, vargšui, įvarė Uršulė. O Baltaragis šį kartą buvo visiškai Uršule patenkintas ir net jai dėkingas. Nugriaudėjo kaip pritvinkusi audra, ir diena šviesesnė pasidarė.

Bet kaip čia iš tikrųjų buvo, vienas galas žino. Visokių gandų pasklido, ir žmonės visaip spėliojo. Kai kas net buvo linkęs patikėti Uršule: neapsikęsdamas Baltaragis tikrai bandęs išleisti ją už Pinčuko ir naktį išdrėbęs į Paudrūvės pelkes.

O kiti žmonės kraipė galvas ir nenorėjo tikėti senmergės prasimanymais bei kliedėjimais. Visi gerai žinojo, kad Uršulė buvo ligi gyvo kaulo įgriususi Baltaragiui, kuris jos niekaip atsikratyti negalėjęs, nes buvo lėtas žmogus. Tai kaip jis čia galėjęs su velniu susidėti?

O jo artimiausias kaimynas, piršlys ir kūmas kalvis Juodvalkis, buvo gudrus žmogus, net senatvėje mėgęs išdaigas ir juoką. Tiktai ras progos, jis bematant prasimanys ir negirdėtų dalykų. O Baltaragis negi tik už jo sąmojį visą laiką būtų jam už dyką malęs? Anksčiau, suprantama, už sėkmingas piršlybas (galas žino, kaip ir išpiršo senam kelmui jauną merginą, tur būt, čia neapsieita be velnio), o dabar už ką gi maltų?

Gudresni žmonės spėliojo, ar tik ne Juodvalkis viską padarė. Kai Baltaragiui visiškai įgriuso Uršulė, persirengęs piršliu ir prisilipdęs iš linų kuodelio barzdą ligi kelių, o už jauniki pasiėmęs savo pusbernį Jurgutį, gerai jį nušveitęs ir išmaliavojęs, vakare pas Baltaragį į malūną nuvažiavo, ir naktį išdrėbė Uršulę su gelda į pelkes.

Atsirado ir tokių, kurie buvo girdėję Baltaragio ir Juodvalkio suokalbį, kai nusiminęs Baltaragis buvo užsukęs į kalvę.

— Daryk, kaimyne, ką nori, — tarė netekęs vilties Baltaragis. — Maliau tau ir malsiu už dyką, tiktai išgelbėk mane nuo Uršulės. Visai gyvenimo per ją nebėra nei man, nei mano dukteriai.

— Didelio čia daikto, — atsakė nusijuokęs Juodvalkis. — Nori, aš ją ne tik iš tavo malūno iškraustysiu, bet ir už Paudrūvės pelkių velnio Pinčuko išleisiu.

— Kaip tu padarysi? — apsidžiaugė ir suabejojo Baltaragis.

— Tai jau mano reikalas, — atsakė, gudriai prisimerkęs, Juodvalkis. — O tu, jei man ir toliau už dyką malsi, tai ir padarysiu pirmą subatvakani. Jurgutį, ar dar nori piršliais važiuoti?

— Noriu, — iššoko Jurgutis iš kampo nuo dumplių ir šnirpštelėjo per sieksnį.

— Na, tai ne šnirpščiok, o pustykis! — sudraudė kalvis Jurgutį. — O tu, — tarė Baltaragiui, — gali ramiai sau eiti namo ir laukti piršlių. Aš baigsiu kaustyti Gaidžgalės karčemnikui Šešelgai bajorišką kalamašką ir viską puikiausiai sutvarkysiu.

Bet gal taip buvo, gal ir nebuvo. Subatvakari Juodvalkis tikrai baigė kaustyti Šešelgai bajorišką kalamašką, bet Šešelga iš vakaro jos neatsiėmė. O ir Juodvalkis, rodos, niekur nebuvo išvažiavęs naujos kariatės išbandyti. Naktis pasitaikė kaip tik labai tamsi ir su perkūnijomis, o iš ryto buvo didelis rūkas.

Tiktai Jurgutis, auštant parbėgęs iš kaimo visas dumblinas, prunkštė į saują kaip katinas, bijodamas nusišnirpšti, ir su šiaudų gniūžte prie tvenkinio šveitė kažkur išpurvintą naują kalamašką. Bet kur jis pats išsidumblino (gal kur lindo į svetimą kamara pas mergas, ir nučiuopė bernai dumble išmurdė) ir kur buvo išpurvinta kalamaška, buvo neaišku. Baigiant ją šveisti, atėjo pagiriotas Šešelga ir išsivežė kalamašką, o Jurgutis nulindo kalvėje už žaizdro išsimiegoti.

Bet ir miegodamas visą laiką prunkštė ir šnirpštė, o pabudęs dieve gink nebenorėjo nei piršliais važinėti, nei vesti.

— Tai gerai, — tarė jam kalvis, — tik žiūrėk man, niekam neprasitark, kas naktį buvo, nes tada reiks tau vesti Uršulę ir su ja gyventi.

— Ne, — atsakė pasipurtydamas Jurgutis, — geriau visą gyvenimą dumples pūsiu ir retkarčiais nusišnypšiu pro vieną nosies skylutę per sieksnį.

— Na, šitą tai gali daryti, — sutiko kalvis. — O apie tai, kas buvo naktį, šiukštu, niekam neprasitark.

Bet kur tau pusbernį iškęs nepasigyres tokia išdaiga! Dar tą pačią pavakarę apibėgo pusė kaimo ir, raitydamasis iš juoko, šnirpščiodamas ir prunkšdamas į saują, pasakojo, kaip sutemus vakare nuvažiavęs su kalviu Juodvalkiu piršliais pas Baltaragio Uršulę naująja Šešelgos kalamaška, o paskui naktį, griaudžiant perkūnijai, išvertę ją su kiaura gelda į Paudrūvės pelkes. Ten ir jam gerai kliuvę, netyčia įspainiojus į šimtakovdį Uršulės sijoną, bet laimingai ištrūkęs, o Uršulę vesti pats velnias Pinčukas pasišovęs. Kaip iš tos bėdos Uršulė išsikapstė, Jurgutis nežinojo, tik girdėjo, kad ji tą patį rytą prakeikė Baltaragio malūną ir pabėgo į Švendubrės davatkyną.

Bet Jurgutis ne tiek pasakojo, kiek prunkštė į saują kaip katinas ir šnirpščiojo per sieksnį pro vieną ir kitą šnirpšlę, tai nieko tikro negalima buvo suprasti ir viską teko laikyti pusbernio, ir dar priekvailio, sapaliojimais. Ir juo patikėjo ne daugiau, kaip Uršule.

O užklausta Uršulė, ar ne Juodvalkis su Jurgučiu buvo pas ją atvažiavęs piršliais ir išdrėbęs su

gelda į pelkes, piktinosi ir žegnojosi:

— Ar aš akla, ar ką? Pati savo akimis mačiau. Koks ten Jurgutis? Ar aš to kvaišos nepažįstu?.. Su ragais buvo! Tikras Pinčukas!

Jurgutis, pamatęs Uršulę, sprukdavo prunkšdamas į šalį, kad nepakliūtų į jos rankas ir nereiktų vesti. Kaip tą naktį buvo — galas juos žino. Jurgutis vienaip, Uršulė kitaip pasakojo. Viskas susipainiojo, ir nežinia buvo, kuo čia dabar tikėti. O užklausti Baltaragis su Juodvalkiu — vienas tylėjo, o kitas šaipėsi pro ūsus:

— Supaisai pusbernio ir senmergės kliedėjimų?.. Gal jiems prisisapnavo?

Sapnas sapnu, o kitą dieną Paudruvės pelkėse, prie pat didžiosios akivaros, piemens atrado kiaurą geldą ir ant kadugio sudraskytą Uršulės šimtakovdį sijoną. Geldą paliko (ką veiksi su kiauru daiktu), o sijoną atnešė Baltaragiui. Jis ir pakabino jį malūne Uršulės atminimui dulkėms šluostyti. O paskui nusiplėšė jo pusę Juodvalkis ir parsinešė į savo kalvę: ir suodžiams pavalyti, ir Jurgučiu atgrasinti, kad daugiau nekvailiotų ir neįsigeistų piršliais važinėti.

Taip ar kitaip čia buvo, tiktai apie Baltaragio malūną ėmė skliti nepaprasti gandai, o paskui ir galas žino, kas ten dėjosi.

XVI

Taip ar kitaip buvo tą nelemtą naktį, tiktai Pinčukas nuo to ryto pasidarė Baltaragio bernas ir ištikimai pratarnavo pas jį beveik septynerius metus.

Jis su malonumu suko malūno sparnus už vėją, prižiūrėjo gernas ir atlikdavo visus kitus darbus, kuriuos jam pavesdavo Baltaragis. Ir būtų pasidaręs visai geras malūnininkas, kad ne visokios velniškos silpnybės. Bet ko norėti iš velnio, jeigu ir žmonės to gero apsiečiai turi, o juk velnias, kaip sako, visų blogybių įkūnijimas.

Turėjo Pinčukas ir gerų ypatybių, iš kurių Baltaragiui labiausiai patiko, kad buvo sąžiningas, laikėsi savo žodžio ir bijojo moteriškų sijonų. Jau iš tolo pamatęs moterišką sijoną, lįsdavo po girnomis ir unksdavo iš baimės kaip šunytis, kol Baltaragis jį nuramindavo.

Kartais Pinčuką apimdavo senasis tinginys ir visiškas abejingumas, bet užtekdavo tiktai išeiti sukti malūno sparnų, ir tuojau prasiblaivydavo. O sukintis su malūno sparnais visų labiausiai Pinčukui patikdavo. Tada jis, dairydamasis po plačią apylinkę, liūliuojančius ežerus ir žaliuojančius kalnus, pradėdavo svajoti apie didelį ir gražų gyvenimą ir apie nepaprastus žygius jam pasiekti. Bet kol kas tai buvo tiktai svajonės, kurioms įvykdyti neturėjo nei laiko, nei didelio noro. Tai ir pasidarė Pinčukas visai tuščias svajotojas.

O metai bėgo po metų, ir Pinčukas vis labiau priprato prie Baltaragio malūno. Savo liūno net prisiminti nenorėjo. Kartais net baimė jį pagaudavo, kur dingtų, jeigu Baltaragis imtų ir išvartų iš malūno? Kaip tada jis gyventų ir ką darytų? Negi vėl kiurksotų per dienas ir naktis savo liekne ir beprasmiskai snūduriuotų. Apie tai pagalvojus, velniukui net kūnas pagaugom nueidavo. Visai jis pradėjo panėšėti į žmogų su visomis jo silpnybėmis.

Bet Baltaragis buvo geras šeimininkas, Pinčuko darbu ir elgesiu visiškai patenkintas ir nė nemanė varyti jo iš malūno. Kartais, jeigu ir pagąsdindavo moterišku sijonu (tyčia dėl to laikė malūne suplyšusį Uršulės sijoną, kurį aną kartą atnešė piemens iš pelkių) ar savo dukterimi, baisėsne už raganą, bet visa tai darydavo tiktai didesniajam paties Pinčuko labui. Pinčukas tai suprato ir buvo net dėkingas Baltaragiui.

Pagaliau Pinčukas taip priprato prie Baltaragio malūno, kad visiškai pasikeitė ir net savo velnišką prigimtį ėmė prarasti. Net ir išvaizda jo atsivainė: iš juodo pasidarė baltas, kad net pats velnių kunigaikštis nebūtų jo pažinęs, jeigu ne ragiukai kaktoje, kurių vienas taip ir pasiliko Uršulės pusiau išsuktas, o nutriušusi uodega baigė visai išnykti. O kas anksčiau jį liūne pažinojo, būtų ir neįtaręs, kad šitas guvus ir darbštus velniukas — tas pats Paudruvės kimsynų tinginys velnias, kuris visiškai niekam netiko.

Gal Pinčukas būtų visai pasikeitęs ir visam laikui pasilikęs Baltaragio malūne, jei ne toks atsitikimas. Jau baigėsi septinti metai, — kas iš tikrųjų velniui metai — kaip žmogui viena diena, — kai staiga jam parūpo, kas gi taip linksmi juokiasi, apie malūną bėgiodamas. Vieną kartą, neiškentęs pažiūrėjo pro plyšį ir pamatė nepaprastai gražią merginą, atbėgančią į malūną.

Mergina pribėgo prie Baltaragio, meiliai apsikabino jo kaklą ir pradėjo kažką kuždėti į ausį, vis kvatodama. Tas juokas buvo toks linksmas, kad net už širdies griebė.

Pinčukas iš pradžių baisiai nusigando ir norėjo slėptis po girnomis, bet tas linksmas juokas ir šviesios merginos akys sulaukė Pinčuką, ir jis užsižiopsojo.

Paskui, pasislėpęs už sąsparos, Pinčukas nugirdo, kaip mergina pasakojo Baltaragiui:

— Nežinau, tėveli, ketina ir pas mane piršliai atvažiuoti, bet aš ištaisysiu tokias piršlybas, kad antrą kartą niekas ir užsiminti apie jas nenorės.

— Ak tu, mano išdykėle! — atsakė susirūpinęs Baltaragis.— Argi šitaip merginos daro? Atvažiuos piršliais jaunikis, kuris tau patiks, ir išvažiuosi, mane vieną palikusi.

— Niekados, — purtėsi mergina. — Nors ir pats karalaitis su auksine karieta.

Paskui mergina, apsikabinus Baltaragį, nuėjo į trobą, o Pinčukas nusekė akimis ir susirūpino, kas ji galėtų būti. Nenorėjo tikėti, kad tai būtų ta pati Baltaragio duktė, piktesnė už raganą, kuri jam vos akių neišdraskė ir vieną ragą išsuko. O jeigu ne duktė, tai kas ji būtų?

Taip parūpo Pinčukui ta mįslė, kad jis laužė galvą (visai jis galvoti buvo atpratęs, anksčiau, snūduriuodamas pelkėse, o paskui sukdamas Baltaragio malūną) ir negalėjo nieko suprasti. Tur būt, dar ir todėl, kad kiekvieną kartą, kai pasirodydavo mergina kieme ar malūne, jis visiškai sukvailėdavo ir, viską užmiršęs, ryte rydavo ją akimis, nieko negalėdamas galvoti. Tokia graži jam buvo, kad atsižiūrėti negalėjo. Kaip tik apie tokią snūduriuodamas svajodavo ir sapnuodavo. Argi ji tikrai tokia būtų?

Meilė į velniuko širdį įsimetė, ar ką jau, kad jis net sublogo, sekiodamas merginą akimis ir spręsdamas neįspėjama mįslę. Baltaragis, to visai nežinodamas, susirūpino, ar kartais jo bernas nesuirgęs, kad toks liūdnas pasidaręs ir sunykęs. Gal savo liūno ar pragaro pasiilgęs.

— Nenusimink, — kartą paguodė. — Jau baigiasi septinti metai, galėsi eiti, kur norėsi.

— Niekur aš neisiu iš tavo malūno, — atsakė nuliūdes velniukas. — Amžinai čia pasiliksiu.

— Kaip nori, — patraukė pečiais, nieko neįtardamas, Baltaragis. — Būk, jeigu patinka.

O kitą kartą pats Pinčukas nei iš šio, nei iš to užkalbino Baltaragį:

— Kas ta mergina, kuri čia po kiemą bėgioja?

— Kokia mergina? — suprato Baltaragis, bet dėjosi nesuprantas, nežinodamas, kas velniui parūpo.

— Nagi ta, kuri taip linksmai juokiasi ir kažko laukia, — paaiškino Pinčukas.

— Ak šita! — apsiniaukė supratęs Baltaragis ir norėjo pagąsdinti Pinčuką, kad ji esanti dar baisesnė, negu anoji, kurią leido už jo, bet pažiūrėjo į Pinčuką ir pagailo jo, toks jis sunykęs buvo. Tai ir pasakė tik tiek:

— Taip sau pakeleivinga. Laukia savųjų atvažiuojant su skambalais. Kai jie atvažiuos, tai ji išvažiuos. Gali nebijoti.

Bet Pinčukas neatstojo.

— O kas tie savieji?

— Ar aš žinau? — atsakė nepatenkintas Baltaragis.— Bet tu įkyrus daraisi. Pasuk verčiau malūno sparnus: nėra vėjo, malti reikia.

Pirmą kartą Pinčukas nenoromis suko malūno sparnus, visą laiką galvodamas, ką čia nuo jo malūnininkas slepia. Pasuks, pasuks ir sustoja susimąstęs. Pagaliau Baltaragiui pritrūko kantrybės, ir jis iškišo galvą pro langelį:

— Ar tu suki, ar nesuki? — šuktelėjo.

— Suku, suku, — piktai atsakė Pinčukas ir liežuvį kyštelėjo.

Deja, Baltaragis, užimtas darbu, nepamatė, kad jo bernas pasidarė toks įžūlus ir nemandagus.

Bet Pinčukas šį kartą turėjo pagrindo.

XVII

Tuo laiku ir Jurgutis, ištikimai pratarnavęs pas Juodvalkį už parankinį, iš pusbernio pasidarė senbernis, bet vis toks pat priekvaišis, o paskui ir visai pablūdo.

Kalvio amato taip ir neišmoko, nes jam visiškai užteko pūsti dumplės, klausyti, kaip jos ūžia, žiūrėti, kaip ugnis žėruoja žaizdre ir kibirkštys laksto palube pro aukštini... O kai kalvis, čiupęs replėmis iš žaizdro įkaitinę geležį, imdavo kalti, pasidėjęs ant priekalo, tada ir jis prisidėdavo, mažu kūjeliu mušdamas į taktą, ir būdavo labai patenkintas. Paskui, kai kalvis, nukalęs daiktą, mesdavo į kubilą vandens ir tas sušnypšdavo, Jurgutis smagiai nusišnirpšdavo per vieną šnirpšlę, o kalvis nusišluostydavo nuo kaktos išrasojusį prakaitą.

— Ar gerai? — paklausdavo kalvis.

— Gerai,— pritardavo Jurgutis.

— Nenori piršliais važiuoti?

— Nenoriu.

— Na, tai žiūrėk man! — tardavo kalvis ir prisimerkęs žvilgteldavo į kabančio pasienyje Uršulės sijono suplyšusią pusę. — Nėra bobų be sijonų, o su sijonais žinai kaip atsitinka...

Tiktai vieni tie nemalonūs atsiminimai Jurgutį kankino, o kalvis dar kaip tyčia liepdavo su ta Uršulės sijono puse apvalyti suodžius kalvėje. Ką darys Jurgutis, šluostydavo, bet per tiek laiko iš Uršulės sijono liko tik suodinas škurlys ir nemalonūs atsiminimai, kurie taip pat pamažu baigė blėsti.

Gal būtų Jurgutis visai nusenęs ir pasilikęs kalvėje amžinu parankiniu, bet kartą, kalvio pasiūstas į malūną, pamatė Baltaragio dukterį Jurgą, jau gražią paauglę merginą, ir galas žino, kas jam pasidarė. O kai išgirdo jos linksma juoką, tai visai galvos neteko.

Sugrižo į kalvę sumišęs ir suirzęs, šnirpščiojo pro vieną, pro kitą nosies skylutę ir prie dumplių nustovėti negalėjo. Žaizdras čia suliepsnodavo, čia vėl užgesdavo. Pritrūko kantrybės kalvis, laukdamas, kol įkails geležis:

— Ar tu dumi, ar nedumi? — pašnairavo į Jurgutį.

— Dumiu, dumiu... — atsakė Jurgutis, šnirpstelėjęs pro abidvi šnirpšles, lyg verkdamas.

— Kas tau yra? — susidomėjo kalvis.

Jurgutis dar labiau sušnirpštė pro nosį ir užgulė ant dumplių, nieko neatsakydamas.

Žaizdras įsiliepsnojo, kad ne tik kibirkštys, bet ir liepsna lėkė pro aukštini.

— Ar pasiutai? Kalvę dar uždegsi! — sustabdė kalvis įsitarščiausį Jurgutį. — Kas čia tau užėjo? Nusišnypšk, ir praeis...

Jurgutis nusišnypštė ir pats dingo iš kalvės. Kalvis tuo tarpu jo nepasigedo, o Jurgutis slankiojo apie Baltaragio kalną ir malūną, norėdamas dar kartą pamatyti Jurgą ir išgirsti jos linksma juoką.

Susitiko Jurgą paežerėje, skraidančią su žuvėdromis, ir užsispoksojo.

— Kokia tu graži! — tarė susižavėjęs Jurgai. — Visą amžių žiūrėčiau į tave ir neatsižiūrėčiau.

— Ką tu čia prasimanai, Jurguti? — stabtelėjo prabėgdama Jurga. — Verčiau nusišnypšk, ir bus gerai.

Jurgutis šį kartą nusišnypštė, tik atsiduso ir taip gaudžiai pasižiūrėjo, kad Jurgai nesmagu pasidarė, ir ji greičiau nuskrido į malūną.

O Jurgutis dar ilgai žiūrėjo, kur ji nubėgo, ir tik vėlai vakare sugrižo į kalvę. Patamsyje šnirpdamas nulindo į savo kampa už žaizdro ir negalėjo užmigti. Vis dūsavo ir šnirpštė, lyg verkdamas. O iš ryto nenorėjo keltis ir dumplių pūsti.

— Kam tu vežei mane piršliais pas tą raganą Uršulę? — prikišo kalviui. — Tiktai apjuokinai visam amžiui...

— Nagi pats norėjai! — pašnairavo kalvis.

— Maža ko norėjai! — prikišo Jurgutis. — Tai dabar nuvežk piršliais pas Baltaragio Jurgą.

— Matai, ko įsigeidė! — nustebo kalvis. — Žilė galvon, velnias uodegon... Juk tu jau senbernis, o ji dar mergaitė...

— O kai Baltaragis senbernis buvo, išpiršai jam Marcelę, — prikišo Jurgutis.

— Maža kas buvo, antrą kartą to nebus, — griežtai atsakė kalvis ir ėmėsi darbo. — Pūstelk dumplės!

— Na, kad nebus, tai nebus, — nusišnypštė nepatenkintas Jurgutis ir stojo prie dumplių. Bet ne tiek dūmė, kiek kažką galvojo. O paskui, kur buvęs, kur nebuvęs, vis dažniau dingdavo iš kalvės ir sukdavosi apie Baltaragio malūną,

Pagaliau kalvis, pritrūkęs kantrybės, nuėjo į malūną ieškoti Jurgučio, kuris amžinai ten slankiodavo kaip užkerėtas.

— Na, kaimyne, — prikišo Baltaragiui, — nebuvo taip derėtasi, kad mano gizelį viliotum.

Baltaragis tiktai nustebo:

— O kas jį vilioja? — atsakė, patraukdamas pečiais. — Man jo visai nereikia. Dar tik miltus prišnypš, amžinai šnirpščiodamas.

O Jurgutis kaip tik buvo viršuje prie girnų, norėdamas padėti Baltaragiui pakelti maišus. Bet, nugirdęs kalvį su malūnininku besišaipant, išžiūrėjęs ir, numetęs miltų maišą į šalį, spruko iš malūno.

— Palauk, palauk, pasikalbėsime, kur tave dėti? — bandė jį sulaikyti kalvis. — Nuo kalvės atitrūkai ir malūne netinki. Ar tik nenori kur piršliais važiuoti?

Jurgutis nieko neatsakė, tik pašnairavo su priekaištu į kalvį ir nuėjo paežere, baisiai nusiminęs. Eitų kur akys mato, toliau nuo savo nelaimės, bet negalėjo atitraukti žvilgsnio nuo malūno, kur aplinkui skraidė Jurga kaip žuvėdra, pavergusi jo širdį ir visas mintis.

Bet, negalėdamas nieko sugalvoti ir padaryti, sukosi tiktai kaip užburtas aplinkui, žvilgčiodamas iš tolo į malūno sparnus ir dūsaudamas. O sutikęs Jurgą, spoksodavo į ją kaip apuokėlis, negalėdamas žodžio ištarti. Jurgai sunku buvo pakelti beviltišką Jurgučio žvilgsnį, ir ji

vengdavo su juo susitikti.

Nusiminęs Jurgutis grįždavo į kalvę, bet ir ten negalėjo nusiraminti. Pūsdamas dumplės, jausdavo — tarsi ne žaizdras liepsnotų, o jo širdis, svaidydama kibirkštis. Ir kalvis, rodos, ne į priekalą kūju daužytų, bet į jo galvą. Jurgutis neištvėrdavo ir vėl sprukdavo iš kalvės į paežerę.

— Visai pablūdo! — susirūpindavo kalvis.— Bet ką čia padarysi? Pakvailios, ir praeis, kad tik nenusiskandintų.

Jurgutis gal būtų seniai nusiskandinęs, bet ežero gelmės negalėjo jo širdies atvėsinti. Jis klajojo paežerėmis ir ieškojo progos dar kartą pamatyti Jurgą, o paskui nors eiti į pasaulio galą. Bet niekur nėjo, tik sukosi užburtame rate, bijodamas prarasti iš akių Jurgą, norėdamas ją bent iš tolo pamatyti.

O subatvakariais, kai pasigirdavo paežerės keleliais piršlių skambalai, Jurgutis visai neturėdavo kur dėtis, Sprukdavo iš kalvės ir bėgiodavo kaip pakvaišęs, nežinodamas, ko stvertis, ir tik vieno bijodamas, kad piršliai su jaunikiais neatvažiuotų į malūną ir neišvežtų Jurgos, kurios nematydamas, negalėtų gyventi kaip be saulės. O ji ir už saulę jam buvo skaistesnė.

Tada Jurgutis iš sielvarto prasimanė tokių dalykų, kokių net neįtartum, kad jis sugebėtų atlikti. Bet čia jis veikė ne vienas, turėjo ir antrininką, kuris taip pat dėl Jurgos iš proto kraustėsi. Bet kaip jie nesusitiko ir vienas kito nepastebėjo, galas juos žino. Tur būt, vienas antro — kaip savo šešėlio.

XVIII

Rudeniop jau buvo, kai Pinčukas, sukdamas malūno sparnus, išgirdo tolumoje varpelį. Tas varpelis, iš pradžių vos girdimas, vis artėjo pro kalnus ir paežeres ir vis garsėjo.

— Kas gi čia galėtų būti? — susirūpino Pinčukas ir stengėsi vis aukščiau iškilti, kad pamatytų, kas ten dindi.

Ir pagaliau pamatė. Nuo Gaidžgalės karčemos kryžkelės pasuko malūno link vežimas su skambalu. Vežime sėdėjo du vyrai: vienas jaunas, kitas senas.

— Tur būt, tos merginos savieji atvažiuoja išsivežti,— suprato Pinčukas, ir baisiai apmaudu jam pasidarė. Iš to apmaudo taip smarkiai pasuko malūno sparną, kad net malūnas pašoko iš vietos, o jis pats nulėkė padebesiais ir velnias žino kur dingo.

— Ar iš proto išėjai? — šūktelėjo supykęs Baltaragis ir iškišo galvą pro langelį.

Bet Pinčuko nė kvapo nebuvo ant malūno sparnų, nors jie vis dar kaukdami sukosi nuo to smarkaus suknelėjimo.

Tuo laiku ir Jurgutis, išgirdęs piršlių skambalą, staiga dingo iš kalvės.

— Kur jį galas išnešė? — pasigedo kalvis, bet nesulaukdamas pats vienas apsiėjo: viena ranka dumplės pūtė, o kita — geležį kaitino žaizdre.

O Jurgutis, kaip tik laiku iššokęs iš kalvės, įkišo baslį į ratą pravažiuojantiems piršliui su jaunikiu. Tie nepastebėjo piktos išdaigos ir nudardėjo ligi Gaidžgalės karčemos, barstydami rato stipinus ant kelio.

Ties Gaidžgalės karčema jau buvo atskridęs Pinčukas, ir, kai piršlys su jaunikiu leidosi nuo kryžkelės į pakalnę, jis įsikibo iš visų jėgų į paskutinius ratus ir nepaleidžia, kad net vežimas stabtelėjo. Piršlys mostelėjo arkliams botagu, arkliai įsirėžę trūktelėjo, paskutiniai ratai triokšt ir subyrėjo. Pinčukas spruko į griovį už krūmų ir žiūri, kas dabar bus.

Arkliai pasibaidė, piršlys su jaunikiu išsivertė pro vežimo galą, gerai dar, kad vadelių versdamiesi nepaleido, sustabdė arklius, o paskui žiūri ir savo akimis netiki.

Tada piršlys ir sako:

— Ar velnias čia tuos ratus sulaužė? Nei akmuo, nei duobė, ne kitaip, kaip pats nelabasis.

— Eik jau, dėde, — atsakė jaunikis, purtindamas dulkes nuo skvernų. — Kur jis čia painiosis? Saulė dar tik leidžiasi.

— Tu man nesakyk, senas aš žmogus, visko esu matęs ir žinau: ne kitaip čia, kaip ano darbas, — tvirtino piršlys, bijodamas ne laiku paminėti velnią ir apžiūrėdamas sulūžusius ratus.

— Gana, jau gana, — nesutiko jaunikis, nesmagiai jausdamasis, kad taip pasibaigė jo pirmos piršlybos.

— Tu tiktai pažiūrėk, — nenusileido piršlys ir rodė jaunikiu suirusius ratus, — ratai tarsi ne sulūžę, bet išplėšti būtų. Sakiau, geriau nevažiuokime pas tą Baltaragio dukterį. Tėvas raganius, tai ir apie dukterį žinai, velniai sukasi. Ne kas kitas, tiktai jie mums ratus sulaužė.

Tai išgirdęs, Pinčukas nusišiepė patenkintas. Mat, vėl atgavo savo velnišką prigimtį ir apsidžiaugė, padaręs žmogui išdaigą.

— Eik jau, dėde, — spyrėsi jaunikis. — Viduryje dienos niekus paistai.

— Pats matai, kokie čia niekai, — kraipė galvą piršlys. — Gerai dar, kad priekiniai ratai liko. Susitaisysime bėdą ir važiuosime namo.

— Kaip dabar čia važiuosi, dėde? Negražu, — nusiminė jaunikis, bet ir pats matė, kad nieko geresnio neišgalvosi.

— Dėkok dievui, vaike, — sako piršlys, — ar tam velniui, kuris ratus sulaužė ir nesuvedė tavęs su to raganiaus dukterimi. Ką darytum, tokią gavęs? Visą amžių keiktumeis.

Tai išgirdęs, Pinčukas prisiminė savo nelaimę su Uršule, kuri laimingai pasibaigė, ir vėl nusišiepė. Bet čia pat pliaukštelėjo pats sau per kaktą ir atsigodojo:

— Koks aš kvailas buvau, — pats sau tarė. — Juk mane apgavo Baltaragis kaip tą patį kvailiausią velnią. Ir aš dar jam septynerius metus malūną sukau! Aišku kaip ant delno, kad jis norėjo iškišti man kažkokią raganą, o dukterį sau pasilikti ir už kito išleisti. Na, taip nebus. Neatvažiuos pas Baltaragio dukterį joks jaunikis su piršliu. Sužinos jis, senas kelmas, kad velnių negalima suvedžioti ir apgaulinėti.

Palaukė Pinčukas, kol piršlys su jaunikiu susitaisė iš sulūžusių ratų bėdą ir atgal nuvažiavo, nusirišę skambalą.

— Taip visiems bus, jeigu ne blogiau, — pagrasino Pinčukas, klausydamas tolstančios bėdos tarškėjimo. — Nesulauksi, Baltaragi, piršlių, nors ir girdėsi jų skambalus.

Taip nutaręs, Pinčukas negrižo atgal į Baltaragio malūną, nors ir buvo dar nepasibaigę septinti metai. Juk ir taip jį apgaulingai išnaudojo!

O Baltaragis veltui laukė sugrįžtant savo berno. Dienos buvo kaip tyčia be vėjo, ir malūnas stovėjo, suglaudęs sparnus. Pyko Baltaragis, kurgi tas velnias būtų dingęs, malimo buvo pilnas malūnas, o čia tokia gaišatis. Pagaliau suprato, kodėl Pinčukas negrižta. Matyt, nors ir kvailas, bet dėlto pagaliau suvokė, kad buvo apgautas, ir įsižeidė.

Dabar suko Baltaragis galvą, kaip išvengti velnio keršto. Tik nieko negalėjo sugalvoti, nes ir nežinojo, koks bus tas kerštas ir kaip čia reiks nuo jo apsiginti.

O Pinčukas sugrižo į savo pelkes ir taip pat daug galvosūkio turėjo. Visą laiką galvojo apie naujas kliūtis Baltaragio dukters piršliams ir lakstė jų taisyti. O piršliai su jaunikiais tarsi susitarę vienas po kito važiavo į malūną, kartais net po kelis iš visų keturių pusių. Pinčukui daug vargo buvo, kol jis visiems sukliudydavo, o pačius atkakliausius paklaidindavo tarpuežerių pelkėse arba nuo skardžio kur nustumdavo, sudaužydamas vežimą ir nusukdamas sprandus. Visiškai nusilakstė Pinčukas, gaudydamas piršlius, neturėjo laiko nei mauruose pagulėti, nei pasvajoti, bet užtat atgavo visą velnišką galybę ir vikrumą.

Ir Jurgutis tą rudenį nepaprastai atkuto, nenustygdamas kalvėje ir vis kažkur dingdamas.

— Kur tave galas nešioja? — ne kartą barė jį kalvis, bet Jurgutis tiktai šnirpščiojo ir nieko nesakė.

Juodvalkis įtarė, kad vis dar Jurgutis dėl Baltaragio dukters iš proto kraustosi. Bet ką čia padarysi? Jis nežinojo, kad tas iš vieno su velniu Pinčuku veikia, tai nieko ir nedarė. Pakvailios pusgalvis į senatvę, ir praeis. O tuo laiku gal ir Baltaragio duktė ištekės ir nebus pagundų.

Bet per visą rudenį nė vienam jaunikiui su piršliu nepavyko atvažiuoti pas Baltaragio dukterį. Vis kas nors pakeliui nutikdavo, ir piršliai su jaunikiais kitur nuklysdavo. Jurgučio niekas neįtarė. Visą bėdą suversdavo PaudrUVės pelkių velniui Pinčukui.

Pagaliau ir Baltaragis įsitikino, kad čia jo berno kerštas, tiktai nežinojo, kaip jį nugalėti, ir vėl žilo ir linko iš didelio rūpesčio, nors kartais ir džiaugdavosi, kad piršliai su jaunikiais, negalėdami atvažiuoti, negali išvežti dukters, kurią jis taip labai mylėjo.

O apie Baltaragio malūną, jaunikių su piršliais nesėkmes vis daugiau gandų ir paskalų sklido, kad pagaliau niekas nebedrįso važiuoti piršliais pas jo gražuolę dukterį Jurgą.

XIX

Pagaliau Baltaragis, nepakęsdamas žmonių paskalų, nutarė kiek pamokyti savo velnią ir, jeigu pasisektų, vėl prie darbo pristatyti. Pakvailiojo kiek per rudenį, ir užteks. Negi taip amžinai ir lakstys, iškišęs liežuvį, visais aplinkiniais keliais? Nenori bernauti malūne, tiek jau to, ir be jo bus galima apsieiti. Gali ir vėl snausti mauruose, kas jam kliudo? Tai ir pasiryžo Baltaragis pakalbėti su Pinčuku gražumu, kaip kaimynas su kaimynu, o jeigu tai nepadėtų, bent kailį gerai išlupti ir pribauginti, kad liautųsi kvailiojės.

Tai vieną pavakarę, išsipiovęs gerą šermukšninę lazdą ir dėl visa ko pasiėmęs iš malūno seną sudulkėjusio Uršulės sijono pusę, užsilikusią dar nuo anų laikų, išėjo temstant į PaudrUVės pelkes

Pinčuko ieškoti.

Jurga, pamačiusi išeinantį tėvą, nustebusi paklausė:

— Kur eini taip vėlai, tėveli?

Sumišęs Baltaragis atsigrėžė, kišdamas už pajuosčio sijoną ir nežinodamas, ką atsakyti.

— Ar aš? — paklausė. — Taip čia sau. Į kaimą. Turiu reikalą.

Jurga dar labiau nustebė. Kokie čia reikalai galėtų būti? Tėvas niekada į kaimą nevaikščiodavo ir jokių reikalų neturėdavo, o dabar kažkur eina prieš naktį.

— Nesusivėluok, — perspėjo Jurga. — Dabar tamsios naktys.

Baltaragis, paskubomis leisdamasis į pakalnę, jau iš tolo atsakė dukrai:

— Nieko. Nesusivėlinsiu. Tu manęs nelauk, eik gulti. Gal aš kiek užtruksiu.

Ir nuėjo. Jurga palydėjo tėvą akimis, nesuprasdama, kur jis galėtų eiti. Nusileidęs į pakalnę, pasuko ne į kaimą, bet į priešingą pusę, Paudrūvės pelkių link. Jurga, nieko nežinodama ir neįtardama, gūžtelėjo pečiais ir nuėjo į trobą.

Baltaragis, jau visai sutemus, pasiekė Paudrūvės pelkių kraštą. Palaukė, pasidairė ir pradėjo patylomis šūkauti Pinčuką. Bet atsiliepė tiktai antys su gaigalais ir kitais balų paukščiais, kurie ten veisėsi. Paskui ir paukščiai aptilo. Nyku kiek pasidarė. Bet Baltaragis nenorėjo grįžti atgal nieko nepešęs, pasiryžo būtinai prisišaukti Pinčuką ir su juo pasikalbėti. Tiktai toliau į pelkes eiti bijojo, kad patamsyje kur į akivarą nenugarmėtų, tai kantriai laukė pakraštyje ir laikas nuo laiko šūkavo. Pagaliau visai pritrūko kantrybės.

— Kur tavo galas nunešė? — supykęs tarė. — Sauki šauki ir negali prisišaukti.

— O ko tau reikia? — staiga iš pelkių atsiliepė balsas.

— Nieko man nereikia, — atsakė Baltaragis, pažinęs iš balso Pinčuką. — Tik tau kažko trūksta. Išlėkei tada nežinia ko, nei algos atsiėmei, nei atsisveikinai. Septynerius metus, rodos, gražumu pragyvenome, galėtume gražumu ir atsiskirti.

— Kad tu mane apgavai, — piktai atšovė Pinčukas.

— Kuo gi tavo apgavau? — dėjosį nekaltas Baltaragis. — Kaip sutarėme, taip ir darėme. O aš, rodos, tavęs neskriaudžiau. Pripratau, kaip savą laikiau. Tu ir pats niekada nesiskundei.

— Kas iš to? — vis dar neatsileido Pinčukas. — Man tiktai akis dūmei.

— Kaipgi aš tau akis dūmiau? — nesuprato Baltaragis.

— O kaipgi kitaip. Man kažkokią raganą įkišai, o dukterį pats sau pasilikai. Dabar manęs daugiau neapgausi, aš jau viską žinau. Jei nori, kad susitaisytumė, atiduok man gera valia dukterį, ir galėsime toliau gražumu gyventi kaip kaimynai ir giminės.

„Matai, ko užsigeidė!“ — pagalvojo pats sau Baltaragis, o garsiai tarė:

— Ne, to nebus. Vieną gavai — suvedžiojai, antros — negausi.

Bet ir Pinčukas užsispyrė:

— Neduosi, — sako, — pats nesidžiaugsi. Tol kerštausiu, kol tau ir tavo dukteriai gyvenimas pasidarys nebemielas.

— Atsirado, matai, kerštininkas, — su panieka atsakė Baltaragis. — Ar matai šitą sijoną? Tuojau užmausiu ant galvos ir atiduosiu tai raganai. Tada bus po viso kerštavimo.

— Nebijau aš nei tavęs, nei tavo sijono, — atsakė Pinčukas. — Ir tos tavo raganos daugiau nebijau, nes ji savo gandais ir paskalomis iš vieno eis su manimi prieš tave ir man padės, o tave pražudys.

— Tai šitokie jūs nenaudėliai! — pasakė Baltaragis, matydamas, kad gražumu nesusikalbės. — Kai leidau, tai pešėtės, o dabar prieš mane abudu susidėsite. Na, gerai. Nėra ko laukti dėkingumo iš velnio ir davatkos! Pakliūsite man dar kartą, neapsidžiaugsite. Taip surišiu uodegas, kad visą amžių tampysitės ir piausitės, visa kita užmiršdami pasaulyje.

Bet Pinčukas iš tokio Baltaragio grasinimo tiktai nusikvatojo.

— Tai ką, nenori taikytis? — visiškai supyko Baltaragis.

— Nenoriu, — atsakė Pinčukas.

— Nenori, tai nereikia. O aš maniau — kaip su žmogum pasikalbėsime, susitarsime, bet velnias — vis velnias. Tai pražūk savo pelkėse ir man daugiau į akis nesirodyk. Tfu! — nusispiovė Baltaragis ir nuėjo.

Pinčukas, matydamas supykusį Baltaragį, norėjo dar jį pasivyti, pasiūlyti jei ne taiką, tai bent aukso kalnus už dukterį, tik Baltaragis kaip nusispiovė, taip ir nuėjo neatsigrėždamas, kad Pinčukas ir norėdamas negalėjo jo pasivyti. Tai, pabrukęs uodegą, sugrįžo atgal į savo pelkes, galvodamas apie kerštą ir tuo pasikliaudamas.

O Baltaragis, grįždamas į savo malūną, taip pat galvojo, tiktai ne apie kerštą, bet apie tai, kaip

pagaliau atsikratyti Pinčuku, kuris pradėjo daugiau igristi, negu Uršulė. Nebent iš tikrųjų surišti kaip katę su šuniu už uodegų ir paleisti abudu, tada patys tarp savęs piaučūsi ir kitus ramybėje paliktų. Bet kaip tu juos suriši, jei vienas su uodega, o antras be uodegos? Nebent tiktai davatkos liežuvį prie velnio uodegos.

Bet, nesučiupdamas nei vieno, nei antro, Baltaragis nieko negalėjo padaryti, o apie malūną vakarais pradėjo šikšnosparniai skraidyti ir naktimis pelėdos ūkti, kad jau nežinia ko buvo ir laukti.

XX

Tai nelengvas buvo ir Girdvainiui kelias pas Baltaragio dukterį Jurgą, nors ir su obuolmušiais žirgais. Visą savaitę jis laukė, nesulaukdamas subatvakario, o paskui — pavakarės, kad galėtų važiuoti su savo piršliu Anupru.

Pagaliau atėjo ta laiminga valanda. Išvedė iš stonios nenustovinčius vietoje obuolmušius ir norėjo kinkyti šį kartą ne į mėšlavežį, bet į karietą, gražiai apkaustytą ir nudažytą, dar tėvų tėvo paliktą, tik Anupras pertarė:

— Kam reikia? — pasakė. — Kaip pas visas važinėjome, taip ir pas šitą nuvažiuosime. Ne į kokį dvarą, o į malūną važiuojame.

— Bet vis dėlto, dėde, — paabejojo Girdvainis, — gal šį kartą geriau būtų, kad su karieta važiuotume.

— Nesirūpink, — numojo ranka Anupras. — Nesvarbu, kuo važiuosime, kad tik nuvažiuotume.

— O kodėl nenuvažiuotume? — nustebo Girdvainis.

— Girdėjai, ką žmonės kalba? — atsakė susirūpinęs Anupras.

— Paskalos ir pasakos, — su panieka numojo Girdvainis.

— Pamatysime, — atsakė Anupras, vis labiau susirūpindamas, tarsi į tolimą ir pavojingą žygį išsirengdamas.

Bet piršlio pertartas Girdvainis vis dėlto pakinkė obuolmušius į tą patį mėšlavežį, su kuriuo pas kitas merginas važinėjo. Tik tai šį kartą jaunikis neturėjo tos drąsos ir ryžtingumo, kaip anais kartais, o ir piršlys buvo ne tik susirūpinęs, bet ir kažkoks paslaptingas.

Prieš išvažiuodamas, Visgirda apėjo vežimą ir arklius, kažką po nosimi murmėdamas, lyg burtus darydamas, o paskui persižegnojo ir jaunikį peržegnojo.

— Sėsk, — tarė pagaliau. — Su pono dievo pagalba gal ir nuvažiuosime.

Keistas pasirodė Girdvainiui Anupro pnetaringumas, bet — supaisysi seną žmogų? O Girdvainiui ir taip nekantru buvo, tai šoko į vežimą, švilptelėjo ir išdundėjo.

Pakilo obuolmušiai kaip viesulai ir taip lėkė, kaip dar niekada — kalnas ar klonis — vos kojom žemę siekdami. Anupras tramdė Girdvainį, kad nepervarytų arklių, nes kelias tolimas — septynios mylios, prireiks dar eiklumo, bet Girdvainis tiktai patraukė pečiais: negirdėtas daiktas, kad jo obuolmušiams pritrūktų eiklumo! — ir leido juos visu smarkumu. Nepasijuto, kaip pralėkė tolimą kelią ir atsidūrė Paudrūvės krašte. Tarp kalnų tyvuliavo ežerai ežeriukai, kelias išsisukinėjo pro ežerų alkūnes,ėjo tilteliais per sąsmaukas, upelius, kilo į kalnus, leidosi į pakalnę ir painiojosi begaliniuose vingiuose. Tuose kelio vingiuose arkliai staiga pradėjo prunkšti, ausimis karpyti, akimis žaibuoti ir taip lėkti, kad net Girdvainis pradėjo stabdyti savo obuolmušius.

— Nieko, — tada pertarė jį Anupras. — Dabar tegu lekia, kiek tik gali.

Girdvainis pažiūrėjo nustebes į Anuprą ir nieko neatsakė. Tik tai keista jam pasirodė, kad Anupras nestabdo arklių, nors kitais kartais ir smarkios risčios vengdavo.

O arkliai vis smarkiau šuoliaisėjo. Atrodė, šį kartą nevažiuos, bet lėkte nulėks, jeigu tik vežimo nesudaužys ir vadelės atlaikys. Ir Girdvainiui, nors ir norėjo kuo greičiau nuvažiuoti pas Baltaragį, pasirodė įtartinas tas arklių nepaprastas eiklumas ir Anupro rimtas susikaupimas, ir kažkokie paslaptingi ženklai, kuriuos jie aplinkui darė.

„Negi iš tikro būtų kelias užkerėtas?“ — pats sau pagalvojo Girdvainis ir dar smarkiau paleido arklius, kiek tik jie įkabina, kad net kvapą užėmė nuo smarkaus važiavimo.

O čia dar, pravažiuojant pro Paudrūvės kalvę, iššoko iš griovio kažkoks pakvaišėlis ir metėsi prie arklių, lyg norėdamas juos sulaikyti ar pats galą gauti, bet įsismarkavę obuolmušiai jį nubloškė kaip šapą į liūną ir toliau nulėkė.

Taip lekiant arkliams, staiga pasigirdo kažkoks cypimas, unkštimas čia vienoje ratų pusėje, čia kitoje arba atsilikdavo vežimo užpakalyje. Apsidairė Girdvainis — nieko nematyti, tiktai Anupras vis kažkokius ženklus daro. O kai pasuko pro Aklojo ežero alkūnę, tas cypimas nuzvimbė tiesiai per liūną ežero sąsmaukos link, kur buvo tiltelis.

Įsilėkę arkliai nespėjo priešakinėmis kojomis tiltelio atsispirti, tiltelis — triokšt ir griuvo, bet įsismarkavę arkliai peršoko per griūvantį tiltelį, pernešdami oru ir vežimą.

Tada dar labiau kažkas po ratais suunkštė ir sucypė, tarsi būtų kas suvažinėtas, arkliai dar labiau padūko ir taip lėkė, kad Girdvainis nespėjo nė atsigręžti pažiūrėti, kas čia atsitiko.

Neatsigręžė nė Anupras, tiktai atgalia ranka kažkokį ženklą padarė ir Girdvainiui pasakė:

— Nesidairyk atgal. Dar tiktai vieną tiltelį pravažiavome, o jų septyni. Lėk tiesiai, nieko nežiūrėdamas.

Girdvainis, net ir norėdamas, būtų kitaip negalėjęs, nes arkliai taip išėlo, kad buvo nesulaikomi. Bematant privažiavo antrą tiltelį — tas pats atsitiko. Tiktai šį kartą arkliai spėjo ant tilto kojomis atsistoti. Trečią tiltą ligi pusės įvažiavo, kai jis griuvo. Ketvirto net nepastebėjo, kaip pralėkė. Penktas subyrėjo, kai baigė per jį važiuoti. Šeštas — nudardėjo, kai buvo pravažiavę, o septintą ir patys nežino, ar jį pravažiavo, ar jis kur dingo.

Jau buvo matyti ant kalno Baltaragio malūnas, kai staiga iš Paudrūvės pelkių pakilo nepermatomas rūkas ir viską užliejo — kelius, ežerus, kalnus, — nors durk į akį, nieko nematyti. Visa laimė, kad Girdvainis spėjo pastebėti Baltaragio malūno kryptį ir paleido arklius tiesiai į tą pusę.

Arkliai net šniokšdami lėkė, nesuprasi, ar į kalną, ar į pakalnę. Taip visiškai tamsu ir akla buvo. O paskui ratus jau ne cypė, bet tiesiog kažkas kriohte krioškė, vydamasis ir neatgaudamas kvapo. Ir juo smarkiau lėkė arkliai, juo daugiau atsiliko tas uždusęs krioškimas.

Pagaliau arkliai patys sustojo ir taip sužvengė, kad rūkas staiga išsisklaidė, ir Girdvainis pamatė, kad atvažiavo į Baltaragio kiemą, tiktai ne keliu, bet nuo ežero pusės stačiausiu skardžiu, kur net pėsčiam užlipti buvo sunku. Bet to nei Girdvainis, nei Anupras nepastebėjo, tiktai Baltaragis nuo malūno slenksčio pamatė ir todėl nesiryžo prieiti prie atvažiavusiųjų, nes buvo neaišku, kas jie tokie, jei užlėkė prieš tokį kalno statumą.

O Girdvainis su Anupru, atvažiavę į Baltaragio malūno kiemą, dairėsi aplinkui ir stebėjosi: važiavo pro nepermatomą rūką, o čia giedriausias vakaras, skaidrus kaip ežero vanduo, Šviesioje prieblandoje stovi suglaudęs sparnus malūnas, lyg užsnūdęs, o viršum jo spindi vakarinė žvaigždė. Tiktai apačioje garuoja Udrūvės ežeras, ir rūkas skleidžiasi pievose ir pelkėse.

Taip buvo tylu, tarytum nė gyvos dvasios aplinkui nebūtų, ir sustoję Girdvainis su Anupru žiūrėjo vienas į kitą, girdėdami tiktai savo kvėpavimą ir nuvarytų arklių šniokštimą.

— Matai, ir atvažiavome su dievo pagalba, — pagaliau tarė Anupras ir ėmė dairytis, ar nepamatys ko pagaliau.

Išgirdęs dievą minint, pakilo nuo malūno slenksčio Baltaragis ir priėjo prie atvažiavusiųjų.

— Labas vakaras, — pasakė. — Ar iš toli keliaujate?

— Taip, iš toli, kad iš čia ir nuo kalno nepamatysi, — atsakė Anupras. — Bet važiavome važiavome ir paklydome. Tiktai jūsų malūnas išgelbėjo. Ar priimsite pakeleivius kiek pailsėti ir atsikvėpti?

— Labai prašome, — nusilenkė Baltaragis, ir jo balti plaukai prieblandoje nušvito.

Girdvainis, pasisveikinęs su Baltaragiu, vis dar žvalgėsi aplinkui, ar nepamatys tos, dėl kurios atvažiavo. Nuklydo akys į seklyčios langus, bet ten mirguliavo tiktai paskutinės saulėleidžio atšvaistės.

— Statykite arklius, ir eisime į vidų, — girdi lyg per sapną Girdvainis Baltaragio balsą, o akių negali nuo seklyčios langų atitraukti, kur pagaliau sumirgėjo kaip vakarinė žvaigždė žiburėlis.

Krūptelėjęs Girdvainis greitai numetė ant vežimo išverstus kailinius, pastatė arklius prie malūno, ir visi nuėjo į seklyčią. Ten juos sutiko Jurga su šluota rankoje, lyg išvaryti ketindama.

— Ar laukei, mergele, svečių? — užkalbino ją Visgirda.

— Kokių? — nusijuokė Jurga.

— Tų pačių, — atsakė Visgirda, pašnairuodamas į šluotą.

— O aš maniau, — tarė sumišusi Jurga, slėpdama šluotą, — kad suksite septynias mylias aplinkui ir toliau nuvažiuosite. Ar tik nesuklydote?

— Ne, — atsakė Girdvainis, žiūrėdamas Jurgai tiesiai į akis. — Anksčiau sukau šimtą mylių aplinkui, o dabar tiesiai atlėkiau ir visus tiltus pakeliui nugrioviau.

— Tai ką dabar darysi? — nusijuokė Jurga. — Kaip atgal sugrįši?

— Naujus pastatysiu, — atsikirto Girdvainis nenusileisdamas.

— Pamatysim, — abejojo Jurga. — O kur savo išverstus kailinius padėjai?

— Kur padėjau, ten atrasiu, — sumišo Girdvainis.

— O gal pragėrei? — pašiepė Jurga. — Ir obuolmušius pridėsi?

— Ne, — atsikirto Girdvainis, atgaudamas išdidumą, — pirma galvą prarasiu, negu

obuolmušių neteksiu.

— O gal obuolmušių neteksi ir galvą prarasi? — neatstojo Jurga, bet akyse pašaipos žiburėliai vis labiau nyko, ir šluota pati nejučiomis nusirito į pasuolę.

Besikertant Jurgai su Girdvainiu, Baltaragis pakvietė svečius už stalo.

— Ačiū, — atsakė Anupras ir išsitraukė iš kišenės butelį rūta užkištą, ir skarelę. Patiesė skarelę ant stalo ir butelį padėjo. — Gal taurelė atsirastų? — paprašė. — Sušilti būtų pravartu po kelionės.

— Gal ir atsiras, — atsakė Baltaragis. — Paieškok, Jurgele, — kreipėsi į dukterį.

Jurga uždengė stalą staltiese, padėjo taurelę ir duonos su druska.

— Prašom, — pasakė ir pati nusigrįžo.

— Palauk, mergele, — nepaleido Anupras, — o kas mums rūtelę atkiš?

— Patys užsikišote, patys atsikiškite, — atsakė Jurga, žvilgteldama į tėvą, lyg nesiryždama.

Tėvas pritardamas liūdnai nusišypsojo. Pro langą šmėkstelėjo lyg šikšnosparnis, lyg Jurgutis žvilgtelėjo savo beviltiškomis akimis. Jurga krūptelėjo ir pasižiūrėjo į Girdvainį — susitiko akimis ir panarino galvą, o ranka pati atkišo butelį su rūta. Apsidžiaugęs Girdvainis paėmė rūtą ir užkišo Jurgai už kasų.

— Na, tai ir gerai, — tarė Anupras, žiūrėdamas į jaunuosius. — Su tėveliu išgersim, kad gražią dukrelę užaugino, o paskui gal ir judu burnelę išmesit ir širdimis susiprasit

— Kažin? — suabejojo Jurga ir nuraudo kaip aguona, žvilgtelėjusi į Girdvainį. — Kaip tėvelis pasakys, taip ir bus.

— O ką tėvelis gali pasakyti, negi savo vaikui laimės pavydės. Glaudžias širdis prie širdies kaip žiedas prie žiedo, — lankstė Anupras liežuvį, kad net Girdvainis stebėjosi, iš kur jo toks iškalbingumas. — O mums reikia šeiminkės namininkės, ugnies kūrėjos ir plonų drobių audėjos. Visur tokios ieškujome ir tik čia suradome. Tai į sveikatą, svotai!

Išgėrė Visgirda su Baltaragiu, išgėrė ir Girdvainis su Jurga, ir visi susėdo už stalo. Dar piršlio bonka nesibaigė, atsirado alaus ašotis ir užkandžiai. Prasidėjo kalba, alaus putos paraginama.

Anupras apsakinėjo Baltaragiui sunkią kelionę į jo malūną. Baltaragis klausėsi ir šypsojosi lyg netikėdamas, o jaunieji iš viso negirdėjo, ką seniai kalba, nes jie tarp savęs akimis kalbėjo. O ta kalba daug ką jiems sakė, nes jie pasijuto, kad surado vienas antrą ir eis drauge per visą gyvenimą.

Tai ir užtruko subatvakaris ligi trečiųjų gaidžių, nes kalbos buvo apstu ir alaus nestigo. Kamaroje alaus statinė, visą savaitę tūtavusi, nesiliovė putoti.

XXI

Tuo metu Gaidžgalės karčemos atskiroje kamaroje jau trečia para, nuo žmonių akių pasislėpęs, sėdėjo užsidaręs vienas su buteliu degtinės senas arkliavagis Raupys su didele ruda barzda ir viena koja, trumpesne už kitą.

Ne kartą ūkininkai buvo sugavę Raupį arklius bevagiant ir atsilygindami sutrumpinę kartais vieną koją, kartais kitą, tiktai niekada abiejų lygiai. Tai arkliavagiui ir teko būti čia viena, čia kita koja raišam, jog kartais ne tiktai kiti, bet ir jis pats nežinojo, kuria koja raišas. Bet tai nė kiek nekenkė arkliavagiui. Priešingai, dar padėjo, nes žmonės iš karto jo pažinti negalėjo, nežinodami, kuria koja jis raišas.

Bet ne dėl to graužėsi Raupys, nors vagystės ir nemaža jam sveikatos atsiėjo. Jis gėrė degtinę ir krimto savo rudą barzdą, kad lig šiol neįstengė pavogti Girdvainio obuolmušių ir su jais išvažiuoti į Prūsus. Ką darė, kaip stengėsi, nieko negalėjo padaryti ir tik veltui kankinosi. Dieną naktį tie arkliai jam iš galvos neišėjo: lakstė jo mintyse, žvengė jo ausyse, dieną ir naktį prisisapnuodavo.

Tie arkliai ir dabar jam nedavė ramybės. Todėl keikė ir krimto save, kad jis pasenęs kaip kelmas ir pasidaręs niekam netikęs arkliavagis. O ar maža arklių jis pavogęs, ir dar kokių! Bet veltui pasiguosti norėjo Raupys, kad Girdvainio arkliai esą tiktai katinai prieš tuos, kuriuos jis išjojo į Prūsus.

Širdo Raupys ir niekino Girdvainio obuolmušius, nes jų neįstengė pavogti. Net prieiti prie jų negalima buvo, nes Girdvainis juos saugojo kaip savo akį. Su obuolmušiais keldavo, su obuolmušiais guldavo ir niekada jų iš akių neišleisdavo. Tai kaip iš tokio arklius pavogsi, nebent tiktai su velnio pagalba?

Kai tik užėjo Raupiui velnias galvon, prasivėrė karčemos persikreipusios durys, sugirgždėjo surūdiję sukavielai ir įėjo kur buvęs nebuvęs pats Paudruvės pelkių velnias Pinčukas. Tiktai šį kartą ne kaip ponaitis su lazdele rankoje, žalia skrybėlaite ant galvos ir povo plunksna už skrybėlės, koks jis

paprastai pasirodydavo Gaidžgalės karčemoje. Šį kartą Pinčukas atėjo temstant į karčemą ne tiktai be lazdelės ir be skrybėlaitės, bet toks suniurkytas ir sumurdytas, sudraskytas ir sumindžiotas, kad baisu buvo pažiūrėti, ir toks jau nelaimingas, kad net pažinti jo nebuvo galima.

Senas Pinčuko bičiulis, karčemininkas Šešelga, nususęs bajorpalaikis, kuriam iš visų dvarų, kuriuos jo tėvų tėvai turėjo ir praužė, liko tiktai viena pakelės karčema, kurią jis pats baigė pragerti, ir tas bajoriškas unaras, kuris karčemininkui tiko kaip šuniui penkta koja, dabar net ir tas nususelis iš karto nepažino Pinčuko ir palaikė jį nevykėliu bernu, kurį gaspadorius gerai apkūlė, sugavęs lendant pro langą į kamara pas mergas.

O Pinčukas, pravėręs karčemos duris, bailiai žvilgtelėjo, lyg bijodamas įeiti ir kažko ieškodamas. Paskui krūptelėjęs atsigrėžė (vis tie Girdvainio arkliai vaidenosi!), ar kas nesiveja, ir tik gerai įsiklausęs (vis tos Girdvainio arklių kanopos ausyse tebekaukšėjo!), kiek apsiraminio ir įėjo į karčemą.

— Labas vakaras, — pasakė nedrąsiai ir žvilgtelėjo į Šešelgą, lyg pasigailėjimo ieškodamas.

Šešelga net nepažiūrėjo kaip reikiant į Pinčuką, tiktai viena akim dėbtelejo ir nususuko. Toks jau buvo jis apdraskytas ir iškoneveiktas, kad net koktu. Ant veido — vienos mėlynės ir guzai, o kairiajame žande taip ir stovėjo įspausta arklio kanopa. Iš drabužių tiktai vieni skudurai likę: švarkelis — sumintas, purvinas, kelnės — sudraskytos, viena koja į klumpę įsistojęs, kita — visai basa, arklio kanopa taip ir kyšojo, nieku nepridengta. Matyt, tokia nelaimė ir nešlovė pirmą kartą Pinčuką buvo ištikusi, kad jis net nuovokos neteko, kaip žmonėse turėtų pasirodyti.

Tai argi nuostabu, kad Šešelga, tas išdidusis šunbajoris, Pinčuko nepažino, neatsakė į jo pasveikinimą, tiktai nusigrėžė į šalį, kaip nepageidaujamo svečio sulaukęs, ir burbtelėjo nepatenkintas:

— Eitum iš kur atėjęs, tuojau karčemą uždarysiu.

— Aš neilgam, Šešelga, — gailiai sumykė Pinčukas, — svarbų reikalą turiu.

Tai išgirdęs, karčemininkas visai pasipūtė ir supyko. Kažkoks bernapalaikis, ir tiesiai Šešelga jį vadins! Nesulaukta galva, dar ką prasimanys!

— Kam Šešelga, o kam pan Šešelgevič, — pasipiktinęs atsakė karčemininkas. — Su tavim, parše, kiaulių neganiau. Turėtum žinoti, kaip su bajoru kalbėti.

Pinčukas visai nusiminė. Negi nelaimėje visi prieteliai būtų nuo jo nusigrįžę?

— Argi nepažįsti manęs, pan Šešelgevič, — su gailiu priekaištu pasakė Pinčukas. — Tai aš, Pinčukas,

— Pan Pinčuk? — nustebo Šešelga. — Negali būti!

Netikėdamas, kad tas pats būtų, priėjo arčiau prie Pinčuko, o kai pažino, net akis išpūtė:

— Iš kur toks atsiradai? Negi tavo broliai pragare būtų taip sumurde, kad pristojai pas muziką Baltaragį už berną? O gal Baltaragis tave taip išniekino? Sakiau, pane, nesusidėk su tuo muzikpalaikiu. Nebajoriškas reikalas pas chamą tarnauti.

— Ne, Šešelga, ne Baltaragis taip mane išniekino, — atsiduso Pinčukas. — Tiktai jis apgavo mane.

— Apgavo? — išvertė akis nustebęs Šešelga. — Taip aš ir maniau. Ko kito gali laukti iš tų chamų?

— Taip jau išėjo, Šešelga, — atsiduso Pinčukas. — Ką dabar darysi! Už tai aš jam su kaupiu atsilyginsiu.

— Atsilygink, pan Pinčuk, atsilygink, — pritarė Šešelga. — Nusileisi chamams, tai mums, bajorams, visai gyvenimo nebus.

Pinčukui bajorų reikalai mažai rūpėjo (net pragare juos menkai vertino: už vieną grašį galima buvo nupirkti dešimt bajoriškų dūšių), tai apsidairė po tuščią karčemą ir paklausė:

— Ar nežinai, kur dabar būtų Raupys?

— Kaip nežinosiu? — užrietė nosį Šešelga iš to mandrumo, kad velnias nežino, o jis žino. — Nagi pas mane kamaroje trečia para geria. Išneštum tu jį greičiau į pragarą nuo mano biednos galvos. Visą karčemą pasmardino tas chamas.

— Gerai, — sutiko Pinčukas. — Leisk tu man su juo truputį pakalbėti.

— Labai prašau, pan Pinčuk, — nusilenkė Šešelga ir pravėrė kameros duris.

Bet nespėjo dar ligi galo atidaryti kameros durų, kai iš ten pasigirdo niaurus urzgimas ir tuščia bonka kaukdama išlėkė pro duris, vos neužgavusi Pinčukui per galvą, tas spėjo linktelėti, ir sudužo į sieną.

— Sakiau tau, velnio bajorpalaiki, nieko neleisk į kamara, — pasigirdo Raupio atšiaurus balsas. — Kiek kartų turiu aš tau sakyti, šunsnuki? Aš rūpesčių turiu, man reikia vienam pagalvoti.

— Raupy, nekvailiok, — rimtai supyko Šešelga, kad Pinčuko akivaizdoje arkliavagis taip jį niekina. — Čia pan Pinčuk pas tave su reikalu.

— Koks ten šuns pan ir su kokių reikalų? Nieko nenoriu žinoti nei girdėti, — paspyrė Raupys koja iš vidaus duris ir užtrenkė, o paskui šūktelėjo: — Atnešk man dar vieną bonką.

— Gausi, nesitrunkyk, — nusileido Šešelga ir atsigręžė į Pinčuką. — Nieko nebus. Šiandien su juo nesusikalbėsi. Girtas kaip maišas. Tikras chamas.

— Ne, — atsakė Pinčukas. — Kaip tik šiandien man reikia su juo susitarti, gražumu ar piktumu. Jeigu pro duris neįsileidžia, tai aš pro rakto skylutę.

Kaip pasakė Pinčukas, taip ir padarė. Nespėjo Šešelga pamatyti, o velnias tik pasipurtė ir įlindo pro rakto skylutę, palikęs už durų klumpę ir skarmalus.

— Koks čia toks skubus reikalas? — parūpo Šešelgai, ir smalsumas jį sugundė. Prikiso ausį prie durų ir klausėsi, ką velnias su arkliavagiu tariasi.

Bet nepasisekė nugirsti. Tuo laiku į karčemą atėjo visas purvinas kalvio parankinis Jurgutis ir šnirpštelėjęs atkišo pasilenkusiam prie durų Šešelgai dvi poras naujų pasagų.

— Ko tau reikia? — atšoko nuo durų supykęs Šešelga.

— Visą pamynė po kojomis obuolmušiai... — dar kartą šniurkštelėjęs, lyg verkdamas, tarė Jurgutis. — Še pasagas. Duok degtinės.

— Pavogei? — užsipuolė Šešelga nepasitikėdamas.

— Savo, o ne tavo, — atsikirto Jurgutis.

Bet ginčytis ir derėtis Šešelgai nebuvo kada, tad, paėmęs vogtas nevogtas pasagas, davė puskvortį degtinės ir išstūmė Jurgutį į priemenę, o pats ir vėl puolė prie kamarios durų skylutės, kur vyko velnio ir arkliavagio kažkokios derybos.

XXII

O kamaroje, kai pasirodė Pinčukas visa savo velniška nuogybe, Raupys ne tik prasiblaivė, bet ir plaukai pasišiaušė ant jo girtos galvos. Iš tos baimės tiktai žiopt ir žodžio negali ištarti. Pagaliau atsipeikėjo ir tarė:

— Ar tik ne mano dūšios atėjai? — išsprogino akis nusigandęs.

— Ne, — atsakė ramiai Pinčukas. — Turiu kitą reikalą. Jei padėsi, galėsi turėti savo dūšią, man jos visai nereikia.

Tada nusiramino Raupys, pats atsisėdo ir Pinčuką paprašė sėsti.

— Neturiu laiko, — atsakė Pinčukas. — Labai skubus reikalas.

Raupiui dar labiau parūpo, koks čia skubus reikalas atvijo Pinčuką, tai norėjo kiek uždelsti, kad geriau prablaivėtų ir neapsiriktų per skubumą.

— Gal išgersime ir apsvarstysime tą reikalą, — pasiūlė Raupys ir šūktelėjo pro duris: — Šešelga, nešk degtinės ir užkandos.

— Nereikia, — atsakė Pinčukas. — Aš degtinės, kaip žinai, negeriu. O reikalas toks: pavok man Girdvainio obuolmušius.

— Tai kad aš galėčiau! — atsiduso Raupys. — Seniai galvoju ir nieko negaliu padaryti.

— Aš jau sugalvojau, o tu tik padaryk, — pasakė Pinčukas ir kažką pasilenkęs pradėjo kuždėti Raupiui į ausį.

Šešelga taip ir nenugirdo, ką velnias su arkliavagiu tarėsi. Sutrukdė, kad jį kur devynios, tas kalvio puskvailis Jurgutis su savo pasagomis. O paskui, išvaręs jį į priemenę, vėl puolė prie kamarios durų, spėjo tik nugirsti, kad eina kalba apie kažkokių obuolmušius. Kas čia per galas? Ir Jurgutis kažką burbėjo apie obuolmušius, ir čia dėl jų derasi. Bet Raupys šūktelėjo degtinės, Šešelga atšoko ir vėl prikiso ausį prie durų, tik nieko negalėjo išgirsti, nes Pinčukas kažką pakuždomis kalbėjo.

— Supranti, — pagaliau Pinčukas garsiai pasakė. — Kai tu nuvažiuosi, aš pradėsiu priešingoje pusėje žvengti ir sukloidinsiu.

— Labai gerai, — apsidžiaugė Raupys. — O kada mes tai padarysim?

— Kai važiuos užsakų, — atsakė Pinčukas.

— Puiku, — pritarė Raupys. — Ir tu man dūšią dar gražinsi?

— Gražinsiu, — sutiko Pinčukas. — Tiktai tu nelįsk su ja pro antrą galą į Girdvainio obuolmušius. Tada pražūsi pats su visa savo dūšia.

— Durnas aš būčiau pro arklių pasturgalius landžioti? — atsakė Raupys ir buvo toks patenkintas, kaip dar niekada. — Aš, kai tik nučiuupsi juos, tuojau per sieną ir į Prūsus.

— Tavo reikalas, — atsakė Pinčukas. — Kur norėsi, ten galėsi juos dėti. Tiktai kad jų Girdvainis daugiau nematyti.

Tada Šešelga, išgirdęs už durų, kad jau baigia susitarti, įėjo su buteliu ir, dėdamasis viską žinąs, paklausė karčemininko godumu:

— O man kas bus? — nusišiepė Pinčukui ir Raupiui.

Raupys suprato, kad Šešelga už durų klausėsi jų kalbos, tai supykęs atsakė:

— Tai, kas paliks nuo arklių.

— Chamas, — piktai atsikirto Šešelga ir norėjo trinktelėti durimis, bet pergaltvojo ir padėjo butelį ant stalo, turėdamas savo išskaičiavimų.— Še, pasilak.

Bet Šešelga ir šį kartą apsiriko. Raupys įspėjo ir šitą jo mintį, kad nugirdęs nori išgauti jo paslaptį.

— Ne, — linksmi atsakė tada Raupys, net jo ruda barzda prašviesėjo. — Šį kartą aš nepasilaksiu, tik išsipagirisiu. Turiu svarbų darbą.

— Koks tavo darbas? — dar labiau supyko Šešelga. — Arklius vogti!

— O tavo dar prastesnis, — nenusileido pralinksmėjęs Raupys. — Nuo pavogtų arklių uodegas karpyti.

— Ar tu sugavai mane, kad sakai? — įsižeidė Šešelga.

— O tu ar sugavai mane, kad sakai? — atsikirto Raupys.

— Chamas! — nusikeikė Šešelga.

— Šunbajoris, — riktelėjo Raupys.

— Nesipykit, kūmai, — pertarė Pinčukas. — Bus vienam gerai, bus ir kitam neblogai. Pašniaukime verčiau tabokos.

Bet siekė į liemenę tabokinės — nebėra. Suprato, kad kur nors ant kelio ar prie tiltelio pametė, kai su Girdvainio arkliais ėjo lenktynių.

— Eisiu tabokinės ieškoti, — tarė Pinčukas ir atsisveikino. — Ligi trečių gaidžių gal dar surasiu.

Ir išėjo. Raupys liko vienas gerti savo degtinės, kad išsipagiritų, o Šešelga iš to piktumo nuėjo gulti į priemenę, kur po suolu buvo nugriuvęs girtas Jurgutis ir kietai užmigęs. Bet Šešelga jo nepastebėjo, būtų laukan išmetęs, o dabar atėjęs griuvo į guolį, tik negalėjo užmigti. Buvo ižeistas bajoriškas unaras. Be to, Girdvainio arkliai jam iš galvos neišėjo.

— To pane, — vartėsi nuo šono ant šono, — tokie arkliai tai jau ne arkliavagiams vogti ir ne chamams turėti. Tokiais arkliais tiktai tikriems bajorams važinėti.

Bet ir kaip sielojosi Šešelga dėl Girdvainio arklių, nieko negalėjo sugalvoti, kad jie galėtų jam tekti. Pyko ant savęs, kad nenugirdo Pinčuko ir Raupio paslapties, kaip jie pavogs tuos arklius, ketino nueiti ir išduoti viską Girdvainiui, tik bijojo arkliavagio ir velnio keršto, todėl nieko nepadarė ir tylėjo. Pagaliau nusiramino, kad ir jam kas nors teks iš Girdvainio arklių.

XXIII

Pirmieji gaidžiai pragiedojo, o Baltaragio seklyčioje vis dar sėdėjo Girdvainis su savo piršliu Anupru ir nesirengė keltis nuo stalo.

Alaus statinė neišseko kamaroje, pilni ašočiai vis dar putojo ant stalo, atrišdami piršlio ir uošvio liežuvius, ir jie, nors dėl Anupro vienos ausies kurtumo ne visai susikalbėdami, — dažnai kalbėjo kiekvienas sau, — sėdėjo vienas antrą apsikabinę kaip geriausi bičiuliai, negalėdami pabaigti kalbos.

Baltaragis barė Anuprą ir juokomis, ir iš širdies, kad jis, senas žmogus, o apgavikas, apsimetęs pakeleivingu, nori pavogti iš jo brangiausią turtą, senatvės vienintelę paguodą dukterį, o Anupras, nors ir ne viską nugirsdamas, ką jam uošvis sako, bet savo tvirtino: jis dosniausias žmogus ir atvežęs jam tokį žentą, kokio kito visam pasauly nerastum.

— Oi tu, piršly melagi, — neatsileido Baltaragis, — kaip tau ne gėda taip meluoti?

— Aš nemeluojau, — tvirtino Visgirda, — o prie dukrelės kaip nendrelės duosiu tau sūnų kaip ažuolą, senatvės užuovėją ir paramą.

Pagaliau susitaikė uošvis su piršliu. Sumušė rankomis ir išgėrė dar po vieną alaus ašotį. Bet matydami, kad vienu prisėdimu neišveiks visos statinės, apsikabinę pradėjo snausti, kad ir vėl kiek nusnūdę galėtų iš naujo imtis už ašochių.

O Girdvainis su Jurga vis dar negalėjo atsižiūrėti vienas į kitą. Iš tikrųjų jie nedrįso tiesiai vienas į kitą pažiūrėti, tiktai žvilgčiojo paslapčiomis, bijodami pasakyti tuos žodžius ir išduoti tuos jausmus, kurių abudu buvo kupini ir pasiilgę. Tarytum tie žvilgsniai, kurie daugiau negu žodžiai kalbėjo, atėmė abiem žadą, ir jie stebėjo vienas kitą tylūs, negalėdami apversti liežuvio.

Dingo Girdvainio visas mandrumas, ir jis pats savęs nesuprato, kas jam atsitiko, užmiršo ir

Jurga savo prižadus atversti Girdvainio išverstus kailinius (deja, Girdvainis, eidamas į seklyčią, kaip numetė juos ant vežimo, taip ir užmiršo) ir į akis pasijuokti.

Ak, ji juokėsi į akis, tiktai visai kitokiu juoku, negu žadėjo. Tas juokas ėjo iš širdies gilumos ir ją pačią gundė, kaip pirmą kartą sutikta laimė.

Tiktai kai seniai užsnūdo, nepajėgę išgerti visos statinės alaus ir visų kalbų iškalbėti, prakalbėjo jaunieji:

— Jurga, — tarė Girdvainis ir pats savo balso nepažino. Toks nedrąsus jis buvo ir lyg užkimęs. — Eik už manęs. Skriskim su mano obuolmušiais per visą gyvenimą.

— Nežinau, — atsakė Jurga, o akys išdavikės juokėsi. — O kur mes nukrisim?

— Ten, kur savo laimę atrasim! — ištiesė Girdvainis rankas, norėdamas apkabinti merginą, kaip savo laimę.

— Vargu, — išsisuko Jurga ir kaip pagunda žvilgtelėjo į akis. — Suviliosi ir pamesi.

— Ne, — atsakė Girdvainis, siekdamas Jurgos. — Greičiau savo obuolmušių ir galvos neteksiu, negu tave pamesiu.

— Gal būt, — nusijuokė Jurga, — obuolmušius prarasi, galvos neteksi ir mane pamesi.

— Niekados! — pakilo Girdvainis. — Su tavim ir savo obuolmušiais skrisiu kaip vėjo sparnais į savo laimę.

— O gal nelaimė? — abejojo ir gundė Jurga, išsisukinėdama iš Girdvainio glėbio.

Po visą seklyčią Girdvainis gaudė Jurgą ir negalėjo sugauti. Ta išsisukinėjo kaip vėjas ir juokėsi.

— Vis tiek mano būsi, — nirto bernas, — nors žemė skirsis.

— Jei persiskirs, tai kaip susitiksime? — juokėsi mergina.

Tiktai kai tretieji gaidžiai pragydo ir Girdvainis pradėjo nusiminti, nesugaudamas Jurgos, ji pati pagavo Girdvainį.

— Kas bus, tas bus, eisiu už tavęs, skrisiu su tavo obuolmušiais nors ir į pasaulio galą! — vienu atsikvėpimu pasakė, o rankos kaip pelkių vijokliai apsisuko apie berno kaklą, ir taip pabučiavo, kad Girdvainiui naktis staiga prašvito.

Stvėrė Girdvainis Jurgą į glėbį, tris kartus apsisuko seklyčioje ir sako:

— Važiuojam užsaku!

Tada pabudo piršlys, snaudęs užustalėje, ir pažiūrėjo, pramerkęs akis:

— Ar jau? — paklausė.

— Jau! — atsakė Girdvainis ir išlėkė pro duris, nešdamas glėbyje Jurgą.

Aušo rytas, ir obuolmušiai, jau seniai laukdami šeimnininko ir nesulaukdami, nusižvengė, jį pamatę.

— Lėksime, mano žirgeliai, kaip dar niekada nelėkėme, — tarė Girdvainis, šokdamas stačias ant dugninės (gardis atvažiuodami kažkur pametė) ir Jurgą užsitraukdamas.

— Dabar laikytis! — apkabino Jurgą ir paleido arklius kiek įkabina. O tie, tarsi tiktai laukę ženkle, pakilo kaip viesulai, kad net malūno sparnai pradėjo suktis, ir nulėkė į pakalnę, nunešdami Girdvainį su Jurga.

Anupras, nespėjęs prasiblaivyti nuo pagirių ir snaudulio, išbėgo iš seklyčios į kiemą, išgirdęs vežimo dundėjimą, bet ryto prieblandoje tiktai toli pakalnėje pamatė, kaip lekia tarytum su sparnais jaunikis ir nuotaka.

— Palauk! — šūktelėjo, bet pats tik savo balsą išgirdo. — Palauk! Nenuvažiuosi vienas be manęs.

Susirūpino Anupras, prisiminęs, koks sunkus buvo kelias, bet vienu rūpesčiu ne ką galėjo padėti. O Girdvainiui visai nerūpėjo nei kelias, nei jo pavojai. Jis ir be kelio nuvažiuotų užsaku su savo nuotaka nors ir padangėmis.

— Tegu jums dievas padeda, — tarė Anupras, kai Girdvainis su Jurga dingo kelio vingiuose, ir sugrįžo atgal į seklyčią.

O Baltaragis dar snaudė, apsikniaubęs ant stalo, ir negirdėjo, kaip išvežė jo dukterį. Toks sunkus miegas užėjo tarsi prieš mirtį.

— Kelkis, — prižadino jį Anupras. — Pramiegojom mudu, seniai, o jaunieji išvažiavo.

— Kas išvažiavo? — nesuprato iš karto Baltaragis.

— Nagi jaunikis su nuotaka, — mostelėjo ranka Anupras. — Ant užsaku. Ir mane paliko.

Prasiblaivė Baltaragis, ir staiga jam liūdna pasidarė. Toks vienišas pasijuto, kaip dar niekada. Nubraukė delnu ašarą nuo blakstienos ir apsikniaubė ant stalo.

Anupras suprato tėvo liūdesį ir tarė, kad pats nesusigraudintų:

— Išgersime, svotai, ar ką?
— Išgersime, — sutiko Baltaragis.
Gėrė seniai ir tylėjo. Kiekvienas savo galvojo.
Tad ir gėrė tylėdami.

XXIV

Kaip išvažiavo Girdvainis su Jurga užsaku, taip ir nulėkė tiesiai į Švendubrę, nesustodami nei prieš kalną, nei prieš tiltą. Pirmuosius tiltelius pralėkė ir nepastebėjo, ar sveiki jie buvo, ar sugriuvę, o pamatęs pastaruosius, Girdvainis net nustebo: visiškai buvo sveiki, tarsi vakar būtų nesugriovęs.

Kaip čia atsitiko, neturėjo laiko pagalvoti. Šuoliais lėkė obuolmušiai, širdis iš džiaugsmo smarkiai plakė, o jis akių nuo Jurgos nenuleido, stipriai ją laikė apkabinęs dešiniąja ranka per liemenį.

Nepamatė, kaip nulėkė į Švendubrę ir sustojo ties šventoriumi prie klebonijos vartų. Nusižvengė žirgai ir prižadino Švendubrės kleboną, kuris dar šiltoje lovoje saldžiai miegojo.

„Kas gi čia dabar taip anksti atvažiavo? — pagalvojo pro miegus Bonifacas Bobinas. — Ar ne koks šunbajoris baigti vinto?“

Bet saldus miegas taip ir lipdė akis, ir klebonas apsivertė ant kito šono.

„Tegu sau važiuoja nors ir į pragarą su velniais baigti“, — pagalvojo ir vėl užmigo.

O Girdvainis pastatė arklius prie šventoriaus tvoros, paėmė Jurgą už rankos, ir nuėjo susikabinę į tuščią bažnyčią. Sustojo prie altoriaus ir laukia, kada klebonas pasirodys.

Bet pasirodė tiktai zakristijonas Benjaminas, ilgas kaip žardis. Girdvainis truktelėjo jį už skverno, kai tas ėjo pro šalį, klūpčiodamas prieš didįjį altorių, ir sako:

— Prikelk kleboną! Turiu labai skubų reikalą.

Zakristijonas pažiūrėjo į jaunikį su nuotaka ir suprato, koks čia gali būti reikalas, tad abejingai atsakė:

— Spėsi. Nedega.

— Ką tu žinai, gal man dega? — pyktelėjo tada Girdvainis ir išpaudė rublinę zakristijonui į delną. Tada bažnyčios tarnas iš karto atlyžo ir sako:

— Tuoju. Tik dulkes nuo altoriaus nušluostysiu ir nueisiu.

Nuėjo zakristijonas ir sugrįžo, bet klebonas dar negreitai pasirodė. Jaunavedžiai laukė valandą, kitą, kol atėjo užsimiegojęs klebonas ir pašaukė juos į zakristiją.

— Ko reikia? — piktai paklausė.

Girdvainis, nei pagarbinęs, nei rankos klebonui pabučiavęs, tiesiai ir pasakė:

— Duok, klebone, tuoju šliūbą arba po trijų savaičių.

Pažiūrėjo tada nepatenkintas klebonas, paskutinis miegas nuo blakstienų nulakstė, peržegnojo tokį smarkų jaunikį ir atgal žengė:

— Užkerėtas esi, — sako, — ar ką jau? Tegu kerai pirma praeis, o jau paskui apie šliūbą kalbėk.

— Nepraeis, — nusišypsojo Girdvainis. — Visam gyvenimui esu užkerėtas.

— Neduosiu tau šliūbo ir nepriimsiu. užsaku, — atsakė klebonas. — Su piktom dvasiom turite reikalą, tegu jos ir sutuokia judu.

Mato Girdvainis, kad nieko neišeis, nesusikalbės su klebonu, todėl, negaišdamas laiko, išsitraukė dešimtrublinę iš kišenės ir padėjo ant stalo.

Klebonas pažiūrėjo į dešimtrublinę, nusižiovavo ir sako:

— Na, ką čia dabar su jumis darysi? Kalbėkite poteries, ar ką jau?

Atkalbėjo tada poteries, klebonas lotyniškai, pamažu, žiovaudamas. Girdvainis su Jurga — lietuviškai, skubindami, praleisdami, vienas į kitą žvilgčiodami.

Po poterių subarė klebonas jaunuosius ir vėl sako:

— Stonan moterystės stojate, o poterių nemokate. Negaliu priimti užsaku.

„Per maža“, — pagalvojo Girdvainis ir dar vieną dešimtrublę ant stalo padėjo.

Klebonas pašnairavo į naują dešimtrublę ir sako:

— Kuo tu pavarde ir vardu ir iš kur tu?

— Girdvainis Jurgis iš Daugnorių kaimo, — atsakė Girdvainis patenkintas, kad pagaliau nugalėjo klebono užsispyrimą.

— Girdėjau, — atsakė užrašydamas klebonas. — Tėvas buvo geras ūkininkas, o tu, girdėjau, didelis palaidūnas. Turi pasitaisyti, stojęs į moterystės stoną.

— Pasitaisysiu, — prižadėjo Girdvainis.

— O nuotaka iš kur? — paklausė klebonas.

— Iš Paudruvės kaimo, — atsakė už nuotaką Girdvainis. — Malūnininko Baltaragio duktė Jurga.

— Pala? — nustojo rašęs klebonas. — Kokio Baltaragio? Ar ne to raganiaus, kuris čia vieną davatką norėjo už velnio išleisti?

— To paties, — linksmi atsakė Jurga.

— Na, taip aš ir maniau, — nuleido rankas klebonas. — Apraganiavo tave, neišmanėli, o tu ir galvos netekai.

— Nors ir dvi turėčiau, nesigailėčiau, — atsakė Girdvainis.

— Matau, matau, — sutiko klebonas. — Priimsiu užsakus, bet tu dar pagalvok, kol dar laiko yra.

— Neturiu ko galvoti, — atsakė Girdvainis ir žvilgtelėjo į Jurgą. — Ar ne taip?

Jurga atsakė šypsena.

Tuo metu pasigirdo skardus arklių žvangimas, kad net bažnyčios stiklai sutirtėjo. Krūptelėjo Girdvainis ir įsiklausė.

Pro zakristijos duris staiga įpuolė tokia supintijusi moterėlė ir, vos atgaudama kvapą, sušuko:

— Arklius pavogė! Arklius pavogė!

Tai buvo Uršulė.

— Kokius arklius? — nesuprato klebonas.

Girdvainis lyg įgeltas šoko iš vietos ir išbėgo pro duris.

Lauke arkliai dar garsiau žvangė. Tiktai Girdvainis negalėjo suprasti, kurioje pusėje žvangia. Į kurią pusę tiktai atsisuks, ten ir žvangimas pasigirsta.

Bėgo į vieną pusę, į kitą, ir vis priešingoje pusėje žvangė obuolmušiai. Apsisuko Girdvainiui galva besisukinėjant, ir jis nubėgo tiesiai per laukus, palikęs savo nuotaką ir viską užmiršęs pasaulyje.

O arkliai vis dar žvangė.

XXV

Tą sekmadienį susirinke į Švendubrę, žmonės nežinojo, kuo daugiau stebėtis, ar Girdvainio su Baltaragio Jurga nelauktais užsakais, kuriuos klebonas vis dėlto paskelbė po pamokslo (o pamokslą pasakė kaip tik labai smarkų apie visokius burtus ir raganavimus, kurie neišvengiamai nugramzdina sielą į pragaro gelmes), ar tuo, kad taip paslaptinai ir netikėtai pavogė Girdvainio arklius.

Jeigu ne arklių pavogimas, gal niekas nebūtų stebėjęs Girdvainio su Baltaragio Jurga užsakais, nes, blaiviau pagalvojus, taip ir turėjo būti. Atitiko jiedu vienas kitą kaip kirvis kotą, o gal dar geriau. Dabar žmonėms paaiškėjo, kodėl taip ilgai Girdvainis pas mergas važinėjo, savo nesurasdamas, ir kodėl pas Baltaragio Jurgą negalėjo joks jaunikis su piršliu nuvažiuoti. Aišku, kad jiedu buvo vienas kitam skirti, ir kitaip čia negalėjo būti.

Bet kodėl pavogė Girdvainio arklius kaip tik tada, kai jiedu atvažiavo užsakų? Čia buvo kažkas neaišku. Galėjo Girdvainio arklius ir anksčiau pavogti, juk sukosi apie juos ne vienas arkliavagis, tykodamas progos juos nučiupti. Na, tegu koks arkliavagis nutykojo tą progą kaip tik tada, kai Girdvainis buvo nuėjęs užsakų, bet iš kur tas nežmoniškas žvangimas, kurį daug kas girdėjo ir negalėjo suprasti, kurioje pusėje žvangia. Toks jis buvo klaidinantis ir apgaulingas. Tai ir Girdvainį taip suklaidino, kad jis, užuot vijęsis arklius keliais, išbėgo tiesiai į laukus ir ligi šiol nesugrįžo.

Sužadėtinę — Baltaragio Jurgą — daug kas buvo sutikęs keliu einančią iš Švendubrės į Paudruvę. Keista atrodė, kodėl ji taip anksti eina ne į bažnyčią, bet į priešingą pusę. Niekam tada į galvą neatėjo, kad ji būtų Girdvainio nuotaka ir grįžtų po užsakų. Paklausti neišdrįso — tokia ji išdidi atrodė, o jeigu kas ir mėgino pajuokauti, ji nieko neatsakė, tarsi būtų negirdėjusi.

Tiktai tada, kai atvyko į Švendubrę ir išgirdo apie nepaprastus įvykius, kurie anksti rytą atsitiko, suprato, nors ir ne viską žinojo, kodėl Jurga viena grįžo namo. Sužvengus arkliams ir išbėgus jaunikiui iš zakristijos, ji išbalo kaip drobė ir vos nenugriuvo ant Uršulės rankų. Bet susivaldė, iškėlė galvą ir išėjo iš zakristijos kažkaip visa sustingusi.

Tokia ir nuėjo per bažnytkaimą. Veltui Uršulė ją geras varsnas vijosi ir vis įkalbinėjo, kad darytų skaistybės apžadus, nes kitaip pražūsianti, bet ji ir neatsigrėžė. Betgi Uršulė buvo atkakli. Neatstojo, kol pradėjo skambinti ankstyvosioms mišioms, ir tik tada, gerai išplūdusi Jurgą, nubėgo atgal į bažnyčią. Bet ir ten ji negalėjo nusiraminti.

Net bažnyčioje neiškęsdami žmonės kuždėjosi apie tuos nepaprastus įvykius, dalijosi žiniomis bei gandais ir nieko negalėjo suprasti. Viską žinojo ir suprato tiktai viena Uršulė. Bet ji, tarsi iš Jurgos išdidumu užsikrėtusi, tylėjo, tiktai kartas nuo karto piktai žvilgčiodama į tuos, kurie kuždasi ir drumsčia šventoje vietoje maldingumo rimtį.

Pagaliau ir Uršulė neiškentė. Po pamokslo, kai išėjo iš bažnyčios sujaudinti žmonės ir pradėjo spėlioti, kaip ir kas čia atsitiko, neatsilaikė ir Uršulė prieš pagundą, išslinko į šventorių, ko anksčiau niekada nedarydavo. Šventomis dienomis prakiurksodavo bažnyčioje nuo pat ankstyvo ryto, kai zakristijonas pirmąsias žvakes užžiebėdavo, ligi pavakarės, kai visas žvakes užgesindavo ir pradėdavo šluoti bažnyčią. Tiktai tada Uršulė pakildavo nuo krotelių ir išeidavo. Bet šį kartą per daug didelė buvo pagunda.

Išėjusi iš bažnyčios, pristoję prie vieno būrelio, prie kito, paklausė, paklausė, galvą pakraipė ir pagaliau tarė:

— Nieko nematėte, nieko nežinote, visai ne taip buvo.

O kaip buvo, ne taip jau lengva buvo iš Uršulės išgauti. Ilgai ji dar maivėsi ir bandė žmonių smalsumą, kol prabilo:

— O buvo taip, — pagaliau pasakė, kai žmonėms kantrybės pritrūko ir jie vos neprimušė pamaivos. — Einu anksti rytą į bažnyčią, žiūriu — kažkieno arkliai prie šventoriaus pastovų pririšti. Kas čia būtų taip anksti atvažiavęs, negali suprasti. Arkliai tokie, kaip smakai, vietoje nenustovi, o pakinkyti tiktai į vienus ratus, nei sėdynės, nei gardžių, tiktai viena dugninė tarp ratų išlikusi. Kas čia būtų toks atvažiavęs, galvon nesuimsi. Iš arklių — ponas didelis, o iš ratų — paskutinis nevaleiva. Sutinku špitolninką Bernardą, eina jis ankstyvoms mišioms skambinti, tai ir klausiu jo: „Kas čia būtų toks atvažiavęs?“ Jis man ir atsakė: „Ogi nežinai, Girdvainis su Baltaragio Jurga užsakų.“ O jergutėliau, galvoju, vis dėlto atsirado vienas, kuris išplėšė ją iš tėvo raganiaus užmačių ir velnio nagų. Atsidusau ir į dangų pažiūrėjau. Ogi žiūriu — aukštai padangėje tarsi didelis vanagas didelę vištą neštų. Tiesiog savo akimis nenoriu tikėti. Bet čia kad sustaugs visi bažnytkaimio šunes, kad suriks gaidžiai, na, sakau, pastaroji diena atėjo. Nespėjau persižegnoti, ogi žiūriu, leidžiasi pats nelabasis su maišu ant pečių kaip tik prie bažnyčios. Kai nusileido, ogi žiūriu — velnias iškrėtė iš dvikartės arkliavagi. Pakilo dulkių debesys, bet aš vis tiek pažinau abudu. Tai buvo Pinčukas ir Raupys. „Ką jie čia darys?“ — galvoju. O nusileido tiesiai prie Girdvainio arklių. Nespėjau susivokti nei špitolninkui riktelti. Raupys apsidairė, stvėrė už vadelių ir nulėkė tiesiai per laukus, kad net žemė sudundėjo. O velnias tada pakilo, pavirto šikšnosparniu ir pradėjo žvengti kaip šimtas arklių. Aš nubėgau į zakristiją pasakyti Girdvainiui, kad jo arklius pavogė, o jis kaip galvos netekęs išbėgo, net manęs nepaklausęs, kaip ir kas pavogė, tai ir apsuko jam velnias galvą, ir jo arkliai pražuvo. Kur dabar juos rasi? Už šimto mylių Raupys jau bus su tokiais arkliais nuvažiavęs. O būtų mane paklausęs, būčiau aš jam pasakius: „Žiūrėk, kaip savo dūšią išgelbėti, o ne arklių, nes čia nieko nepadarysi, kai velnias su arkliavagiu susidėjo, o už jų pečių dar stovi tėvas raganius. Tada arba nuotakos išsižadėk, kurią tėvas velniui pažadėjo, arba arklių neteksi. O norėsi turėti ir arklius, ir nuotaką, tai nieko nelaimėsi, tiktai pats galą gausi.“

— Boba niekus paisto, o rimti vyrai klauso, — kažkas iš būrio atsiliepė.

— Kai tave velnias pagriebs, tai pamatysi, kokie čia niekai, — piktai dėbelėjo Uršulė ir nisisuko, sukeldama sijonu dulkes. — Nenorite žinoti, kaip buvo, tai ir nereikia.

Supykusi Uršulė nuėjo į bažnyčią, nes pradėjo skambinti mišpams. Kai kas mėgino paklausti varpininką Bernardą, ar tiesą Uršulė papasakojo, bet tas tiktai paliudijo, kad tikrai buvo sutikęs Uršulę, eidamas ankstyvoms mišioms skambinti, ji klaususi, kieno tie arkliai, ir jis atsakęs, o paskui nuėjęs į varpinę ir nieko daugiau nematęs, tiktai išgirdęs vežimo dardėjimą ir arklių žvengimą. Kai išėjęs iš varpinės, arkliavagis lėkęs su arkliais keliu į vakarus, žvengimas gi buvo čia pat aplinkui girdėti, paskui nutolęs į rytus. O Girdvainis į pietų pusę per laukus nubėgęs. Taip jam galva vargšui susisuko.

Žmonės nežinojo, ką manyti ir kuo tikėti. Visaip spėliodami, išsiskirstė. Taip ar kitaip čia buvo, vis tiek nieko tikro nesužinosi, o apie Baltaragio malūną seniai visokie gandai sklido. Tai nenuostabu, kad ir su piršlybomis taip atsitiko.

XXVI

O vis dėlto Uršulė šį kartą ne visai niekus paistė, nors kaip iš tikrųjų buvo, ir pati nežinojo. Jai pritarti ir jos žinias bei išmintį papildyti būtų galėjęs Jurgutis, bet nežinia, kur jis dingio niekam nieko nepasakęs, ką matęs ir pergyvenęs.

O su Girdvainio obuolmušiais lenktyniavo ne vienas Pinčukas, bet ir Jurgutis — tartum jo šešėlis. Tada jis, pro dumplių ūžimą išgirdęs nepaprastus šuolius ir vežimo dardėjimą, šoko iš kalvės ir pamatė tiesiai atlekiant kaip patrakusius obuolmušius. Puolė į griovį išsigandęs, kad nesumindžiotų, o paskui, supratęs, kad čia bene tikrasis jaunikis važiuoja piršliais pas Jurgą, iššoko priešais, norėdamas juos pabaidyti. Bet obuolmušiai, pralėkdami pro šalį kaip viesulai, jį patį nubloškė į liūną,

iš kur jis vos-ne-vos išsikapstė.

O paskui iš pelkių staiga pakilo nepermatomas rūkas. Tiktai vežimas kažkur dardėjo ir obuolmušiai žvengė netoli Baltaragio malūno. Tada ir Jurgutis kaip pakvaišęs nubėgo per rūką tiesiai į malūną, kur nebuvo nuo to laiko, kai išjuokė jį Baltaragis už tą jo šnirpščiojimą.

Ant malūno kalno buvo giedras vakaras, tiktai pakalnėje kaip jūra liūliavo rūkas, versdamasis gurulais. Prie malūno stovėjo vežimas su obuolmušiais žirgais, o pro seklyčios langelį mirguliavo žiburėlis. Nusiminęs Jurgutis priėjo prie langelio ir nusigandęs atšoko — iš Jurgos rankų jaunikis paėmė rūtą ir užkišo jai už kasų.

— Pražuvo Jurga, — tarė Jurgutis. — Visą pamynė po kojomis nelemti obuolmušiai.

Ir toks sielvartas jį tada pagavo, kad jis nežinojo, kur dėtis, tiesiog nors imk ir prasmek kiaurai į žemę. Tai norėjo bent obuolmušius atrišti nuo malūno pastovų ir pabaidyti, kad nulėktų į pakalnę (ak, tie obuolmušiai sumindžiojo jo širdį!), bet vos tik priėjo prie jų, kai šie taip suprunksė ir nusižvengė, jog nusigandęs Jurgutis pats nežino, kaip nusirito į pakalnę.

Tada jis parėjo į kalvę, bet ir ten nesurado sau vietos. Visą laiką prieš akis stovėjo Jurga, nuleidusi galvą, o iš jos rankų jaunikis ėmė rūtą... Kodėl jis tada nešoko pro langą ir neatėmė rutos? Jurga būtų kaip žuvėdra ištrūkusi ir nuskridusi paežerėmis. Dabar viskas baigta, viskas pražuvo. Išsiveš ją nežinomas jaunikis į pasaulio kraštą, ir niekada jis nepamatys ir neišgirs jos skambančio sidabrinio juoko. Nusiminęs Jurgutis griebėsi virvės ir norėjo pasikarti po aukštiniu, bet virvė nutrūko, ir jis nukrito ant aslos ties pasagų krūva.

Pritrenktas ir visai apkvaišęs Jurgutis patamsyje dėliojo pasagas iš krūvos į krūvą, svarstydamas, ką gi daryti, kur dingti, nes jam taip nyku ir šurpu buvo, tartum visos pakampės atgijusios čežėtų, ir plaukai šiaušėsi ant galvos. O aplinkui dundėjo žemė nuo arklių kanopų ir žvengė obuolmušiai taip skardžiai, kad net tamsa skyrėsi lyg nuo griaustinio. Bet pro kalvės aukštinių ramiai švietė mėnulis. Ta audra šėlo tiktai Jurgučio širdyje.

Pagaliau nesikęsdamas jis pasiėmė kažkodėl iš krūvos dvi poras pasagų ir išėjo į lauką, nežinodamas, ką toliau daryti. Nuostabi naktis mirguliavo begalybe žvaigždžių, bet jos visos, rodos, krito ant Jurgučio galvos ir savo spinduliais varstė širdį kaip kalavijais. Iš to nerimo pats nežino, kaip čia atsitiko, kad svirduliuodamas nuėjo į Gaidžgalės karčemą ir išmainė pasagas su Šešelga į puskvortę degtinės.

Kas dėjosi karčemoje, Jurgutis nieko nežinojo, išvartytas į priemenę. Jis godžiai gėrė degtinę su savo ašaromis, kurios kaip ugnis degino, ir nieko kito nenorėjo, tiktai prasmegti kiaurai žemę ir viską užmiršti. Bet nieko neužmiršo ir kiaurai žemę neprasmego, tik, burbuliuodamas degtinę, pajuto, kaip viskas aplinkui sukasi — karčema, malūnas, kalvė, Jurga su jaunikiu, o tie obuolmušiai, kirsdami kanopomis, lekia tiesiai ant jo, lyg sumindžioti norėdami. Tada Jurgutis tiktai susiėmė už galvos ir griuvo, nusirisdamas čia pat į pasuolę.

Kas toliau buvo, Jurgutis nieko nežinojo, kritęs kaip negyvas. Atsipeikėjo tiktai paryčiu, kai su triukšmu įgriuvo pro duris Pinčukas. Tada Jurgutis jį pirmą kartą pamatė visa velniška baisybe su ragais ir kanopomis! Toks baisus ir paklaikęs iš pirmo žvilgsnio pasirodė.

Bet tada Jurgutis nespėjo gerai į jį įsižiūrėti, nes pats buvo baisiai išsigandęs, o ir Pinčukas nepaprastai skubinosi. Jis, įlėkęs į karčemą, nuvertė nuo suolo miegantį Šešelgą, pagriebė iš jo pašonės dvikartę, prikimštą šiaudų, čia pat juos iškratė, apversdamas jais Jurgutį, lendantį iš pasuolės, o paskui pasigriebė iš kamaros girtą Raupį, įsikišo jį į maišą ir išlėkė kaip akis išdegęs.

Visa velnio laimė, kad jis, lenktyniuodamas su Girdvainio obuolmušiais, pametė tabokinę ir, laiku jos pasigedęs, išėjo ieškoti. Prie Aklojo ežero alkūnės atrado savo tabokinę ir pamatė pro aušrą atlekiantį Girdvainį su Jurga. Vos spėjo iš kelio pasitraukti, būtų jį Girdvainis suvažinėjęs ir perniek būtų nuėjęs visas susitarimas su arkliavagiu. Tada jis be kvapo atlėkė į karčemą ir išsinešė dvikartėje Raupį į Švendubrę, kad pavogtų Girdvainio obuolmušius.

Vos nepatrūko Pinčukas, kol atnešė girtą kaip maišą arkliavagį į Švendubrę ir nusileido su juo prie bažnyčios. Gerai dar, kad Raupys, nešamas padebesiais, prasiblaivė, iškratytas iš maišo, tuojau susivokė ir šoko prie obuolmušių. Bet ir tada vargu ar būtų pavykęs jų sumanymas, jei užsimiegojęs klebonas Bonifacas Bobinas su savo poteriais nebūtų užtrukęs priimti užsakų. Niekais būtų nuėję visos velnio ir arkliavagio pastangos, nes Girdvainis su nuotaka būtų spėjęs po užsakų išlėkti iš Švendubrės su savo obuolmušiais kaip vėjo sparnais. Kur jį tada bepagausi ir kaip pavogsi obuolmušius?

O Jurgutis tada nieko nežinojo, tiktai, baisiai išsigandęs, kapstėsi iš šiaudų, liūdams iš pasuolės, nesuprasdamas, kas čia darosi: sapnuoja ar vaidenasi? Šešelga, pamatęs jį besikapstant, dar labiau nusigando. O Pinčukas su maišu ant pečių spruko laukan, kad net duris išvertė.

— Tfu, tfu, tfu! — nusispiovė Šešelga, kad dieglys šonan iš tos išgąsties neįsimestų. Jis ne tiek nusigando, kad Pinčukas išsinešė maiše arkliavagi, bet kad antras velnias kapstosi iš šiaudų nusinešti jį patį į pragarą.

Bet, pamatęs Jurgutį, atsipeikėjo ir nusikeikė:

— Ak, tai tu čia, girtuokli, po suolais voliojiesi! — suriko ant Jurgučio ir sutrepsėjo lyg į uodegą įgeltas. — Lauk greičiau iš karčemos.

Jurgutis ir pats spruko pro išverstas duris, nieko nelaukdamas, bet atsipeikėjęs Šešelga sulaukė jį tarpduryje už skvernų.

— Palauk! — tarė prigrasindamas. — Jei bent vieną žodį kam prasitarsi, ką matei ir girdėjai, tai ir tave velnias pagriebs ir nusineš į pragarą.

Persigandęs Jurgutis tiktai pasižiūrėjo į Šešelgą paklaikusiomis akimis ir žioptelėjo, visai netekdamas žado. Paskui, ištrūkęs iš karčemininko rankų, pasileido bėgti per laukus kur akys mato.

Ak, nežinojo tada Jurgutis, kad Pinčukas nusinešė Raupį ne į pragarą, o į Švendubrę, kad pavogtų Girdvainio obuolmušius ir Jurgą pražudytų. Jei būtų žinojęs, tai, nieko nepaisydamas — nei išgąsties, nei siaubo, — būtų pirma velnio ir arkliavagio nulėkęs į Švendubrę ir išgelbėjęs Jurgą, kuri už viską jam buvo brangesnė.

Bet tada Jurgutis, ištrūkęs iš karčemos, nesusivokė, nei kas čia atsitiko, nei kur jam pačiam dingti nuo viso to klaikumo. Tai ir nuėjo per laukus, pats nežinodamas, kur eina. Ne tiek buvo baisu, kad velnias jį pagriebtų ir nusineštų į pragarą (tegu jau neša, kad nori, vis tik jis neturi kur dėtis), kiek graudu ir baisiai gėda, kad iš vakaro apsigovė ir pragėrė dvi poras pasagų. Kaip tai galėjo atsitikti, Jurgutis negalėjo suprasti. Nebent ir čia velnias pasimaišė ir jį sugundė? Kaip dabar grįši namo ir pažiūrėsi kalviui į akis?

Bet ir visa tai buvo tik vienas niekas, prisiminus, kad daugiau nebepamatys Jurgos, skraidančios paežerėmis, neišgirs jos skambančio juoko. Kaip tada gyvensi? Paežerės amžinai sutems kaip naktį, o malūnas ant kalno persekios kaip šmėkla savo atsiminimais. Kur tada dingsi?

Taip baisu, nyku ir graudu Jurgučiumi pasidarė, kad jis, ištrūkęs iš karčemos, apsisuko į priešingą pusę ir nuėjo kur akys mato. O kur jis ėjo — pats nežinojo, tiktai toliau nuo to krašto, kur jį kankino baisus nusivylimas ir sąžinės graužimas.

Taip ir nuėjo Jurgutis per laukus, vengdamas kelio ir tako, niekam nieko nepasakęs, ką matė ir žinojo, nes iš to siaubo, sielvarto ir susigraužimo visiškai neteko žado ir negalėjo žodžio ištarti, tiktai šnirpščiojo ir mykė kažką po nosimi, lyg kūkčiodamas nesulaikomomis ašaromis.

O kalvis ne tiek pasagų (ir nepastebėjo, kad dvi poros būtų iš krūvos dingusios), kiek jo paties pasigedo. Klausinėjo žmonių, ar kas jo nematė ir nesutiko, bet niekas nieko apie jį nežinojo, tarsi jis būtų vandenyje dingęs. Kalvis ir spėliojo, ar tik Jurgutis nenusiskandino iš tos pakvaišusios meilės, bet ežero vanduo jo paslapties neišdavė.

Taip ir dingo Jurgutis nežinia kur iš Paudrūvės krašto. Pergyventas siaubas jį vis toliau ir toliau varė, kol jis pagaliau nuklydo su savo sielvartu į nežinomus pasviečius, kur žmonės jį priėmė kaip nebylį kvailiuką ir pasigailėjo. Tik jis pats niekur negalėjo rasti ramybės.

XXVII

O Baltaragio malūne ir namuose po tų nelaimingų užsakų šiurpu ir nyku pasidarė, tarsi jie būtų užsakę neišvengiamą nelaimę, kurios diena iš dienos reikia laukti.

Baltaragis jos ir laukė, visai pražildamas ir sulinkdamas, tarytum nepakeliamą našta nešdamas. Duktė, kaip parėjo tą dieną iš Švendubrės, net tėvui nieko nepasakė, užsidarė seklyčioje ir pravirko taip gaudžiai, kaip dar niekada neverkė. Tris savaites verkė savo mergautines ašaras, žiūrėdama pro langą ir vis laukdama.

Tėvas labai gailėjosi dukters, jos ašaros kaip akmens krito ant jo žilos galvos, bet jis nežinojo, nei ką pačiam daryti, nei kaip ją nuraminti. Nepakeldamas jos gaudžių ašarų, ne kartą norėjo prisipažinti ir pasakyti savo paslaptį, bet žodžiai patys užspringdavo, ir jis visas sugniuždavo nuo savo paslapties sunkumo. Ką čia bedaryti — neišmanė žila galva.

Praėjo antri ir tretis užsakai, duktė vis verkė ir laukė, o jaunikis vis negrįžo. Jis klaidžiojo po visą apylinkę, tartum jo galva būtų susisukusi ir jis nežinotų, nei kur eiti, nei kur dingti. Vieni jį buvo matę ant vieno kelio, kiti sutikę ant kito kelio, visų jis klausinėjo, ar nematė obuolmušių žirgų, o apie nuotaką nė karto neužsiminė, tarsi būtų ją visai užmiršęs.

— Neverk, dukrele, — mėgino Baltaragis guosti savo dukrą, nors pats neteko vilties, — suras jaunikis savo arklius ir sugrįš pas tave.

Tada pirmą kartą Jurgos akys išdžiūvo, sužaubavo tokiu išdidumu, kuris tiktai tada žmogų

pagauna, kada pats save nugali.

— Nereikia, — atsakė ji tėvui, — man daugiau tokio jaunikio, kuris dėl savo arklių mane pametė.

Nežinojo tėvas, ar apsidžiaugti, ar nuliūsti dėl tokios dukters permainos, atsiduso tiktai, ir graudumas širdį suspaudė.

— Dukrele mano, našlaitėle mano, — paglostė jos galvą. — Tai aš vis kaltas.

Tada Baltaragis būtų išdavęs dukrai savo paslaptį, bet deginančios ašaros, kurias jis stengėsi paslėpti nuo dukters, atėmė jam žadą.

— Niekas nekaltas, — atsakė duktė, guosdama tėvą. — Nelemta man laimingai būti, tai ir nereikia.

— Ne, dukrele, ne, — nesutiko tėvas. — Turi būti tu laiminga, nes kitaip aš savo sielvarto nepakelsiu.

Jurgai pagailo savo nelaimingo tėvo, jos akys nušvito begaline meile, ir ji apsikabino jo žilą galvą.

— Nusiramink, tėveli, — pasakė. — Su tavim aš visada laiminga būsiu.

Toks dukters jautrumas dar labiau prislėgė tėvą, bet jis nieko daugiau jai nepasakė, nes jau tuo pasiguodė, kad ji bent kiek nusiramino.

Nuo to laiko vengė abudu prisiminti Girdvainį ir jo obuolmušius žirgus. Tarytum jis būtų tiktai pravažiavęs pro šalį ir net atminimo nepalikęs.

Taip praėjo ruduo, darganotas, vėjuotas, atėjo žiema, sukdamą vėpūtinius apie malūną ir girgždindama sparnus, kurie jau seniai nesisuko. Iš pradžių žmonės, vengdami nelaimingos vietos, patys nevažiavo į Baltaragio malūną, o paskui pats Baltaragis, prislėgtas savo rūpesčių, žmonėms pasakė, kad malūnas sugedęs, o jis pasenęs ir nežinaš, kada galės jį pataisyti.

Žmonės patikėjo ir važiavo į aplinkinius malūnus, ne kartą apgailėdami Baltaragio malūną, kuris stovėjo kaip šmėkla ant sustingusio ežero pakriūtės ir, rodė, laukė pavasario, kada galės pakilti ir nuskristi.

Pavasaris dar buvo už kalnų, ir liūdna buvo klausyti žvarbių vėjų, kurie kaukė pro apleisto malūno sparnus. Tiktai vienas Baltaragis per dienas užsidaręs būdavo malūne. Ką jis ten veikė, net duktė nežinojo. O iš tikrųjų nieko neveikė, tiktai galvojo vieną ir tą patį, kaip išpirkti savo kaltę ir pamatyti dukrą laimingą.

Suprato Baltaragis, kad savo kaltę — tą džiaugsmo mirksnį — buvo su kaupu išpirkęs viso savo gyvenimo žmogui nepakeliama kančia, bet nežinojo, kaip pašalinti jos šešėlį nuo dukters galvos, kurią mylėjo visa savo sielvarto galybe, Kartais jam pasivaidendavo šiaurais vėjo kaukime Girdvainio arklių žvangimas, ir jis sudėdavo visas viltis į žentą, kuris pagaliau atvažiuos ir išgelbės dukterį. Tik ta viltimi ir gyveno Baltaragis.

Laukė atvažiuojant Girdvainio ir Jurga, nors ir buvo jo išsižadėjusi. Dažnai naktimis ir jai prisispnuodavo obuolmušių arklių žvangimas, kuris artėdavo ir staiga dingdavo. Tada ji pamatydavo Girdvainį kryžkelėse, vienplaukį, žvarbių vėjų blaškoma, ir jai prisispnuodavo pavasario audra, kuri ją žaibais prikeldavo. Bet tie žaibai trunkėsi tiktai Jurgos širdyje.

O laukuose vis dar siautėjo žiemos pūga, ir žvarbūs vėjai kaukė aplink seklyčios langus. Bet jų kaukime Jurgos širdis girdėjo artėjantį pavasarį, ir ji, net pati sau nedrįsdama prisipažinti, visa širdimi įtikėjo, kad netrukus sugriaudės pavasario audra, toje audroje sužvengs obuolmušiai žirgai ir atlėks kaip vėjo sparnais jos jaunikis, kurio ji net ir norėdama negalėjo užmiršti.

Taip laukė ji visa širdimi Girdvainio, ir jis, gal būt, tai nujautė, bet negalėjo grįžti pas savo nuotaką be obuolmušių žirgų, viso savo bernystės pasididžiavimo. Tai ir klaidžiojo rudens darganose ir žiemos pūgose visais keliais ir šunkeliais, ieškodamas savo obuolmušių ir niekur jų nesurasdamas, tiktai visą laiką girdėdamas jų žvangimą, kuris ir klaidino Girdvainį.

Tai ką čia galėjo padaryti pamesta nuotaka?

XXVIII

Pagaliau Anuprui pagailo Girdvainio, ir jis išėjo ieškoti jo kryžkelėse. Obuolmušių vis tiek nesurasi, reikia gelbėti bent tai, ką dar galima išgelbėti, būtent, patį Girdvainį, kuris visai galvos neteko per tuos savo arklius.

Nuo to ryto, kai išbėgo jis iš bažnyčios, tarsi žemė būtų užsidegusi po jo kojomis: lakstė, puldinėjo į visas puses, visur girdėdamas savo obuolmušių žvangimą ir niekur jų nesurasdamas. Ir kur tu juos surasi, jeigu Raupys, kai pačiupo juos, taip ir nudūmė tiesiai į Prūsus, niekur nesustodamas nei atsikvėpdamas.

Girdvainis taip pat ne kartą buvo nuėjęs ligi Prūsų ir atgal sugrižęs, visur klausinėdamas, ar kas nematė jo arklių, bet žmonės tikrai pečiais traukė — nei matė, nei girdėjo. O kai Girdvainis pradėdavo smulkiai pasakoti, kaip atrodo jo arkliai — viesulai buvę, o ne arkliai — tada žmonės įtariamai žvilgteldavo į Girdvainį ir nusigrįžę pirštu sau į kaktą pabarbdavo. „Matyt, ne visi namie tam žmogui“, — pagalvodavo ir atstodavo.

Bet Girdvainis ilgiau vienoje vietoje neužtrukdavo, net ir klausinėdamas apie savo arklius, nes čia pat, bekalbant, sužvengdavo kurioje nors pusėje, o jis krūptelėjęs įsiklausydavo ir nudroždavo, nieko nesakęs, tiesiai per laukus ten, kur tas žvengimas pasigirdavo. Tai kur čia nepaabejosi, kad tam žmogui galvoje negerai, o ne pavogtų arklių reikalas?

Niekas kitas negirdėjo Girdvainio obuolmušių žvengiant, tikrai jis vienas, nes ir žvengė iš tikrųjų tikrai jo ausyse ir mintyse. Todėl ir sukosi lyg užkeretas užburtame rate, nerasdamas išeities.

Anupras tikėjosi, kad jam gal pasiseks perkalbėti Girdvainį; atsukti jo susuktą galvą ir sugražinti pagaliau į namus, o gal ir pas nuotaką, kuri laukia jo ir nesulaukia.

Bažnyčioje jau seniai praėjo užsakai, smailindami piktus žmonių liežuvius ir skleisdami visokias paskalas. Girdvainio nelaimė nesužadino žmonių širdyse užuojautos, o tikrai pikta pašaipą.

Tūlas, net pakelėje sutikęs nelaimingą jaunikį, neiškęsdavęs ir tiesiai į akis pasityčiodavęs:

— Tai vis dar ieškai savo arklių? — neva paklausdavęs. — O tavo jaunoji, girdėjau, tavęs nesulaukdama, jau su kitu rengiasi vestuves kelti.

— Tegu sau kelia! — iš pradžių atsakydavo Girdvainis, o paskui, kai suprato, kad iš jo tyčiojasi, piktai dėbteldavo akimis ir nueidavo savo keliais, nieko neatsakęs.

Ir Girdvainis juo toliau, juo daugiau atšiauresnis ir niauresnis darėsi. Parbloktas savo nelaimės, neatrado žmonėse nei širdies, nei supratimo, nei užuojautos, o tikrai pikta pašaipą ir pasityčiojimą, todėl nuo visų nusigrįžo ir į kiekvieną žiūrėjo su nepasitikėjimu, tarytum visi žmonės būtų sutartinai pavogę jo arklius ir jį išvarę klaidžioti keliais ir šunkeliais.

Tada jis pradėjo neapkęsti visų žmonių ir žiūrėti į juos kaip į vagių bendrininkus. Dabar jau neklausinėdavęs, ar kas nematė jo arklių, o jeigu kas jį paklausdavęs net su užuojauta, jis piktai atšaudavęs:

— O kas tau darbo? — ir nueidavęs kaip baidyklė.

Jis dabar gerai žinojo, kad žmonės nieko jam nepadės, tikrai gaisins ir šaipysis, todėl iš tolo jų vengė ir į jokias kalbas nesileido. Jeigu išalkęs ir užklysdavo kur į namus, — savo namus visiškai užmiršo, tarsi jų būtų ir neturėjęs, — tai valgęs nevalgęs tuojau išeidavo, nei ačiū nepasakęs. Kur jis nakvodavo, nuo speigo, darganos pasislėpdavo, žmonės ir nežinojo. Jį galima buvo sutikti visada — dieną ar naktį — kur nors pakelėje einantį, su savim kažin ką kalbantį ir nieko nematantį. Negalėdamas su žmonėmis apie savo nelaimę kalbėti, pats su savim kalbėjosi, pats klausdamas ir pats atsakydamas, tarytum ne vienas žmogus būtų, bet du iš karto.

Tai ir Anuprui, su juo susitikus, nelengva buvo susikalbėti. Pamatė jį Anupras keliu nuo Girninkų ateinantį. Sustojo, žiūri ir pažinti negali. Į ką žmogus pavirtęs! Ne žmogus jau, bet tik žmogaus šešėlis. Būtų praėjęs pro šalį nei Anupro nepastebėjęs. Kur toks arklius suras! Tokiam tikrai su varnom į dausas lėkti.

— Sveteli tu mano margas! — nustebo Anupras. — Eina pro šalį ir net nepasižiūri.

— O ko aš į tave žiūrėsiu? — atsakė neatsigrėždamas Girdvainis.

— Argi jau manęs nepažįsti? — paklausė Anupras.

— O kas tu toks? — grįžtelėjo Girdvainis, piktai žvilgteldamas į Anuprą.

— Tai dabar ir gana! — ne tiek stebėjosi, kiek Girdvainio gailėjosi Anupras, — Tave, vyruti, tai tikrai sunku bepažinti. O aš — koks buvau, toks ir esu. Argi jau Anupro neatsimeni?

— Atsimenu, — liūdnai atsakė Girdvainis, kažką galvodamas. Paskui, kiek patylėjęs, lyg apgailėstaudamas, pridėjo: — Kam mes tada važiuome, Anuprai, pas tą prakeiktą mergą?

— Kaip tai kam? — nesuprato iš karto Anupras. — Ogi pats sakei, kad su tokiais arkliais nors ir pasaulio gale, o turime surasti savąją mergą. Ko gi nori — suradome.

— Kas iš to, kad suradome, o arklius praradome, — atsakė Girdvainis, kažkur į tolumą žiūrėdamas.

— Matyt, taip jau lemta buvo, — žiūrėdamas į Girdvainį, pertarė Anupras. — Ką dabar padarysi? Arba arkliai, arba merga, O dėl tokios šaunios merginos net ir tavo obuolmušių negaila. Antros tokios visame pasaulyje nesurasi.

— Bet tokių ir antrų arklių, — pertarė Girdvainis.

— Kas tiesa, tai tiesa, — pritarė Anupras. — Bet vis dėlto žmogus tai ne arklys. Negi dabar dėl arklių iš pasaulio kraustysiesi?

— Kad man niekas daugiau pasaulyje nebemiela, — atsakė Girdvainis.

— Nukalbėjai dabar, ir gana! — subarė jį Anupras. — Aš senas, o ir tai, kai pasižiūriu — viskas mano akį traukia, viskas širdį džiugina, net tas pakelės akmenėlis. Prisėskime ant jo, pakalbėsime, gal ir susitarsime.

Anupras prisėdo ant akmens, o Girdvainis žiūrėjo lyg abejodamas, lyg nepasitikėdamas.

— Sėsk, — dar kartą pasakė Anupras. — Ko čia dabar dairaisi?

Girdvainis lyg nenoromis prisėdo ant akmens kraštelio. Taip kurį laiką abudu ir sėdėjo tylėdami. Anupras žiūrėjo į Girdvainį, ir jam taip graudu pasidarė, kad jis net žodžių pritrūko paguosti ar nuraminti, o Girdvainis, sukandęs dantis, tylėjo ir žiūrėjo į žemę po savo kojomis.

— Tai va, — pagaliau tarė Anupras, o ką pasakyti norėjo, ir pats nežinojo. Tik pasižiūrėjo į Girdvainio sunykusį veidą ir susitiko su jo degančiomis akimis. Girdvainis irgi pasižiūrėjo į Anuprą, lyg kažką išgirsti norėdamas. Bet Anupras pasižiūrėjęs tik tiek pasakė: — Užteks tau klaidžioti. Eisime namo, o paskui ir pas ją nuvažiuosime. Ji vis dar tavęs laukia.

— Kas iš to, kad ji manęs laukia, — liūdnai atsakė Girdvainis. — Kol nesurasiu savo obuolmušių, tol negalėsiu pas ją nuvažiuoti. Kaip aš be jų nuvažiuosiu? — nežmoniškas sielvartas, susimaišęs su begaliniu ilgesiu, praskambėjo jo balse. — Kaip jai į akis pažiūrėsiu? Ir ką pasakysiu?

Nespėjo Anupras žodžio pertarti, kai Girdvainis staiga pašoko, įsiklausė ir beveik tekinas pasileido bėgti keliu, tarsi kažką vydamas.

Ak, tai jis vėl nusivijo tariamą savo obuolmušių žvangimą!

Nustebęs Anupras nespėjo nei jo sulaikyti, nei pašaukti. Šauk nešaukęs, vis tiek neprišauksi. Bet Anupras nė nemėgino jo prisišaukti ir sulaikyti. Pats savo akimis pamatė, kad Girdvainį ištiko daug didesnė nelaimė, negu obuolmušių pražuvimas. Pakilęs nuo akmens, nuėjo, pamažėle galvodamas, argi jau nebėra tokioje nelaimėje pagalbos? Ir Anupras su visu savo senų metų užsispyrimu pasiryžo surasti tą pagalbą.

O Girdvainis toliau nuklydo nežinomais keliais ir šunkeliais, visų vėjų blaškomas, nes tų vėjų suokime jis išgirdavo savo obuolmušių žvangimą ir viską pasaulyje užmiršdavo. Net ir tą, kurios per septynias mylias aplinkui ieškojo, o suradęs dėl savo arklių pamatė, paliko laukiančią nesulaukiančią, verkiančią ir keikiančią, bet vis negalinčią išsižadėti savo jaunikio, kuris savo obuolmušiais patraukė jos širdį ir išsklaidė burtus nuo jos kelio. Bet negalėjo ir Girdvainis be tų savo obuolmušių nuvažiuoti pas savo nuotaką, nors visa širdimi buvo jos pasiilgęs.

Kada gi tu, Girdvaini, sugausi savo obuoliuotuosius, kada nulėksi su jais kaip su vėjo sparnais pas savo nuotaką?

XXIX

Po nepavykusio susitikimo su Girdvainiu Anupras nuėjo ne atgal į savo kaimą, bet pasuko keliu Paudrūvės link.

Iš Girdvainio pasiilgimo, kuris pasigirdo jo balse, kai jiedu pakelėje ant akmens sėdėjo, Anupras suprato, kur būtų galima rasti pagalbos prieš Girdvainį ištikusią nelaimę ir kas galėtų nuimti užkerėjimą nuo jo galvos: nustelbti obuolmušių žvangimą ir jį sugražinti į namus iš bergždžių klaidžiojimų keliais ir šunkeliais.

Tai supratęs, Anupras lengviau atsiduso ir, nors pavargęs buvo, kol surado Girdvainį, bet pasiryžo, neatidėdamas ir namo neužsukdamas, tuojau pat nuvykti į Paudrūvės kraštą ir pasikalbėti su Baltaragiu ir jo dukterimi.

Buvo tolimas ir sunkus kelias, prieš pat pavasario pabiurimą, išmaltas ir duobėtas, kad Anupras, tiktai didelio ir skubaus reikalo spiriamas, galėjo pasiryžti jį nugalėti. Gaila jam buvo Girdvainio, to mandro jaunikio, kuris, vaikydamasis vėją laukuose, gali visai pražūti. Tai slidinėdamas, klupdamas ir vėl atsistodamas pagaliau temstant Anupras pasiekė Paudrūvės kraštą ir Baltaragio malūną.

Malūnas stovėjo vakaro prieblandoje suglaudęs sparnus ir nykus kaip baidyklė. Aplinkui nė gyvos dvasios nesimatė. Pasižiūrėjo Anupras į trobos langus. Taip pat tamsu buvo. Jokio žiburėlio nesimatė. Net žvaigždės languose nemirgėjo.

— O gal jų ir gyvų nebėra? — apsidairė ir atsiduso Anupras.

Bet čia išgirdo, tarytum kas leidžiasi malūno laiptais. Sunkiai, pamažu, sustodamas ir grabaliodamas patamsyje.

Prasivėrė malūno durys, ir Anupras pamatė Baltaragio šešėlį. Pūstelėjo vėjas, ir sujudėjo šešėlis. Anupras net krūptelėjo, ar tik nesivaidena kartais Baltaragio dvasia.

— Ar dar gyvas, ar tik tavo šešėlis iš ano pasaulio pasirodo? — paklausė Anupras,

žiūrėdamas į Baltaragį, ant kurio vienplaukės galvos vėjas taršė visai pražilusius plaukus.

— Dar gyvas, — atsakė vos girdimai Baltaragis. — Ką čia dievas siunčia mums į svečius?

— Tai aš, — nudžiugo Anupras, kad su gyvu žmogum, o ne dvasia susitinka. — Argi nepažįsti? Tai aš, tavo piršlys Anupras.

Tada sujudėjo Baltaragio šešėlis ir, priėjęs prie Anupro, drebančiomis rankomis jį apkabino.

— Su kokia žinia ateini? — paklausė sveikindamas.

— Pagalbos ieškodamas, — atsakė Anupras.

— Nežinau, — atsiliepė Baltaragis atsidusdamas, — ar galima pas mus kokios pagalbos rasti.

— Tiktai pas tave ir tavo dukterį, — atsakė Anupras. — Jeigu nesurasiu, nueis Girdvainis su vėjais.

— Tai eisime į trobą, pasitarsime, ką čia mes galėtume padėti, — pakvietė Baltaragis.

Ir abudu seniai nuėjo į trobą susirūpinę, kokia čia pagalba gali būti ir kaip ją surasti.

Troboje už staklių prie lango sėdėjo Jurga ir žiūrėjo į vakaro prieblandoje paskendusį Udruvės ežerą, lyg kažko laukdama. Bet ko ji laukė, pati nežinojo, nes visko buvo išsižadėjusi ir norėjo tiktai vieno — viską užmiršti. Tik širdis neklausė. Ji visą laiką nerimavo, daužės, spurdėjo tarsi paukštė rankoje. Su baime ji kažko laukė ir pyko ant savęs, kad laukia.

Dabar, išgirdusi priemenėje tėvą su kažkuo ateinantį, ji pakilo nuo lango ir įtemptai žiūrėjo į duris, negalėdama įspėti, kas pro jas įeis. Nuo tų nelaimingų užsakų kaimynai vengė pas juos užėiti, ir nuo to laiko beveik niekas nebuvo užklydęs. Tai kas gi čia dabar atėjo? Negi Girdvainis? Bet pro duris įėjo tiktai tėvas ir kažkoks senis, kurio Jurga iš karto nepažino, ir širdis, baisia nusivylusi, tartum nukrito.

— Labas vakaras, mergele, — pasakė Anupras, įėjęs į trobą. — Pas tave tolimą keliąėjau su dideliu reikalu.

Iš balso Jurga pažino Anuprą, širdis vėl sustingo laukdama: matyt, atėjo su kokia nors žinia apie Girdvainį. Bet kokia? Visa sunerimo. Staiga pamestos nuotakos išgyventas nusivylimas kaip ledas sukaustė krūtinę, ir ji atšalo.

— Nežinau, — atsakė, pati su savim kovodama, — ar verta eiti tolimą kelią su kokiais nors reikalais.

— Verta, — tarė neabejodamas Anupras. — Tik tu viena gali čia padėti, ir niekas kitas. Senas aš žmogus, žinau, ką darau ir kalbu. Tiktai ar pajėgsi tu, mergele, pati save pergalėti? Jei pajėgsi, viskas gerai bus, jeigu nepajėgsi, — viskas pražuvo.

— Argi dar nėra viskas pražuvę? — suabejojo Jurga. Viltis ir neviltis iš abiejų pusių ją plėšė.

— Ne, mergele, — pasakė Anupras. — Ne viskas pražuvo. Viską dar galima išgelbėti. Reikia tik gerų norų ir valios.

— Nežinau, ką čia, dėde, kalbi, — tarė, pati nuo savęs bėgdama, Jurga, nepajėgdama daugiau su savimi grumtis.

— Palauk, mergele, atsisėsim, pakalbėsime, aš tam juk ir atėjau, — neskubėdamas Anupras dairėsi, kur čia kepurę pasidėti ir kur pačiam atsisėsti.

Tai pamatęs, Baltaragis pakvietė svečią už stalo.

— Ačiū, — padėkojo Anupras. — Nors ir skubus reikalas, bet negi stovėdami jį aptarsime? Prisėsime, pagalvosime.

Nors ir skubėjo Anupras ateiti, bet atėjęs delsė, tarsi apgalvodamas savo žygį ir iš naujo jį persvarstydamas. Tad, atsisėdęs kerčioje, kalbėjo apie šį, apie tą, lyg visai užmiršęs, ko atėjo.

Tiktai paskui, po vakarienės, kai prisikimšo pypkę lapinio tabako ir užsitraukė dūmą, atidžiai pažiūrėjo į Jurgą, tarsi ja nepasitikėdamas ar dėl savo sumanymo abejodamas, bet, sukaupęs visą pasiryžimą — kaip bus, taip bus — pagaliau tarė:

— Tai va, mergele, koks mano reikalas. Tiktai vienas Girdvainis galėjo pas tave atvažiuoti su savo obuolmušiais ir išsklaidyti burtus nuo tavo kelio. Bet užtat pats pakliuvo į velnio žabangas, prarado savo obuolmušius ir, monų vedžiojamas, klaidžioja keliais ir šunkeliais. Tai dabar tavo eilė, mergele. Tiktai tu viena gali išsklaidyti tuos monus nuo jo kelio, nustelbti ausyse užkerėtą žvengimą, grąžinti jį iš klaidžiojimo į žmonių pastogę. Ar padarysi tai? — paklausė Anupras, dar atidžiau žiūrėdamas į Jurgą.

— Kaip aš galiu tai padaryti? — nuleido akis Jurga,

— Labai paprastai, mergele, — atsakė Anupras. — Tau širdis pasakys, ką turi daryti. Turi jį beklaidžiojantį surasti, turi savo juoku nustelbti pražuvusių obuolmušių žvengimą, turi savo šypsena išsklaidyti monus nuo jo kelio ir savo meile atstoti jam visą pasaulį, nes kitaip — jis pražuvęs, o ir tu neišsigelbėsi.

— Niekados! — pašoko Jurga iš vietos, ir jos akys sužaubavo. — Tegu jis pražus, bet aš niekadęs jo neieškosiu, mane palikusio ir išbėgusio į visus vėjus paskui savo eržilus. Niekados aš jam nenusišypsosiu ir nenusijuoksiu, nes mano šypsena ir juoką jis išmainė į savo obuolmušių žvengimą. Niekados aš jam savo meile neatstosiu pasaulio, nes tą meilę jis sumynė savo eržilais po kojomis. Tegu dabar jis klaidžioja savo šunkeliais, man jo daugiau nereikia.

Vienu atsikvėpimu visa tai pasakė Jurga, paskui, lyg kvapo pritrūkusi, staiga sustojo, ir ašaros pradėjo riedėti per jos išblyškusius skruostus. Tada ji pabėgo į seklyčią ir ten ligi valiai paleido savo širdgėlą ir visas mergautines ašaras. Bet ką jos čia galėjo padėti, kai širdis nesutarė, meilė ir nusivylimas grūmėsi krūtinėje?

O pasilikę pirkioje vienu du, Baltaragis su Anupru pasižiūrėjo vienas į kitą, nežinodami, ką čia daryti ir kokią išeitį rasti.

Paskui išbėgusią Jurgą beviltiškai nuspengė užtrenktos seklyčios durys ir langai sutirtėjo, nukrėsdami šiurpuliu seną trobą.

Ak, ta jaunystė!

Kokia ji išdidi ir nesukalbama. Niekada ji neklausė ir neklausys senių išminties, o nueis savo keliais, kur širdis ją veda.

Atsiduso Baltaragis, panarinęs galvą ir žiūrėdamas į žemę, o Anupras pasikrapštė pypkę ir priėjo prie žiburio ugnelės išžiiebtai.

— Taigi, — tarė, užtraukdamas dūmą. — Nieko nepadarysi, kai vienas paklydęs, o kito širdis įžeista. Kaip juos suvesi? Nueis kiekvienas sau.

— Palauk, — pertarė pakildamas Baltaragis. — Neprarask vilties pirma laiko. Aš geriau savo dukterį pažįstu. Bandysiu perkalbėti. Ne akmeninė jos širdis.

— Ir aš taip manau, — pritarė Anupras, paleisdamas dūmą. — Reikia juos suvesti, nes kitaip nei vienas, nei antras nesuras išeities.

Nuėjo Baltaragis pas dukterį į seklyčią, bet nesusikalbėjo. Taip ir kitaip bandė prakalbinti ir nuraminti, bet Jurga tylėjo, užsikniaubusi ant palangės, tik jos pečiai krūpčiojo, o per veidus riedėjo ašaros.

Paglostė Baltaragis dukters pečius, pabučiavo į kaktą, palinkėjęs labos nakties, ir sugrįžo atgal į pirkią pas Anuprą, kuris sėdėjo susimąstęs ir panarinęs galvą, prislėgtas sunkaus rūpesčio. Prisėdo šalia jo Baltaragis, atsidusdamas ir nė žodžio nepratarėdamas, Anupras pakėlė galvą, pasižiūrėjo ir suprato viską be žodžių.

Pasėdėjo seniai, padūsavo, o paskui prigulė — Baltaragis ant priekrosnio, Visgirda ant suolo, bet abudu neužmigo, kiekvienas savo galvoje. Kartais sunkiai atsidusdavo, bet nepratarėdavo nė žodžio, nes abudu gerai žinojo, kad jokių žodžių nesuraminsi sudrumstos meilės, kuri įžeista pavirsta baisia audra. Ji nieko nepaisys, nueis savo keliais, viską sulaužys, suvers, išblaškys ir pražudys, nieko nepasigailės, kol iš apvilto ilgesio pasiliks vieni griuvėsiai.

Ak, juk tai abudu seniai gerai žinojo. Tai ką čia kalbėsi ir kaip padėsi? Ir nors vienam buvo gaila savo dukters, o kitam savo jaunikio, bet ką jie čia galėjo padaryti, kada viena žliumbė seklyčioje, apsikniaubusi ant palangės, visko išsižadėjusi, o kitas, viską užmiršęs, klaidžiojo šunkeliais paskui savo obuolmušių žvengimą?

Prieš aušrą pakilo seniai iš kieto nemigos guolio ir išsirengė savo keliais kiekvienas su savo mintimis. Kas bus, tas bus — nieko čia nepadarysi. O jei artinasi neišvengiama nelaimė, abudu gerai žinojo: jos neaplenksi, lieka tik tai ją pakelti. Tai ir palinko senatvės pečiai, nujausdami visą jos sunkumą.

Lauke dar buvo tamsu, siautė pūga, klabendama langines ir stūgaudama kamine.

Baltaragis apsigraibė ir užžiebė žiburį. Už lango kažkas šmėkstelėjo ir suspigo lyg šikšnosparnis ar pelėda. Baltaragis krūptelėjo ir sustingo. Anupras pasižiūrėjo į langą ir atsigrėžė į Baltaragį.

— Kas gi čia dabar? — paklausė.

— Nieko, — atsakė išbaldamas Baltaragis. — Tur būt, pelėda ar šikšnosparnis užskrido ant žiburio ir suspigo.

Visgirda dar kartą pasižiūrėjo pro langą, spėliodamas ir abejodamas, pakraipė galvą ir įrėmė į Baltaragį akis lyg klausdamas. O tas stovėjo išbalęs lyg nusigandęs ir akis panarinęs, tarsi užklyptas nusikaltimo vietoje.

— Taigi, — pagaliau pratarė Visgirda, pats vienas viską suprasdamas. — Tik tos pelėdos ar šikšnosparnio kitaip neatsikratysi, nebent sidabro kulka pašausi.

— Ką tu čia, svotai, niekus paistai, — pertraukė Baltaragis ir buvo beeinas į lauką pažiūrėti,

kas atsitiko.

Bet tuo laiku vėl kažkas suūkė, lyg vėjo šuoras būtų prabėgęs ar pavasario pūga pasikėlusi, tik visa troba krūptelėjo ir sudrebėjo.

Pro seklyčios duris į trobą staiga įbėgo Jurga, baisia nusigandusi ir išbalusi kaip drobė.

— Tėveli, vaidenasi!—sušuko ji ir puolė į Baltaragio glėbį, drebėdama kaip epušės lapas.

— Ką tu čia, dukrele, prasimanai? — sudraudė ją tėvas, glostydamas krūpčiojančius pečius. — Pavasario pūga klebena langines, o tu išsigandai.

Duktė patikėjo nepatikėjo tėvo žodžiais, bet apsiramino, susigėdusi savo baimės, kurią ne vėjo šuoras sukėlė ir ne praskrisdamas šikšnosparnis, tiktai jos pačios širdies nerimavimas.

— Tai gal dabar, mergele, eisim paklydusio jaunikio ieškoti? — paklausė Visgirda.

— Ne, — griežtai atsakė Jurga, atgavusi išdidumą, — greičiau už Jurgučio ištekėsiu, o neisiu ieškoti jaunikio, kuris mane pametė.

— Kokio Jurgučio? — nustebo Visgirda.

— Supaisysi, — atsakė Baltaragis numodamas. — Buvo čia toks kaimyno kalvio puskvaišis parankinis... Bet ir jis kažkur pražuvo...

Baltaragis išėjo į lauką pasižiūrėti, kas čia darosi. Bet, vos pravėrus duris, kažkas spruko iš palangės ir nurūko su vėjo šuorais į pakalnę.

Prieš rytą siautė pavasarinė pūga ir pro ją nieko nesimatė. Baltaragis pamanė, kad čia ne kas kitas, tiktai Pinčukas kerštaudamas vaidenasi, o iš tikrųjų būta Jurgučio.

Prieš pavasarį jis, prisiklajojęs keliais ir šunkeliais, sugrižo iš svetimų pasviečių ir, neturėdamas kur dėtis, —vis dar buvo gėda grįžti į kalvę apsvogus, — užklydo į Baltaragio malūną. Per naktį pratūnojo prie seklyčios lango, už kurio tyliai verkė apsikniaubusi Jurga. Bet Jurgutis išgirdo ir pajuto tas ašaras, kurios kaip akmenys krito ant jo sąžinės, ir jis sustingo be žado.

Tik prieš rytą, kai pirkioje sužibo žiburys, Jurgutis nusigandęs pašoko ir, susiėmęs už galvos, suriko tarsi iš nepakeliamo skausmo. Norėjo bėgti į trobą ir prisipažinti, koks jis baisus nusikaltėlis, pabaidęs Girdvainio obuolmušius ir Jurgą ašarose paskandinęs, bet čia pat ties prieangiu sugriuvo palangėje. Atsipeikėjo tiktai tada, kai sugirgždėjo durys, ir jis, dar labiau išsigandęs, nusirito su vėjo ir sniego gūšiais pro malūną į pakalnę. Visa laimė, kad ties pakriūte buvo suneštas didelis pusnynas, tai nugriuvo kaip į minkštą patalą. O Visgirda, atsisveikinęs su Baltaragiais, savaip suprato, kas čia darosi, ir išėjo tikro kaltininko ieškoti ir jo sudrausti. Bet kur jį surasi pavasario pūgoje?

XXX

Ak, tas Girdvainis! Kokią bėdą jis pats sau prasimanė su tais savo obuolmušiais ir kitus į kokią baisią nelaimę įklampino. Geriau jis būtų jų visai neturėjęs, negu pats save pražudęs ir savo nuotaką ašarose paskandinęs, kurios ieškojo septynias mylias aplinkui.

Bet taip jau viskas nelaimingai susidėjo, kad nieko čia nepadarysi, jeigu net Anupras nieko negalėjo pagelbėti ir ašarose bei sielvarte paskandinta nuotaka jo atsižadėjo. O galėjo būti gyvenimas kaip obuolys ir skraidyti Girdvainis, suradęs savo nuotaką, su obuolmušiais kaip vėjo sparnais, žemės nesiekdamas. Bet ne tokia laimė buvo lemta ar ne savo nuotaką Girdvainis surado, kad viskas kitaip išėjo. Tiktai pražudė gražiausią Paudruvės krašto merginą ir pats į baisų vargą įpuolė.

Matyt, nebus jokios išeities iš to užburto rato ir teks Girdvainiui ligi savo amžiaus galo praklaidžioti keliais ir šunkeliais, besivaikant savo obuolmušius, ir praslankioti kaip vaiduokliui kryžkelėse, belaukiant ir betykojant pravažiuojančių savo arklių. Niekas, matyt, jo iš tos nelaimės neišgelbės, ir pavirs bernas pačioje metų gražumoje vaiduokliu, pakelėse ir kryžkelėse gąsdinančiu pasivėlavusius pakeleivius.

Ir dabar neduok jau dieve su Girdvainiu kryžkelėje susitikti, o ypač naktį, su jo paklaikusiomis ir žėrinčiomis patamsyje akimis, kai jis stabdo kiekvieną ir žiūri, ar ne su jo obuolmušiais važiuoja. Jau ir dabar Girdvainis į žmogų nebepanašus, bet greičiau į vaiduoklį, atėjusį iš kito pasaulio ieškoti savo arklių. Prieina tamsoje, sustabdo arklius, pasižiūri savo paklaikusiomis akimis ir nueina, nė žodžio neprataręs, lyg šmėkla. Tai nebent velnias gali su tokiu susitikti, o žmogus sutikęs — sirgsi ir, jei gyvas išliksi, visą amžių priepuolį turėsi.

Pradėjo vengti žmonės naktimis važinėti, kad su Girdvainiu nesusidurtų, nes jis, kur buvęs, kur nebuvęs, žiūrėk, ir stabdo kryžkelėje arklius.

Per dieną nusilakstęs, besivaikydamas savo obuolmušių žvengimą, nakčia apsinakvodavo kryžkelėse, tykodamas, ar nesutiks pravažiuojamų savo arklių, bet susitiko tiktai savo priešininką, kurio Girdvainis iš karto nepažino ir tik vėliau suprato, su kuo buvo susitikęs.

Tai buvo po to, kai susitiko Anuprą, norėjusį jį išgelbėti. Pametęs Anuprą ant pakelės akmenų

sėdintį ir nusivijęs tariamą obuolmušių žvengimą, per dieną praklaidžiojo, nieko nesurasdamas, temstant apsisistojo pirmoje kryžkelėje ir apsinakvojo. Visai jau prieš pusiaunaktį vos spėjo Girdvainis sumerkti akis, kai staiga ties pat ausimis taip sužvengė, kad net debesys prasiskyrė ir žvaigždės sumirgėjo Pašoko apstulbęs Girdvainis, žiūri — nieko nematyti, tiktai viduryje kryžkelės kažkas juoduoja.

— Kas ten? — paklausė Girdvainis.

— Aš, — atsakė juodasis.

— Kas tu? — vėl paklausė Girdvainis.

— Tavo klaidintojas, — tas ramiai atsakė, net nesujudėdamas.

— Kas čia per monas? — nustebo Girdvainis.— Ar nesapnuoju?

Pasitrynė akis, aiškiai mato — kryžkelės viduryje kažkas stovi, žmogus ne žmogus, šmėkla ne šmėkla, nesuprasi patamsyje.

— Ko tu nori iš manęs? — paklausė nustebejęs Girdvainis.

—Nieko, — tas atsakė ir sujudėjo. — Truputį tave pamokyti, kad žinotum, kaip pas svetimas mergas piršliais važinėti.

— Pas kokias svetimas? — nesuprato iš karto Girdvainis.

— Ogi ar ne tu su Baltaragio Jurga vos švintant lėkei užsakų? — atsiliepė tas su pašaipą.

—O kas tau rūpi, — pyktelėjo Girdvainis, — su kuo aš lėkiau ar nelėkiau?

— Man daugiau rūpi, negu tu manai, — tas atsakė. — Man ji seniai pažadėta.

— Tai gal tu ir mano arklius pavogei? — pašoko iš vietos Girdvainis.

Šmėkla kiek atitolo.

— Gal pavogiau, o gal tik padėjau pavogti, — iš tolo atsakė. — O tu savo obuolmušių nesurasi, jeigu neišsižadėsi Jurgos.

— Tai tau, šunsnuki, negana, kad mano arklius pavogei, nori dar, kad ir savo mergos dėl tavęs išsižadėčiau? Palauk tu man, tuojau gausi, ko norėjai! — puolė Girdvainis, norėdamas už pakarpos nučiupti akiplėšą, bet čiupo ir, rodos, sučiupo, tik pasižiūri — tuščia sauja, tarsi šešėlių būtyrių griebęs.

—Cha-cha-i-cha-cha! —nusikvatojo ir nusižvengė kažkas Girdvainiui tiesiai į akis ir nutoldamas sako: — Nenori susitarti, tai prarasi savo obuolmušius ir savo nuotaką, o paskui, visko netekęs, ir pats galą gausi.

— Prakeikimas! Kas gi čia dabar? — krūptelėjo Girdvainis ir pirmą kartą kryžkelėje pats nusigando. Negi taip ir bus, kaip jis pasakė?

Nustebejęs Girdvainis dairėsi kryžkelėje, nesuprasdamas, ar čia jam prisisapnavo, ar tikrai buvo ką sutikęs ir kalbėjęs. Bet nieko nesimatė: pakilo pavasario pūga, ir viskas susimaišė.

Girdvainis nuėjo toliau per šlapdriabą pabiurusiu keliu, vis dar negalėdamas atsikvošėti. Paryčiu susitiko kažkokį nuskurdėlį, elgetą ne elgetą, kuris ėjo šnirpščiodamas, lyg verkdamas.

— Ar ne tu man pasivaidenai? — sulaukė jį Girdvainis.

— Ne, — atsakė Jurgutis (jis čia ir buvo), baisiai išsigandęs, vos atgaudamas žadą.

Jis kaip tik ieškojo Girdvainio, per naktį klausęs Jurgos ašarų ir supratęs, kad tik Girdvainis gali ją išgelbėti. Pakilęs iš pusnyno, jis išėjo protamsiais jo ieškoti, o dabar, jį susitikęs, nusigando ir norėjo sprukti į šalį, bet pergalejė savo išgastį ir prisipažino:

— Ne, — pasakė, — aš tau nesivaidenau, tiktai pabaidžiau tavo obuolmušius, kai tu važiavai piršliais pas Baltaragio Jurgą. O tavo obuolmušius pavogė velnias Pinčukas, susidėjęs su arkliavagiu Raupiu. Aš pats mačiau, kaip išnešė jį iš Gaidžgalės karčemos velnias dvikartėje, iškratęs ant manęs šiaudus.

— Ką tu sakai? — nepatikėjo Girdvainis, įsižiūrėdamas į keistą nuskurdėlį.

— Tikrą teisybę, — atsakė tas nusišnypsdamas. — Kas bus, tas bus, nors ir velnias nuneš mane į pragarą, kaip sakė Šešelga, bet tau viską pasakysiu. Tik vis tavęs negalėjau surasti. O tu Jurgą per savo obuolmušius ašarose paskandinai. Mesk jų ieškojęs ir eik jos gelbėti, kitaip pats pražūsi ir gražiausią pasaulyje merginą pražudysi.

„Kas čia per galas? Ar tik vėl nesivaidena?“ — dar labiau nustebo Girdvainis, netikėdamas, kad su gyvu žmogumi kalbėtų. O ir tas čia buvo, čia dingo kaip vaiduoklis.

Kol atsikvošėjo Girdvainis, Jurgutis nuėjo savo keliais. Jis norėjo greičiau visas savo kaltes išpažinti ir sugrįžti namo į kalvę. Kokia būtų tada laimė! Gal ir Jurgą pamatytų ir išgirstų jos juoką? Bet negalėjo jis sugrįžti neišpirkęs visų savo kalčių ir negražinės kalviui pavogtų pasagų. Tai nuėjo dabar tiesiai į Gaidžgalės karčemą atsiimti pragertų pasagų.

O Girdvainis negalėjo pas Jurgą nuvykti be savo obuolmušių. Tiktai dabar jis suprato, kokias

čia velniava susidėjo, kad prarado obuolmušius ir neteko nuotakos, o pats klaidžioja kaip užburtame rate, nerasdamas išeities. Nebent tas pats velnias, kuris pavogė obuolmušius ir kryžkelėje pasivaideno, jį vedžioja ir klaidina?

Staiga Girdvainio galvoje prašvito, ir jam paaiškėjo, kodėl jis visur girdi savo obuolmušių žvangimą ir niekur jų nesuranda. Tai dabar, kai vėl tolumoje pasigirdo žvangimas (vis dar jį erzino Pinčukas klaidindamas), Girdvainis užsikimšo ausis, kad nieko negirdėtų, ir nuėjo tiesiai per laukus, nežiūrėdamas, kur eina.

Ar ne vis tiek jam buvo, kur eiti, jei negali surasti savo obuolmušių ir nuvykti su jais pas savo nuotaką, kurią ašarose paskandino? Tai ir nuėjo toliau per laukus, prislėgtas baisaus sielvarto, supratęs savo klaidas, pasimetęs ir nusiminęs, lyg viską pasaulyje praradęs.

XXXI

O Girdvainio obuolmušiai, kai pavogė juos, susidėjęs su velniu, arkliavagis Raupys tą nelaimingą užsakų rytą, pateko į sunkią nevalią. Pardavė juos netrukus Raupys javų pirkliais, kurie veždavo javus iš Lietuvos į Prūsus.

Nuo to pat rudens, kai pavogė juos, per visą žiemą Girdvainio obuolmušiai vežiojo biauriais, išmaltais keliais sunkiai prikrautus javų vežimus ir prarado visą savo eiklumą, pavirto nuvarytais, tikrais darbo kuiniais.

Žiaurūs vežikai negailestingai varė arklius dieną ir naktį be pasigailėjimo, godūs pirkliai skubino išvežti javus prieš pavasario atolaidį ir taip nuvarė obuolmušius, kad jų net pats Girdvainis, jei ir būtų sutikęs, jokių būdu nebūtų pažinęs.

Juos pažino tiktai Girdvainio piršlys, Daugnorų kaimo skerdžius Anupras Visgirda, kuris nors viena akim neprimatė ir viena ausim neprigirdėjo, bet puikiai suprato gyvulių kalbą. Tiktai iš kalbos ir pažino jis Girdvainio obuolmušius.

Per pat pavasario atolaidį, grįždamas iš Baltaragio malūno,ėjo Anupras susimąstęs keliu, kurio kryžkelėje buvo Gaidžgalės karčema, ir pamatė atvažiuojant sunkiai prikrautą vežimą, kurį tempė iš paskutinių jėgų dviejų arklių grobai, plakdami šonais.

Daug buvo matęs Anupras ant to kelio (keliasėjo per kalnus ir lygumas iš Lietuvos į Prūsus) nuvarytų arklių, bet tokius parbaigtus kuinus pirmą kartą sutiko. Kai vežimas arčiau privažiavo, Anuprui pasirodė, lyg jis tuos arklius buvo kažkada matęs, tiktai negalėjo prisiminti kur ir kada.

Tada netikėtai išgirdo Anupras savo priekurčia ausimi, kaip vienas arklys antram tarė:

— Ne, — sako visiškai parbaigtas arklys. — Nieko nebus. Neišvaduos mūs Girdvainis iš vergovės. Krisiu, privažiavęs Gaidžgalę.

— Palauk, — sako antrasis, vos atgaudamas kvapą. — Gal netoli mūsų išvadavimas. Pirmą kartą, kai patekome į vergovę, važiuojame gimtuoju vieškeliu. Gal sutiksime Girdvainį, ir jis mus išvaduos.

— Kas iš to, — sako pirmasis, — jei ir sutiksime, ar pažins jis mus? Mudu net žvangti užmiršome.

— Tiesą sakai, — atsiduso antrasis.

Nusiminę arkliai tylėdami toliau tempė sunkų vežimą, panarinę galvas ir mušdamiesi iš paskutinių jėgų.

— O aš svajojau! — sustojo pirmasis arklys. — Kaip vėjas ant sparnų nešiu savo jaunąjį su nuotaka.

— O kas dabar jį nuneš? — atsiduso antrasis ir taip pat sustojo.

Sustojus vežimui, pabudo snaudęs vežikas ir šmėkstelėjo botagu:

— No, lupynos! Ar jau stipti tariatės?

Botagas sušvilpė, sukruvindamas nučaižytus arklių šonus. Arkliai bejėgiškai pasimuistė vietoje, bet vežimas nesujudėjo.

Botagas vėl sušvilpė apie arklių galvas ir krito su keiksmiais:

— No, skūros! Ar jau rakalį sapnuojate? Nereiks nei rakalio, gyviems kailį nulupsiu.

Taip niekinami ir botagu čaižomi arkliai šoko paskutinėmis jėgomis, bet čia pat ir suklupo. Pirmasis arklys, kol pribėgo Anupras, griuvo viduryje kelio ir kojas užvertė, o antras sustojo, panarinę galvą, sunkiai šniokšdamas.

Pribėgo Visgirda, atpažinęs Girdvainio obuolmušius, pasižiūrėjo į kritusį arklį, paglostė antro panarintą galvą, ir taip graudu pasidarė Anuprui, kad jis net ašarą, netyčia ištryškusią, atbula ranka nubraukė.

— Kokius arklius pražudei! — atsigrėžė jis su priekaištu į vežiką.

O tas suniuręs nulipo nuo pasostės ir piktai burbtelėjo:

— Kokie čia arkliai? Dvėselienos, o ne arkliai. Tokiais arkliais nebent tiktai pragare velniam jodinėti, o ne javus vežioti į Prūsus.

— Bet kokie buvo šitie arkliai, kad tu žinotum! — atsiduso Anupras.— Žaibas, o ne arkliai. Tas, kuris juos turėjo, dar ir šiandien jų ieško lyg galvos netekęs.

— Dabar nebent pragare juos suras, — abejingai atsakė vežikas. — Aš pats prasikeikiau, su jais važinėdamas, ir juos prakeikiau. Gerai dar, kad prie Gaidžgalės karčemos susiprato nudvėsti. Tas velnio bajorpalaikis Šešelga gal turės naujai vogtų arklių pamainą.

Keikdamasis vežikas nuėjo į smuklę, o Anupras pasiliko vienas prie kritusio arklio ir šalia jo stovinčio panarinta galva nelaimės draugo, antrojo obuolmušio.

Dar kartą paglostė Anupras nuleistą arklio galvą, pažiūrėjo į kritusio sustingusias akis, atsiduso ir tarė:

— Toks jau gyvenimas! Su vėjais lenktyniavote ir kritote viduryje kelio, patekę į svetimas rankas. Ką dabar Girdvainiui pasakysiu? Ir ką jis darys be jūsų?

Susirūpinęs Visgirda pastovėjo valandėlę lyg šermenyse, galvodamas apie gyvenimo šuolius, kryžkeles ir galą, sunkiai padūsavo ir susimąstęs nuėjo pamažėle, vis atgal atsigręždamas ir svarstydamas, ką čia dabar daryti.

O vežikas netrukus sugrižo iš karčemos ir atsivedė porą tik ką Raupio pavogtų arklių. Paskui sekė lyg kranklys Šešelga, trindamas rankas.

Visgirda stabtelėjo ir pasižiūrėjo:

— Negi nebus galo tam prakeiktam arkliavagių lizdui? — pats sau tarė. — Kad jį kur perkūnas giedrą dieną trenktų!..

Rytas buvo ūkanotas. Kryžkelėje kaip pabaisa stovėjo pašiurpusi karčema. Pro stadalą prabėgo lyg šlubčiodamas Raupys, o pro kampa praskrido tarsi šikšnosparnis ar pelėdos šešėlis.

— Kas čia per galas? — susidomėjo Visgirda spėliodamas. — Prieš aušrą apie malūną, o iš ryto apie karčemą tie patys paukščiai sukasi? Ar tik ne čia visa nelaimė slepiasi?

Anuprui padidėjo įtarimas. Jis stengėsi geriau įsižiūrėti ir viską išsiaiškinti, bet drumstėsi pavasario ūkana, virsdama rūko gurulais ir paslėpdama karčemą. Visgirda pro tirštą rūką viską pamatė ir suprato. Neliko jokių abejonų, kad čia nelabojo žabangos, kurias reikia nugalėti, kad nuslinktų visos nelaimės kaip debesys pro šalį.

Susirūpinęs Visgirda pamažėle nuėjo keliu, svarstydamas, kaip nugalėti velnio klastą ir išgelbėti jaunikį su nuotaka. Obuolmušiai vis tiek jau žuvę. Reikia surasti Girdvainį ir jam viską išsiaiškinti. Gal tada galima bus išgelbėti ir Baltaragį su jo dukra nuo gresiančio pavojaus.

Visgirda paspartino žingsnį ir nuėjo per laukus, trumpindamas kelią.

O vežikas, atsivedęs naują porą vogtų arklių, įkinkė juos į briką ir nuvažiavo toliau į Prūsus pabiurusiu keliu, negailestingai varydamas arklius.

Prie karčemos ant kelio Šešelgai liko vienas nudvėšęs obuolmušys, o antras vos bepavelkās kojas. Tai karčemininkas, nedaug galvojęs, pasišaukė rakalį, pasmaugė likusį obuolmušį ir abiem nulupo kailius.

Pavakare atėjo į Gaidžgalės karčemą Jurgutis ir griežtai pareikalavo savo pragertų pasagų, ketindamas už jas atidirbti. Šešelga jam pasiūlė užkasti dvėselienas ir nusilupti nuo jų kanopų pasagas. Jurgutis taip ir padarė, nežinodamas, kad užkasa Girdvainio obuolmušius.

O Šešelgai pasiliko, kaip Pinčukas sakė, Raupio pavogtų obuolmušių odos, kurias jis padžiovė stadaloje.

Bet ir tuo jis neilgai džiaugėsi.

XXXII

Baltaragio malūne ir namuose po Anupro atsilankymo dar tyliau ir nykiau pasidarė. Duktė ir tėvas vengė vienas su kitu susitikti, tarsi bijodami prakalbėti ir paliesti neužgijusią žaizda. Kiekvienas stengėsi dirbti savo darbą ir nesipainioti akyse.

O pavasariniai vėjai jau pradėjo švilpti apie pakraiges ir pro apleisto malūno sparnus. Nesikęsdamas Baltaragis mėgino taisyti malūną, bet kažkaip nesisekė, viskas, ką tik paims, sprūdo iš rankų. Nebe tie jau metai buvo, spartos trūko, be to, slėgė kažkoks beviltiškas, tarsi pasaulio galas artėtų. Tai ir tuščios buvo visos pastangos prikelti malūną iš numirusių. Jis kaip stūksojo, taip ir pasiliko lyg šmėkla, savo nykumu keldamas kažkokį šiurpulingą nujautimą.

Jurga, prisiminusi kitus pavasarius, buvo apsimetusi drobės austi, bet irgi kažkaip viskas nesisekė, nuolatos trūko gijos, sprūdo šaudyklė, tarsi iš atgrubusių rankų, ir staklės nebe taip linksmai

skambėjo, kaip kitais pavasariais. Sudundės vieną kitą kartą ir nutyla lyg užspringusios, nes audėja pati su savimi ginčijosi ir negalėjo susitarti su savo širdimi. Tai dažniausiai, apsikniaubusi ant staklių, arba pravirkdavo nesulaikomomis ašaromis, arba, atsirėmusi ant rankų, sustingdavo užsisvajodama ir pati nežinodavo, ką begalvojo.

Jurga ši pavasarį ne tiek audė, kiek pati su savimi grūmėsi visu įsisiūbavusios jaunystės įnirtimu, kol pagaliau pritrūko jėgų ir taip pavargo, tarsi būtų atlikusi didžiausius darbus. O iš tikrųjų nieko neveikė, tiksliai slankiojo iš kampo į kampa, pati neturėdama kur dingti. Kartais primanusi būtųėjusi nors į pasaulio galą Girdvainio ieškoti. Viską užmirštą, visko išsižadėtą, kad tik jį sutiktų ir pamatytų, bet čia pat kildavo toks kartus apmaudas, pabUSDavo ledinis išdidumas, nustelbdamas besiveržiantį meilės jausmą, ir Jurga, nesitverdama ne tik staklėse, bet ir visoje troboje, užsimetusi skarą ant pečių, išbėgdavo į paežerę ir klajodavo pati viena pakrantėmis.

Udruvės ežere kasdien vis daugiau rinkosi vandens, kuris nardino, laužė ledą ir kėlė į paviršių, o Jurgos krūtinėje pritvino vis daugiau prieštaraujančių jausmų, kurie nebegalėjo sutilpti vienoje širdyje ir ją sprogdino kaip ledą pavasario potvynis. Tai Jurga ir nebegalėjo niekur rasti sau vietos ir nusiraminti.

Net Udruvės ežero šlaitai, pakrantės ir pakriūtės, nuo pat vaikystės išbėginėti, nepaguodė Jurgos ir nenuramino, nors jais kasdien dabar klajojo. Tarytum viskas pražuvo, kas buvo miela ir brangu. Ji nieko nematė ir nepastebėjo, lyg klaidžiotų, sapnuodama atviromis akimis, ir nieko nematytų. Ji buvo priblokšta savo pergyvenimų, su kuriais kovojo, grūmėsi ir negalėjo įveikti. Todėl ji nieko nematė ir niekas jos negalėjo prablaivyti, nes ta blaivuma galėjo kilti tiksliai iš širdies gelmių, o širdis buvo ligi pat padugnių sudrumsta. Tai ir tuščia buvo ieškoti bent kokio prablaivėjimo, kol širdis nenurimo.

Jurga, klajodama paežere, negalėjo pati su savim susitarti, tai savo nelaimę išverkdamo paežerės vėjams, ir jie blaškydavo po pakrantes apleistos nuotakos meilės žodžius, keiksmus, ašaras ir beprotišką juoką. Bet nei ašaros, nei pikti žodžiai, nei juokas nieko negalėjo padėti, nes Jurga nepajėgė susitaikyti su savo širdimi, kurioje grūmėsi lygiai stiprūs priešingi jausmai ir aistros. Meilė ir neapykanta, atlaidumas ir užsispyrimas, nuolankumas ir išdidumas, pasiilgimas ir atsisakymas, vieną mirksnį — vienas, kitą mirksnį — kitas jausmas paimdavo viršų, ir Jurga, ta linksmoji, ta išdidžioji Jurga, klupdavo, nepakeldama tokio įaudrinto savo širdies bangavimo.

Ir tada, kai buvo atėjęs Anupras, vieną mirksnį būtų bėgusi ištiestomis rankomis pasitikti Girdvainio, kad tik būtų žinojusi, kur jį surasti. Bet čia pat sukilo šaltas bejausmis išdidumas, kad būtų jį išvijusi, jeigu jis būtų duris pravėręs. Tai ir atsakymas Anuprui buvo tiksliai viena iš kylančių ir nusileidžiančių bangų, kurios visą laiką siautė Jurgos širdyje.

Taip ilgiau negalėjo gyventi Jurga ir laukė, visa širdimi laukė, kad kažkas atsitiktų, vis tiek — kas, kad tiksliai nurimtų tas padūkęs bangavimas ir nereiktų taip žiauriai ir beviltiškai grumtis pačiai su savimi.

Kad bent Jurgutis pasirodytų!

Taip gera būtų pažiūrėti į jo beviltišką akis, išgirsti nusišnyptimą ir pačiai nusiraminti.

Gal būt, jei Jurgutis būtų pasirodęs, Jurga būtų tesėjusi Anuprui duotą žodį ir ištekėjusi už jo, kad dvigubas beviltiškumas pavirstų naujo gyvenimo viltimi.

Bet ir Jurgutis nesirodė.

Tai laukė dabar Jurga, pati nežinodama ko. Ir jau ne Girdvainio (nujautė širdis, kad jo niekada daugiau nebepamatys), ne savo vestuvių, kurios su praeitos žiemos pūgos sūkuriais pražuvo, bet kažko niaraus, neišvengiamo, kas turi įvykti ir ją išvaduoti iš nepakeliamos kančios.

Ir tas nežinomas laukiamasis, rodos, su pavasario vėjais lėkė, su pirmais upeliais skubėjo. Ir kitą vakarą, išėjus Anuprui, kai tėvas su dukra vienu du atsisėdo už stalo vakarienės, apleistame malūne vėl suūkė pelėda. Tėvas su dukra, lyg kažką nujausdami, pasižiūrėjo vienas į kitą ir šaukštus padėjo ant stalo.

— Jau, — pasakė duktė, visa išbaldama kaip drobė.

— Kas? — nutirpo tėvas, žiūrėdamas į dukrą ir įsiklausydamas.

Pelėda vėl suūkė, tarsi raudodama, tarsi kvatodama, kad nežinia buvo, ko laukti — vestuvių ar šermenų. Bent taip seni žmonės kalba: pelėda kvatoja — lauk vestuvių, pelėda rauda — lauk šermenų. Bet nei tėvas, nei duktė nelaukė nei vieno, nei kito. Jie abudu laukė kažko kito, o ko — patys nežinojo.

Tai žiūrėjo vienas į kitą, tarytum norėdami kažką išskaityti vienas kito išblyškusiame veide ir sustingusiose akyse. Klaiikus nujautimas kaip siaubas sukaustė krūtinę, ir kažko neišvengiamo laukimas sustingdė visus sąnarius.

Nesikęsdamas tėvas pakilo eiti į kiemą pažiūrėti, kas čia atsitiko ir kur ta pelėda ūkia, bet duktė, apimta klaičios išgąsties, įsikibo tėvui į rankovę ir neišleido.

— Neik, tėveli, neik, — maldavo. — Kas bus — tebūnie!

Tėvas su gailesčiu paglostė dukters galvą, ir ji prisiglaudė prie jo krūtinės, visa virpėdama. Bet nespėjo nurimti, kai jau ne malūne, bet čia pat po langais — pelėda ne pelėda, o kažkas kitas — baisiai nusikvatojo ir nuskrido.

Tada krūptelėjusi Jurga atšoko nuo tėvo ir suspigo nesavu balsu. Ji pajuto, tarsi būtų prisilietusios ją kažkieno šaltos rankos ir plėšusios nuo tėvo. Čia pat ji susmuko be žado ant išsigandusio tėvo rankų.

Paskui per visą naktį kliedėjo Jurga, Tėvas nei žingsnio neatsitraukė nuo jos lovos, nesudėdamas akių. Ji visą laiką blaškėsi be sąmonės, su kažkuo sunkiai kovodama.

Tiktai paryčiu atgavo sąmonę, pašoko iš lovos ir, žiūrėdama siaubo apimtomis akimis ir visa drebėdama, pagriebė tėvą už rankos.

— Bėkim, tėveli, iš čia, — pakuždomis paslaptinai pasakė, tarsi bijodama, kad kas neišgirstų.

— Kur, dukrele? — nusigando ir nustebo tėvas.

— Vis tiek kur. Tiktai toliau nuo čia, — maldavo ji, visa drebėdama.

— Nurimk, dukrele, — ramino tėvas, nors patį šiurpulis krėtė. — Nuo savo nelaimės niekur nepabėgsi. Ji ištiks lygiai čia, kaip ir kitur.

— Bet aš nenoriu žūti! — Jurga visa virpėjo.

— Nežūsi, dukrele, ką tu? — guodė tėvas ir pats drebėjo. — Ta pelėda tave tiktai išgąsdino. Nebijok, praeis, pasveiksi. Bus viskas gerai, gyvensime kaip gyvenę.

Bet tėvas žinojo, kad veltui pelėda neūkia. O ar tikrai čia pelėda ūkė, ar kas kitas — abejojo. Tai nutarė pagaliau — kas bus, tas bus — pasinaudoti Anupro patarimu ir užtaisyti šautuvą sidabro kulka, kad pražūtų nelemta pelėda, o ne jo duktė.

XXXIII

Vėlai vakarą atėjo susirūpinęs Baltaragis pas savo kaimyną ir bičiulį kalvį Juodvalkį, pas kurį seniai jau nebuvo lankęsis. O ir tas, tarsi jo laukdamas, sėdėjo ant kalvės slenksčio ir žiūrėjo, kaip skleidžiasi sutemos ant Udruvės ežero ir leidžiasi naktis.

— Iš kurgi tu dabar? — nustebo kalvis, staiga pamatęs prieš save atsiradusį Baltaragį. — Maniau, kad jau visai užmiršai taką į mano kalvę. Rengiausi eiti pažiūrėti, ar dar gyvas? Bet man į kalną, o tau į pakalnę. Vis, tariau, neiškęsi ir pats ateisi.

— Tai ir atėjau, — atsakė Baltaragis, apsidžiaugęs, kad sutiko bičiulį. — Ar neturi kartais šautuvo?

— O kam jis tau? — nustebo kalvis.

— Galas žino, — atsakė Baltaragis, suabejojęs, sakyti ar nesakyti bičiuliui visą teisybę, tai ir pasakė dviprasmiškai: — Velnias ar apuokas į malūną įsimetė... Per naktis ūkia... Niekaip negaliu išbaidyti...

— O gal iš tikrųjų velnias? — pasijuokė kalvis.

— Kas jį ten žino? — atsakė Baltaragis, išsitraukdamas iš kišenės sidabrinį rublį. — Reiktų gal ir sidabro kulką atlieti... Tikriau kad būtų...

— Tai tu visai rimtai? — nustebo kalvis, įsižiūrėdamas patamsyje į Baltaragį. Ką jis čia prasimanė? Gal iš tikro kažkas nedoro sukasi apie jo malūną nuo tų nelaimingų Girdvainio piršlybų? O ir Jurgutis — galas jį žino kur dingo nuo to laiko. Gal visai pakvaišo ir susidėjo iš pavydo su arkliavagiais. Taip ar kitaip, o čia kažkas bendro turėjo būti, tiktai kalvis iš karto negalėjo suprasti. — Ar tik ne Jurgutis kartais, — pagaliau įtarė jis, — kvailas išdaigas krečia apie tavo malūną?

— Kur čia tau Jurgutis? — atsakė Baltaragis, nustebę kalvio įtarimu. — Aš jo seniai nemačiau prie malūno. Argi jo nėra kalvėje?

— Taigi kad ir jis dingo kaip ugnyje nuo to laiko, kai pavogė Girdvainio obuolmušius, — susirūpino kalvis. — Ar tik, sakau, su arkliavagiais nesusidėjo iš to pasiutimo? O gal į užkurius kur išėjo, nieko nesakęs? Ar ko negirdėjai iš atvažiuojančių į malūną?

— Ne, negirdėjau, — dar labiau nustebo Baltaragis. — Argi čia Jurgutis galėtų būti kuo dėtas?

Ne, Baltaragis gerai žinojo, kas čia kaltas, tiktai negalėjo prisipažinti kad ir artimiausiam bičiuliui. O kalvis, negalėdamas suprasti, kas čia darosi, buvo linkęs įtarti net savo pražuvusį parankinį. Tiktai visai be reikalo.

O Jurgutis tuo metu kaip tik stovėjo už kalvės kampo su pasagomis, — tiesa, ne pavogtomis ir pragertomis, bet nuluptomis nuo Girdvainio obuolmušių dvėselienų, — nesiryždamas įeiti ir prisipažinti išgirdęs kalvį su Baltaragiu kalbant ir jį įtariant, kad jis susidėjęs su arkliavagiais.

— Galas žino, — pagaliau tarė kalvis, — gal čia ir reikia šautuvo, užtaisyto sidabrine kulka... Kitaip visa ta velniava neatsikratysi... Eisiu paieškoti.

Visko nenugirdęs, Jurgutis pagalvojo, kad prieš jį rengiasi užtaisyti šautuvą sidabrine kulka, ir nusigandęs pabėgo nuo kalvės, nežinodamas, ką toliau daryti ir kur dingti su svetimomis pasagomis. Nebent dar kartą grįžti į karčėmą ir pareikalauti savo pasagų? Tada ir kalvis neturės ko pykti.

O kalvis, visai nežinodamas, kad čia jo parankinis slankioja, nuėjo į pašiūrę ieškoti šautuvo, užsilikusio dar iš sukilimo metų, kada jis dalgių broliams perkaldavo dalgius į kardus ir taisydavo kitus ginklus. Kažkur pastogėje buvo užkištas iš tų laikų dvivamzdis šautuvas.

Baltaragis tuo tarpu užsikūrė žaizdrą ir ėmė kaitinti kaušė sidabrinį rublį. Netrukus sugrįžo kalvis su aprūdijusiu šautuvu, čia pat jį nušveitė suodžiais, o paskui per patį vidurnaktį, mėnuliui šviečiant, padėjo atlydinti dvi sidabro kulkas.

— Na, tai žiūrėk, — pagaliau tarė kalvis, užtaisęs abu vamzdžius kulkomis, — gerai taikyk, tik nepataikyk mano Jurgučiu. (Kalvis dar tebegalvojo, kad Jurgutis, gyvas ar žuvęs, turi suktis apie Baltaragio malūną.) O pelėda ar apuokas, nors ir pats velnias būtų apsimitęs, nedidelė bėda. Driokstelsi kartą, antrą ir išbaidysi. Tik va, pavasarį perkūnas gali tavo malūną nuspirti. Ant tokios pakriūtės stovi... Nejuokauk ir įsitaisyk perkūnsargį.

— Et, kam jo reikia? — numojo Baltaragis, patenkintas, kad jau turi šautuvą, užtaisytą dviem sidabro kulkomis, su kuriom nuo visokių priešininkų apsigins, o perkūnas jam ne priešas, bet savas, kaip ir visas pasaulis. — Pragyveno tėvų tėvai — nenutrenkė, ir dabar nenutrenks... Kuo aš jam nusikaltau?.. Tiktai išbaidysiu prakeiktą pelėdą ar apuoką, ir viskas bus gerai.

— Na, tai ir padėk tau dieve, — tarė kalvis, išleisdamas kaimyną, ir pats nuėjo gulti.

Žvaigždės jau mirgėjo prieš rytą, ir ežeras tyliai ošė, lyg pabusdamas.

Baltaragis nuėjo paežere namo.

Viršum jo kalno ir malūno buvo susitelkusios paryčio žvaigždės. Gal jos lemia giedrą dieną ir šviesų pavasarį? Bet ir jomis nepasitikėdamas, Baltaragis pasikišo šautuvą po skvernu, vogčiomis įsėlino į malūną, kad niekas nepamatytų, ir paslėpė užtaisytą sidabro kulkomis dvivamzdį kampe po apdulėjusiais Uršulės sijono likučiais.

— Na, dabar tu man paūkausi! — tarė apsidairydamas. — Gausi, ko norėjai, ir atstosi nuo mano galvos.

Rytuose jau visai brėško. Baltaragis pastovėjo, pasižiūrėjo į pabundantį ežerą ir snūduriuojantį liekną, kur pro miglą kyšojo skurdžių pušelių ir berželių viršūnės, nusiramino ir nuėjo į trobą. Priemenėje pasiklausė — seklyčioje ramiai miegojo duktė. Jos nežadindamas, pats nuėjo į surūkusią pirkia, kuri pagaliau turėjo nušvisti nauja viltim, atsiradusia Baltaragio širdyje.

XXXIV

Prakeiktas arkliavagis Raupys, žuvus Girdvainio obuolmušiams, pagaliau taip pat neišvengė savo galo. Jį patį pirmąjį ištiko nusipelnytą likimą.

Buvo gražus ankstyvo pavasario rytas. Tą rytą Gaidžgalės karčemoje ėmė ir pragydo višta. Supykęs Šešelga paleido kirviu į vištą, pranašaujančią nelaimę, bet nepataikė. Norėjo pasivijęs dar kartą smogti, bet išgirdo laukuose nepaprastą triukšmą ir, užmiršęs vištą, išėjo už vartų pažiūrėti, kas ten darosi.

Per laukus, tiesiai per arimus, nė kiek nešlubuodamas, beveik kojom žemės nesiekdamas, bėgo, neatgaudamas kvapo, Raupys, o paskui jį vijosi Paudruvės ir kitų kaimų vyrai su kuolais ir mietais.

— Laikykit vagį! — plyšo nuo riksmo laukai, ir iš aplinkinių kiemų bėgo vis daugiau vyrų su kuolais.

Vargšas arkliavagis jau negalvojo, kad vyrai šį kartą pasitenkins vieną ar kitą koją išsukę, susirūpino savo kailio išgelbėjimu, tai nūrė kaip zuikis, kurtų vejamas. „Kad tik greičiau ligi karčemos, — visą laiką bėgdamas galvojo, — Šešelga vis kaip nors išgelbės.“

Bet Šešelga kaip tik priešingai galvojo. „Kad tik neatbėgtų arkliavagis į karčėmą ir nepramantų jam bėdos su kaimo vyrais. Geriau jau, — Šešelga linkėjo, — nudobtu jį kur nors ant arimų, kad tik nereikėtų jo daugiau matyti.“

Bet tokia jau buvo Raupio laimė, kad tada, kai jį apsupo iš visų pusių vyrai su kuolais, jis paspruko kaip kiškis iš apsupimo ir įbėgo be kvapo į karčemos kiemą. Pamatęs Šešelgą, puolė prieš jį

ant kelių, nors anksčiau su panieka į jį žiūrėjo, nes gyveno jis ne tiek iš karčemos, kiek iš Raupio amato.

— Gelbėk, Šešelga! — sušuko. — Paslėpk kur nors, kad tik vyrai neatrastų. Dešimt arklių atvesiu už išgelbėjimą.

— Kur aš tave paslėpsiu? — nusigando Šešelga. — Pats matai, vyrai iš visų pusių supa kiemą.

— Kur nori, broleli, bet paslėpk, — maldavo arkliavagis. — Nors į alaus statinę.

— Kaip tyčia visos alaus statinės pilnos, — sumišo Šešelga, nežinodamas, ką daryti. Paskui prisiminęs nudžiugo ir tarė: — Lėk į stadalą ir lįsk į arklio odą, kuri ten padžiauta.

Antrą kartą Raupiui nereikėjo pasakyti. Kaip vijurkas šmurkštelėjo į stadalą ir ten įlindo į pirmo arklio odą kaip tik pro tą vietą, pro kurią jam Pinčukas uždraudė landžioti.

O ir oda buvo ta pati, kurią iš vakaro rakalis nulupo nuo pasmaugto Girdvainio obuolmušio. Antro arklio oda ten pat kabėjo.

Raupys per tą skubumą ir iš tos baimės visai užmiršo, kad velnias, darydamas su juo sutartį pavogti Girdvainio arklius, kaip tik jį perspėjo nelįsti į tuos arklius pro pasturgalį. Bet Raupys tą velnio įspėjimą palaikė kvailu pokštu ir, savo nelaimei, visai pamiršo. Nebuvo kada ir prisiminti, nes aplink stadalą jau rinkosi vyrai su kuolais ir riksmu:

— Užmušti arkliavagi!

Raupio ir blusos apmirė, girdint tą riksmą. Bijėjo net sučiaudėti, kad neišsiduotų, kur pasislėpęs. O čiaudulys kaip tyčia nežmoniškai kuteno. Rakalis buvo tabako dulkėmis išbarstęs nuluptą odą, kad musės ir kirmėlės neštų.

O vyrai su kuolais jau apstojo karčemos kieme Šešelgą.

— Kur dėjai arkliavagi? — nejuokais grasino.

— Nemačiau, vyručiai, aš jokio arkliavagio, — mėgino išsisukti Šešelga. — Pas mane karčema, turiu alaus ir degtinės, ir visokio kitokio gėrimo, prašau, gerkit, kiek tik norit. Šiandien už dyką šinkuoju.

— Matai, koks geras! — suprato vyrai karčemininko klastą. — Atiduok arkliavagi, o jei ne, tai patį pakarsime karčemoje už Raupį ir padegsime arkliavagių lizdą, tavo prakeiktą karčemą.

— Darykit, geri žmonės, ką norit, — kryžiavosi Šešelga, — bet aš nekaltas. Nemačiau nei arklio, nei arkliavagio.

— Ilgai tu čia zaunysi, — šūktelėjo vienas vyras, mesdamas kuolą ir imdamas virvę. — Kalbėk poteries, tuojau gyvą į dangų pakelsime.

Puolė Šešelga ant kelių ir prašė pasigailėti, bet anas smarkusis vyras užmetė kilpą ant kaklo ir taip įveržė, kad Šešelgai net oro pritrūko.

— Palaukit, vyrai, nesmaukit, — prašvokštė Šešelga. — Atleiskit virvę, pasakysiu.

Bet tas, kuris laikė už virvės, dar labiau truktelėjo, kad Šešelgai net akys išsprogo.

— Įlindo, įlindo, — prastenėjo putojančiom lūpom Šešelga ir kvapo visai pritrūko.

— Kur įlindo? — atleido virvę.

— Į Girdvainio obuolmušio kailį, — pasakė atsikvėpdamas Šešelga.

— Ką tu čia niekus paistai? — supyko vyrai. — Tempkit jį, arkliavagių patrijarką, po balkiu.

Bet Šešelga, matydamas, kad čia ne juokai, nelaukė, kol virvė vėl suverš gerklę, ir spėjo vyrams paaiškinti, kad jo stadaloje džiūsta odos, kurias iš vakaro nulupo nuo Girdvainio eržilų ir kuriose dabar kaip tik yra pasislėpęs arkliavagis Raupys.

— Eikit, vyrai, pažiūrėti, ką jis čia meluoja? — pasiūlė laiką už virvės. — O aš tuo tarpu palaikysiu, jeigu bus sumeluota, tai ir keliu po balkiu.

Dabar Šešelga nusigando, kad arkliavagis nepabėgtų iš arklio odos, tai net atsiklaupęs pradėjo prašyti:

— Paskubinkit, vyručiai, tiktai paskubinkit!

— Spėsi kaboti, — atsakė jam laiką už virvės, o kiti vyrai su kuolais nuėjo į stadalą pažiūrėti.

Po balkiu tikrai kabėjo dvi arklio odos, viena subliūskusi, kita išsipūtusi. Raupys, išgirdęs, kad į stadalą sugužėjo vyrai, visas apmirė iš baimės, bet prakeiktas čiaudulys taip ėmė kutenti nosį, kad neiškentė ir sučiaudėjo.

— Matai, nesumelavo Šešelga, — išgirdo Raupys kažką sakant ir suprato, kad jį išdavė jo senas draugas karčemininkas.

— Ir jis ne geresnis! — sušuko tada Raupys ir norėjo lįsti iš odos, bet čia jam kažkas taukštelėjo su kuolu į kaktą, kad jis tik viauktelėjo ir atgal įsmuko į odą.

Kol Raupys atsipeikėjo, vyrai aptarė, ką su arkliavagiu daryti. Niekas nenorėjo imti ant savo sąžinės kad ir arkliavagio nugalabijimo, todėl nutarė užsiūti arkliavagį su jo dūšia arklio odoje, kad jis daugiau dienos šviesos nebematytų ir arklių nebevogtų.

Kaip tarė, taip padarė. Tuoju atsirado adata su yla, ir vyrai ėmėsi darbo. Jau baigė siūti odą, liko tiktai maža skylutė po uodega, kai Raupys atsipeikėjo ir ėmė prašyti pasigailėti.

— Nenusimink, — ramino vyrai. — Mes tau nieko blogo nepadarysime. Tiktai apsiūsime arklio oda ir taip paliksime ant amžinųjų, kad nei tu, nei tavo dūšia daugiau nebeišlįstų ir nesusigundytų arklių vogti.

Raupiui nieko kita neliko, tiktai susitaikyti su savo likimu. Tiesa, tas likimas buvo visiškai tamsus, nors vyrai ir paliko neužsiūtą paskutinę skylutę,

— Tegu, — tarė, — paliksime ir jam, kaip tam kupranugariui, šitą skylutę, kad ir jo dūšia galėtų išlįsti, jeigu bus verta, į dangaus karalystę.

Paskui vyrai liepė Šešelgai atritinti į stadalą dešimt bačkų alaus, gėrė per visą dieną ir giedojo už arkliavagio dūšią, mušdami kaip į būgną į arklio odą, kurioje buvo užsiūtas nelaimingas arkliavagis Raupys.

Pavakare į stadalą kyštelėjo galvą Jurgutis, ieškodamas Šešelgos ir norėdamas atgauti savo pasagas, bet, pamatęs, kas čia darosi, pabėgo. nusigandęs, kad ir jo nenuplumpintų už vagystę.

Bet jo niekas ir nepastebėjo. Tiktai temstant pakraigėje šmėstelėjo šikšnosparnis, suspigo ir išskrido.

— Ar tik ne arkliavagio dūšia? — susidomėjo vyrai ir apčiupinėjo odą.

Po visų plumpinimų oda kabojo sudribusi ir joje gulėjo Raupys be kvapo. Taip įsimaginę vyrai ir nepastebėjo, kada užpampino vargšą arkliavagį, o kas su jo dūšia atsitiko — išskrido neišskrido su šikšnosparniu — taip ir pasiliko lig laiko neaišku.

XXXV

Tuoju po arkliavagio Raupio žuvimo karčemninkas Šešelga pamatė, kad nebebus jam daugiau gyvenimo, nes nebus vogtų arklių, nebebus ir jų uodegų. O iš tų uodegų Šešelga svarbiausia ir gyveno. Menkas pelnas buvo muzikam arielką šinkuoti. Ne tiek pragers, kiek triukšmo pridarys. Koks gi čia, kad ir šunbajoriui, gyvenimas?

O, be to, po tokio negarbingo Raupio nugalabijimo muzikai visai įsidrąsino ir tokie akiplėšos pasidarė, kad tu, bajore Šešelga, bėk nors į svieto galą, viską palikęs. Tiesiog špygom badė ir stačiai į akis juokėsi:

— Na, kaip dabar tau, pan Šešelgevič, sekasi be arkliavagio? Tur būt, nekaip, kad nosį nuleidai?

Šešelga bandė ir kantrumu, ir tylėjimu nusikratyti akiplėšų, bet tai nieko negelbėjo, priešingai, Šešelgos nuolaidumas dar labiau kurstė nedorėlius iš jo tyčiotis.

Tai Šešelga galvojo šiaip, galvojo taip, pagaliau nusprendė eiti pasitarti su savo bičiuliu Paudruvės pelkių velniu Pinčuku.

Kelias buvo netolimas. Išėjo prieš vidunaktį, nes tiktai pačiam vidunaktį galima buvo Pinčuką prisisaukti. Bet juo arčiau pelkių, juo didesnė baimė ėmė Šešelgą. Dar išgąstis buvo nepraėjęs po Raupio nugalabijimo. O Pinčukas, tegu ir prietelius, bet vis dėlto velnias: ką žinai, žmogus, ko jis gali prasimanyti? Jeigu jau žmonės visiškai pabiuro, ko gali laukti iš velnių?

Toks šiurpulys ėmė krėsti Šešelgą, o paskui pradėjo ir kinkos drebėti, kad vos nesugrižo atgal, kai jau buvo priėjęs prie pat pelkių. Bet pats save čia sugėdino, kad bajoras ir bijosi velnio, sukaupe visą drąsą, tris kartus sušvilpė ir drebančiu balsu pašaukė:

— Pinčuk, neužtruk, apie kelmą apsisuk ir tuoju čia pat pribūk!

Šaukė vieną kartą — nieko, šaukė antrą kartą — tylu, tik krūmai patamsyje čeža, pašaukė trečią kartą — net plaukai ant galvos po kepure pasišiaušė. Tik klaikiai nusižvengė kažkas viduryje pelkių, o čia pat nematomas balsas atsiliepė:

— Ko tau reikia, kad vidurnaktyje iš miego keli?

— Gyvenimo man nebėra, — prašvebleno vis dar drebėdamas Šešelga, nors ir pažino savo prietelių iš balso. — Nugalabijo tie chamai Raupi, tikri akiplėšos pasidarė, ką aš dabar darysiu?

— O kas man darbo? — atsakė vis dar nepatenkintas Pinčukas. — Sakiau tam girtuokliui, kad nelįstų Girdvainio obuolmušiam pro pasturgalį, ko lindo?

— Kad nebuvo kitos išeities, — mėgino Šešelga pateisinti savo draugą.

— Nebuvo, tai ir pražuvo, — abejingai atsakė Pinčukas. — O tau ko reikia?

— Patark, prieteli, kaip man dabar gyventi? — maldavo Šešelga. — Špygom mane muzikai

užbadys. Padėk man nuo jų apsiginti.

— Et, — supyko visai Pinčukas. — Kaip aš tau padėsiu? Sukis pats, kaip išmanai. Aš savo bėdų turiu. Be to, nusilaksčiau per žiemą, Girdvainį beklaidindamas, norėčiau kiek pailsėti ir išsimiegoti.

— Tai tu šitoks, — įsižeidė Šešelga. Nesulaukta galva, kad šitaip bajoras žemintuši prieš nusususį velnią ir dar nieko nelaimėtų. —Vadinas, apleidi nelaimėje draugą? Na, gerai, paminėsi.

Tai pasakęs, Šešelga net pats nusigando: iš kur tiek drąsos atsirado kalbėti su velniu ir dar vidurnaktyje ant pelkių krašto. Ar trukt čia, ir nugramzdins į liekno dugną. Bet jeigu jau ižestas bajoriškas unaras — kas bus, tas bus, bet negali bajoras nusileisti. Tai ir žėrė Šešelga visą savo apmaudą velniui tiesiai į akis.

— Nepyk, — pagaliau tarė Pinčukas.— Jeigu jau taip labai nori, gali atsikeršyti už Raupio nugalabijimą. Nuėjęs į miestą, apskusk valdžiai, kad muzikai maištą kelia ir nekaltą žmogų nužudė. Pradės juos tampyti po kalėjimus, kad net Raupio ims gailėtis. O jeigu dar bus tau maža, tai rink arklių pėdas, spiauk tris kartus ir tark: „Kad ir jūs taip nusivarytute, kaip Girdvainio obuolmušiai." Ir kris tie arkliai, kurių pėdas paspiaudysi. Pražudysi daugiau arklių, negu Raupys nujojo, ir atkeršysi savo priešininkams. Tiktai nespiauk prieš vėją, kad sau barzdos neapspiautum. Tada ištiks tave nelaimė. O dabar lik sveikas ir netrukdyk manęs. Tyko Baltaragis su sidabro kulka, bet nepavyks jam manęs nušauti. Dar jis nežino, ką aš jam ištaisysiu,— pasakė Pinčukas, nusižvengė iš seno papratimo ir dingo.

O Šešelga apsidžiaugė, kad galės muzikam atsikeršyti, ir pats sau tarė:

— Na, dabar parodysiu tiems šunsnukiams, ką aš galiu!

Patenkintas sugrįžo atgal į karčemą ir, nė ryto nesulaukęs, nutarė tuojau pradėti veikti. Tai migęs nemigęs su gaidgyste atsikėlė, pasikinkė į kalamašką pusiau nudvėsusią kumelę ir išvažiavo į miestą.

Dar buvo ankstyvas rytas, vos pradėjo aušti, o kelias tolimas. Norėjo anksčiau nuvažiuoti, kad spėtų apeiti visokią valdžią ir apskusti neklaužadas muzikus. Su pavydu prisiminė baudžiatvės laikus, nereikėtų dabar belstis pro tamsą į miestą, pats bizūnu išluptų pusę valsčiaus, kad metus kitus kasytųsi ir minėtų pono malonę. O dabar — nieko nepadarysi — priešaušryje niuksėjo ir badė botkočiu kumelpalaikę, kad ta bent kiek vikriau judėtų, bet kumelė lyg tyčia, bakstelėjus ją su botkočiu, sustodavo, tarsi norėdama paklausti, ko tu čia, durniau, badaisi?

— Kad tave kur giltinė! — neiškentęs keikėsi Šešelga. — Su tokia gitnara nebent tiktai į peklą smalos važiuoti, o ne į miestą skubiais reikalais.

Besibarant su kumele, pradėjo švisti, ir Šešelga pamatė ant kelio daugybę arklių pėdų. Atsiminė, kad vakar buvo turgus, matyt, daug kas iš Paudrūvės buvo važiuojęs į miestą. Šešelga apsidžiaugė, kad laiku išvažiavo — du zuikiu iš karto nušausiąs: ir valdžiai muzikus apskūsiąs, ir jų arklius išgaišinsiąs.

Tai Šešelga, išlipęs iš kalamaškos, pradėjo rinkti arklių pėdas, spiaudyti nusigrįžęs pavėjui ir kalbėti burtų žodžius. Nevaroma kumelė su kalamaška vis atsigriždavo, tarytum stebėdamasi, kodėl jos nebaksi botkočiu, o kažką renka nuo kelio. Bet Šešelga buvo taip užsiėmęs, kad ir nepastebėjo, ko čia ta jo kumelė dairosi. Tiktai tada ją prisiminė, kai atsimušė kakta į sustojusią kalamašką (mat, buvo pasilenkęs naujos pėdos užburti), ir, pakėlęs galvą, piktai šūktelėjo:

— Nu, sterva, ar jau nepasivelki?

Bet kumelė net neatsigrįžo pasižiūrėti, kas čia ant jos šūkauja, tiktai pasiūbavo į šonus ir griuvo viduryje kelio.

— Nagi čia dabar kas? — nustebo Šešelga. — Ar gaišti užsimanei?

Kumelė jau būrė su kojomis ir dantis iššiepė.

— Negi būčiau savo kumelės pėdas užbūręs? — atsikvošėjo Šešelga. Ėgi žiūri, paskutinė pėda, kurią spiaudė, kaip tik ir yra jo bėrosios. — Kad tau kur galas šitaip neapsižiūrėti!

Bet dėl kumelės nenusiminė Šešelga, priešingai, dargi apsidžiaugė, nes pamatė, kad tikrai Pinčuko patarti burtai padeda. Tai palikęs bajorišką kalamašką su nudvėsusia kumele kelio viduryje, nuėjo toliau pėsčias į miestą, spiaudydamas į kiekvieną arklio pėdą, kad pagaliau net seilių pritrūko ir burna visiškai išdžiūvo.

Pasiekęs miestą, Šešelga taip pat negaišo. Lakstė net liežuvį iškišęs nuo vieno šunadvokačio pas kitą, vis rašydamas skundus ir nešiodamas valdžiai, kad Paudrūvės krašto muzikai pradėjo maištą kelti ir žudyti nekaltus žmones.

Valdžia pasižadėjo atsiųsti visą baudžiamąjį būrį muzikams numalšinti, ir Šešelga, nors ir be kumelės ir be kalamaškos, labai patenkintas grįžo atgal į savo Gaidžgalės karčemą, vis dar pakeliui

spiaudydamas į arklių pėdas ir džiaugdamosis, kad tokia baisi baismė išstiks Paudrūvės kraštą.

Sugrižęs į savo karčėmą, nieko daugiau neveikė, tiktai žvalgėsi pro langus ir trynė iš džiaugsmo rankas, laukdamas, kas čia dabar bus.

XXXVI

Na, ir pradėjo Paudrūvės krašte dėtis nepaprasti dalykai. Pirmiausia, ėmė kristi arkliai. Tiesiog kažkoks maras užėjo. Visai negalima buvo suprasti (niekam į galvą neatėjo, kad čia būtų toks baisesis Šešelgos kerštas): sveikiausi arkliai krisdavo ant kelio bevažiuojant, čia pat akyse, arba rytą atrasdavo tvartuose tarsi pasmaugtus. Ir t. ai vis patys geriausieji arkliai, stoniniai, išvažiuojamieji, tarsi pražuvę Girdvainio obuolmušiai būtų paskui save patraukę visus kitus arklius.

Tokio arklių maro net seni žmonės neprisiminė. Kad bent kokia liga — nesistebėtum, o čia — sveikiausi arkliai pradėdavo kriokti ir užversdavo kojas. Nenoromis pradėjo spėlioti žmonės, kas čia būtų ir iš kur toks maras staiga užėjęs.

Niekas nepagalvojo, kad čia Šešelga būtų kaltas. Juk jo arklys pats pirmasis ant kelio padvėsė, o bajoriška kalamaška ligi šios dienos riogsojo nustumta į pagriovį. Bet žmonių akys vis tiek nukrypo į Šešelgos karčėmą. Juk ties ta karčema krito Girdvainio obuolmušiai, nuo ten ir prasidėjo maras. Ar tik ne jie ir užnešė?

O čia dar prisiminė žmonės arkliavagio Raupio nugalabijimą Gaidžgalės karčemoje. Kai kas net apgailestavo ir tardavo, kad vis dėlto gal ir be reikalo vyrai taip negailestingai, nors ir linksmai, užpampino arkliavagį. Tegu jis ir nujodavo vieną kitą arklį, o dabar — dingsta arklys, į jį bežiūrint, ir nieko negali padaryti.

Akylesni žmonės net nepaprastų dalykų buvo matę. Kai krisdavo staiga arklys, tai pasivaidindavęs kaip ir arkliavagio Raupio šešėlis; tarsi jis nujodavęs ant arklio, o žmogui palikdavusi tiktai dvėseliena. Ir juo toliau, juo daugiau atsirado žmonių, kurie matę ir aiškiai pažinę arkliavagio Raupio dūšią besišaipant, kai gaidždavęs arklys. Tarytum iš ano pasaulio būtų atkeliavęs arkliavagis pasityčioti iš žmonių, prarandančių savo arklius. O čia pavasaris artėjo, ką darysi pavasarį be arklio? Tai daug kas, kad ir nenorėdami, smerkė Raupio nugalabintojus, kam tokią nelaimę užtraukę.

Bet tie, kurie dalyvavo jo nugalabijime ir kurių arkliai dar nebuvo nugaišę, bandė juokais paversti visą prietarą: visa bėda, kad tos paskutinės skylutės neužsiuvę, mat, prakeikta arkliavagio dūšia ne kitaip, kaip pro tą skylutę išlindusi ir dabar keršydama smaugianti arklius, negalėdama jų pavogti. Bet ir tie, jeigu tik nugaišdavęs jų arklys, nustodavo juokavę, nes pagaliau iš kur gali žinoti, kas čia darosi? Tada noromis nenoromis ir tie nusileisdavo, gal ir be reikalo nupampinę arkliavagį. Bet tada taip jau nelemtai viskas susiklostė ir biauriai išėjo. Kitu atveju gal būtų kiek ir išlupę kailį, sutrumpinę vieną ar kitą koją ir paleidę, o dabar, kai jis pats buvo įlindęs į arklio odą, tai kiekvienas lupo be gailėsčio ir nepagalvojo, kad dūšią iš kūno varo.

Bet ką dabar darysi? Padaryta — neatitaisysi. Nebent nueiti pas kleboną Bonifacą Bobiną (kai kas net rimtai siūlė) užpirkti mišių už arkliavagio dūšią, gal ji atsileisianti ir daugiau nebekeršysianti, bet rengėsi žmonės ir neprisirengė, Kas čia dabar eis ir kaip eis užpirkti mišių už arkliavagį tarsi už kokį giminę? Kažkaip nepatogu ir net gėda buvo, tai kentė žmonės, nežinodami, ką daryti, ir tiek.

Tiktai vienas karčemninkas Šešelga buvo labai patenkintas ir net džiaugėsi. Kiekviena proga primindavo:

— Sakiau, nežudykite nekalto žmogaus. (Geras nekaltasis!) Dabar matote, kas iš to išėjo. O bus dar blogiau. Ne tik arkliai išgaiš, bet ne vienas dar ir kalėjime supus.

Netikėjo žmonės, kad taip galėtų būti, jog už arkliavagį pradėtų tampusi žmonės po kalėjimus. Bet po kelių dienų ėmė ir atvyko baudžiamasis būrys į Paudrūvės kraštą, Šešelgos skundų iškviestas, maišto slopinti. Deja, jokio maišto nesurado, o atrado tiktai keistą arklių marą. Tai kad ir jų arkliai neužsikrėtę ir nepradėtų kristi, paskubomis išgėrė Gaidžgalės karčemoje porą boselių degtinės ir išėjo, viso labo surašę protokolą dėl arkliavagio Raupio nužudymo iš Šešelgos žodžių ir jį patį apstumdę ir išplūde, kam primelavo ir suvedžiojo.

Išėjus būriui, susirinko į karčėmą kaimo vyrai sužinoti, ko čia buvo atėjo ir ką rengiasi daryti. Negi iš tikrųjų už arkliavagį bausti? Šešelga mėgino tvirtinti, kad čia buvo tiktai žvalgai, o atjos visa kariuomenė ir nušluos Paudrūvės kaimus nuo žemės paviršiaus. Bet vyrai, matydami patį Šešelgą apstumdytą ir nelabai sklandžiai meluojantį, nepatikėjo. Priešingai, užuot nusigandę, apstojo su lazdomis Šešelgą ir prigrasino:

— Na, tu žiūrėk, rupūže! Jei pradėsi skųsti, tai bus tau blogiau, negu Raupiui. Kol atvyks ta kariuomenė, mes tave ir pėsčią nusišimsime pas Raupį.

— Ką jūs, vyrai? — teisinosi nusigandęs Šešelga. — Kur aš čia skųsiu? Man ir į galvą

neatėjo.

O vis dėlto priskundė, primelavo žaltys ir apie tuos, kuriuos matė stadaloje Raupį pampinant, ir apie tuos, kurių nematė, tik šiaip pikta akį turėjo. Bet to vyrai nežinojo ir išsiskirstė nieko blogo Šešelgai nepadare.

Bet Šešelga, vyrams išėjus, visai nekaip pasijuto. Koks čia gali būti gyvenimas! Ir būrys, atvykęs muzikų malšinti, jį patį, bajorą Šešelgą, apstumdė, ir dar muzikai su lazdomis prigrasino. Ne, jeigu šitaip klojasi, tai jau visai nebėra gyvenimo.

Apsigalvojęs Šešelga tarė dar kartą nueiti pas Pinčuką ir pasitarti. Gal ir atsiras kokia išeitis. Bet, nuėjęs į pelkes, šaukė šaukė ir nieko prisišaukti negalėjo.

Pagalvojo, kad ir Pinčukas, paskutinis prietelius, bus jį apleidęs, ir buvo begrižtas atgal, bet čia išlindo iš maurų Pinčukas ir piktai paklausė:

— Ko gi tau dar reikia?

— Ak pan Pinčuk, — apsidžiaugė Šešelga, nors ir buvo nusiminęs. — Vis tiek man nebėra jokio gyvenimo. Ir valdžiai skundžiau, ir arkliai krinta, bet kokia man iš to nauda? Atjuo baudžiamasis būrys, mane pirmąjį apstumdė, o paskui susirinkę muzikai lazdomis pradėjo grasinti.

— Et, su tavim gyva bėda, — atsakė nepatenkintas Pinčukas. — Ir taip tau negerai, ir taip negerai. Įgrisai tu man ligi gyvo kaulo.

— Bet ką gi man daryti, pan Pinčuk! — beviltiškai sudejavo Šešelga.

— Nagi lįsk čia pas mane į maurus, jeigu neturi kur dėtis, — piktai atšovė Pinčukas.

— Ką tu, pan Pinčuk? — nusigando Šešelga. — Kas gi karčemą laikys, muzikus girdys ir jų dūšias į pragarą varys?

— Na, jau gerai, — nenoromis sutiko Pinčukas. — Dar kartą tau patarsiu, bet paskutinį. Gali pradėti gydyti arklius, kuriuos užkerėjai. Papūsk į tą arklio kanopą, kurios pėdą užkerėjai, ir tark: „Kyšt lyžt, įsakau tau išgyt“. Tiktai nesupainiok kanopos, nes kitaip spirs tau arklys ir dantis išbarstys. Be to, saugokis Girdvainio. Kritus jo obuolmušiam, aš negaliu jo daugiau vedžioti, ir jis grįžta. Jeigu su juo susitiksi, su dūmais išrūksi. Bet manęs daugiau netrukdyk. Turiu aš ir be tavęs rūpesčių. Ko čia dabar mane nuolat trukdai?

— Gerai,— prižadėjo Šešelga. — Daugiau tavęs netrukdysiu. Kaip nors pats vienas išsiversiu.

Sugrįžo Šešelga į karčemą, galvodamas, kad dabar jis galės puikiausiai verstis ir be Pinčuko, ir be arkliavagio, žinodamas tokias paslaptis, kaip apsargdinti arklius ir juos pagydyti. Tai pareidamas nutarė verstis arklių gydymo amatu.

Tiktai ne taip viskas išėjo. Rytojaus dieną pradėjo girtis Šešelga, kad jis galis pagydyti sergančius arklius, jeigu jam gerai užmokėtų.

Iš pradžių žmonės tiktai juokėsi iš tokio Šešelgos pasigyrimo, o paskui vienas kitas pradėjo abejoti: o ką, gal tas velnio išpera ir žino, kaip arklius išgelbėti?

Nusivedė vienas pas savo arklį, Šešelga papūtė į kanopą, kažką pamurmėjo, ir pagijo arklys. Nusivedė kitas, ir tas pagijo. Buvo patenkintas Šešelga ir ūkininkai, nors ir išmetė Šešelgai už arklio pagydymą po dešimtrublę. Bet geras arklys vertesnis už pinigus! O Šešelga jau pradėjo skaičiuoti, kiek galės uždirbti ir kada galės išpirkti savo prosenių pragertus dvarus. Bet nuėjo pas trečią arklį, nespėjo nei papūsti, nei burtų žodžių pasakyti, arklys kad spirs Šešelgai, ir suvarė visus dantis į gerklę.

Sugrįžo į karčemą Šešelga, nieko nelaimėjęs, tiktai krenkšdamas ir spaudydamas dantis. Nelengvas vis dėlto daiktas būti arklių daktaru! Tai parėjęs galvojo, kaip čia apsidraudus nuo tokių nelaimingų atsitikimų. Juk dažnai gali pasitaikyti, kad paims ne tą kanopą, kurios pėdą užbūrė. Tada ne tik visų dantų neteksi, bet ir galvą palydėsi.

Bet nespėjo Šešelga viską gerai apgalvoti, kai ištiko naujos ir daug didesnės nelaimės, o Pinčuko negalėjo prisišaukti, nes jis pats įkliuvo į savo bėdas.

XXXVII

Baltaragis vis dar naktimis tykojo Pinčuko, pasislėpęs malūne už Uršulės sijono su šautuvu, užtaisytu sidabro kulkom.

Bet Pinčukas nesirodė, užimtas savo piktais darbais. Jis su Šešelga įvarė siaubo arklių maru visam Paudrūvės kraštui.

Baltaragis numanė, kas čia darosi, ir stipriai spaudė šautuvą rankose, laukdamas, kada pasirodys tas nenaudėlis.

Bet laukė laukė, — daug nemigos naktų praleido nerimaudamas ir baisiai pavargo, —

pagaliau ėmė ir užmigo.

O Pinčukas kaip tik nutykojo tą akimirksnį ir tarė, kad bus pats laikas Baltaragį išgąsdinti, suvesti senas sąskaitas ir priversti jį vykdyti sutartį.

Buvo tyli mėnesiena.

Padange plaukė lengvi debesėliai ir atspindėjo Udruvės ežere. Ant kranto stovėjo užsnūdęs malūnas.

Pinčukas užlėkė ant malūno sparnų kaip staiga kilęs vėjas ir ėmė juos sukti, kvatodamas ir žvengdamas.

Sutraškėjo, subraškėjo visas malūnas, o sparnai kaip per viesulą ėmė kaukti. Pabudo nusigandęs Baltaragis ir nesuvokė iš karto, kas čia darosi. Pagalvojo, kad ištikęs viesulas, ir puolė stabdyti malūną, o nuo sparno atsiliepė Pinčukas:

— Gal dabar susitarsime? — nusišiepė. — Matai, kas darosi? O bus dar blogiau, jei neišpildysi sutarties ir neišleisi už manęs savo dukters.

— Gerai, — tarė Baltaragis atsikvošėdamas. — Palauk... Gausi..

Apsidžiaugęs Pinčukas nušoko nuo sparno ir žvilgterėjo pro langelį.

— Seniai taip reikėjo, — tarė, vikriai išokdamas į malūną.

— Taip, taip, — pritarė jam patamsyje Baltaragis, stverdamas iš po sijono užtaisytą šautuvą.

Pinčukas šoko pro langelį atgal, bet nesuspėjo — kanopa užsikabino.

Staiga driokstelėjo šūvis kaip griausmas, ir sidabro kulka pataikė Pinčukui į kulnį, bet jis to nepastebėjo, tiktai nusirito malūno sparnais ir nubėgo paknopstomis į pakalnę.

Baltaragis trenkė pavymui dar antrą šūvį dėl tikrumo, bet sidabro kulka į kažką atsimušė ir sužabavo. Baltaragis pagalvojo, kad nuo antros kulkos Pinčukas kiaurai žemę prasmego. Bet apsiriko.

Antra kulka pataikė Jurgučiui ir atsimušė į pasagas, kurias jis vis dar nešiojosi, nežinodamas, kur dėtis, ir bijodamas sugrižti į kalvę. Vakare jis buvo kaip tik atėjęs atsiprašyti Baltaragį už šnirpščiojimą ir paprašyti, kad jį sutaikytų su kalviu. Bet neišdrįso užėiti į trobą, laukdamas naktį užsnūdo po malūno sparnais, o čia — kaip perkūnas giedrą dieną — šūvis vienas po kito. Gerai dar, kad į pasagas atsimušė, o kitaip būtų nežinia už ką pražuvęs. Nesuprato Jurgutis, kas čia atsitiko, tik, baisiai išsigandęs, nubėgo su pasagomis, vis nežinodamas, kur su jomis dingti.

O ir Baltaragis, nieko nežinodamas, kur ir kam pataikė, — buvo tikras, kad nutrenkė Pinčuką, — pasižiūrėjo pro langelį, kai šūvių dūmai išnyko, ir pamatė į gonkeles išbėgusią vienmarškinę Jurgą, matyt, labai išsigandusią.

Baltaragis greitai užkišo šautuvą už Uršulės sijono ir nusileido laiptais, skubėdamas nuraminti dukterį.

— Tėveli, kas čia atsitiko? — paklausė Jurga, pamačiusi tėvą, išeinantį iš malūno.

— Nieko, dukrele, — atsakė sumišęs Baltaragis. — Aš tik pelėdą pašoviau... Neūkaus daugiau... Ir bus ramu...

— Argi, tėveli? — suabejojo duktė, įtariamai žiūrėdama į tėvą.

— Taip, taip, — atsakė ramindamas Baltaragis. — Einam į trobą. Vėsi naktis. Dar peršalsi.

Jurga visa drebėjo, tik ne šaltis ją krėtė. Ji spėliojo ir netikėjo, kas čia atsitiko ir kodėl tokie keisti dalykai vyksta Paudruvės krašte ir sukasi apie jos tėvo malūną. Argi ji čia būtų kalta? Primaniusi bėgtų nuo visko kuo toliau, tiktai gaila buvo palikti tėvą, kurį, rodos, tos nelaimės visai prislėgė, ir jis pavirto nykiu šešėliu.

O Baltaragis tiktai dabar pasijuto lyg atsikvošėjęs iš klaikaus sapno, kuris slėgė jį visą gyvenimą, ir pasipurtė, tarsi juo atsikratydamas. Kas gi iš tikrųjų čia buvo? Ogi nieko, viskas išsisklaidė su parako dūmais, švietė žvarbi pavasario mėnesiena su praplaukiančiais debesėliais.

Baltaragis nusivedė nerimaujančią dukterį į trobą ir paguldė. Bet Jurga ir paguldyta vis dar drebėjo. Stvarstė tėvą už rankų ir klausė, virpėdama kaip epušės lapas:

— Tėveli, kodėl tu man nesakai visos teisybės?

— Kokios teisybės? — nesuprato ar nenorėjo suprasti tėvas.

— Kas čia yra? — neatleido duktė.

— Nieko nėra, dukrele, — tarė susivaldydamas Baltaragis. — Užmiršk ir išsimiegok. Rytoj, pamatysi, viskas bus gerai.

Paglostęs ir pabučiavęs dukterį į kaktą, apklostęs ir apkamšęs, Baltaragis pats atsigulė palangėje ant suolo, užsimetęs kailiniais ir norėdamas tik vieno — greičiau užmigti ir viską užmiršti kaip sapną.

Bet miegas neėmė. Pro langą švietė mėnesiena, o pro akis slinko visas gyvenimas. Sukosi su

malūno sparnais, maišėsi, draikėsi, painiojosi kaip rūkas iš Udruvės ežero. Su jo gurulais iškildavo Uršulė, surūgusi ir supintijusi, šmėkšteldavo Pinčukas kaip vaiduoklis, ir širdį užguldavo tamsus, beviltiškas rūkas. O dienos bėga, metai slenka. Tik malūnas visą laiką ūžia, ir jo ūžime lyg pats save išgirsta ir atgyja. Pro debesis švysteli saulė, ir pro jos spindulius pasigirsta linksmas juokas.

Ak, tai Marcelė važiuoja per traškantį ledą. Dvelktelia gaivus pavasario vėjas, ir išsisklaido rūkas. Po malūną ir namus skraido kaip kregždė linksma ir gyva Marcelė, praskaidrinusi jo gyvenimą ir gražinusi jaunystę. Širdis sklidina džiaugsmo, kaip saulėta vasara. Bet plaukia rudens debesis ir girgsi gervės. Vis liūdniau ir liūdniau girgsi, drumsčiasi ežeras, ir padangę apraukia tamsūs debesis.

Malūnas sustingsta kaip šmėkla ant pakriūtės. Krinta ant jo sparnų snaigės kaip baltos drobulės, o pro apsnigtus šlaitus ir laukus vingiuoja takelis vis tolyn ir tolyn, kur ant kalno stovi pakrypę kryžiai. Ten neša karštą, o jame visą jo gyvenimo džiaugsmą ir viltį. Dusliai dunda žemė, paslėpdama karštą, o ant mažo kauburėlio iškyla naujas kryžius. Leidžiasi sutemos, tamsios, beviltiškos lyg amžina naktis. O apleistoje troboje, baisiai tuščioje ir nykioje, verkia kūdikis vystyklusose. Stovi nusiminęs prie lopšio, o širdyje grumiasi tamsus beviltiškumas ir naujo gyvenimo pareiga, kuri prižadina iš baisaus sielvarto.

Dūksta apie malūną ir trobą pūga, stūgauja apie kampus, šėlsta pakriūte ir blaškosi po užšalusį ežerą. Ak, tai ne pūga, tik jo širdis nerimsta. Bet su pirmais pavasario pragiedruliais šviesėja padangė, sukasi malūno sparnai vis greitėdami, o troboje su įsiskverbusiais spinduliais pasigirsta iš lopšio juokas ir išsklaido nykius šešėlius. Ak, tie šešėliai sklaidosi jo širdyje, ir pagauna jį naujas gyvenimo džiaugsmas kaip pavasaris.

Tiktai po trobą slankioja paniurusi Uršulė, šnairuodama kaip apvilta praeitis, o pro malūno sparnus šmėkščioja Pinčukas kaip vaiduoklis, skaičiuodamas laiką ir laukdamas atpildo. Sunkus rūpestis slegia pečius ir lenkia galvą, bet iš lopšio pakilęs naujas gyvenimas pripildo širdį džiaugsmo ir nustelbia praeities vaiduoklius. Dingsta iš namų Uršulė, prasmenga ir Pinčukas. Jis linksta po gyvenimo našta, bet ji nesunki, nes visa jo paguoda — gražuolė duktė, kuri primena motiną. Žvengia obuolmušiai, jo širdį suspaudžia ateinančios vienatvės liūdesys, bet kartu ir džiaugsmas, kad gyvenimas sukasi kaip malūno sparnai, prasideda naujas gyvenimo ratas.

Bet čia vėl iškyla praeities vaiduokliai—nusivylusi Uršulė su savo paskalomis ir apgautas Pinčukas su savo klastomis. Žvengia ir nužvengia obuolmušiai, o jo nyki praeitis užstoja dukteriai kelią į ateitį ir paskandina ašarose. Jis turi nugalėti savo klaidingą praeitį dėl šviesios dukters ateities. Jis ir nugalėjo ją. Uršulė supintijo savo davatkyne su apmaudusia burtais ir prietarais širdimi, bet neapkartino jo dukters jaunystės džiaugsmo, o klastingas Pinčukas pagaliau nusirito malūno sparnais, pašautas sidabro kulka, ir prasmego kiaurai žemę... Bet ar tai buvo Pinčukas? Gal jis tiktai prisispapnavo kaip praeities vaiduoklis?

Ne, viso to nebuvo. Tai tik sapnas, klaidus sapnas, kuris su diena išsisklaidys. Yra malūnas ir jo ūžimas, yra pakriūtė ant ežero kranto, yra ir ežeras, neramus kaip žmogaus širdis, ir jo padūmavę krantai su žaliuojančiais pušynais. Čia jo tėvų tėvai gyveno, čia jis gyvena ir dukterį augina, kuri visas jo gyvenimo džiaugsmas ir viltis... Duktė nurimusi miega ir juokias pro miegą. Gal ji sapnuoja obuolmušius, kurie kaip vėjas su sparnais neš ją per gyvenimą. Tai ir gerai, tegu neša su jos skaidriais pasiilgimais ir sielvartais. O jis tuo jau laimingas, kad, baigdamas savo gyvenimą, mato jį iš naujo atgyjant dukters gyvenime, kuris bus už jo gražesnis ir šviesesnis.

Apsiraminęs Baltaragis užmigo, jausdamas, kad visus savo gyvenimo sielvartus ir vargus nugalėjęs. Bet ir užmigęs nesurado ramybės. Staiga jam prisispapnavo tarsi perkūnas trenkęs į malūną, o duktė, pakilus audrai, nuskridus kaip žuvėdra per ežerą... Šaltas prakaitas išpylė Baltaragį, jis pašoko nuo suolo, pažiūrėjo — duktė miega kaip miegojusi, o už lango ryto sambrėškoje malūnas stovi ant pakriūtės kaip stovėjęs, suglaudęs sparnus. Ne, visa tai buvo tik sunerimusios širdies klaidus sapnas.

Šviesi ir rami mėnesiena slinko pro jo namus ir visą kraštą.

XXXVIII

Kas čia per nakties monai? Ar tik ne pavasario mėnesiena su praplaukiančiais debesėliais juos krečia?

Gal ir taip. Kas čia žino?

Pašautas Pinčukas nuklibikšavo į pelkes, keikdamas Baltaragį, ir atsisėdo ant pirmo kelmelio.

— Palauk — tarė, atsipeikėdamas iš tos išgąsties ir apžiūrėdamas sužeistą kulną. — Dar tu mane paminėsi. Pražūsi su visu malūnu.

Pinčukas galvojo apie baisų kerštą. O tuo tarpu, nesikęsdamas iš skausmo, bandė iškrapštyti iš

kulnies sidabro kulka. Bet juo daugiau krapštė, tuo giliau kulka lindo, ir taip gėlė kaulus, kad vos galėjo pakęsti, dantis sukandęs.

Čia ji ir atrado ant kelmo Šešelga, visą naktį veltui ieškojęs po pelkes ir ne tiek šaukęs, kiek šveblenęs ištinusia burna pro išspirtus dantis.

— Tai tu šičia, pan Pinčuk? — prašvokštė, susiimdamas už burnos, lyg verkti pasirengdamas. — Aš visur ieškau tavęs ir nerandu. O kokia baisi nelaimė mane ištiko.

— Eik sau po galais su savo nelaime,— atkirto piktai Pinčukas pro sukąstus dantis.

— Kas atsitiko? — nusigando Šešelga.

— Nieko, — piktai atsakė Pinčukas. — Iškrapštyk man kulka iš kulnies.

— Kas tave pašovė? — susirūpino Šešelga ir pasilenkė prie pašautos kulnies.

Pinčukas nieko neatsakė, tik atkišo savo kanopą. Bet ir Šešelga krapštė krapštė sidabro kulka ir negalėjo iškrapštyti. Neiškentęs skausmo, Pinčukas jį tiktai kanopa nuspyrė į šalį.

— Ko spardaisi kaip arklys? — supyko Šešelga, atsідūręs ties liūno pakraščiu. — Verčiau man dantis sudėtum.

— Kaip aš tau juos sudėsiu, jei manęs neklausėi ir išbarstei? — atšovė Pinčukas, kratydamas iš skausmo kanopą, kad jam net pačiam dantys barškėjo.

O Šešelga be dantų, tiktai susiėmęs žandą, kur Pinčukas įspyrė, taip pat nesitvėrė iš skausmo ir nežinojo, ką daryti. Tokio nedėkingumo iš savo prieteliaus nesitikėjo ir keikė jį savo širdyje visais prakeiksmiais. Bet ką čia vienu keiksmu padarysi?

O ir Pinčukas, kratydamas kanopą, šnairavo į Šešelgą. Dar to kelmo čia trūko, kad jis kur prasmegtų! Pinčukas įsiuto ant visos žmonių giminės ir, jeigu būtų primanęs, būtų ją visą į pragarą nugramzdinęs kartu su bedančiu Šešelga.

Tik apmaudas apmaudu, piktumas piktumu, o kažką reikia daryti. Bet ką galėjo padaryti vienas be dantų, o kitas pašautas į kulni? Pašnairavo vienas į kitą su beviltišku kartėliu ir išsiskyrė. Pinčukas, grieždamas dantimis, nuklibikšavo į savo liūną, ketindamas pats vienas viską apgalvoti, kaip atsikeršyti, o Šešelga, visai nusiminęs, pardūlino į savo karčemą, nes ir kam keršyti nežinojo.

Tiktai prieš rytą Pinčukas apsiramino ir sugalvojo kerštą. Baltaragis buvo prižadėjęs surišti jį su Uršule kaip šunį su kate už uodegų, kad jie tarp savęs amžinai piautųsi ir kitus paliktų ramybėje. Bet pažadėjo ir neištesėjo.

O ką, jeigu jis taip padarytų, surištų Baltaragį su Uršule (didesnio keršto ir būti negalėtų!), o jis tada, išigijęs Uršulę talkininke (be talkininkų, žuvus Raupiui ir Šešelgai netekus dantų, pasijuto kaip be rankų), tikrai laimėtų Jurgą.

Taip sumetęs, Pinčukas nutarė dar kartą išbandyti savo laimę ir atsikeršyti Baltaragiui. Daug negalvojęs, skauda neskauda koją, tiktai pakratęs kanopą, persirengė kaip pakeleivingas elgeta ir išlėkė į Švendubrę su Uršule susitikti.

O jau aušo rytas. Rūkas sklaidėsi ir plaukė. Bažnytkaimis dar miegojo. Vienur kitur šunes lojo, gaidžiai giedojo. Tie neprieteliai kiek baugino Pinčuką, bet jis apsiramino ir save drąsino: ką čia gaidžiai, juk su Uršule, sena davatka ir savo priešininke, teks susitikti ir susitarti.

Prisėdo Pinčukas prie šventoriaus tvoros, laukdamas ir viską iš naujo apsvarstydamas. Kaip čia atsitiko, kad Baltaragis jį apgavo? Gal todėl, kad jis nei Uršulės, nei Jurgos nebuvo matęs. O dabar jis vieną ir kitą gerai pažįsta ir neklysta.

Neilgai Pinčukui teko patvoryje svarstyti ir laukti. Dar protamsiais Uršulė, apsigaubusi juoda skarele ir varstydamą pirštais rožančių, pati pirmoji ėjo į bažnyčią. Pinčukas, nors įsidrąsinęs, prisišliejo prie tvoros kaip šešėlis. Uršulė jo ir nepastebėjo.

Tiktai praėjus Uršulei, jis atsiplėšė nuo šventoriaus tvoros ir klibikšnodamas pasivijo Uršulę.

— Palauk, bičiule! — šūktelėjo. — Mums reikia pasitarti.

Uršulė stabtelėjo, nepertraukdama kalbėti rožančių, tiktai atsigręždama ir dėbteldama piktomis akimis — kas čia ją šaukia ir dar bičiule vadina? Kažkoks nepažįstamas ubagas. Ar tik nepablūdęs kalvio Juodvalkio gizelis Jurgutis? Ko jam reikia? Uršulė visai supyko ir pertraukė kalbėjusi rožančių.

O Pinčukas, sukaukęs visą drąsą, priklibikšavo tuo metu prie Uršulės ir žemai nusilenkė:

— Sveika gyva, — tarė. — Ko mums pyktis, bičiule? Juk tave ir mane Baltaragis apgavo. Galima susitaikyti ir bendrai atgauti, kas mums priklauso: tau — Baltaragis, o man — Jurga.

— Palauk, palauk, — tarė nusigandusi Uršulė. — O kas gi pats esi?

Dėl atsargumo Uršulė porą žingsnių atbula pasitraukė. Koks jau čia ubagas ir koks Jurgutis pakvaišėlis? Visai nepanašu. Negi būtų tas pats nelabasis?

Pinčukas dar kartą žemai nusilenkė ir žengė arčiau žingsnį.

— Argi nepažįsti senų bičiulių? — paklausė. — Juk tai aš tas pats, su kuriuo susipykai per nesusipratimą ir Baltaragio apgavimą... Bet aš visai nepykstu, tik gera tau linkiu.

— Atstok, piktoji dvasia! — nusigandusi Uršulė pažino Pinčuką ir persižegnojo, stverdama už rožančiaus ir atbula toliau pasitraukdama.

— Nesižegnok! — pasitraukė atbulas ir Pinčukas. — Aš nieko blogo tau nepadarysiu... Nori, suteiksiu tau tokią galybę, kad savo burtais galėsi padaryti, ką norėsi... Prisiviliosi Baltaragi ir visiems savo priešininkams atsikeršysi.

Uršulė stabtelėjo susidomėjusi, bet vėl greitai susigriebė, ėmė žegnotis ir rožančiumi mosuoti Pinčuko link tarsi nuo įkyrios musės.

Pinčukas pritrūko kantrybės.

— Kvaila tu boba! — tarė supykęs. — Jei manęs neklausysi, nieko nelaimėsi. Tik pati per savo burtus pražūsi.

Bet Uršulė jau nebeklausė jo. Atbula pasitraukė į šventorių, vis dar pro tvorą žegnodama ir mosuodama rožančiumi.

Pinčukas net nuspiovė iš apmaudo, kad su ta kvaila boba prasidėjo. Nieko neišeis, koks iš jos talkininkas? Buvo beklėbikščiuojas į šalį, bet čia varpai suskambino ir jų garsai trenkė kaip su kūju per galvą. Pinčukas, nebaigęs derybų su Uršule, pasileido bėgti.

O Uršulė, atsidūrusi už šventoriaus tvoros ir kiek atsipeikėjusi iš baimės, kaip tik buvo linkusi su juo pakalbėti. O ką, jeigu su jo pagalba būtų galima pasiekti seną svajonę, kuri savo aistra išdegino jai visą širdį? Bet ir Pinčukas, kažko išsigandęs, nulėkė, o jai liko tik senas apmaudas.

— Palauk, kur bėgi? — šūktelėjo, pasilenkusi per tvorą, bet Pinčukas neatsigrįžo.

Jį nuvijio varpų garsai.

O pro šalį ėjo kitos davatkos ir pamatė Uršulę su kažkokiu nubėgančiu ubagu kalbantįs.

— Kokį čia ubagą velnio nuotako. pristojų? — susidomėjo. — Ar tik ištekėti nesirengia? Bet, matyt, jaunikis pabėgo.

Prunkšdamas į saujas, davatkos nuėjo į bažnyčią. Uršulė, pasislėpusi už tvoros, visa tai matė ir girdėjo. Baisus apmaudas ją apėmė.

— Na, palaukit, tarė ji, sugniauždama rožančių supintijusiame kumštyje ir grasindama. — Bus jums velnio nuotaka! Paminėsit! Pirmiausia jums atkeršysiu, o paskui su Baltruku susitaisyčiau... Gal susitarsime ir bendrai nugalėsime visus priešininkus.

Taip apsisprendusi, Uršulė nuėjo į bažnyčią, tvirtai pasiryžusi viską padaryti, kaip žadėjo, ir karštai pasimelsti, kad jai ši kartą ir paskutinį suteiktą pagalbą stebuklingoji Švendubrės dievo motina. Juk ji pagundų žaltį nugalėjo ir pamynė po kojomis.

O tas pagundų žaltys Pinčukas, pabėgęs nuo Uršulės žegnonių ir Švendubrės varpų, parlėkė į PaudrUVės pelkes ir su apmaudu galvojo, kad pasikarščiavęs ir be reikalo pristojęs prie Uršulės, senos savo priešininkės. Kokia iš jos gali būti talkininkė? Tiktai supainioti gali ir taip painius reikalus. Tai nutarė ja pirma proga atsikratyti.

O Uršulė, visai nepaisydama Pinčuko (ar tikrai jis pasivaidino ryto miglose?), nutarė tą pat dieną atsiskaityti su davatkyno priešininkėm, o paskui susitaisyti su Baltaragiu ir gražiai gyventi.

Bet ir Uršulė, nors sparti moterėlė, visko nesusėjo padaryti.

XXXIX

Kas gi galėjo manyti, kad už visa tai, kas dėjosi PaudrUVės krašte, teks atsakyti vargšei Uršulei, kuri čia buvo tikrai niekuo nekalta. Nebent tikrai tiek, kad nuo jos viskas prasidėjo, tai su ja turi ir baigtis.

O atsitiko taip, kaip Uršulė ketino padaryti. Tą dieną iš vakaro, atsikeršydama davatkomis, užtaisė burtus, ketindama apleisti davatkyną ir susitaisyti su Baltruku. O anksti iš ryto — buvo kaip tik penktadienis — viena davatkėlė, vardu Leokadija, kuri varžėsi dėl pirmenybių davatkyne su Uršule, išsitraukė iš po lovos medaus ašotėlį, norėdama kiek pasistiprinti pasninko dieną. Bet ką ji atrado ašotėlyje? — Nagi sudžiūvusią rupūžę.

Kilo triukšmas visam davatkyne. Kas tai padarė? Pati rupūžė negalėjo įlįsti ašotėlin, nes buvo sudžiūvusi ir indelis buvo gerai skudurėliu užrištas. Įtarė Uršulę, kuri rengėsi pirmoji išeiti į bažnyčią, bet nesusėjo. Dabar užklupta ji gynėsi ir žegnojo davatkas. Bet atsirado dar kita davatkėlė, vardu Cecilija, kuri matė, kaip vakar pavakare, temstant, Uršulė landžiojo po Leokadijos lova ir kažką ten veikė.

Abejonių jokių neliko, ir visos davatkos puolė vargšę Uršulę. Kas gi kitas galėjo tai padaryti, jei ne velnio nuotaka? O ta, priremta prie sienos, gynėsi iš paskutiniųjų, bet paskui pritrūko kantrybės

ir prisipažino.

— Tai ir kas? — pasakė. — Ir jūs visos, kaip ta rupūžė, sudžiūsite, o aš grįšiu pas Baltruką ir gražiai gyvensiu.

To pasakymo visiškai užteko baisiam nusikaltimui įrodyti. Puolė visos davatkos kaip viena vargšę Uršulę, parmušė ant žemės ir pradėjo tąsyti už kasų. O kokios ten kasos galėjo būti supintijusios davatkos? Tokios maždaug, kaip nutriušusios žiurkės uodega. Neilgai teko davatkoms tąsyti Uršulę už kasų, po plauką, po kitą, ir ištasė Uršulės kasas, visą jos mergystės pasididžiavimą.

Tada nusigandusios davatkos šoko prie savo lovų ir palovių ir pradėjo tikrinti, ar ta velnio nuotaka nenorėjo ir jų apkerėti. O kaipgi, viena atrado galvūgalyje kažkokių žolių ryšulėlį, kita kojūgalyje — sumazgytą pelę, trečia — po šonu arkliaus žiaunas, ketvirta — nežinia kokio numirėlio dantis, penkta — vėl kažką nei į šį, nei į tą panašų, ir taip toliau, ir vis daugiau, kad vargšės davatkos, siaubo sukrestos, pamatė ir įsitikino, kad tikrai gyveno su velnio nuotaka, baisia ragana. Juk galėjo pragaro gelmės atsiverti ir jas visas praryti.

O Uršulė, taip baisiai nutąsyta ir nupešiota, dar nespėjo atsigauti ir pasprukti nuo savo priešininkių, kai tos ir vėl visu būriu ją užklupo, tiktai šį kartą dar piktesnės.

— Sudeginti ragana! Akis išdraskyti! — ir dar kažką padaryti šaukė visu būriu, apspitusios Uršulę ir nežinodamos, kaip tokią nenaudėlę nubausti.

Pagaliau į davatkų klyksmą ir riksmą pribuvo špitolninkas Bernardas ir zakristijonas Benjaminas, abudu vyrai išmintingi ir dievobaimingi. Jie gyveno antrame davatkyno gale, ir jų pareiga buvo, klebono uždėta, tvarkyti amžinai besikivirčijančias davatkas.

Iš pradžių abiem vyrams atrodė, kad čia kasdieninis davatkų triukšmas, bet, atėję ir pamatę, kas čia atsitiko, patys nusigando ir nežinojo, ką daryti.

— Suriškime, kad nepabėgtų, — pagaliau tarė drebančiu balsu špitolninkas Bernardas, mažas, sukumpęs žmogutis su įdubusiomis ir amžinai nusigandusiomis akimis ir labai drūtu balsu.

— Teisingai sakai, — pritarė zakristijonas Benjaminas, ilgas ir liesas kaip kartis, verksmingu balsu ir išsišokusiomis kaktoje akimis. — Ir veskime pas kleboną. Tegu jis nutars, ką su ja daryti.

Išmintingų vyrų sumanymui pritarė visos būrys moterų. Nesipriešino ir Uršulė.

— Veskite, — sako, — klebonui kaip per išpažintį viską prisipažinsiu.

Tai, ilgai nelaukdami, du dievobaimingu vyru ir visos būrys davatkų išbrazdino suraizgytą Uršulę iš davatkyno ir nutempė — šūkaudami, rėkaudami — į kleboniją.

Klebonas Bonifacas Bobinas kaip tik rengėsi eiti į bažnyčią atlaikyti gedulingų mišių, kurias vis dėlto užpirkto susidėjęs Paudrūvės kaimas už pražuvusią arkliavagio dūšią. Klebonas iš pradžių nenorėjo sutikti, bet įtikintas, kokių nelaimių dėl jos dedasi, ir gerai atlygintas pagaliau nusileido. O dabar, eidamas mišių laikyti, išgirdo nepaprastą triukšmą, nustebežs žvilgtelėjo pro langą, kas gi čia dabar darosi? Nagi kažkokia keista procesija atvyksta į kleboniją.

Klebonas išėjo į prieangį pasižiūrėti, kas čia atsitiko. Nenorėjo, kad tokia gauja sudrumstų klebonijos rimtį.

Tuoju pat ties prieangiu pribuvo ir visos būrys davatkų su abiem bažnyčios tarnais, stumdami priešakyje surištą Uršulę. Pamatę išėjusį kleboną, visi vienu balsu sušuko:

— Sugavome, klebonėli, ragana.

— Kokią ragana? — nustebo klebonas.

— Nagi šitą velnio nuotaką, kuri norėjo visą mūsų davatkyną užkerėti.

— Kokią velnio nuotaką? — vis dar neatsigodo klebonas.

— Nagi šitą prakeiktą davatką Uršulę, kuri prieš keletą metų atbėgo iš Baltaragio malūno ir apsimetė esanti davatka, o iš tikrųjų buvo ir pasiliko pikčiausia ragana.

— O iš kur jūs žinote, kad ji ragana? — paklausė klebonas.

Tada visos būrys davatkų, viena kitą perrėkdamos, o du vyrai, rimtai pritardami, pradėjo pasakoti, ką atradę davatkynė ir kokių raganiškų bei velniškų dalykų matė ir prityrę iš šitos prakeiktos velnio nuotakos. O viena davatkėlė, vardu Elžbieta, net savo akimis matė, kaip vieną pavakarę Uršulė, apsižergusi šluotą, priėjo prie krosnies ir staiga dingo, tarsi pro kaminą išskrido. Jai pritarė ir špitolninkas Bernardas. Jis kartą, eidamas žiemą dar patamsyje skambinti ankstyvosioms mišioms, pamatęs, kaip viršum davatkyno kažkas žybtelėjęs žiežirbomis ir dingęs kamine. Tada jis labai nusigandęs ir nežinojęs, kas tai galėtų būti, o dabar aišku, kad šita ragana buvo parskridusi ant šluotos iš pasimatymo su savo sužadėtiniu velniu.

— O vakar iš ryto, — pritarė visos būrys davatkų, — savo akimis matėme, kaip ji prie šventoriaus su kažkokiu ubagu tarėsi... Tur būt, su savo jaunikiu velniu, kai jis, išsigandęs varpų, pabėgo... O ji dar šaukė, kad palauktų...

Klebonas klausėsi klausėsi davatkų pasakojimų, užmiršo net gedulingas pamaldas (kokios jau čia pamaldos už arkliavagio dūšią?), beklausant net plaukai ant galvos ėmė šiauštis, vien tik pagalvojus, kokia velniava prie pat jo bažnyčios dedasi, o jis nieko nežino.

— O ką tu pasakysi? — pagaliau kreipėsi klebonas į Uršulę.

Ta nusilenkė klebonui ligi pat žemės, o davatkoms parodė pro sijoną špygą.

— Netiesa, klebonėli, — tarė. — Nebuvau velnio nuotaka, nors Baltaragis ir norėjo išpiršti. O vakar iš ryto, tiesa, Pinčukas, apsimetęs ubagu, norėjo sugundyti, bet nepasidaviau, šventu kryžium apsigyniau. Tiktai šitoms prakeiktoms davatkoms burtus užtaisiau, kad joms liežuviai supūtų, diegliai į šonus įsimestų, kojas rankas susuktų... Bet nieko joms mano burtai nepadėjo, visos sveikos kaip kumelės ir mane nekaltai šmeižia. Niekada ragana nebuvau ir ant šluotos nelekiojau. Leiskite atlikti paskutinę išpažintį iš viso gyvenimo, o paskui jau darykite, ką norite.

XL

Ilga ir paini buvo Uršulės paskutinė išpažintis iš viso gyvenimo.

Pradėjo ji nuo pat kūdikystės, kaip augusi primestinuke pas Baltaragius, kur visi ją skriaudę ir tiktai vienas Baltrukas jos gailėjęsis. Taip dievas davęs, kad visi iš malūno iškrikę, o pasilikę tik jiedu su Baltruку. Ir tas Baltrukas vis labiau jai patikdavęs, ir ji labai norėjusi už jo ištekėti, tiktai jis apie tai nė užsiminti nenorėdavęs, tarsi jam visa tai nė galvon neateitų.

Tai ji tada, vienos ubagės pamokyta, užsiėmusi pirmą kartą burtais. Nuėjusi į pirtį, išprkaitavusi, bet vandeniui nesiplovusi, o sušluosčiusi prakaitą į skarelę, kurią buvo nusipirkusi tam reikalui atlaiduose, ir parsinešusi namo. Paskui iš tos skarelės prakaitą išgrėžusi ir supylusi į arbatą Baltrukui, norėdama jį prisivilioti. Bet jis visai negėręs, nors ir užsaldinusi buvo, tik sriūbtelėjęs ir išspiovēs, sakydamas, kad čia kažkokia smarve jį girdanti. Tai nieko ir nepadėjo. Nors moterys ir sakiusios, kad tai tikriausias vaistas.

Tada ji, kitos ubagės primokyta, pirmą pavasario šiltą naktį pririšusi prie karties linų kuodelį ir išnešusi prie malūno, kad šikšnosparnis į tą kuodelį įsiveltų. Paprastas, rodos, buvo daiktas, o tokia baimė ėmusi, kad net visa drebėjusi, o biaurybė šikšnosparnis neišsivelia ir neišsivelia į kuodelį. Keletą naktų teko vis tą patį daryti. Pagaliau vieną rytą atradusi šikšnosparnį įsipainiojusį į kuodelį. Čiupusi jį su visu kuodeliu ir nubėgusi į mišką, ten padėjusi ant skruzdėlyno ir pasileidusi tekina atgal, užsikimšusi ausis ir neatsigrįždama, nes jeigu būtų atsigrįžusi, tai būtų apakusi, o jeigu būtų išgirdusi šikšnosparnį rėkiant — būtų apkurtusi. Bet nieko nemačiusi, nieko negirdėjusi. Parbėgusi namo be kvapo ir laukusi.

Po trijų dienų nuėjusi į mišką, radusi ant to skruzdėlyno savo kuodelį su šikšnosparnio kauleliais. Pasiėmusi iš tų kaulelių tokias šakutes su kabliuku ir parėjusi namo. Tą pačią dieną, temstant, Baltaragiui nematant, truktelėjusi jį su tuo kabliuku už kelnių, bet jis atstūmęs ją su atbula ranka ir pasakęs: „Ko čia kabinėjiesi?“ Ir nuėjęs neatsigrįždamas, o kabliukas taip ir nulūžęs ir nieko nepadėjęs.

Paskui tas Baltaragis užsigeidęs vesti Marcelę Jaudegytę, o ji, tiek vargo padėjusi ir tiek griekų ant savo sąžinės priėmusi, nežinojusi, ką daryti. Tiesiog širdis plyšusi, tai žliumbusi, užsidariusi kamaroje, ir gana. Kartą vėl užėjusi tokia ubagė, išsipasakojusi jai ir vis verkianti. Pagailę tai ubagei vargšės, ir ji patamsi jai, kai važiuosiąs tas nevidonas su ana į šliūbą, kad išbarstytų jiems kelią smėliu, parsineštu iš kapų, tai nebūsią jiems gyvenimo. Paskui dar liepė pelenus iš židinio išsemti ir jais slenkstį išbarstyti, kad jaunoji neperžengtų, o jeigu peržengs — su grabu kad išneštų. O pačiai Uršulei dar įsakiusi laiptoti tvoromis, kol parvažiuosią iš šliūbo, ir kalbėti burtų žodžius. Bet seniai tai buvę, ir tuos burtų žodžius užmiršusi, o ir tada ne tiek juos kalbėjusi, kiek žliumbusi, po tvorą laipiodama. Ar tie burtai padėję, ar taip dievas davęs, nežinanti, tiktai po metų jaunoji Baltaragio žmona pagimdžiusi dukterį ir pasimirusi. Tada ji baisiai nusigandusi ir daugiau jokių burtų nedariusi.

Paskui, kaip visi gerai žiną, tas Baltaragis norėjęs ją išleisti už velnio Pinčuko, bet ji buvo jau padariusi skaistybės apžadus švenčiausiai Švendubrės panelei, tai išsigelbėjusi ir atbėgusi į Švendubrės davatkyną. Čia jokių burtų nedariusi, gyvenusi kaip pridera davatkai, poterjavusi, pasninkavusi ir už savo nusidėjimus atgailą dariusi. Tiktai paskui, kai Baltaragio dukra jau buvo paaugusi, tai, bijodama, kad ir jos tėvas neišleistų už Pinčuko (o jis didesnis esąs už ją burtininkas, tai jau tikras raganius esąs!), prikalbinėjusi tą neišmanėlę daryti skaistybės apžadus, bet ji Uršulę tik išjuokusi ir nieko nedariusi, o Uršulė norėjusi tam kvailam padarui vis tiek padėti ir neleisti, kad tėvas pražudytų jos dūšią. Tai nutykojusi jos rūtų vainiką, nunešusi slaptai ir pakasusi po kryžiumi Paudruvės kryžkelėje, kad negalėtų jaunikiai su piršliais pas ją atvažiuoti ir ji neištekėtų. Ar tai

padėjo, ar ne, tikrai nežinanti, bet ilgai niekas negalėdavęs su piršliu nuvažiuoti pas Baltaragio dukterį, tiktai paskui tas Girdvainis su savo obuolmušiais pamynęs po kojomis rūtų vainiką, užkastą kryžkelėje po kryžiumi, nuvažiavęs su piršliu pas Baltaragio dukterį ir auštant atlėkęs užsaku. Bet už tai jį dievas nubaudęs. Praradęs savo arklius.

Bet čia ji esanti nieko nekalta. Nieko nežinojusi ir nieko nedariusi. Tiktai mačiusi, kaip Pinčukas atnešęs Raupį maiše ir iškratęs prie šventoriaus pastovų, tas pagriebęs arklius ir nulėkęs su jais, o Pinčukas žvenęs, aplinkui lakstydamas ir klaidindamas. Ji net padėti Girdvainiui norėjusi, bet tas išlėkęs kaip akis išdegęs iš zakristijos ir jos nepasiklausęs, o ji būtų jam patarusi, ką daryti ir kaip savo dūšią išganyti, nes arklių vis tiek nesurasi, kai juos pavogė velnias, susidėjęs su arkliavagiu, o už jų dar stovi tėvas raganius.

O dėl siaučiančio dabar arklių maro ji esanti nieko nekalta ir nieko nežinanti. Čia, tur būt, velnias Pinčukas su karčemninku Šešelga keršija už arkliavagio Raupio nužudymą. Kaip tą kerštą nugalėti, ji nežinanti, nebent tiktai gedulingas mišias užpirkti už arkliavagio dūšią. Tą ir patarusi Paudruvės kaimui padaryti.

Klebonas krūptelėjo, prisiminęs, kad šiandien kaip tik tas mišias turėjo atlaikyti.

— Tai tu ir tokiom šventvagystėm užsiimi? — sugriaudėjo neiškentęs klebonas.

— Ne, klebonėli, aš neužsiimu, — atsakė ramiai Uršulė, — tiktai patariau, bet ar jie taip padarė, ar ne, nieko nežinau.

Klebonas nutylėjo lyg mieta prarijęs, o Uršulė toliau išpažino savo nuodėmes.

Vakar, tiesa, prie šventoriaus anksti rytą buvo susitikusi Pinčuką, apsimetusį ubagu, bet nuo pagundų šventu kryžium atsikračiusi, ir jis pabėgęs, varpų vejamas, o davatkos ją apšmeižusios. Tai ji atsilygindama ir užtaisiusi joms burtus, bet visai nekaltus. Nenaudėlei Leokadijai įmetusi sudžiūvusią rupūžę į medų, kad ir ji kaip ta rupūžė sudžiūtų, nes esanti labai pikta ir ją vis užkabinėjusi. Kitoms — kurioms žolelių galvūgalyje padėjusi, kad galvas skaudėtų ir mažiau liežuviais maltų, o dar kitoms — kur kojūgalyje sumazgytą pelę, kad kojas susuktų, mažiau po žmones landžiotų ir juos savo paskalomis piktintų, o toms, kurioms numirėlio dantis įkišusi, kad ir joms dantys išbyrėtų, o kas turėtų atsitikti nuo arklių žiaunų, ji ir pati nežinanti, tiktai mananti, kad toks daiktas, kaip arklio žiaunos, turėtų ką nors paveikti. Ar kokį dieglį į šoną įvaryti, ar dar ką padaryti. Bet, matyt, ir burtai nieko joms nepadėję, visos sveikos kaip kumelės ir nori dar ją pražudyti.

O ji pati su velniais jokių reikalų neturėjusi (be to karto, kai Baltaragis ją norėjęs išleisti už Pinčuko) ir ragana nebuvo, niekada neskraidžiusi pro kaminą ant šluotos ir nežinanti, kaip tai padaryti. Begėdiškai meluojanti cypdavatkė Elžbieta, be to, ji iš viso pusiau akla ir neprimatanti, o špitolninkas Bernardas, tas begėdis, baltakę laka, tai nežinia, kas jam pagiriomis akyse pasirodęs ant davatkyno stogo ties kaminu.

Dar vieną baisų nusidėjimą papildžiusi bažnyčioje, bet prieš savo norą. Tai buvo tą sekmadienį, kai Girdvainio obuolmušius pavogė. Klebonas per mišparus kai užgiedojęs, ji ir pagalvojusi, kad nusižvenęs nelyginant Girdvainio drigantas. Gailėjusis ir mušusis į krūtinę, bet nieko nepadėjo, ir kai tik klebonas giedodavęs mišparus, ji vis tą patį pagalvodavusi. Todėl, kad išvengtų nusidėjimo, ji ir neidavusi į mišparus.

— Tai tiesa, — pritarė visos davatkos ir du vyrai — Bernardas su Benjaminu, —ji niekada neidavo į bažnyčią per iškilmingus mišparus.

O Uršulė, atlikusi viešą išpažintį, mušėsi į krūtinę ir prižadėjo niekada nenusidėti, jokiais burtais neužsiimti, skaistybėje gyventi, susitaikyti su Baltaragiu, jo dukterį nuo velnio išgelbėti ir pati visą amžių atgailoti.

— Skirkite, klebonėli, nors ir sunkiausią atgailą, tik duokite išrišimą, — sukniubo Uršulė prie klebono kojų ir taip smarkiai sudavė į savo seną, sudžiūvusią nusidėjėlės krūtinę, kad net visų aplinkui stovinčių krūtinėse atsiliėpė duslus garsas. Taip tylu pasidarė, kad girdėjo vienas kito kvėpavimą.

— Negausi išrišimo, — pagaliau tarė pasipiktinęs klebonas. — Seniau tokias raganas degindavo. Dabar, gaila, nėra tokio įstatymo. Tai pakūtavok viena, žmonių atstumta ir nuo bažnyčios atskirta.

Uršulė, išgirdusi tokį sprendimą, puolė bučiuoti klebono kojas, prašydama pasigailėti, visa pamėlynavo, čia pat apalpo ir išsitiesė ant žemės, neatgaudama kvapo. Bet tai nė kiek nesugraudino klebono širdies. Per daug jam buvo įgrisusi visa ta velniava, kuri jo parapijoje dėjos. O čia po kojomis dar išsitiesė pati svarbiausioji tos velniavos kaltininkė. Ne veltui ji patarė kaimui ir už arkliavagį užpirkti mišias, kurių dabar klebonas neatlaikys ir neduos išrišimo nei gyviems, nei mirusiems, kurie su velniu susidėjo. Tegu patys žinosi, o jam viso to per akis užtenka. Tai

persižegnojęs klebonas nuėjo kaip Pilotas, griežtai įsakęs zakristijonui Benjaminui ir špitolninkui Bernardui:

— Išveskite ją už mano parapijos ribų, duokite gerai į padalkas ir paleiskite į visus keturis vėjus.

XLI

Nepaprastai iškilmingai palydėjo Uršulę iš Švendubrės davatkyno ir parapijos.

Pro susigrūdusią minią kelią skyrė pats Švendubrės bažnyčios maršalka Kikutis, mažas žmogutis, bet su didele gumbuota lazda, kaip per didžiausius atlaidus. Paskui ėjo Uršulė (bet dieve apsaugok koks ten buvo ėjimas!) visa šlapia (mat, kol atgaivino, kai apalpo prie klebonijos po išpažinties, porą kibirų vandens ant jos supylė), pakulomis užkišta burna, kad nerėktų, mazgotė užrištomis akimis, kad nesužavėtų, surištomis kojomis ir rankomis, kad nepabėgtų (kur ji, vargšė, galėjo pabėgti?), ir dar per liemenį pavadžiais pavadelėta, kurių vieną galą laikė špitolninkas Bernardas, o antrą — net įsirėžęs — zakristijonas Benjaminas. Vargšė Uršulė klupo kaip nuvarytas arklys (pasklido gandai, kad ji ir ant arklių marą užtraukusi), bet negalėjo nei sustoti, nei atsikvėpti, nes iš vienos pusės ragino špitolninkas Bernardas su šermukšnine lazda (šermukšnio visi dievo priešinininkai bijosi!), o iš kitos pusės zakristijonas Benjaminas krapino — vis per padalkas ir per blauzdas — nežinia, ar su arklio uodega, ar su kažkokia krapyla.

O kokia žmonių spūstis buvo! Koks riksmas, koks triukšmas! Tokios spūsties ir tokio riksmo net per didžiausius atlaidus ir jomarkus nebūdavo. Susirinko ne tik Švendubrės bažnytkaimis, bet ir aplinkiniai kaimai. Ar ne stebuklas? Juk gyvą raganą trėmė iš miestelio!

Pagalčiau, kai išėjo iš Švendubrės, žmonių spūstis atslūgo. Ką gi, pamatė raganą, ir gana. Ne tokia ji baisi, koks bausis jos varymas. Tai vieniems net pagailo, o kiti nusispiovė, kad neužkerėtų, ir nuėjo. Kai išvarė į vieškelį, liko tiktai palydovai ir vienas kitas žioplis, kuriam dar neatsibodo. Tarp jų pasimaišė ir vargšas Jurgutis su savo pasagomis, bet, išsigandęs, kad ir jo taip nevarytų, pats pabėgo. O kitus išvaikė zakristijonas Benjaminas, užsimojęs su arklio uodega.

— Ko čia dabar? — atsigrėžęs pervedė įniršusiomis akimis. — Ar neisite namo? Pažiopsojote, ir užteks!

Mat, zakristijonas Benjaminas galvojo pavedėti Uršulę už pirmo kalnelio, duoti ten jai gerai į padalkas ir paleisti į visus keturis vėjus. Kur čia ją vesi už parapijos ribos? Ir taip nusivarė, kol išvedė iš Švendubrės.

Bet ne taip išėjo, kaip galvojo Benjaminas. Vos nutempė už kalnelio ir buvo beketinąs įvykdyti savo sumanymą, kai iš pakelės šoko vyrai su kuolais ir sušuko:

— Ko čia sustojote? Varykite toliau savo raganą! Ir taip toliau visą kelią. Vos tiktai sustodavo ir norėdavo paleisti, tuojau atsirasdavo būrys vyrų su kuolais ir reikalaudavo:

— Varykite toliau! Neleisime savo laukuose paleisti tos raganos.

Ką dabar darysi? Reiks ją varyti už parapijos ribų. Tiktai žinia apie raganos varymą greičiau sklido per kaimus, negu jie spėjo varyti vieškeliu vargšę Uršulę. Tai išpančiojo ją ir ėmė sparčiau varyti. Bet kur tu aplenksi gandą? Iš kojų nusivarė bažnyčios tarnai, o ir ta ragana Uršulė nepasivelka. Tempk, jeigu nori, nieko kito nepadarysi. Sustoti nė nemėgink, tuojau atsiras vyrai su kuolais, ir reikia varyti toliau! O kur ją nuvarysi?

Palydovai net graudentis pradėjo:

— Kur mes ją, raganą, padėsime? — visai nusiminė špitolninkas Bernardas. Jo kakta daugiau išrasojo, negu po didžiausio skambinimo varpais. — Negi taip ir turėsime ją varyti į pasaulio galą?

— O ką aš žinau? — atsakė nosį nukabinęs Benjaminas. — Jei būčiau žinojęs, kad tokią bėdą turėsiu, būčiau visai neprasidėjęs. Tegu būtų pats klebonas daręs su ja, ką norėjęs.

Taip bėdodami, jiedu ir visai į bėdą įkliuvo. Priėjo parapijos ribą — tiltelį ant Padievyčio sraunaus upelio, kuris skyrė Didžiasalio parapiją nuo Švendubrės parapijos — ir sustojo čia viduryje tiltelio. O po tiltelių pasislėpęs Jurgutis baisiai nusigando — kas gi dabar bus? Ar tik neužgrius ant jo galvos? Bet Didžiasalio vyrai užstojo kelią iš priešakio ir neleidžia:

— Varykite atgal savo raganą! Neleisime mums primesti.

O Švendubrės vyrai užrėmė kelią iš užpakalio ir su kuolais grasina:

— Varykite raganą toliau! Gana mes nuo jos prisikentėjome.

Ką dabar darysi? Nei ten, nei atgal. Nuvaryta Uršulė sukniubo viduryje tiltelio ir kriokia kaip prieš galą. Nusiminę palydovai numetė šalia jos pavadžius. Bėk dabar, ragana, jeigu gali! Ir dairosi čia į vieną tiltelio galą, čia į kitą.

— Kur dabar mes ją dėsime? — beviltiškai klausė vyrų, užstojusių kelią.

— O kas mums rūpi? — abejingai atsakė vienas ir kitas tiltelio galas. — Nors ir į pragarą su ja nugramzdėkite.

Pasidairė, pasižvalgė Bernardas su Benjaminu, mato — nebėra kitos išeities, lieka tiktai laukti. Atsirėmė Benjaminas į tiltelio atlošą ir spaudosi į tekantį vandenį, o Bernardas atsisisėdo ant tiltelio šalia Uršulės ir pradėjo patylomis ją plūsti, kad tu šiokia ir tokia, kad tu galą gautum, prasmegtum kiaurai tiltą su visomis savo raganystėmis.

Tai išgirdęs, Jurgutis nusigando patiltėje ir šoko bėgti per laukus, skambindamas pasagomis, lyg šaukdamas pagalbos.

O vyrai, sustoję tiltelio galuose, neiškentė ir pradėjo garsiai lotis. Žodis po žodžio, ir prasidėjo peštyinės. Tiktai skaldo vieni kitiems antausius ir laksto kepurės nuo tilto į vandenį.

Kuo tos peštyinės būtų pasibaigusios ir katra šalis būtų nugalėjusi, buvo neaišku. Tiktai besipešdami pastebėjo, kad kažkoks ponaičiukas tarp jų maišosi ir siundo dar smarkiau peštis. Sustoję nustebę vyrai. O tas ponaičiukas atsistojo viduryje tilto, pasirėmė lazdele ir kvatoja.

— Ko pešatės, vyrai? — klausia.

— Kur čia nesipeši? — atsakė Didžiasalio vyrai. — Jie mums savo raganą nori primesti.

— Ir mums jos nereikia, — atsiliepė švendubriškiai.

— Kurgi ta ragana? — apsidairė ponaičiukas.

— Ogi štai guli, — koja paspyrė Benjaminas davatkos link, pykdamas ant ponaičiuko, kad peštynes sukliudė ir neleido jam nepastebėtam pasprukti ir palikti raganą ant tiltelio. Tegul žinosi su ja.

— Ar tikrai ji ragana? — vėl paklausė tas ponaičiukas, iš visų pusių apžiūrėdamas sugriuvusią Uršulę.

— O kas ją žino? — abejingai atsakė Bernardas, nes jam iki gyvo kaulo įgriso ant tilto šalia jos sėdėti ir patylomis ją keikti

— Ar bandėte? — pasiteiravo ponaičiukas.

— Ne, — atsakė.

— Tai neišmanėliai, — sako tada ponaičiukas. — Tamsūs žmonės esate. Pešatės ir patys nežinote ko. Pirma reikia išbandyti, ar ji tikrai ragana.

— O kaip ją išbandysi? — vieni ir kiti nesuprato.

— Ogi labai paprastai, — sako tas ponaičiukas. — Jeigu būtute apsišvietę, tai ir žinotute, kaip reikia raganas išbandyti. Štai, net knygoje parašyta.

Čia išsitraukė tas ponaičiukas su kepeliusuku tokią didelę knygą, maždaug kaip mišiolas, iš po pažasties, perkreipė galvą, atvertė lapą ir perskaitė:

— Štai čia lotyniškai parašyta, o aš jums išguldysiu lietuviškai: „Jeigu moteriškė yra aptarta ragana esanti, tai reikia pririšti kairiosios rankos nykštį prie dešniosios kojos, o dešniosios rankos nykštį prie kairiosios kojos, pavadelėti ir mesti į vandenį. Jeigu plauks — ragana, o jeigu skęs — nekalta.“ Taigi, matote, galima labai paprastai išbandyti, reikia tik žinoti.

— Mokytas žmogus vis mokytas, — atsiliepė iš vieno tilto galo. — O mes, durniai, stovime ant tilto, nežinome, ką daryti, ir pešamės.

— Tai ką? — atsišaukė antri. — Bandykime, ar ką jau, kaip knygoje parašyta?

— Bandykime, — pritarė pirmi.

Susiėjo tada vienas galas tiltelio su kitu galu, prikėlė beveik be nuovokos gulinčią Uršulę (kaip jos ir nesumindžiojo besipešdami!), surišo nykščius su kojų pirštais, kaip knygoje ponaičiukas išskaitė, pavadelėjo ir klausia vieni kitų:

— O kas dabar leis ją į vandenį?

— Kas gi kitas leis, jeigu ne tie patys, kur atsivarė? — atsakė.

Bernardas su Benjaminu nesipriešino, paėmė už pavadžių galų, prikėlė Uršulę, o ta, atgavusi sąmonę, sudejavo:

— Pasigailėkite, — sako. — Leiskite bent savo griekus atpakūtavoti ir išrišimą gauti.

— Gerai, — paskubomis atsakė Bernardas. — Galėsi pakūtavoti. Tiktai pirma mes tave išbandysime, kaip knygoje parašyta.

Užkėlė Uršulę ant tilčiuko atramos, ta nespėjo nei suvokti, ką čia su ja daro, pastūmė ją Bernardas iš užpakalio, ji aiktelėjo ir pliumptelėjo į vandenį, visa pasinerdama.

Visi sužiuro nuo tilto.

— Matai, nekalta mergelė! — vieni pasakė. — Paskendo.

Bet nespėjo pasakyti, žiūri — suburbuliavo vanduo ir iškilo Uršulė į paviršių.

— Ragana! — sušuko iš visų pusių.

O Bernardas su Benjaminu nusigando, kad dabar tikrai neturės kur jos dėti, ir paleido pavadžių galus. Uršulė vėl pasinėrė.

— Laikykit, laikykit! — sušuko kiti nuo tilto.

Bet kur čia laikysi, jeigu pavadžiai jau plūduriavo vandens paviršiuje ir plaukė pavandeniui.

Sužiuro visi, ar kartais dar neiškils Uršulė, bet ant vandens išsoko tiktai vienas kitas burbuliukas.

Dar palaukė, pažiūrėjo — nieko nematyti, tik vanduo sūkuriuodamas plaukia, o Uršulės tarsi ir nebuvo.

— Ką judu padarėte? — užsipuolė tada visi Bernardą su Benjaminu. — Kam galus paleidote? Paskandinote nekaltą mergelę.

— Gal dar sugriebsime pavandeniui, — atsakė nusigandęs Bernardas.

Puolė visi į patiltę ieškoti paskenduolės, o ant tilto ponaičiukas piktai nusišiepė.

— Kur ieškote? — šūktelėjo. — Ieškokite prieš vandenį, — patarė ponaičiukas ir baisiai nusikvatojo, kad net šurpu pasidarė.

O vyrai, susirūpinę Uršulės išgelbėjimu, neatkreipė dėmesio. Tiktai paskui, geras varsnas pavandeniui ir prieš vandenį apieškoję ir niekur skenduolės neradę, — vinguriuodamas vanduo kažin kur nunešė Uršulę su visais pavadžiais, — apsidairė, kur čia tas mokslinčius, kuris taip bandyti pamokė, nors į sprandą reiktų užvažiuoti už tokį mokslą, bet čia jis buvo, čia jo pėdsakai dingo.

Kas gi jis buvo? Vieni pastebėjo, kad jis buvo raišas, o kiti arklio kanopą matę. Ar tik nepasivaideno arkliavagio Raupio dūšia? Vyrai nejuokais išsigando.

Tada visas apmaudas nusigrįžo prieš Bernardą su Benjaminu:

— Tai per judu, durniai, nekaltą žmogų nuskandinome ir grieką ant savo sąžinės priėmėme.

Davė tada Bernardui su Benjaminu gerai į sprandą ir išsiskirstė spaudydami. Jau buvo visai sutemę, o čia dar arkliavagio dūšia vaidenasi. Tai visi nuskubėjo namo, kad didesnės nelaimės neištiktų.

O Bernardas su Benjaminu, baisiai išvargę ir nekaltai nuskriausti, tiktai paryčiu sugrįžo į Švendubrę ir nuėjo tiesiai pas kleboną. Apsakė savo vargus ir paprašo atlaikyti mišias už Uršulės vėlę.

— O čia dabar ką prasimanėte? — pasipiktino klebonas.

— Nekalta mergelė buvo, — atsiduso abudu ir papasakojo, kas buvo ant Padievyčio tiltelio.

Supyko klebonas už tokį savo tarnų kvailumą ir išvijo abudu draugus iš bažnytinės tarnybos. Tie prisidėjo prie ubagų eilės ir, kalbėdami sveikamarijas už kitas vėles, sukalbėdavo po sveikamariją ir už nekaltos mergelės Uršulės vėlę.

XLII

O tą vakarą, saulei leidžiantis, kai susirėmę vyrai ant Padievyčio tiltelio nuskandino vargšę Uršulę, keliu Paudrūvės pelkių link ėjo Visgirda su šermukšnine lazda, kilpomis ir rezginėmis po pažastimi.

Jis seniai įtarė, kad visų tų nelaimių tikrasis kaltininkas bus ne kas kitas, tiktai Paudrūvės pelkių velnias Pinčukas, kuris, matyt, visai pablūdo ir nesiliauja eibes daręs. Reikia jį kartą pričiupti ir sutramdyti, kad daugiau nesivaidentų.

Tad Visgirda, sutelkęs visą savo išmintį ir prityrimą, sekiojo jį pėdomis ir taisė ant jo takų kilpas, kad jis pagaliau įkliūtų, bet Pinčukas kaip padūkęs lakstė visur aplinkui, o Visgirda niekaip jo negalėjo sugauti.

Tiktai tą vakarą, eidamas pro Gaidžgalės karčema, — rengėsi ir ten užtaisyti jam kilpas, — pamatė ant kryžkelės ubagą ne ubagą ar šiaip kokį pavargėlį pakeleivį, atšlubuojantį ir su lazdele pasiramsčiuojantį. Iš pradžių Visgirda pagalvojo, ar tik nebus kalvio Juodvalkio parankinis Jurgutis, kuris nuo pernai pablūdes valkiojosi pakelėmis, matyt, koją išsinarinęs ir pagaliau grįžtas namo. Bet, arčiau priėjęs, pamatė, ar nebus tiktai ubagu apsimetęs tas nelabasis, kurio seniai ieško.

— Ar iš toli keliauji? — užklausė Visgirda nepažįstamąjį.

— Iš toli ir iš arti, — atsakė tas, stabteldamas ir viena kulnim žemės nesiekdamas. — O pats kur eini?

— Nagi čia pat į pelkes kiškių gaudyti, — atsakė Visgirda, atpažindamas Pinčuką, kurio niekada nebuvo matęs, tik daug apie jį girdėjęs.

Pinčukas irgi atpažino Visgirdą, tik nežinojo jo minčių ir ketinimų. Pagalvojo, gal tikrai senis skerdžius medžioja kiškius, neturėdamas ko veikti. Ir staiga šovė jam į galvą gera mintis.

— Nori, — sako, — aš tau visus kiškius sugaudysiu ir tave auksu apipilsiu?

— Už ką gi taip? — nustebo Visgirda ir arčiau priėjo, taikydamiis užmesti sukryžiuotas

kilpas-rezginas Pinčukui ant galvos, o paskui tvoti atgalia ranka su šermukšnine lazda, kad iš jo derva pasilietu.

Bet Pinčukas, pajutęs pavojų, kiek atsitraukė šlubčiodamas ir išsiėmė iš liemenės tabokinę.

— Matai, — tarė, šniaukšdamas taboką ir apgalvodamas, kaip čia geriau susitarus. — Tu gudrus, ir aš ne kvailas. Kam mums pyktis? Galime gražumu susitarti. Kaip žinai, Girdvainio obuolmušiai žuvę, ir jis pats iš proto išėjęs. Nuvežk mane už jį piršliais pas Baltaragio dukterį Jurgą, tai aš tave aukso kalnais apipilsiu.

— Kodėl ne, — sutiko Visgirda, norėdamas Pinčuką arčiau prisivilioti, — galiu nuvežti... Tik koks iš tavęs jaunikis: senas kaip kelmas ir šlubas kaip velnias.

— Tai tiesa, — atsiduso Pinčukas. — O ar negalėtum manęs atjauninti ir pataisyti koją?

— Galėčiau, — pritarė susidomėjęs Visgirda, — tik nežinau, ar tu galėsi?

— Aš viską galiu! — staiga užsidedė Pinčukas, viskam pasiryžęs, kad tik pavyktų piršlybos.

Tada nusišypsojęs Visgirda išsiėmė iš kišenės savo tabokinės ragelį ir ištraukė kamštį.

— Ta va, — tarė, — jei galėtum įlįsti į mano tabokinės ragelį, tai išlįstum iš jo sveikas ir jaunas.

— Gerai, — sutiko apsidžiaugęs Pinčukas, čia pat pasimuistė, skarmalai kaip rūkas nukrito, o jis pats su visa velniška nuogybe šmurkšt ir įlindo į tabokos ragelį, tik uodegos galiukas liko.

Visgirda, nieko nelaukdamas, kakšt ir užkalė ragelį, kamščiu prispausdamas uodegos galą, o paskui padarė kryžminį ženklą, kad velnias neišlįstų, dar kilpomis apraizgė ir, lyg niekur nieko, ramiai įsidėjo į kišenę.

Tą stebuklingą tabokinę seniai Visgirda turėjo, dar iš turkų karo buvo parsinešęs, bet jos galybe tik vieną kartą galėjo pasinaudoti, Tai vis atidėliojo, nenorėdamas gyvą padarą, nors ir didžiausią priešininką, į ją įgrūsti, o dabar apsidžiaugė, kad taip lengvai įvarė nenaudėlį velnią ir amžinai užkalė. Patenkintas nuėjo Gaidžgalės karčemos link, galvodamas, kad dabar visos bėdos pasibaigė ir bus galima viską pataisyti. Tik Pinčukas, uždarytas ragelyje, cypė ir zvimbė kišenėje kaip svirplys.

— Kur čia dėti tą biaurybę? — nesikęsdamas svarstė Visgirda. — Reiktų taip užkišti, kad daugiau po žmones nesivalkiotų ir eibių nedarytų.

Priėjęs Gaidžgalės karčemą, stabtelėjo ir pasižiūrėjo. Prie kampo sąsparos pastebėjo plyšį. Apsidairė aplinkui, ar kas nemato. Tuščia kieme, o karčemoje, rodos, nė gyvos dvasios. Tai pasistiepė ir įkišo cypiantį ragelį į tą plyšį. Paskui dar giliau pagrūdo ir pleištu užkalė.

— Na, čia galėsi per amžius cypti ir karčemoje vaidentis, — tarė Visgirda, baigęs darbą. — Niekas tavęs čia nesuras, o ir tu niekam blogo negalėsi padaryti, nebent tik girtuoklius baidysi.

Dar kartą Visgirda patikrinęs, ar gerai užkalta, pakamšė samanų, kad niekas nepastebėtų, — ir nuėjo sau, o zvimbimas nuspengė visais karčemos pasieniais, susiliedamas į kažkokį neaiškų ir šiurpulingą ūžimą.

Visai temstant Visgirda, palikęs užiančią karčemą, pasuko keliu į savo kaimą, tikėdamasis surasti Girdvainį, gauti kur nors kitus obuolmušius ir pagaliau baigti pradėtas piršlybas. Deja, nors ir, viską sutvarkęs, skubėjo piršlys, bet su jaunikiu prasilenkė.

XLIII

Pagaliau po visų klaidžiojimų keliais ir šunkeliais sugrįžo į savo kraštą Girdvainis. Obuolmušiai ausyse jau nebežvengė. Buvo baisiai tylu ir tuščia. Tarytum visas pasaulis būtų staiga ištuštėjęs.

Po susitikimo kryžkelėje su Pinčuku jau nebesitikėjo surasti savo obuolmušių. Su jais tarytum viską buvo praradęs. Po klajonių sugrįžęs namo, pasijuto kaip po gaisro — nežinojo, nei ką pradėti, nei ką daryti.

Nesikęsdamas užėjo pas Visgirdą pasitarti, bet jo namie nerado, tai pats vienas patraukė į Paudruvės kraštą aplankyti Baltaragius ir atsiprašyti, kad taip ilgai užtruko, savo obuolmušių beieškodamas.

Pakeliui sutiko keistą pavargėlį su pasagomis. Ar tik ne jį buvo sutikęs prieš aušrą kryžkelėje, kai pasivaideno naktį Pinčukas? Taip, tai buvo vargšas Jurgutis, po visų išgaščių vis dar nežinąs, kur dėtis su tomis svetimomis pasagomis.

— Iš kur gavai tas pasagas? — užklausė Girdvainis.

Jurgutis šnirpšdamas prisipažino, kaip nuėjęs į Gaidžgalės karčemą atsiimti pragertų pasagų, ketindamas atidirbti, bet Šešelga jam pasiūlęs užkasti dvėselienas ir nusilupti nuo jų kanopų pasagas, su kuriomis dabar jis neturįs kur dėtis ir negalįs sugrįžti namo, nes visur baisūs dalykai darosi.

Girdvainis klausydamas krūptelėjo. Ar tik šitas pakvaišėlis ne jo obuolmušius užkasė? Bet Jurgutis nieko nežinojo, tik atkišo nelemtas pasagas, kurias Girdvainis atpažino ir pasiėmė atminimui.

Jurgutis apsidžiaugė, atsikratęs svetimų pasagų, kurios kaip prisvilę degino jo rankas, ir nuėjo tiesiai į kalvę su gryna sąžine, kad už viską atkentėjo ir padarė, ką galėjo, savo nusikaltimams išpirkti.

O Girdvainis, pasiėmęs savo obuolmušių pasagas, nuėjo į Gaidžgalės karčemą. Kažkur jis prasilenkė su Visgirda, — ėjo tiesiai laukais, trumpindamas kelią, — ir nesužinojo, kas ten vakar karčemoje atsitiko.

Temstant Šešelga išgirdo karčemoje ne karčemoje kažkokį neaiškų svirpimą zvimbimą, sklindantį lauke ir per visą karčemą, ir krūptelėjo nusigandęs.

— Koks gi čia dabar galas? — neramiai apsižvalgė, nesuprasdamas, kas čia ir iš kur zvimbia. Visa karčema buvo pilna klaikaus ūžesio. Šešelga išėjo apsidairyti į lauką. Gal ten kas darosi?

Bet lauke tiktai kraupiai geso saulėleidis, pasruvęs tarp juodų debesų. Ant Udruvės ežero kranto stovėjo Baltaragio malūnas, tarsi rankas iškėlęs, Atrodė, lyg prieš naktį telkiasi audra.

Susirūpinęs Šešelga grįžo į karčemą, o ten vis dar tas zvimbimas nesiliovė. Užžiebė žiburį, apžiūrėjo visus pašalius, bet neaiškų garsas sklido iš visų kampų, tarsi visa karčema būtų kažkokio prakeikimo apsesta.

— Negi Raupio dūšia vaidentūsi? — susivokė Šešelga ir dar labiau nusigando.

Pasidarė baisiai nyku ir neramu. Spruktų pats iš karčemos, bet kur dėsies naktį?

— Kad bent kas užeitų, — pasigedo Šešelga, neramiai žvilgčiodamas į duris ir pats vos neišbėgdamas.

Maža vilties buvo, kad bent kas užklystų tokį vakarą. Nebent koks pakeleivis. Bet kas čia keliaus tokiu metu? O iš kaimo niekas akių nerodė po Raupio nupampinimo. Dabar pradės dar ir jis vaidentis! Visai nebebus gyvenimo.

Šešelga buvo bebėgas ieškoti Pinčuko (ir tas kažkodėl seniai nesirodo) patarimo, kai pro duris įėjo kažkoks nepažįstamas vyras, matyt, iš toli atkeliavęs.

Tai buvo Girdvainis. Bet jo nepažino Šešelga, o jis net labo vakaro jam nepalinkėjo, tiktai apsidairė karčemoje, lyg keisto zvimbimo nustebintas, ir atsisėdo niaurus kaip naktis į pačią kertę už stalo.

Visa laimė, Šešelga iš karto nepažino Girdvainio, nes niekada nebuvo jo matęs, tai neprasmego iš tos baimės kiaurai žemę su visa savo karčema. Tiktai nujautė, kad šis vėlyvasis svečias ne prieš gera atėjo. Todėl stebėjo nusigandusiomis akimis kiekvieną jo judesį ir stengėsi įspėti, kas per vienas jis būtų.

O Girdvainis, atsisėdęs už stalo, tarytum visai nepastebėjo Šešelgos, tiktai apsidairė, lyg nustebintas keisto zvimbimo, o paskui iš paniūrų žvilgtelėjo į karčemninką ir — tarsi jam, tarsi ne jam — tarė:

— Duok degtinės! — trenkė į stalą pasagas, kurios baisiai sužvangėjo ir nustelbė keistą zvimbimą. — Į uždūšines atėjau.

Nusigandęs Šešelga pašoko iš vietos ir tuojau atnešė butelį geriausios degtinės. Pastatė ant stalo prieš Girdvainį ir žemai nusilenkė kaip prieš poną.

— Labai prašau. Gal dar ko malonėsite?

Girdvainis nieko neatsakė ir net nepažiūrėjo į karčemninką, paėmė butelį ir išgėrė vienu užsivertimu. Paskui trenkė butelį į grindis. Šešelga kaip stovėjo, taip ir atsisėdo ant žemės. O Girdvainis lyg niekur nieko vėl tarė:

— Dar duok, biaurybe!

„Kas čia dabar per žmogus?“ — spoksojo Šešelga į Girdvainį, negalėdamas atsikelti nuo žemės ir nulaikyti danties ant danties. Tokio jis kaip gyvas nebuvo matęs, nors ir nemaža visokių žmonių — ir ponų, ir muzikų, ir kitokių — praėjo pro jo karčemą. Bet nespėjo Girdvainis antrą kartą žvilgtelėti, kai Šešelga jau atnešė antrą butelį. Girdvainis išgėrė jį kaip pirmą ir trečio paprašė.

Tik tada Šešelga atsigodo ir suprato.

„Ar tik ne Girdvainis bus?“ — pats sau pagalvojo, stingdamas iš baimės.

Tai atnešęs trečią butelį — nei gyvas, nei miręs, — Šešelga pradėjo teisintis, kad jis nieko nekaltas, kad tai velnio Pinčuko, kuris pas Baltaragį bernavo, ir arkliavagio Raupio darbas. O jis iš to jokios naudos neturėjo, tik priepuolį gavęs, kai Raupį taip žiauriai stadaloje užpampinę obuolmušio odoje. Bet jam taip ir reikėjo, kad nevogtų gerų arklių. O ir Pinčukui tas gražumu neapsieis, nes jis čia buvo didžiausias kaltininkas.

Šešelga, visas drebėdamas, išpasakojo, ką jis žinojo ir ko nežinojo. Girdvainis, nors ir klausė viena ausim Šešelgos kalbos, bet visai ja nesidomėjo ir nieko negirdėjo. Jis buvo paskendęs savo

mintyse, kurios nieko bendro su Šešelgos plepalais neturėjo. O tos mintys slėgė kaip akmenų kalnas. Tai išgėrė trečią butelį ir pakilo nuo stalo, savęs nepakeldamas, baisiai niaurus ir girtas. Piktomis dėbtelėjo į besiteisinantį Šešelgą, kad tas visiškai apmirė ir neteko žado.

— Pasirink, — tarė, — po kuriuo balkiu nori kaboti. Apmokėsiu sąskaitą.

Šešelga, neištaręs nė žodžio, kaip stovėjo, taip ir susmuko vietoje, o paskui atsipeikėjęs keturpėščias nulindo už alaus statinių ir nesavu balsu pradėjo spiegti, lyg jau būtų kariamas.

Maža vilties šį kartą turėjo Šešelga, kad liks nepakartas, bet tik be reikalo šią baimę kentė.

— Nenori — nereikia! — abejingai tarė, patraukęs pečiais, Girdvainis. Paskui spyrė koja į duris ir išėjo, palikdamas karčemoje sukeltą siaubą.

Lauke šniokštė pavasario vėjas. Girdvainis lyg išsipagiriodamas apsidairė aplinkui, pamatė prie karčemos pamestą kaimo vyrų kuolą, su kuriuo pampino Raupį, paėmė jį ir užrėmė karčemos duris iš lauko.

Paskui, užėjęs už kampo, pasižiūrėjo, iš kurios pusės vėjas pučia, pasigraibė kišenėse, atrado degtukų ir brūkštelėjęs — uždegė karčemos šiaudinį stogą. Tuo laiku plykstelėjo žaibas ir nušvietė visą padangę.

Girdvainis apsidairė aplinkui lyg nustebeš, palaukė, kol liepsna apėmė visą stogą, ir nuėjo gaisro atošvaistėse tiesiai per kalnus Baltaragio malūno link.

Prasidėjo audra su perkūnijomis ir griaustiniais. Žaibai draskėsi po visą padangę. O liepsną pagavo vėjas, ir gaisras užaudamas išsiplėtė ant visos karčemos su stadala, plačiai apšviesdamas Paudruvės kraštą.

XLIV

Oi tas Girdvainis, kokią bėdą ir vėl jis prasimanė ant savo galvos, uždegdamas Gaidžgalės karčemą! Bet jis visai nežinojo, kad, atkeršydamas už obuolmušius, išlaisvina savo priešininką Pinčuką, kuris, Visgirdos suvartytas į tabokinės ragą, buvo užkištas į karčemos sąsparą.

To nežinojo ir Šešelga. Tada jis, baisiai išgašdintas, nei gyvas, nei miręs, buvo užlindęs už statinių ir visas iš baimės drebėjo, laukdamas galo. Tik tada atsipeikėjo, kai pro langą plykstelėjo žaibas ir nuo griausmo sudrebėjo karčema. Pašoko apkvaišęs iš užkampio, bet čia pro lubas lyžtelėjo liepsnų liežuviai ir visa karčema priėjo dūmų. Puolė pro duris, bet durys iš lauko buvo užremtos, ir jų niekaip negalėjo išversti, o jau liepsna svilino akis.

Tuo metu su baisiu trenksmu sprogo karčemos kampas, kur buvo tabokinės ragelyje užkištas Pinčukas. Tabokinės ragas užsidegė ir sprogo, Pinčukas ištrūko ir kaip žaibas išlėkė, nugriaudamas visą karčemos kampą.

Persigandęs Šešelga pagalvojo, kad vėl trenkęs žaibas, atbulas griuvo atgal į karčemą ir apsvilęs su dūmais išsivertė pro langą.

Lauke siautėjo audra, žaibai skaldė dangų. Pleškėdama liepsnojo visa karčema. Šešelga norėjo bėgti į kaimą pagalbos, bet galva apsisuko, ir jis, pats nežinodamas kaip, nurūko, apsvilęs kaip paršas, į Paudruvės pelkes, rėkdamas:

— Gelbėkit, gelbėkit!

Bet pro audrą niekas neišgirdo jo riksmo ir nesiskubino į pagalbą. Jis pats, visas rukdamas, nusirito į pelkes ties pirma akivara ir ten sutiko Pinčuką, kuris pirmas spėjo atlėkti ir užgesinti savo degančius gaurus.

— Ko čia dabar rėki? — supyko Pinčukas, pamatęs atlekiantį ir visą rūkstantį Šešelgą.

— Gelbėk! Girdvainis karčemą uždegė, — pravebleno Šešelga, — ir visai mane pražudė.

— Tai ir gerai, kad uždegė karčemą, — atsakė piktai Pinčukas. — Mane išgelbėjo. Aš šaukiau ir cypiau Visgirdos tabokinėje, užkištas į sąsparą, o tu nesusipratai manęs išgelbėti.

— Nežinojau, prieteliau, nežinojau, — puolė nusiminęs Šešelga ant kelių. — Maniau, Raupio dūšia vaidenasi ar svirplys kur įsimitęs zvimbiam...

— Nežinojai, tai ko dabar nori?

— Gelbėk, prieteliau! — maldavo Šešelga šliauždamas.

— Kaip aš tave išgelbėsiu? — traukėsi atbulas Pinčukas. — Lįsk, jei nori, į akivarą ir užsirauk.

— Pasigailėk, — prišliaužęs Šešelga bučiavo Pinčuko kanopas. — Mane tokia nelaimė ištiko, o tu dar akivarą siūlai. Negana, kad Girdvainis karčemą uždegė, o tu visai mane pražudyti nori.

— Kas man darbo? — atsakė iš kantrybės išvestas Pinčukas. — Ką aš veiksiu su tokiu apsvilusiu, bedančiu padegėliu? O Girdvainis, atgavęs visą savo išdidumą, eina tiesiai per kalnus į Baltaragio malūną. Man reikia jam už akių užbėgti. Na, tai lįsk greičiau į akivarą, kol aš tavęs dar

tenai neiogrūdau.

— Kaipgi čia dabar aš, bajoras, o lįsiu kaip kiaulė į dumblą? — įsižeidė Šešelga ir bandė atsikelti. Ko jis čia taip žeminsis prieš nusususį velnią, kuris nenori jam padėti ir taip bauriai tyčiojasi iš jo. Bet nespėjo Šešelga atsistoti, kai, netekęs kantrybės, Pinčukas savo padarė.

— Bajoras — ne bajoras, — tarė, — o aš neturiu laiko ilgiau su tavim terilotis! — Pagriebė už sprando besikeliantį Šešelgą ir tēškė į vidurį liūno, kad to tik kojos suvyburiavo ore ir dingo akivaro mairuose.

Palikęs Šešelgą burbuliuoti liūne, Pinčukas nulėkė strimagalviais, nesiekdamas kanopomis žemės, šlubčiodamas ir pasišokdamas, užbėgti Girdvainiui už akių, kad tas nenueitų į Baltaragio malūną. Bet nelengva buvo pasivyti. Ir ne todėl, kad buvo raišas. Visą laiką plieskė žaibai, griaudėjo perkūnija, o Pinčukas, — nuo to laiko, kai pašovė jį Baltaragis, sirgo baimės priepuoliu, — dabar bijojo, kad jo perkūnas nenukentų, tai slapstėsi kaip kiškis už kiekvieno akmens ar kelmo.

O Girdvainis ėjo neatsigrįždamas gaisro atšvaistėse tiesiai per kalnus Udruvės ežero link, kur ant pakriūtės stovėjo Baltaragio malūnas, iškėlęs sparnus lyg rankas, laukiančias pagalbos. Girdvainis ėjo tiesiai link jų, nieko nepaisydamas, tik norėdamas greičiau juos pasiekti. Kas bus paskui, tas bus, kad tik suspėtų, kol žaibas jų nenukentė. Tada jis pats išsigelbėtų ir Jurgą išgelbėtų. Kaip ir koku būdu, jis to nežinojo ir apie tai negalvojo, tiktai visa širdimi veržėsi prie jų, tarsi širdyje ir būtų visas išsigelbėjimas.

Tai ir Pinčukas negalėjo Girdvainio pasivyti, o juo labiau už akių užbėgti. Jį apakindavo žaibai, ir jis turėjo klupti ir slėptis už kiekvieno akmens ar kelmo. O Girdvainiui žaibai apšvietė kelią, ir jis ėjo, nenuleisdamas akių nuo iškilusių malūno sparnų, viršum kurių visa audra telkėsi, kryžiuosi žaibai ir griaudėjo perkūnija. Tie žaibai draskėsi Girdvainio širdyje, ir perkūnijos griaudėjo viršum jo galvos.

Bet to jis nepaisė, negirdėjo ir nematė. Jis pats ėjo kaip audra — gaivališka, akla, nesulaikoma. Tai kur jį Pinčukui pavyti? Būtų ir nepasivijęs, jei Girdvainio širdyje nebūtų kilusi abejonė. Tai kas, jei ir nueis jis per baisiausią audrą pas savo nuotaką, bet ką darys be savo obuolmušių, kuo ją sužavės ir kaip išneš į naują gyvenimą? Pasiilgusia širdimi ant savo rankų? Bet tos rankos, kilus abejonei, nusviro, ir Girdvainis sustojo viršum kalno, su baisiu ilgesiu žiūrėdamas į Baltaragio malūno sparnus, apšviestus žaibų ir perkūnijos. Ar ten jo laukia? Ar ten jo ilgisi? O jeigu nelaukia, nesilgi, tai ką jis padarys viena savo pasiilgusia širdimi?

Tuo akimirksniu pasinaudojo Pinčukas. Jis užuolankomis, pakalnėmis užbėgo Girdvainiui už akių, nusiplėšė karną, sumezgė kilpą, užmetė ant šakos ir pats, ant jos prigludęs, suposi, tykodamas ateinančio Girdvainio. O suabejojęs Girdvainis leidosi į pakalnę ir pametė malūno sparnus iš akių. Ta proga pasinaudojo klastingas Pinčukas ir užmetė kilpą Girdvainiui ant kaklo. Girdvainis nespėjo suprasti, kas čia atsitiko, tiktai obuolmušiai nusižvengė pro perkūnijas ir malūno sparnai švystelėjo kaip susikryžiuavę žaibai.

Perkūnas trenkė į pušį, bet nepataikė Pinčukui, tik pušį pargriovė, kuri griūdama pritrenkė Girdvainį su karnos kilpa ant kaklo. O Pinčukas tiktai nusikvatojo, nugalėjęs savo priešininką, ir nulėkė į Baltaragio malūną, palikdamas Girdvainį po nugriuvusia pušimi su kilpa ant kaklo.

Ak tu Girdvaini, ko tu klajojai, suradęs savo nuotaką, eidamas per audrą, suabejojai, tai viską praradai ir pats žuvai.

XLV

Tą naktį pabudo Jurga iš klaikaus sapno ir, visa drebėdama, pašoko iš lovos. Pro seklyčios langus švietė kažkokia pašvaistė, o už langų skardeno kažkoks nepaprastas žvengimas, kad net visa seklyčia drebėjo.

Jurga vis dar sirgo ir kliedėjo nuo to vakaro, kai išgąsdino ją nepaprastas pelėdos ūkimas ir tėvas kažką pašovė. Dar pereitą rytą ji buvo kliedėdama pakilusi, apsirengusi ir buvo besiruošianti kažkur išeiti, tiktai tėvas, neišleisdamas sergančios dukters iš akių, spėjo sulaikyti tarpduryje.

— Kur eini, dukrele? — nustebejęs paklausė.

— Girdvainio ieškoti, — atsakė be sąmonės Jurga.

— Kur tu jo ieškosi, dukrele, pati sirgdama? — iš karto nesuprato tėvas, kad duktė klieidi. — Palauk, pasveiksi, o gal ir jis, suradęs savo obuolmušius, atvažiuos pas tave.

— Ne, — atsakė Jurga. — Be manęs jis niekada nesuras savo obuolmušių ir pas mane neatvažiuos. Turiu aš jį surasti ir visa padaryti, kaip Anupras sakė, nes kitaip jis be manęs pražus ir man nebus gyvenimo.

Ji veržėsi išeiti pro duris. Tėvas vos pajėgė ją sulaikyti ir paguldyti atgal į lovą. Supyko net

ant Anupro, ko jis čia buvo atėjęs ir sukėles visus tuos atsiminimus, kuriuos Jurga, atrodė, jau baigia užmiršti. Ir kam jis dar gundė eiti ieškoti pamišusio jaunikio? Geriau jis niekada nebūtų atvažiavęs, negu tokią bėdą pramanęs.

Prievarta sugrąžinta ir paguldyta atgal į lovą, Jurga nurimo, tarsi užmiršo savo ketinimą eiti Girdvainio ieškoti ir ramiai užmigo.

Pramiegojo ligi pavakarės, o paskui pabudusi apsidairė aplinkui, lyg nesuprasdama, kas čia atsitiko, kad taip ilgai mieganti, tuojau pašoko iš lovos tarsi nesirgusi, buvo nepaprastai gera ir linksma su tėvu.

— Ak tėveli, — skundėsi lyg susigėdusi. — Kokia aš miegalė pasidariau! Ir kaip apleidau viską. Nepyk, tėveli! Aš tuojau apsirošiu.

Tėvas nustebeš žiūrėjo į dukrą ir nežinojo pats, ką galvoti. Negi iš tikrųjų būtų pasveikusi. Kokia tat laimė būtų! Ir tėvo sunykusiose akyse švystelėjo vienas kitas džiaugsmo spindulėlis.

O Jurga, lyg visai nesirgusi ir viską užmiršusi, sukosi linksma po trobą, tvarkėsi, ruošėsi lyg prieš didelę šventę. Nei žodžiu neužsiminė apie Girdvainį, tarsi būtų nei jo pažinusi, nei apie jį girdėjusi, nei širdyje kada nors turėjusi.

Apsitvarkiusi Jurga paruošė iškilmingą vakarienę, lyg svečių laukdama, užtiesė stalą balta staltiese ir, žiūrėdama į tėvą, tarsi prisimeilindama, tarsi atsiprašydama, pasakė:

— Eikš, tėveli, pavakarieniausime. Tu toks suvargęs, sunykęs, gaila į tave žiūrėti. Ak, tai vis aš kalta! Bet dabar pasitaisysiu, tėveli, ir pamatysi, kokia gera būsiu.

Tėvas tik žiūrėjo į dukterį ir šypsojosi. Taip gera jam buvo, kad pagaliau dukra pasveiko. Atsisėdęs už stalo, valgė už du, lyg iš badų parėjęs, nes iš tikrųjų seniai jau buvo taip vakarieniaavęs. O Jurga, atsisėdusi šalia tėvo, ne tiek pati valgė, kiek jį valgydino ir žiūrėjo į jį pilnomis meilės ir gailesčio akimis.

— Kaip man gera su tavim, tėveli, — glausdamasi kalbėjo. — Visą amžių taip gyvenčiau ir niekada nesiskirčiau. Nieko man daugiau nereikia, tiktai matyti tavo žilą galvą ir tavo prašvitusias akis.

— Ak tu mano varguolėle, gražuolėle! — ne mažiau džiaugėsi tėvas, tarsi būtų prasidėjęs naujas šviesus ir laimingas gyvenimas. — Kaip aš norėčiau, kad tu visada tokia laiminga ir linksma būtum!

— Ir būsiu, — spindėjo Jurga.

Prie stalo abudu užtruko ligi vėlyvų išvakarių, negalėdami atsiskirti ir atsidžiaugti savo naujai atsiradusia laime.

Ak ta laimė, kokia ji paprasta, kai iš širdies trykšta.

Jurga, eidama gulti į seklyčią, išbučiavo iš džiaugsmo apsvaigusį tėvą. Baltaragis net neatsimena, kada jis toks laimingas buvo, kaip tą vakarą.

— Labanakt, tėveli! — šypsojosi ant slenksčio laiminga Jurga. — Labanakt, tu mano šviesusis mėnuli su išsisklaidžiusiais rūpesčių debesėliais.

Negalėdama atsiskirti, pribėgo dar kartą prie tėvo prisiglausti ir pabučiuoti.

— Na, dukrele, ar ne per daug šiandien laimės? — glostė tėvas ramindamas gelsvas dukters kasas. — Eik, išsimiegok gerai ir atsikelk rytoj kaip šviesi saulelė.

Palydėjo dukrą į seklyčią, paguldė, užklostė ir sugrįžo atgal į trobą. Atsigulė ant suolo, bet iš tos nepaprastos laimės, su praskaidrėjusia širdimi ir galva, negalėjo užmigti, tai nuėjo dar kartą į seklyčią pažiūrėti dukters.

Nuėjęs atrado Jurgą ramiai miegančią, tarsi po didelių vargų ir sunkių darbų ilsinčią ir pro sapną šypsančią. Pažiūrėjo į miegančią dukrą, paglostė jos galvą, nusiramino ir sugrįžo atgal į trobą, visas spindėdamas. Atsigulė ir tuojau užmigo kietu, laimingu miegu, kaip seniai nebuvo miegojęs.

Bet šį kartą — ir paskutinį — apgavo Baltaragi šviesi laimės šypsena.

Jurga, vos spėjusi numigti pirmą miegą, pabudo iš klaikaus sapno ir, baisiai išsigandusi, visa drebėdama, pašoko iš lovos.

Prisisapnavo jai Girdvainis, tarsi jis būtų važiavęs pas ją su savo obuolmušiais, bet prasivėrusi bedugnė, ir jis su žirgais nugarmėjęs kiaurai žemę.

Prikėlė ją paskutinis obuolmušių žvengimas. Toks skardus, kad net seklyčios langai sudrebėjo. Bent taip pasirodė Jurgai iš miego ir išgąščio.

Visa drebėdama, pribėgo Jurga prie lango pažiūrėti, kas čia atsitiko. Tolumoje švietė gaisras, o aplinkui užavo pavasario vėjai, keldami audrą. Ir pasivaideno Jurgai, kad už lango stovi baisiai nuliūdęs Girdvainis. O jo žvilgsnis, kai susitiko akis į akį, toks nusiminęs, kad net širdį pervėrė. Jis pamojo lyg su ranka, kviesdamas išeiti.

Sušuko tada nesavu balsu Jurga ir išbėgo vienmarškinė į kiemą. Bet už lango Girdvainio jau nebuvo. Jo šešėlis, vėjo blaškomas, tolo Udruvės ežero link.

Vėjas pagavo Jurgą ir nunešė paskui.

— Palauk! — šaukė ji šešėliui. — Nepražūk antrą kartą. Dabar niekur ir niekada nuo tavęs nesiskirsiu.

O vėjas jau nešė ją Udruvės ežero pačia pakriūte.

Pro šalį pralėkdama, sukliko žuvėdra lyg išgąsdinta ir dingo tamsoje.

Apačioje šniokštė ežeras, verždamasis iš savo krantų. O vėjas vis didėjo. Jis nešte nešė Jurgą vis toliau ir toliau. Iš siaučiančio ežero gelmių pakilo Girdvainis su baltakarčiais obuolmušiais ir lėkė jos pasitikti.

Bet čia iš pakalnės atbėgo uždusęs ir persigandęs Jurgutis, o nuo malūno sparno lyg šikšnosparnis pakilo Pinčukas ir šoko už akių. Nusigandusi Jurga metėsi į šalį ir puolė nuo pakriūtės tiesiai į ežerą.

Vėjas išsklaidė Jurgos palaidas kasas, ji ištiesė rankas ir krito tarsi mylimojo glėbin į šniokščiančius audroje Udruvės ežero vandenį.

Atsiritusi banga pagavo ją ir nunešė į ežero vidurį.

O Jurga vaizdavosi, tarsi važiuotų į savo vestuves. Ir atrodė jai, lyg ne šaltos bangos ją glamonėja, bet mylimojo rankos. Ir tokia nepaprasta ir didelė laimė, rodos, apglobė ją, kad širdis neišturėjo ir sustingo iš džiaugsmo.

Tada dangus prasivėrė ir žvaigždės mirgėdamos skambėjo kaip varpai.

Ak, tai pavasario audra, pasikėlusi ant Udruvės ežero, siausdami nusinešė savo glėbyje gražiausią Paudruvės krašto merginą — Baltaragio dukterį ir Girdvainio nuotaką.

O audra tarsi džiūgaudama vis labiau šėlo.

XLVI

Prieš pat aušrą išgirdo Baltaragis skardų eržilų žvangimą ir pabudo. Pagalvojo, negi Girdvainis būtų suradęs savo obuolmušius ir atvažiavęs. Nežinojo Baltaragis, niekur neišeidamas iš malūno ir tik savo sielvartu gyvendamas, kad Girdvainio obuolmušiai jau buvo žuvę ties Gaidžgalės karčema.

„Ar nesapnuoju?“ — jis dar paabejojo, bet čia pat vėl išgirdo, kaip trinktelėjo priemenės durys, ir suprato, kad Jurga išbėgusi pasitikti savo jaunikio. Tada jis nudžiugęs atsikėlė ir, užsimetęs kailinius ant pečių, išbėgo į kiemą.

Vos išėjęs pro duris, pamatė — lyg Jurgos šešėlis šmėkstelėjo ant ežero pakriūtės ir dingo, o paskui pasigirdo dar skardesnis eržilų žvangimas, nustelbdamas šniokščiančią audrą.

— Jurgele mano, kur tu? — nusigandęs šuktelėjo Baltaragis ir nubėgo prie ežero pakriūtės, kur pamatė lyg Jurgos šešėlį.

Bet tenai nieko nebuvo. Pro šalį šmėkstelėjo tarsi nusigandęs Jurgutis, bet ir šis dingo po malūno sparnais,

O žemai pakalnėje šniokštė sukilęs ežeras, ir kraupioje mėnesienoje skardeno nejaukus eržilų žvangimas. Visai toks pat, kaip tada, kai Girdvainis buvo atvažiavęs piršlybų.

— Kas čia dabar galėtų būti? — stebėjosi Baltaragis ir dairėsi aplinkui.

Bet nieko nebuvo matyti. Nei Jurgos, nei Girdvainio, nei jo obuolmušių žirgų. Negi būtų spėję išvažiuoti, jam nei žodžio nepasakę? Bet iš kur tada tas žvangimas?

Nieko nesuprasdamas, Baltaragis žvalgėsi aplinkui stingstančia širdimi. Antroje ežero pusėje švietė gaisro pašvaistė. Tai degė Gaidžgalės karčema. Bet gaisras ilgiau nepatraukė Baltaragio dėmesio. Jis, visas susikaupęs, klausėsi nesuprantamo žvangimo, nujausdamas nelaimę.

Su drebančia širdimi puolė atgal į trobą, įbėgo į seklyčią — taip ir yra, kaip nujautė: nėra Jurgos, o patalas dar šiltas. Matyt, ne tik jam pasirodė, bet ji tikrai išbėgo, kai trinktelėjo priemenės durys.

Ak, ta vakarykštė laimė! Kokia ji buvo apgaulinga.

Kaip pamišęs išbėgo Baltaragis atgal į kiemą, dairėsi aplinkui ir nieko nesupranta. Tiktai žvilgtelėjęs į tą pusę, kur pro audros debesis lėkė pažeme lyg vejama mėnulio delčia, viską suprato ir apmirė vietoje.

Ant mėnulio rago sėdėjo velnias, — Baltaragis gerai jį pažino, tai buvo jo bernas Pinčukas, — iš nepaprasto džiaugsmo kabaldavo arklio kanopomis ir žvangė visa gerkle, net susiriesdamas.

„Tai nelabasis džiaugiasi savo darbais“, — pagalvojo Baltaragis ir visai nusiminė, supratęs, kad ištikusi baisi nelaimė.

O Pinčukas irgi pamatė Baltaragį, stovintį vienplaukį kiemo vidury. Nušoko nuo mėnulio rago tiesiai ant malūno sparno ir taip sužvengė, kad net malūnas visas sudrebėjo, o Baltaragis išbalo kaip drobė.

— Cha-cha, i-cha-cha! — žvengė Pinčukas visa gerkle tiesiai Baltaragiui į akis.—Norėjai mane apgauti, netekai ne tik žento, bet ir dukters.

Iš to velniško smagumo Pinčukas, prisiminęs senus laikus, pradėjo sukti malūno sparnus. Tuščias malūnas užė visais garsais, susimaišydamas su velnio žvengimu ir audros staugimu.

Baltaragis stovėjo vietoje, nesujudėdamas ir taip nusiminęs, tarsi žemėn įsmukęs. Dabar jis viską suprato.

— Jurgele mano, dukrele mano, — kartojo stingstančios Baltaragio lūpos, — tai aš tave pražudžiau.

O Pinčukas, sukdamas malūno sparnus, taip įsismagino, kad, visai nesivaržydamas, tyčiojosi iš savo buvusio šeimnininko. Rodė jam liežuvį, kaišiojo špygas, baksėjo ragais ir visai kitaip šaipėsi kaip įmanydamas.

Malūnas užė net kaukdamas, nustelbdamas Pinčuko pastangas, o po sparnais šokinėjo lyg Jurgučio šešėlis, stengdamasis nučiupti nenaudėlį už ragų. Bet Pinčukas jo, kaip savo šešėlio, visai nepastebėjo.

Baltaragis, pritrenktas nepakeliamos nelaimės, nepaisė, kas darosi prie malūno, ir nieko nepastebėjo. Jis iš to skausmo visas sustingo ir tarsi suakmenėjo.

Tada nuo įsisiautusio ežero pakilo didžiulė audra, sužė sušniokštė ežeras, griaudamas savo krantus, dangus kryžiumi sužabavo ir trenkė perkūnija tiesiai į Baltaragio malūną.

Tai senelis Perkūnas, išvažiavęs tą pavasarį su savo ratais pasivažinėti po plačią padangę, pirmą kartą nepataikė Pinčukui po pušimi, kai jis užmetė nelaimingam jaunikui kilpą, o dabai vėl pamatė, kaip tas nelemtas velnias, nelaimėse paskandinęs tėvą, dar tyčiojasi iš jo sielvarto, baisiai užsirūstino ir nutrenkė jį savo ugnine strėle į pat pragaro gelmes.

O įsismaginęs Pinčukas, džiaugdamosis savo pergale ir tyčiodamasis iš Baltaragio, visai nepastebėjo, kaip atsirado padangėje jo nenumaldomas priešas. Pro griaustinį jam pasirodė, tarsi Girdvainis iš ežero būtų pakilęs su savo baltakarčiais obuolmušiais ir tiesiai lėktų prieš kalną. Pinčukas krūptelėjo ir sustingo.

Tada jį nučiuupo už rago Jurgutis.

Bet nespėjo Pinčukas ištrūkti, kai tiesiai jam į tarpukaktę trenkė žaibas. Viskas staiga susimaišė, tiktai akyse sužabavo, kai jis krito nuo malūno sparno ir prasmego kiaurai žemę, nespėjęs nė žioptelti. Taip ir užspringo ant amžių amžinųjų su savo nelemtu žvengimu.

XLVII

Baisi audra praūžė tą pavasario naktį pro Paudrūvės kraštą. Bet niekas ir nepagalvojo, kad tiek daug nelaimių būtų pridariusi.

Daug kas iš vakaro matė degant Gaidžgalės karčemą, bet atrodė, kad perkūnas trenkė į arkliavagių lizdą, tai niekas nėjo gesinti. Karčema plynai sudegė, o kur dingo karčemninkas, niekas nežinojo ir nepasigedo.

— Pagaliau prasmego prakeiktas arkliavagių lizdas! — apsidžiaugė žmonės, iš ryto atradę sugruzdėjusius karčemos pamatus, o karčemninko — nė kvapo.

Niekam neatėjo į galvą, kad karčemą būtų uždegęs Girdvainis, keršydamas už savo obuolmušius. Jį patį atrado tarpukalnėje į Baltaragio malūną po nugriuvusia pušimi su karna ant kaklo. Ar jis pats pasikorė, ar šimtametė pušis neišlaikė jaunikio sielvarto ir nugriuvo, buvo neaišku. Ten jį ir palaidojo, iš pušies padarė kryžių, kad nesivaidentų, o tą kalną paskui praminė Girdvainio vardu.

Daugiau žmonės pasigedo Baltaragio malūno, kuris per žiemą stovėjo kaip šmėkla suglaudęs sparnus ant Udrūvės ežero stataus kranto.

— Negi būtų nuskridęs? — kai kas bandė pajuokauti, bet juokas stingo lūpose.

Nujautė žmonės, kad čia kažkas negero turėjo atsitikti. Nuėję į vietą, rado malūną, perkūno nutrenktą ir nugriuvusį, o patį malūnininką Baltaragį — ligi kelių į žemę įsmukusį, visą tarsi suanglėjusį, tarsi suakmenėjusį, visai nepanašų į žmogų, o greičiau į akmenį.

— Sakiau, kad įsitaisytų perkūnsargi, — tarė nusiminęs Juodvalkis. — Ant tokios pakriūtės stovėjo malūnas, tai ir nutrenkė.

Po malūno griuvėsiais, kaip tik toje vietoje, kur buvo nukritę sparnai, atrado dar vieną suanglėjusį lavoną, kurio negalima buvo atpažinti. Žmonės spėliojo, ar tik čia nebus žaibo nutrenktas

ir suanglėjęs Pinčukas. Kai kas net apdegusių ragiukų žymes kaktose pastebėjo.

Bet tai buvo netiesia. Juodvalkis atpažino savo parankinį Jurgutį, kuris išvakarėse buvo sugrižęs iš savo klajonių, visai paklaikęs, ilgai šnypstė ir mykė, prisipažino, kad dvi poras pasagų pavogęs ir pragėjęs Gaidžgalės karčemoje, o paskui tokių keistų dalykų papasakojo, kuriais kalvis nepatikėjo ir priėmė už priekvailio ir dar pakvaišusio kliedėjimą.

Tai pavalgydinęs ir užrakinęs jį kalvėje, kad išsimiegotų ir vėl kur nors nepaspruktų, ketindamas iš ryto gerai iškvosti ir išsiaiškinti, ką jis čia kliepi ir kur tiesą pasakoja. Bet, atėjęs rytą, atrado kalvės duris užrakintas, kaip iš vakaro buvo palikęs, o Jurgučio guolyje už žaizdro nė kvapo. Kur jis vėl dingo, kalvis suprasti negalėjo.

— Ar galas jį čia atnešė? — tarė kalvis, atradęs jį sudegusį po malūno sparnais. — Iš vakaro buvau užrakinęs kalvėje, o jis čia, matai, atsidūrė. Kaip jis ištrūko?

To ir kalvis nežinojo. Jurgutis, uždarytas kalvėje, aprimo ir kietai numigo sename guolyje, o pabudo tiktai degant Gaidžgalės karčemai. Gaisro atošvaistės plieskė pro kalvės plyšius, o Jurgučiu pasirodė, lyg kalvio namas būtų užsidegęs. Puolė pro duris, bet durys iš lauko buvo užrakintos. O audra su perkūnija šniokštė viršum kalvės, kad Jurgučiu baisyai neramu pasidarė.

Tada jis užlipo ant žaizdro ir pro aukštinių išlindo ant kalvės stogo. Lietus pylė kaip iš kibiro, ir žaibai draskėsi po visą padangę. Pro jų akinančias šviesas buvo matyti ant kalno Baltaragio malūnas, iškėlęs sparnus lyg rankas, šaukiančias pagalbos, o kryžkelėje degė Gaidžgalės karčema.

Jurgutis prisiminė pragertas nelemtasias pasagas, dėl kurių tiek daug bėdos turėjo, bet čia pat suspaudė širdį kažkoks gaudulys, pažiūrėjęs į žaibų apšviestą Baltaragio malūną. Pats nežinodamas kodėl, tiktai nežmoniškos jėgos varomas, pasileido bėgti pro lietu ir žaibus į malūno kalną. Baisyai skubėjo ir visas virpėjo iš baimės, kad tik laiku suspėtų ir kas nors neatsitiktų. Jis norėjo dar kartą pamatyti Jurgą, o paskui nors ir žūti su visu malūnu.

Tokia jau buvo graudi Jurgučio laimė, kad išsipildė jo paskutinis noras. Jis kaip tik tada atbėgo į malūno kalną, kai iš trobos išlėkė vienmarškinė Jurga. Griaudė perkūnija, ir žvengė audros obuolmušiai, Jurga bėgo, ištiesusi rankas, lyg kažką pasitikdama, o jis norėjo užbėgti jai už akių ir sugauti į savo glėbį, kad ji nenukristų į pakriūtę. Bet čia nuo malūno šoko išskėtęs nagus Pinčukas. Nusigandusi Jurga metėsi į šalį ir dingo kaip žuvėdra šniokščiančiame ežere.

Pinčukas užsoko ant malūno sparno, pradėjo kvatoti ir žvengti kaip pamišęs ir sukti malūno sparnus. O Jurgutį pagavo toks įnirtimas, kad jis palindo po besisukančiais malūno sparnais, pasiryžęs nučiupti Pinčuką kaip savo nelaimės šešėlį, nusitempti jį į kalvę, pasidėti ant priekalo ir tol plakti su didžiuoju kūju, kol iš jo derva pasilies. Kaip tą Jurgutis padarys, nežinojo ir negalvojo, tiktai visa širdies neapykanta jautė, kad ir toks atpildas būtų per mažas tokiam nenaudėliui, kuris pražudė Jurgą, gražiausią PaudrUVės merginą ir skaisčiausią jo svajonę.

Tuo laiku išbėgo į kiemą nusigandęs Baltaragis, o prakeiktas Pinčukas dar pradėjo tyčiotis iš nelaimingo tėvo. Jurgutis jau buvo sučiupęs Pinčuką už rago, bet čia padangėje pasirodė Perkūnas kaip Girdvainis su obuolmušiais ir baisy trenksmu krito žaibas į malūną. Jurgutis dar spėjo pamatyti, kaip nusirito nuo sparno Pinčukas ir nugarmėjo kiaurai žemę, o pats ir nepajuto, kaip suanglėjo po malūno sparnais su didele meile ir baisy neapykanta širdyje.

Bet susirinę žmonės prie malūno griuvėsių to nežinojo, o suanglėjęs Jurgutis nieko negalėjo papasakoti. Ten jį palaidojo po malūno griuvėsiais. O Baltaragio akmenį taip ir paliko viršukalnėje, nes ką gi su akmeniu darysi?

O kur dingo Baltaragio duktė, linksmoji gražuolė Jurga, nelaiminga Girdvainio sužadėtinė, niekas taip ir nesužinojo. O ji nugalėjo įžeistą savo širdį ir išbėgo per audrą pasitikti savo paklydusio jaunikio. Tiktai nesuspėjo. Bet vis dėlto ji ištrūko iš Pinčuko nagų ir Jurgučio meilės glėbio ir nuskrido kaip žuvėdra, užiant pavasario audrą ir žvengiant griaustinio obuolmušiams, susituokti su pražuvusiu savo jaunikiu.

Taip viskas susidėjo tą audringą pavasario naktį, kai žmonių likimai susikirto, ir tik atminimas bepaliko, iš kurio su laiku nusipynė padavimo vainikas.

XLVIII

Daug metų praėjo nuo tų visų nepaprastų įvykių, kurie dėjosi anuo metu PaudrUVės krašte, bet ligi šiol žmonės pasakoja apie nelaimingą PaudrUVės malūnininką Baltaragį, jo gražuolę dukterį Jurgą, išdidų jaunikį Girdvainį ir jo obuolmušius žirgus, kurie vėją pralenkdavę. Bet ne vien tiktai žmonės atsimena.

Ir man kartais atrodo, tarytum aš pats, o ne Girdvainis, būčiau turėjęs tuos obuolmušius žirgus ir nulėkęs su jais kaip vėjo sparnais pas Baltaragio dukrą piršlybę, o paskui praradęs savo eikliusius

žirgus ir klaidžiojęs, jų ieškodamas, keliais ir kryžkeliais.

Arba ir vėl, kitą kartą man atrodo, tarsi ne Baltaragis, o aš pats turėjau malūną ant Udruvės ežero kranto ir gražuolę dukterį, kurią be galo mylėdamas ir dėl jos sielvartaudamas, pražilau ir suakmenėjau, jos netekęs. Ak, juk visa tai pasaka, kuri klaidina ir vedžioja, kaip tą Girdvainį nelemtas Pinčukas.

Bet kartais ir man tas Pinčukas pasivaidena ir atrodo, tarytum jis ne kas kitas būtų, tiktai aš pats, ne kartą buvęs apgautas per savo lengvatikiškumą ir sukdavęs malūno sparnus už vėją. Paskui, pamatęs, kad esu akiplėšiškai išnaudojamas, supykdavau, keršydavau ir juokdavausi, nugalėjęs savo priešininką.

Bet ar tikrai buvo, ar nebuvo tas Pinčukas, visiškai neaišku. Gal jis Baltaragio pašamonėje pasivaideno, Uršulės vaizduotėje atgijo ir, prisidengęs Jurgučio šešėliu, klaidino jaunikius ir kaip vaiduoklis persekiojo paklaikusį Girdvainį.

Pagaliau galas čia žino. Tiktai jis kartais nustelbdavo kalvio Juodvalkio parankinį Jurgutį, susiliedamas su jo šešėliu ir pavirsdamas bene vienu veikėju, kad ir man iš pradžių buvo sunku juos išskirti. Bet atgijęs Jurgutis atkakliai pareikalavo savo teisių ir įsiveržė į knygos puslapius, nors buvo užmirštas padavime, kaip dažnai atsitinka su tikrais didvyriais.

Gal taip viskas buvo, gal ir nebuvo, tiktai susipynė kaip pasakų raštas ir pavergė širdį savo margumu ir spalvingumu.

Ak, juk iš žmogaus širdies kalba pasaka, todėl taip ir sužavi.

O vakaro prieblandoje, kai pats nežinai, ko pasiilgsti, susirenka kaip gyvi visi tie bičiuliai: ne tik Baltaragis su savo dukra ir Girdvainis su obuolmušiais, nelaimingas Jurgutis su klastingu Pinčuko šešėliu, bet ir išmintingasis Anupras, ir vargšė Uršulė, ir nenaudėlis Šešelga, ir arkliavagis Raupys, ir visi kiti, kuriuos prikėliau iš numirusių šios knygos puslapiuose.

Tada man labai gera su jais visais pabūti, pasikalbėti, tarytum aš pats su savim susitikčiau ar su savo geriausiaisiais, seniai nematytais bičiuliais, su kuriais daug šviesių ir karčių valandų esu išgyvenęs.

Kokia gi čia tada pasaka? Juk tai pats gyvenimas!

Ir iš tikrųjų susipina pasaka su tikrove, kaip laimė ir nelaimė žmogaus gyvenime, ir kur čia tada atskirsi, kur pasaka, o kur tikrasis gyvenimas?

Aš jų ir neskiriu.

Neskiria ir PaudrUVės krašto žmonės su skaidria širdimi ir šviesiomis akimis.

Dar ir dabar, pasakoja, PaudrUVės krašte kiekvieną pavasarį, kai sušniokščia pirma pavasario audra, sukyla UdrUVės ežeras, veržiasi iš savo krantų, griaua tą skardį, kur stovėjo Baltaragio malūnas, ir pradeda tada tenai dėtis nepaprasti ir nuostabūs dalykai.

Tada įsisiautusiame ežere iškyla ant bangų neapsakomai graži laumė, nelaiminga malūnininko duktė Jurga, verkia ir juokiasi, šaukia savo jaunikį ir neprisišaukia.

O tuo metu kai kas matė ir net pakelėje sutiko išdidų ir niaurų jaunikį Girdvainį, kuris vis dar ieškojo ir negalėjo surasti pavogtų savo obuolmušių.

Tada dar labiau pradeda siausti audra ir ima šėlti ežeras, o ežero pakrantėse ir aplinkinius kalnuose pradeda žvengti eržilai, ir jų žvengimas nustelbia pavasario audros šniokštimą.

Tada pakyla dar didesnė audra ir dar garsiau pradeda žvengti nematomi žirgai, susimaišo žemė su dangumi — tai Jurga tada važiuoja lyg vėjo sparnais tuoktis su Girdvainiu. Ir skamba tada aplinkiniai šilai kaip vestuvių vargonai, ir juokiasi audra kaip laiminga nuotaka.

Tuo pačiu metu kitose vietose įvyksta kitų nuostabių reiškinių.

Ties ta kryžkele, kur buvo Gaidžgalės karčema, pasivaideno arkliavagio Raupio dūšia, užsiūta arklio odoje ir negalinti iš jos ištrūkti. Tai daužosi kryžkelėje ir aimanuoja, šaukdama pagalbos. Bet niekas nedrįsta prie jos prieiti ir išvaduoti iš odos.

O po Padievyčio tilteliu žmonės yra matę supančiotą raganą, kūrenančią ugnį ir prašančią išrišimo. Bet tai ne ragana, tiktai vargšė Uršulė, negavusi savo nuodėmių išrišimo, atgailauja po tuo tilteliu, kūrena ugnį ir šildosi, laukdama, kada pagaliau atkentės už savo burtus ir gaus išrišimą.

PaudrUVės pelkėse, kurios vis dar tokios pat klampios ir klastingos, tinginys velnias Pinčukas jau nesnūduriuoja, svajodamas apie pačią, bet su pavasario maurais iškyla karčemninko Šešelgos dvasia ir skundžiasi, koks čia gali būti gyvenimas dumblyne. Bet jo skundo lig šiol niekas neišgirdo ir tų pelkių nenusausino.

O į tą skardį, kur buvo Baltaragio malūnas, o dabar tiktai akmenų krūva, kiekvieną pavasarį trenkia perkūnas.

Tai velnias Pinčukas, per metus prasirausęs iš žemės gelmių, nori ištrūkti iš pragaro, bet vos

tiktai iškiša ragą iš po žemės, kai atbėgęs Jurgutis nučiumpa jį už to rago ir perkūnas, trenkęs jam į tarpukaktę, vėl nugramzdina į pragaro tamsybes.

Kiek toliau nuo malūno akmenų krūvos stovi pusiau į žemę įsmukęs akmuo, labai panašus į suakmenėjusį žmogų. Tai nelaimingas malūnininkas Baltaragis, iš savo sielvarto sustingęs ir amžinai pavirtęs akmenimi. Tiktai tą naktį, kai sušniokščia audra, prieš aušrą atgyja Baltaragio akmuo ir per jo veidus nuriada stambios akmeninės ašaros.

Bet kai įsisiaučia audra, užgroja pušynų vargonai, nušvinta Baltaragio akmuo ir vėl sustingsta. Iš ežero gelmių pakyla baltakarčiai obuolmušiai žirgai, ir lekia su jais kaip vėjo sparnais jaunikis su nuotaka.

Aušra vis plačiau semia dangų, audra nurimsta, ir viskas išnyksta. Tiktai skaidrus Udruvės ežeras tarp pušynų mirtuliuoja kaip pasaka.